

**T.C.
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ÖZEL HUKUK (DENİZ HUKUKU)
ANABİLİM DALI**

**AVRUPA BİRLİĞİ VE TÜRK
BALIKÇILIK ALANLARI REJİMLERİ**

Yüksek Lisans Tezi

Güliden YAVUZ ÖNÇİRAK

Ankara 2013

**T.C.
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ÖZEL HUKUK (DENİZ HUKUKU)
ANABİLİM DALI**

**AVRUPA BİRLİĞİ VE TÜRK
BALIKÇILIK ALANLARI REJİMLERİ**

Yüksek Lisans Tezi

Güliden YAVUZ ÖNÇİRAK

Tez Danışmanı
Prof.Dr. Hakan KARAN

Ankara 2013

T.C.
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ÖZEL HUKUK (DENİZ HUKUKU)
ANABİLİM DALI

AVRUPA BİRLİĞİ VE TÜRK
BALIKÇILIK ALANLARI REJİMLERİ

Yüksek Lisans Tezi

Tez Danışmanı:

Tez Jürisi Üyeleri

Adı ve Soyadı

İmzası

.....	
.....	
.....	
.....	
.....	
.....	

Tez Sınavı Tarihi.....

TÜRKİYE CUMHURİYETİ
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Bu belge ile, bu tezdeki bütün bilgilerin akademik kurallara ve etik davranış ilkelerine uygun olarak toplanıp sunulduğunu beyan ederim. Bu kural ve ilkelerin gereği olarak, çalışmada bana ait olmayan tüm veri, düşünce ve sonuçları andığımı ve kaynağını gösterdiğimi ayrıca beyan ederim. (...../...../2013)

Tezi Hazırlayan Öğrencinin
Adı ve Soyadı

.....

İmzası

.....

İÇİNDEKİLER

İÇİNDEKİLER	I
KISALTMALAR	VI
RESİMLER DİZELGESİ	IX
TABLolar DİZELGESİ	X
GİRİŞ	1
1. AVRUPA BİRLİĞİ BALIKÇILIK ALANLARI REJİMLERİ	4
1.1. AVRUPA BİRLİĞİ'NDE BALIKÇILIK	4
1.1.1. Ortak Balıkçılık Politikası	4
1.1.2. Tarihçesi	5
1.1.3. Balıkçılık Yönetiminde Karar Mekanizması ve Kurumsal Yapılanma	6
1.1.3.1. Karar Mekanizması	7
1.1.3.2. Kurumsal Yapılanma	7
1.1.3.2.1. Denizcilik ve Balıkçılık Genel Müdürlüğü	7
1.1.3.2.2. Balıkçılık ve Su Ürünleri Yetiştiriciliği Danışma Komitesi	8
1.1.3.2.3. Bölgesel Danışma Konseyleri	9
1.1.3.2.4. Balıkçılık Bilimsel Teknik ve Ekonomik Komitesi	12
1.2. AVRUPA BİRLİĞİ ORTAK BALIKÇILIK POLİTİKASI	13
1.2.1. Balıkçılık Kaynaklarının Korunması ve Sürdürülebilir Kullanımı	14
1.2.1.1. Genel Olarak	14
1.2.1.2. Koruma ve Sürdürülebilirlik	15
1.2.1.3. Avlanma Kapasitesinin Düzenlenmesi: Filo Politikası	16
1.2.1.4. Topluluk Kontrol ve Uygulama Sistemi: Yetki Devri	17
1.2.1.5. Sulara ve Kaynaklara Erişim: Avlanma Kotaları	18
1.2.2. Ortak Piyasa Düzeni	20
1.2.2.1. Genel Olarak	20
1.2.2.2. Ortak Pazarlama Standartları	20
1.2.2.3. Üretici Örgütleri	21
1.2.2.4. Pazar Müdahale Mekanizmaları	22
1.2.3. Balıkçılık Politikasında Yer Alan AB Yapısal Fonları	23
1.2.3.1. Genel Olarak	23
1.2.3.2. Balıkçılığın Yönlendirilmesi Mali Aracı (FIFG)	24

1.2.3.3. Avrupa Balıkçılık Fonu (EFF).....	25
1.3. BALIKÇILIK SEKTÖRÜNDE MEVZUATIN UYGULANMASI.....	27
1.3.1. Hukuku Uygulamanın Teminat Altına Alınması	27
1.3.2. Topluluk Balıkçılık Kontrol Ajansı.....	29
1.4. AVRUPA BİRLİĞİ BALIKÇILIK ALANI	31
1.4.1. Genel Olarak Balıkçılık Bölgesi ve Münhasır Ekonomik Bölge Kavramları	31
1.4.1.1. Genel Olarak.....	31
1.4.1.2. Bitişik Bölge ve Balıkçılık Bölgesi Kavramı	33
1.4.1.3. Münhasır Ekonomik Bölge Kavramı.....	36
1.4.2. Avrupa Birliği Balıkçılık Alanı.....	43
1.4.2.1. Genel Olarak.....	43
1.4.2.2. Avrupa Birliği Balıkçılık Alanı'nın Sınırları.....	44
1.4.2.3. Üye Ülkeler Açısından Değerlendirme	46
1.4.2.3.1. İngiltere	46
1.4.2.3.2. İrlanda	52
1.4.2.3.3. Belçika	53
1.4.2.3.4. Hollanda.....	54
1.4.2.3.5. Almanya.....	57
1.4.2.3.6. Danimarka.....	60
1.4.2.3.7. Polonya	63
1.4.2.3.8. Litvanya	64
1.4.2.3.9. Letonya	65
1.4.2.3.10. Estonya.....	66
1.4.2.3.11. Finlandiya	67
1.4.2.3.12. İsveç	69
1.4.2.3.13. Portekiz	70
1.4.2.3.14. Romanya	73
1.4.2.3.15. Bulgaristan	75
1.4.2.4. Avrupa Birliği Balıkçılık Alanının Tespitinde Akdeniz Boyutu.....	76
1.4.2.4.1. Akdeniz'in Özellikleri	76
1.4.2.4.2. Akdeniz'e Kıyısı Olan Üye Ülkeler Açısından Değerlendirme ..	77
1.4.2.4.2.1. İspanya	78
1.4.2.4.2.2. Fransa	79

1.4.2.4.2.3. İtalya.....	83
1.4.2.4.2.4. Malta	84
1.4.2.4.2.5. Yunanistan.....	86
1.4.2.4.2.6. Güney Kıbrıs Rum Yönetimi	86
1.4.2.4.3. Akdeniz Balıkçılık Koruma Alanları	87
1.4.3. Uluslararası Balıkçılık İlişkileri	90
1.4.3.1. Genel Olarak	90
1.4.3.2. Üçüncü Ülkelerle İmzalanan Balıkçılık Anlaşmaları	91
1.4.3.3. Bölgesel Balıkçılık Örgütlerine Katılım	95
2. TÜRKİYE BALIKÇILIK ALANLARI REJİMLERİ VE AVRUPA BİRLİĞİ BALIKÇILIK POLİTİKASINA UYUM.....	101
2.1. TÜRKİYE’DE BALIKÇILIK POLİTİKASI.....	101
2.1.1. Türkiye’de Balıkçılık	101
2.1.2. Kurumsal Yapılanma.....	104
2.1.2.1. Kamu Hukuku Örgütlenmesi	104
2.1.2.1.1. Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı	104
2.1.2.1.2. Sahil Güvenlik Komutanlığı	106
2.1.2.1.3. Jandarma Genel Komutanlığı	109
2.1.2.1.4. Orman ve Su İşleri Bakanlığı.....	109
2.1.2.1.5. Kültür ve Turizm Bakanlığı	110
2.1.2.1.6. Ulaştırma, Denizcilik ve Haberleşme Bakanlığı.....	110
2.1.2.1.7. Ziraat Bankası AŞ	110
2.1.2.1.8. Türkiye İstatistik Kurumu	111
2.1.2.1.9. Türk Standartları Enstitüsü	111
2.1.2.1.10. Üniversiteler.....	111
2.1.2.2. Özel Hukuk Örgütlenmesi	112
2.1.2.2.1. Üretici Örgütlenmesi.....	112
2.1.2.2.2. Sivil Toplum Kuruluşları	114
2.1.3. Balıkçılığa İlişkin Hukukî Düzenlemeler.....	114
2.2. TÜRKİYE BALIKÇILIK ALANI.....	117
2.2.1. Genel Olarak.....	117
2.2.1.1. Türkiye’nin İç Sular İle İlgili Uygulamaları.....	118
2.2.1.2. Türkiye’nin Karasuları İle İlgili Uygulamaları.....	119
2.2.2. Türkiye Balıkçılık Alanının Sınırları	122

2.2.2.1. Ege Denizi Açısından Değerlendirme	122
2.2.2.2. Akdeniz Açısından Değerlendirme.....	129
2.2.2.3. Karadeniz Açısından Değerlendirme.....	138
2.2.2.3.1. Türkiye'nin Karadeniz Politikası	138
2.2.2.3.1.1. Genel Olarak	138
2.2.2.3.1.2. Türk ve Avrupa Birliği'nin Karadeniz Hakkındaki Dış Politikalarının Karşılaştırılması.....	141
2.2.3. Türkiye'nin Bölgesel ve Uluslararası Balıkçılık İlişkileri	143
2.2.3.1. Birleşmiş Milletler Gıda ve Tarım Örgütü (FAO).....	143
2.2.3.2. Akdeniz Genel Balıkçılık Komisyonu (GFCM).....	144
2.2.3.3. Avrupa İç Su Balıkçılığı ve Su Ürünleri Danışma Komitesi (EIFAAC)	145
2.2.3.4. Doğu ve Orta Avrupa'da Balıkçılığın Geliştirilmesi Uluslararası Organizasyonu (EUROFISH).....	146
2.2.3.5. Atlantik Ton Balıklarını Koruma Uluslararası Komisyonu (ICCAT).....	147
2.2.3.6. Orta Asya ve Kafkaslar Bölgesel Balıkçılık ve Su Ürünleri Yetiştiriciliği Komisyonu (CACFish)	148
2.2.3.7. Akdeniz Su Ürünleri Bilgi Paylaşım Sistemi (SIPAM)	149
2.2.3.8. Milletlerarası Akdeniz Yüksek Ziraî Etütler Merkezi (CIHEAM)....	150
2.2.3.9. Karadeniz Ekonomik İşbirliği Örgütü (KEİ/BSEC).....	151
2.3. AVRUPA BİRLİĞİ BALIKÇILIK POLİTİKASINA UYUM.....	153
2.3.1. Genel Olarak.....	153
2.3.2. Türkiye- Avrupa Birliği Balıkçılık İlişkileri	154
2.3.3. Türkiye'nin AB Balıkçılık Politikasına Uyumu.....	156
2.3.3.1. Uyum Eksikliği.....	156
2.3.3.2. Ortak Balıkçılık Politikası'nın Temel Unsurları İtibariyle Yapılması Gerekenler	158
2.3.3.3. Ortak Balıkçılık Politikası'na Uyum Çerçevesinde Yapılanlar.....	161
2.3.3.4. 2011 İlerleme Raporu'ndaki Durum.....	164
2.3.4. Sektörde Türkiye - AB Arasındaki Sorunlar ve Ortaya Konan Çözüm Yolları	167
2.3.4.1. Kalite Kontrol Sisteminin Yerleştirilmesi	167
2.3.4.2. Ürünlerin Menşei Belgelerinin Düzenlenmesi	169
2.3.4.3. Sağlık Sertifikasının Düzenlenmesi.....	169
2.3.5. Uyum Kapsamında Yürütülen Projeler	170

2.3.5.1. Genel Olarak.....	170
2.3.5.2. Su Ürünleri Eşleştirme Projesi (TR-03-AG-01).....	171
2.3.5.3. Türk Balıkçılık Sisteminde Stok Değerlemenin Başlatılması Projesi (TR-07-IB-AG-01)	172
SONUÇ	174
KAYNAKÇA	177

KISALTMALAR

AB	: Avrupa Birliği
ACFA	: Advisory Committee on Fisheries and Aquaculture / Balıkçılık ve Su Ürünleri Yetiştiriciliği Danışma Komitesi
AT	: Avrupa Topluluğu
AET	: Avrupa Ekonomik Topluluğu
B	: Bası
Birlik	: Avrupa Birliği
Bkz	: Bakınız
BMDHS	: Birleşmiş Milletler Deniz Hukuku Sözleşmesi
C	: Cilt
CACFish	: Orta Asya ve Kafkaslar Bölgesel Balıkçılık ve Su Ürünleri Yetiştiriciliği Komisyonu / Central Asia and Caucasus Regional Commision For Fisheries and Aquaculture Policy
CFCA	: Community Fisheries Control Agency / Topluluk Balıkçılık Kontrol Ajansı
CIHEAM	: Milletlerarası Akdeniz Yüksek Zirai Etüdler Merkezi / Center for Advanced Mediterranean Agronomic Studies
ÇED	: Çevresel Etki Değerlendirme
DG MARE	: The Directorate General for Maritime Affairs and Fisheries / Denizcilik ve Balıkçılık Genel Müdürlüğu
DTÖ	: Dünya Ticaret Örgütü
EASTFISH	: Doğu Avrupa Ülkeleri İçin Su Ürünleri Pazarlaması ve Bilgi Servisi Projesi
EC	: European Commision / Avrupa Komisyonu
ECU	: European Currency Unit / Avrupa Hesap Birimi
EFF	: European Fisheries Fund / Avrupa Balıkçılık Fonu
EIFAAC	: Avrupa İçsu Balıkçılığı ve Su Ürünleri Danışma Komitesi / European Inland Fisheries and Aquaculture Advisory Commission
et	: Erişim Tarihi
EU	: European Union / Avrupa Birliği
EUROFISH	: Doğu ve Orta Avrupa’da Balıkçılığın Geliştirilmesi Uluslararası Organizasyonu
FAO	: Food and Agriculture Organisation / Gıda ve Tarım Örgütü

FIFG	: Financial Instrument for Fisheries Guidance / Balıkçılığın Yönlendirilmesi Mali Aracı
GFCM	: Akdeniz Genel Balıkçılık Komisyonu / General Fisheries Commission for the Mediterranean
GSYH	: Gayri Safi Yurtiçi Hasıla
HACCP	: Kritik Kontrol Noktalarında Tehlike Analizleri
ICCAT	: Atlantik Ton Balıklarını Koruma Uluslararası Komisyonu / International Commission for the Conservation of Atlantic Tunas
ITQs	: Individually Transferable Qutoas / Bireysel Transfer Edilebilir Kotalar
IUCN	: International Union for Conservation of Nature
İKV	: İktisadi Kalkınma Vakfı
K	: Kitap
KEİ/BSEC	: Karadeniz Ekonomik İşbirliği örgütü / Black Sea Economic Cooperation Organization
km	: kilometre
OBP	: Ortak Balıkçılık Politikası
OECD	: Organisation for Economic Cooperation and Development / Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Teşkilatı
RACs	: Regional Advisory Councils / Bölgesel Danışma Konseyleri
RSNT	: Revised Single Negotiating Text / Gözden Geçirilmiş İkili Görüşme Metni
S	: Sayı
s	: sayfa
SIPAM	: Akdeniz Su Ürünleri Bilgi Paylaşım Sistemi / Systems of Information for the Promotion of Aqriculture in the Mediterranean
STECF	: Scientific, Technical and Economic Committee for Fisheries / Balıkçılık Bilimsel Teknik ve Ekonomik Komitesi
SUBİS	: Su Ürünleri Bilgi Sistemi
TAC	: Total Allowable Cathces / Toplam Avlanabilir Av Miktarı
TACs	: Toplam Müsaade Edilebilir Av Miktarı
TBMM	: Türkiye Büyük Millet Meclisi
TC	: Türkiye Cumhuriyeti
TİKA	: Türk İşbirliği ve Kalkınma İdaresi Başkanlığı

TMMOB	: Türk Mühendis ve Mimar Odaları Birliği
TPAO	: Türkiye Petrolleri Anonim Ortaklığı
TÜBİTAK	: Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Kurumu
TÜDAV	: Türk Deniz Araştırmaları Vakfı
UNESCO	: United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization
vb	: ve benzeri

RESİMLER DİZELGESİ

Resim 1	: Bölgesel Danışma Konseyleri
Resim 2	: Uluslararası Deniz Alanları
Resim 3	: Dünya'nın Münhasır Ekonomik Bölge Haritası
Resim 4	: Avrupa Birliği Münhasır Ekonomik Bölgesi
Resim 5	: Britanya Adaları Münhasır Ekonomik Bölge Haritası
Resim 6	: Birleşik Krallık, Taç Bağımlılıkları ve Denizaşırı Toprakların Münhasır Ekonomik Bölge Alanları Haritası
Resim 7	: Almanya Münhasır Ekonomik Bölge Haritası
Resim 8	: Danimarka Münhasır Ekonomik Bölge Haritası
Resim 9	: Baltık Denizi Münhasır Ekonomik Bölge Haritası
Resim 10	: Portekiz Münhasır Ekonomik Bölge Haritaları
Resim 11	: Romanya ve Ukrayna Tarafından İddia Edilen Deniz Sınır Çizgileri
Resim 12	: İspanya Balıkçılık Koruma Bölgesi Haritası
Resim 13	:Fransa ve Denizaşırı Toprakların Münhasır Ekonomik Bölge Alanları Haritası
Resim 14	: Fransa Ekolojik Koruma Bölgesi Haritası
Resim 15	: İtalya Deniz Alanları Çizelgesi
Resim 16	: Malta Balıkçılık Bölgesi Haritası
Resim 17	:Yüksek Göçmen Türlerini (Özellikle Ton Balığını) Yönetmek için Kurulan Bölgesel Balıkçılık Örgütleri
Resim 18	:Coğrafi Bölgedeki Balık Stoklarını Yönetmek için Kurulan Bölgesel Balıkçılık Örgütleri
Resim 19	:Ege Denizi Karasularının 6 Deniz Mili Genişliğindeki Mevcut Görünümü ile 12 Deniz Mili Genişliğindeki Olası Görünümü
Resim 20	: Muhtemel Doğu Akdeniz Münhasır Ekonomik Bölge Haritası
Resim 21	: Karadeniz Münhasır Ekonomik Bölge Haritası

TABLÖLAR DİZELGESİ

Tablo 1	: Denizcilik Bölgesi İddiaları
Tablo 2	: İngiliz Denizaşırı Topraklar ve Taç Bağımlılıkları Münhasır Ekonomik Bölge Alanları
Tablo 3	: Akdeniz’e Kıyısı Olan Ülkelerin Deniz Yetki İddiaları
Tablo 4	: Üçüncü Ülkeler İle Sonuçlandırılan ve Yürürlükte Olan Anlaşmalar
Tablo 5	: Türkiye Deniz Kaynakları Alanları
Tablo 6	: Ege Denizi’nde Farklı Karasuları Genişliği Uygulandığında, Karasuları ve Uluslararası Suların Yüzde Dağılımı
Tablo 7	: Mevzuat Taraması

GİRİŞ

Dünya nüfusunun hızla artması, artan bu nüfusun beslenmesi ihtiyacı ve enerjiye duyulan gereksinim, denizlerin önemini ortaya çıkarmakla kalmamış, denizdeki bu zenginliklerin ve deniz alanlarının aidiyeti sorununu da beraberinde getirmiştir. Bu açıdan bakıldığında, deniz yetki alanlarının sınırlandırılması, bütün devletlerin egemenliklerini yakından ilgilendirdiğinden, Dünya barışını da zaman zaman tehdit etmektedir.

“Avrupa Birliği ve Türk Balıkçılık Alanları Rejimleri” başlıklı bu çalışmada, denizlerdeki zenginliklerin en önemlilerinden biri olan balıkçılık hakkını münhasıran elde etmek amacıyla ilân edilen deniz yetki alanları, Avrupa Birliği ve Türkiye ölçeğinde değerlendirilecektir. Bu doğrultuda, balıkçılıkla ilgili hakları en genel anlamda bünyesinde barındırması itibariyle, münhasır ekonomik bölge, çalışmanın temel taşlarından birini oluşturacaktır.

Balıklar, ulusal sınır tanımayan canlılardır. Bu durum, balıkçılık kaynaklarının Avrupa Birliği düzeyinde yönetimi ihtiyacını ortaya çıkarmış ve Birlik düzeyinde “Ortak Balıkçılık Politikası” oluşturulmuştur. Ortak balıkçılık politikası ile amaçlanan, balıkçılık kaynaklarının yönetimi ile ilgili olarak, balık stoklarını koruyan ve gelecek kuşaklar için balık nesillerini koruma altına alan rasyonel bir sistem geliştirmektir. Bu doğrultuda, Avrupa Birliği’ni oluşturan ülkeler, balıkçılıkla ilgili ulusal karar alma yetkilerini, ortak balıkçılık politikası kapsamında Avrupa Birliği’ne devretmişlerdir.

Şu kadar ki, münhasır balıkçılık hakkını elde edebilmek amacıyla oluşturulan deniz alanlarını ilan etme yetkisi halen üye ülkelerin ulusal yetkileri kapsamındadır. Bu nedenle de, Avrupa Birliği’nin münhasır balıkçılık hakkının söz konusu olduğu balıkçılık alanının sınırlarının tespiti, ancak Avrupa Birliği’ni oluşturan ülkelerin her birinin tek tek incelenmesine bağlıdır.

Bu kapsamda, Avrupa Birliği’nin çalışmanın ilk inceleme alanını oluşturması itibariyle, öncelikle, Birlik balıkçılık mevzuatını oluşturan ortak balıkçılık politikası incelenecek ve ardından Avrupa Birliği’nin münhasır balıkçılık hakkının söz konusu

olduğu deniz alanlarının sınırlarını tespit edebilmek amacıyla, Avrupa Birliği’ni oluşturan ülkelerin her biri, münhasır ekonomik bölge çerçevesinde tek tek ele alınacaktır.

Avrupa Birliği, Dünya’nın en önemli siyasal, sosyal ve ekonomik oluşumlarından biridir. Yaklaşık 50 yıllık bir uğraşla ortaya çıkan, bugün için 27, yakın bir gelecekte 30 ülke ve 350 milyona yakın bir nüfusu doğrudan etkileyen bu oluşum, hem bölgesel ve hem de küresel olarak büyük bir ekonomik ve politik güç teşkil etmektedir. Türkiye, kuruluş aşamasından itibaren Avrupa Birliği’nin önemini kavramış ve üyelik için çaba göstermiş ise de, ancak 2000 yılı başında aday ülke statüsünü kazanabilmiştir.

Türkiye, Avrupa Birliği üyesi olma yolunda ilerlerken, balıkçılık konusunda da Avrupa Birliği normları ve siyaseti çerçevesinde hareket etmek durumundadır. Çünkü Avrupa Birliği üyesi devletler, balıkçılıkla ilgili olarak düzenlemeler yapma konusunda Avrupa Birliğini yetkili kılmış olup, ortak bir balıkçılık siyaseti izlemektedirler.¹

Balıkçılık sektörü, Avrupa Birliği ile Türkiye arasında uyum sürecinde ele alınan aslî konulardan biridir. Dünya’da toplam üretim bakımından 30, Avrupa Birliği ülkeleriyle karşılaştırıldığında yedinci sırada yer alan Türkiye, balıkçılık bakımından gelişmiş bir ülke konumundadır. Özellikle, işlenmiş su ürünleri bakımından Birlik ülkelerine yapılan ihracat, Türkiye’ye önemli ölçüde bir döviz girdisi sağlamaktadır. Avrupa Birliği ülkelerine yapılan tarımsal ürün ihracatında da su ürünleri ön sıralarda yer almaktadır. Tam üyelik müzakereleri tarama sürecinde ve ilerleme raporlarındaki yetersizlikler nedeniyle, askıya alınan konuların başında balıkçılık gelmektedir.

Türkiye balıkçılık sektöründe, Avrupa Birliği’nin aksine, makro düzeyde bir “Türk Balıkçılık Politikası”na rastlamak mümkün değildir. Bunun sebebi balıkçılığın tarımsal faaliyetlerin bir alt kolu olarak ele alınması nedeniyle ayrı bir sektörel politika belirlenmemesi ve doğru hedeflerin çizilememesi olarak açıklanabilir. Üç tarafı

¹ Cin, T.: “Devletlerarası Hukukta Balıkçılık”, <http://web.deu.edu.tr/hukuk/dergiler/dergi8-1/pdf/cin2.pdf>, et.: 12.12.2011, s. 23.

denizlerle çevrili bir potansiyele sahip Türkiye bakımından önemli bir beslenme ve kazanç aracı olan balıkçılık faaliyetlerinin ihmal edilmesi gerçek bir talihsizliktir.

Bu çalışmada, Birlik müktesebatına uyum sürecinin başladığı ve balıkçılığımızın tanıtıcı ve ayrıntılı tarama ile inceleneceği süreçte Birlik balıkçılık politikası ile Türk balıkçılık politikası mukayese edilerek değerlendirilmeye çalışılacaktır. Türkiye’de balıkçılık idaresi, denetimi, pazarlaması ve yapısal politikalara ilişkin şu anki mevzuatın Birlik müktesebatına ne kadar uyumlu olduğu ortaya konacak; uyum göstermeyen konular da bu çalışma çerçevesinde ele alınacaktır.

Ayrıca, Türkiye’nin münhasır balıkçılık hakkına sahip olduğu deniz alanlarının tespiti de, bu çalışmanın amaçlarından birini oluşturmaktadır. Ancak, üç tarafı denizlerle çevirili bir ülke olan Türkiye’nin, sahip olduğu her bir denizinin birbirinden farklı yapılara ve sorunlara sahip olması nedeniyle; münhasır balıkçılık hakkına sahip olunan deniz alanları, Ege, Akdeniz ve Karadeniz açısından ayrı ayrı değerlendirilecektir.

1. AVRUPA BİRLİĞİ BALIKÇILIK ALANLARI REJİMLERİ

Bu başlık altında, öncelikle Ortak Balıkçılık Politikası'nın tarihi gelişim süreci incelenecek ve ardından söz konusu politikanın temel düzenlemelerine yer verilecektir. İkinci planda da, Avrupa Birliği Balıkçılık Alanının sınırları; Balıkçılık Bölgesi ve Münhasır Ekonomik Bölge kavramları çerçevesinde, üye ülkeler bazında değerlendirilecektir. Son olarak da, balıkçılık sektöründe mevzuatın uygulanmasına ilişkin temel ilkeler vurgulanacaktır.

1.1. AVRUPA BİRLİĞİ'NDE BALIKÇILIK

1.1.1. Ortak Balıkçılık Politikası

Avrupa Birliği, günümüzde çok sektörlü bütünleşmenin en ileri biçimidir. Bu bütünleşmede temel amaç, üye ülkelerin refah düzeylerini bir bütün olarak artırmaktır. Avrupa Birliği'ni kuran Roma Antlaşmasının 2. maddesinde birliğin görevi, bir ortak pazarın kurulması ve üye devletlerin ekonomik politikalarının giderek birbirine yaklaşmasıyla Topluluğun tümünde, ekonomik çabaların uyumlu gelişmesini, bir araya getirdiği devletler arasındaki sıkı ilişkilerin ve yaşam düzeylerinin dengeli ve devamlı olarak genişletilmesini ve sağlamlığının artırılmasını gerçekleştirmek olarak belirlenmiştir. Bunun için Gümrük Birliği Politikası, Ortak Ticaret Politikası, Ortak Rekabet Politikası, Ortak Ulaştırma Politikası, İkamet ve Dolaşım Serbestliği ve Ortak Para Politikası gibi politikalar belirlenmiştir. Yine bu amaca yönelik olarak Birliğin gerçekleştirdiği bir diğer politika da “*Ortak Balıkçılık Politikası*”dır.²

AB Ortak Balıkçılık Politikası, ekonomik, sosyal ve çevresel boyutları ile öne çıkmakta olup; bir yandan kıymetli ve giderek azalan bir doğal besin kaynağı olan deniz ürünleri türlerinin devamını sağlamayı amaçlanırken, bir yandan da balıkçılık sektörünü koruyarak geliştirmeyi hedeflemektedir. Bu maksatla, tüketicinin bu ürünlere makul fiyatlarla kavuşması ve çevre üzerindeki olumsuz etkilerin asgariye indirilmesi üzerinde

² Birinci, A. / Aydın, F. / Dağdemir, V. / Keskin, A.: “Avrupa Birliği Balıkçılık Sektöründe Uygulanan Yapısal Politikalar”, Doğu Anadolu Bölgesi III. Su Ürünleri Sempozyumu, Erzurum, 1998, <http://www.akuademi.net/da/DOGU3/d311.pdf>, et.:14.12.2011, s. 121.

durulmaktadır. Bu hedeflere ortak bir çaba ve ortak kurallarla ulaşılabileceğinden Avrupa Birliği'nde bir ortak balıkçılık politikası oluşturulmuştur.³

1.1.2. Tarihçesi

400 milyon insanın yaşadığı Avrupa Birliği'nde balıkçılığın şüphesiz çok önemli bir yeri vardır. İlk kuruluş yıllarında hızlı gelişen bir faaliyet olan balıkçılığın Birlikte başlı başına bir politika oluşturması, 1983 yılına rastlar. Birlikte ortak politikaya duyulan ihtiyacın temelinde farklı ulusal düzenlemelerin ve uygulamaların bir yana bırakılıp ortak mevzuat çatısı altında birleşilerek daha etkin bir stok politikası sağlama çabası yer alır; çünkü 1956-65 yılları arasında Birlikte avlanan balık miktarındaki aşırı artış, ileriki yıllarda stoklarda azalmalara ve balıkçılığın kontrolsüz gelişmesine neden olmuştur.⁴

Avrupa Birliği'nin kuruluş yıllarında balıkçılık sektörü, tarım sektörü ile birlikte ele alınmış ve Roma Antlaşmasında Ortak Tarım Politikası'nın bir parçası olarak düzenlenmiştir. Roma Antlaşmasının 38. maddesi, *“Ortak Pazar, tarımı ve tarımsal ürünlerin ticaretini de kapsar. Tarım ürünlerinden toprak, hayvancılık ve su ürünleri ile bunlarla doğrudan doğruya ilişkili olan ilk işleme safhasındaki ürünler anlaşılır...”* demektedir. Görüleceği üzere, balıkçılık ürünleri tarım ürünleri sınıflandırmasının içinde değerlendirilmiştir.

Balıkçılık alanındaki ilk ortak uygulamalar, balıkçılık alanlarından faydalanma, pazarlar ve yapılar için kurallar konulması amacıyla 1970'li yıllarda başlar. Prensip olarak, topluluk balıkçılarının üye devletlerin sularından eşit olarak faydalanabilmelerinde anlaşmaya varılmıştır. Ancak küçük gemilerin demirleme limanlarına yakın balık tutabilmelerini sağlamak için, bu bölgelerde geleneksel yolla balık avlayan yerel balıkçılar için bir kıyı şeridi ayrılmıştır. Balıkçılık ürünlerinde ortak

³ Doğan, Ç.: “AB Balıkçılık Politikası ve Türkiye'nin Uyum Sürecindeki Durumu”, İzmir Ticaret Odası, Şubat 2011, <http://www.izto.org.tr/NR/rdonlyres/271E2928-83D9-49BD-AB01-4D1CF9767A75/16698/ABbalikcilik.pdf>, et.: 27.10.2011, s. 1.

⁴ Gençay İnceci, S.: “Avrupa Topluluğunda Ortak Balıkçılık Politikası”, Coşkun Kırca'ya Armağan, Galatasaray Üniversitesi Yayınları, 1995, s. 295.

bir pazar için de önlemler alınmıştır. Balıkçı gemilerinin modernizasyonu ve kıyı tesislerini koordine etmek için önlemler de benimsenmiştir.⁵

Tüm bu önlemler, üye ülkelerin uluslararası hareketi takip ettikleri ve kendi kıyılarında denize ait haklarını 12 milden 200 mile çıkarmaya karar verdikleri 1976 yılında daha belirgin bir hal almış, 19 Ocak 1976 tarihli ve 101/76/AET sayılı Konsey Yönetmeliği ile avlanma hakları, yapısal politikalar ve özellikle kaynakların korunması alanlarına ilişkin konular ana hatları itibarıyla belirlenmiştir. Üye ülkeler ayrıca, haklarını uluslararası müzakerelerde savunmak ve kendi sularında balıkçılığı idare etmek için, Topluluğun uygun konumda olduğuna karar vermişlerdir. 170/83/AET sayılı Konsey Yönetmeliği ile balıkçılık sektöründe yapısal politikaların ana bileşeni olan balıkçılık kaynaklarının korunması alanında üye ülkeler arasında görüş ayrılıklarının uzun ve zorlu tartışmalar neticesinde giderilmesi ile balıkçılık politikası, 1983 yılında Ortak Balıkçılık Politikası olarak ayrı ve kapsamlı bir ortak politika haline dönüştürülmüştür. Diğer tarım ürünlerinden farklı olarak balıkların Topluluk karasularında bir üye ülkeden diğer üye ülke sularına kolaylıkla geçmesi, balıkçıların üye ülke karasularında eşit avlanma hakkına sahip olmalarının sağlanması ve Dünya balıkçılık ürünleri üretiminde ortaya çıkan artışın balıkçılık kaynaklarını olumsuz etkilemesi gibi hususlar, balıkçılık politikasının ayrı olarak değerlendirilmesini gerekli kılmıştır.⁶

1.1.3. Balıkçılık Yönetiminde Karar Mekanizması ve Kurumsal Yapılanma

Bu başlık altında öncelikle, balıkçılık yönetiminde karar alma sürecinin nasıl işlediğine kısaca değinilecek ve ardından söz konusu mekanizma içerisinde yer alan kurumlara ilişkin açıklamalara yer verilecektir.

⁵ T.C. Tarım ve Köyişleri Bakanlığı: “Avrupa Birliği Ortak Balıkçılık Politikası Genel Bilgi”, <http://www.tarim.gov.tr>, et. 27.10.2011, s. 1.

⁶ Özel, C.: “Avrupa Birliği Balıkçılık Politikası ve Türkiye'nin Uyum”, <http://www.hukukve-demokrasi.org/index.php/yazarlarimiz/54-cengiz-ozel/87-avrupa-birlii-balkclk-politikas-ve-tuerkiyenin-uyumu.html>, et.: 27.10.2011, s. 1.

1.1.3.1. Karar Mekanizması

Avrupa Birliği'nde tüm balıkçılık sektörünün, alt sektörlerin ve tüketici gruplarının ihtiyaçlarını karşılayacak görüşleri hazırlamak üzere 1971 yılında Balıkçılık ve Su Ürünleri Danışma Komitesi kurulmuştur. Bu Komite tarafından hazırlanan görüş, taslak halinde AB Komisyonuna sunulmaktadır. Komisyonda taslak görüşüldükten sonra ilgili servisler, üçüncü ülkeler ve bölgesel balıkçılık organizasyonları gibi kaynaklardan veriler toplamaktadır. Ardından Komisyon konu ile ilgili özel çalışma grupları oluşturarak konuyu kapsamlı olarak tartışmaya açmaktadır. Ayrıca Komisyon'un kendine ait Balıkçılık Bilimsel, Teknik ve Ekonomik Komitesi de vardır. Bu komitenin dışında AB Parlamentosu bünyesindeki 20 komiteden konu ile ilgili olanlarının da görüşlerine başvurulmakta ve konu 20 üyeden oluşan AB Komisyonuna sunulmaktadır. Öneri, Komisyonda balıkçılık komiserleri tarafından kabul görürse, ilgili çalışma grupları ve komitelerce, ele alınacağı Avrupa Konseyine sevk edilmektedir. Önerinin niteliğine bağlı olarak Konsey, görüşünü Avrupa Parlamentosu'na, Ekonomik ve Sosyal Komite'ye veya Bölgeler Komitesi'ne bildirmektedir. Avrupa Konseyi çalışma gruplarından biri olan Daimi Temsilciler Komitesi, öneri üzerinde mutabık kalırsa bir sonraki kurul toplantısına sevk edilmektedir. Kurulda da mutabakat sağlanması halinde, öneri Birlik düzenlemesi olarak kabul edilmektedir.⁷

1.1.3.2. Kurumsal Yapılanma

Bu başlık altında, balıkçılık sektöründeki kurumsal yapılanmayı oluşturan Denizcilik ve Balıkçılık Genel Müdürlüğü, Balıkçılık ve Su Ürünleri Yetiştiriciliği Danışma Komitesi, Bölgesel Danışma Konseyleri ve Balıkçılık Bilimsel Teknik ve Ekonomik Komitesinin yapıları incelenecektir.

1.1.3.2.1. Denizcilik ve Balıkçılık Genel Müdürlüğü

Ortak Balıkçılık Politikası, 1982 yılında kuruluşundan, ya da Avrupa Balıkçılık Politikasının ilk araçlarının 1970'li yılların başında oluşturulmasından bu yana, uzun bir

⁷ Diler, A. / Bolat, Y.: "Türkiye Balıkçılık Mevzuatının AB Ortak Balıkçılık Politikasına Uyumu", I. Balıklandırma ve Rezervuar Yönetimi Sempozyumu, Antalya, 2006, <http://www.akuademi.net/BALIK/BALIK2006/B/b09.pdf>, et.: 27.10.2011, s. 85.

yol kat etmiştir. Geleneksel balıkçılık kalıplarını korumak ve uluslar arasındaki gerginliği etkisiz hale getirmek için bir dizi araç olarak başlayan ortak balıkçılık politikası artık, yenilenebilir bir doğal kaynak olan balıkları korumak için geliştirilmiş, karmaşık hukukî ve bilimsel bir çerçeveye dönüşmüştür. Kirlilik, çevre koruma, kıyı geliştirme, iş yaratımı, sınır kontrolü ile gözetimi gibi, Avrupa denizlerinde bugün karşı karşıya olunan tüm sorunlar için bütünsel açıdan cevap aranmaktadır.⁸

Avrupa denizcilik ekonomisinin potansiyelini geliştirmek, kıyı topluluklarını korumak, sürdürülebilir balıkçılık ve sağlıklı denizler için Avrupa Komisyonu bünyesinde, Denizcilik ve Balıkçılık Genel Müdürlüğü (*the Directorate General for Maritime Affairs and Fisheries - DG MARE*) oluşturulmuştur. Genel Müdürlük, Ortak Balıkçılık Politikası ve Entegre Denizcilik Politikası'nın uygulanmasından sorumlu Komisyon bölümüdür. Genel Müdürlük, yaklaşık 400 personeli ile Komisyon'un en küçük birimidir. Merkezi Brüksel'de bulunan Genel Müdürlük; koruma, kontrol, piyasa önlemleri, yapısal eylemler ve uluslararası ilişkilerden oluşan 6 adet Müdürlükten meydana gelmektedir.⁹

1.1.3.2.2. Balıkçılık ve Su Ürünleri Yetiştiriciliği Danışma Komitesi

Balıkçılık ve Su Ürünleri Yetiştiriciliği Danışma Komitesi (*Advisory Committee on Fisheries and Aquaculture - ACFA*), ortak balıkçılık politikası ile ilgili kesimlerin temsil edilmesi ve balıkçılık sektöründeki diyalogun güçlendirilmesi amacıyla, Komisyon tarafından ilk olarak 1970'lerin başında, Su Ürünleri Danışma Komitesi olarak kurulmuştur. Ancak, Komite'nin yapısı 1999 yılının sonlarına doğru, onu daha etkin bir yapıya kavuşturmak ve sanayi sektörü ile sivil toplum kuruluşları ve bilim adamları gibi diğer paydaşlarla da diyalogun geliştirilmesi amacıyla, 2004/864/EC sayılı Komisyon kararı ile değiştirilerek, Balıkçılık ve Su Ürünleri Yetiştiriciliği Danışma Komitesi'ne dönüştürülmüştür.¹⁰

⁸ European Commission: "Directorate – General for Maritime Affairs and Fisheries", http://ec.europa.eu/dgs/maritimeaffairs_fisheries/index_en.htm, et.: 28.02.2012.

⁹ European Commission: "Directorate - General for Maritime Affairs and Fisheries".

¹⁰ European Commission, Maritime Forum: "Advisory Committee on Fisheries and Aquaculture", <https://webgate.ec.europa.eu/maritimeforum/category/143>, et.: 28.02.2012.

Komite, üretim sektörünü temsil eden meslek kuruluşlarının yanı sıra tüketici hakları, çevrenin korunması, sürdürülebilir kalkınma gibi Ortak Balıkçılık Politikası ile ilgili alanlarda faaliyet gösteren sivil meslek örgütlerinin çıkarlarını da temsil eden 21 temsilciden oluşmaktadır. Komite üyeleri, Komisyon tarafından atanmaktadır.¹¹

Balıkçılık ve Su Ürünleri Danışma Komitesi bir daire ve dört çalışma grubundan oluşmaktadır,¹²

- 1. Grup: Su kaynakları ve yönetim,
- 2. Grup: Su ürünleri yetiştiriciliği,
- 3. Grup: Pazar ve ticaret politikası,
- 4. Grup: Ekonomi ve sektörün durumu da dâhil olmak üzere genel sorunlar.

Avrupa Komisyonu, gerekli gördüğü hallerde, Balıkçılık ve Su Ürünleri Danışma Komitesi'ne danışarak görüşlerini almaktadır. Bunun yanı sıra Komite üyeleri, Ortak Balıkçılık Politikasının kuralları ve işleyişi, sektörde ekonomik ve sosyal koşullarla ilgili görüş ve sorunlarını Komiteye yönlendirebilmektedir. Komite, yıllık çalışma programının uygulanması, toplantıların organize edilmesi, belirli konularda ortak tutum alınması, çalışma grupları veya dairenin önceden hazırlamış olduğu görüş ve tavsiyelerin düzenlenmesine ilişkin kuralları belirlemektedir.¹³

1.1.3.2.3. Bölgesel Danışma Konseyleri

2004 yılında kurulmuş olan Bölgesel Danışma Konseyleri (*Regional Advisory Councils - RACs*), paydaşların katılımını geliştirmek amacıyla ortaya konulan yapılanmanın en önemlisi olup; sandalyelerin üçte ikisi ilgili üye devletlerin balıkçılık sektörüne, üçte biri ise diğer ilgili gruplara (çevre ve tüketici sivil toplum kuruluşları gibi) tahsis edilmiştir. Bölgesel Danışma Konseylerinin başlıca görevi, balık stoklarının yönetimi ve koruma önlemleriyle ilgili yeni düzenlemelerin hazırlanması konularında,

¹¹ European Commission, Mairitme Forum: "Advisory Committee on Fisheries and Aquaculture".

¹² European Commission: "The Common Fisheries Policy – A User's Guide", http://ec.europa.eu/fisheries/documentation/publications/pcp2008_en.pdf, et.: 03.12.2011, s. 9.

¹³ Bandırma Ticaret Odası: *Avrupa Birliği Balıkçılık Müktesebat Rehberi*, s. 212.

AB Komisyonuna ve üye devletlere tavsiyelerde bulunmaktır. Bölgesel Danışma Konseylerinde tavsiye ve öneriler oybirliği ile kabul edilmekte; mutabakat sağlanamaması durumunda ise, muhalif görüşleri kayda geçirilmektedir.¹⁴

Konsey ve yönetim kurullarına girebilen hükümet kurumları, hükümete önerilerde bulunan bölge komitelerinde temsil edilebilen bölgesel kurumlar, AB Komisyonuna ve Konsey'e bilimsel öneride bulunan araştırma enstitüleri AB'nde sektör paydaşı olarak kabul edilmezler. Bununla birlikte, bu gruplar gözlemci olarak Bölgesel Danışma Konseylerine katılabilirler. İlgili üye devletler ve AB Komisyonu, Bölgesel Danışma Konseyi'nin yapısı, oluşumu ve temsilcileri konusunda uzlaşma sağlamak zorundadırlar.¹⁵

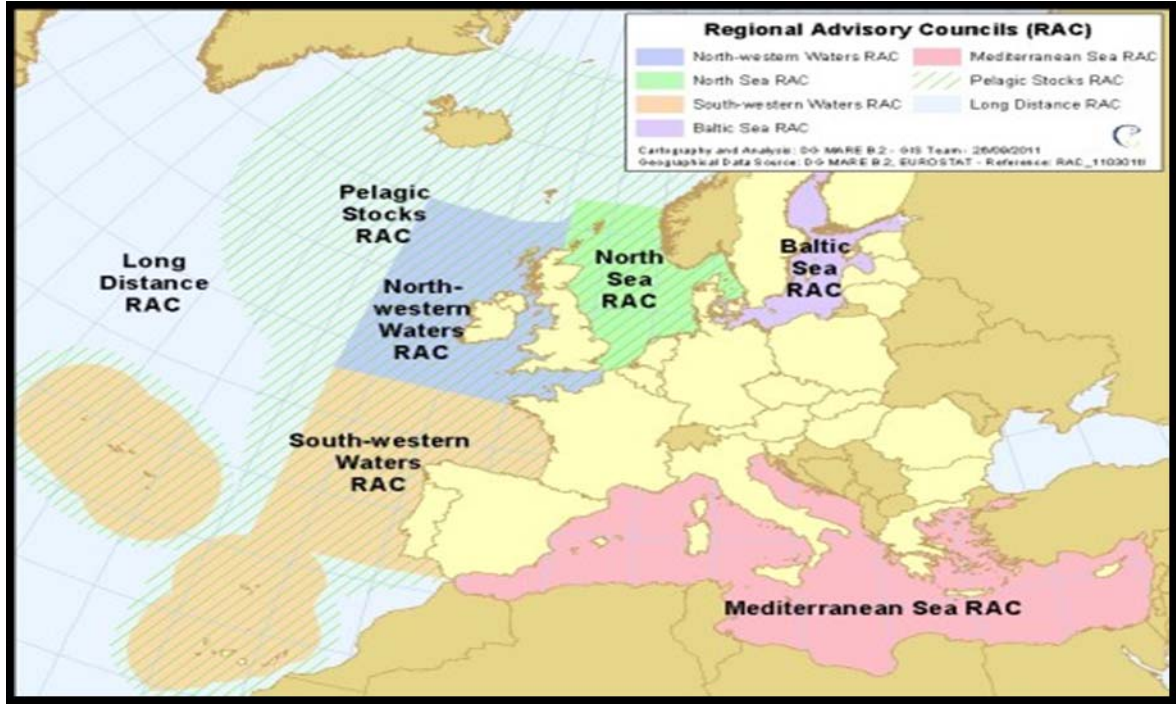
Bölgesel Danışma Konseyleri, politika yapımına paydaş katılımını artırmak amacıyla, Komisyon tarafından kurulan paydaş önderliğindeki kuruluşlardır. Toplulukta, Kuzey Denizi, Baltık Denizi, Akdeniz, Kuzey Batı Suları, Güney Batı Suları için oluşturulmuş beş adet bölgesel danışma konseyine ek olarak; pelajik stoklar ve uzak mesafe deniz filoları için oluşturulmuş iki adet Konseyle beraber toplam yedi adet Bölgesel Danışma Konseyi bulunmaktadır. İlk Bölgesel Danışma Konseyi, 2004 yılında kurulan Kuzey Denizi Bölgesel Danışma Konseyi olmuştur.¹⁶

¹⁴ Nerheim, M.: "The New Common Fisheries Policy: Towards Sustainable Management and Profitable Fisheries Sector?", Maastricht, 2004, http://aei.pitt.edu/2594/1/Art_4.pdf, et.: 20.12.2011, s. 33.

¹⁵ Elekon, H.A.: "Avrupa Birliği'nde Balıkçılık ve Ortak Balıkçılık Politikası Karşısında Türkiye'nin Durumu", Ankara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara, 2007, s. 29.

¹⁶ European Commission: "Regional Advisory Councils", http://ec.europa.eu/fisheries/partners/regional_advisory_councils/index_en.htm, et.: 28.02.2012.

Resim 1. Bölgesel Danışma Konseyleri¹⁷



Bir konunun birden fazla Bölgesel Danışma Konseyi'ni ilgilendirdiği durumlarda, ilgili konseyler kendi aralarında koordinasyon sağlayarak ortak karar almaktadırlar. Her konsey, bir genel kurul ve bir icra komitesinden oluşmakta, icra komitesi tarafından hazırlanan yıllık rapor ve yıllık strateji planı, genel kurulun onayına sunulmaktadır. Genel kurul ayrıca, icra komitesi üyelerini atama yetkisine sahiptir.¹⁸

Ortak Balıkçılık Politikası'nın yeni yapılanması içerisinde, Bölgesel Danışma Konseyleri, paydaşların katılımını arttırmak açısından önemli bir potansiyeli temsil etmektedirler. Bu yönüyle de, Bölgesel Danışma Konseyleri'nin uzlaşmaya dayalı çevresel tavsiyelerde bulunduğu durumlarda, Komisyon ve Konseyin büyük ölçüde bu tavsiyeyi takip etmesi beklenmekte; aksi durumda ise, pay sahiplerinin ortak balıkçılık politikasına duyacağı güvenin zedeleneyeceği kabul edilmektedir.¹⁹

¹⁷ European Commission: "Regional Advisory Councils".

¹⁸ Bandırma Ticaret Odası: *Avrupa Birliği Balıkçılık Müktesebat Rehberi*, s. 213.

¹⁹ Nerheim, M.: "The New Common Fisheries Policy: Towards Sustainable Management and Profitable Fisheries Sector?", s. 33.

1.1.3.2.4. Balıkçılık Bilimsel Teknik ve Ekonomik Komitesi

Balıkçılık Bilimsel Teknik ve Ekonomik Komitesi (*Scientific, Technical and Economic Committee for Fisheries - STECF*), Ortak Balıkçılık Politikası'nın uygulanması konusunda bilimsel uzman ihtiyacını sağlamak amacıyla 1993 yılında 93/619/EC sayılı Komisyon kararı ile kurulmuş ve 2005 yılında 2005/629/EC sayılı Komisyon kararı ile yenilenmiştir.²⁰ Komite üyeleri 3 yıllık bir süre için, bu alanlarda yetkinlikleri tanınmış yüksek nitelikteki bilimsel uzmanlar arasından Komisyon tarafından atanmaktadırlar. Birlik, su kaynaklarının korunması ve yönetimi ile ilgili konularda düzenli aralıklarla Komiteye danışmaktadır. Özellikle, yıllık izin verilen toplam av miktarları ve kotaların belirlenmesi sürecinde Komite'nin görüşü çok önemlidir.²¹

Komite; deniz biyolojisi, deniz ekolojisi, balıkçılık bilimi, doğa koruma, nüfus dinamikleri, istatistik, balıkçılık teknolojisi, su ürünleri yetiştiriciliği ve balıkçılık ekonomisi alanlarında en az 30, en fazla 35 uzmandan oluşmaktadır. Üyeler, Avrupa Birliği Resmi Gazetesi'nde ve Avrupa Komisyonu'nun internet sitesinde yayınlanan ilan yardımıyla belirlenen uygun adaylar arasından Komisyon tarafından seçilerek atanmaktadır. Komite'nin güncel üye listesi, 27 Ekim 2010 tarihinde kabul edilmiş olup; 34 uzmana yer vermektedir.²²

Avrupa Komisyonu onay verdiği takdirde, Komite belirli konularda ihtiyaç doğrultusunda kendi çalışma gruplarını oluşturmakta, grupların gerçekleştirdikleri faaliyet ve çalışmalar, Avrupa Komisyonu'na sunulmaktadır. Çalışma grupları, dış uzmanlardan ve iki Komite üyesinden meydana gelmektedir. Dış uzmanlar, Komisyonun onayı ile, Komite üyesi olmayan ve çalışmalara katkı sağlayabilecek ilgili bilimsel bilgi ve uzmanlığa sahip uzmanlar arasından davet edilmektedir.²³

²⁰ European Commission: "The Common Fisheries Policy - A User's Guide", s. 13.

²¹ Scientific, Technical and Economic Committee For Fisheries: "About Scientific, Technical and Economic Committee For Fisheries", <https://stecf.jrc.ec.europa.eu/about-stecf>, et.: 28.02.2012.

²² Scientific, Technical and Economic Committee For Fisheries: "About Scientific, Technical and Economic Committee For Fisheries".

²³ Scientific, Technical and Economic Committee For Fisheries: "About Scientific, Technical and Economic Committee For Fisheries".

Komisyon, belli aralıklarla ya da gerekli hallerde canlı kaynakların korunması ve yönetimi ile ilgili konularda Komiteye danışmaktadır. Komisyon, ayrıca Ortak Balıkçılık Politikası ile ilgili yeni bir düzenleme için teklif hazırlarken, Komite'nin görüşlerine başvurmaktadır. Komite de, gerek duyduğu takdirde, kendi inisiyatifini kullanarak Avrupa Komisyonu'na yeni düzenleme tekliflerine ilişkin görüş sunabilmektedir. Balıkçılık Bilimsel Teknik ve Ekonomik Komitesi'nin görüşleri özellikle yıllık avlanma miktarlarının belirlenmesinde oldukça önemli rol oynamaktadır.²⁴

Balıkçılık Bilimsel Teknik ve Ekonomik Komitesi, her yıl su ürünleri kaynaklarının mevcut durumu ve gelecekteki potansiyeli ile yıllık toplam avlanabilir av miktarına ilişkin olarak bir rapor hazırlamaktadır. Aynı zamanda daha iyi bir yönetim sunulmasına destek olmak amacıyla, geniş kapsamlı bir ekonomik ve sosyal danışmanlık hizmeti vermektedir.²⁵

1.2. AVRUPA BİRLİĞİ ORTAK BALIKÇILIK POLİTİKASI

Avrupa, 70.000 kilometrelik sahil şeridine sahip olup; Birliğin kıyı bölgeleri nüfusunun ve gayri safi yurtiçi hasılanın yaklaşık %40'ını oluşturmaktadır. Ortak balıkçılık politikası, ortak tarım politikası ile aynı hukukî dayanağa sahiptir; ancak iki sektör arasındaki farklılık, balıkçılık ürünleri için farklı düzenlemeler yapılmasına yol açmıştır. Ortak Balıkçılık politikasının amaçları arasında aşırı avlanmaya karşı stokların korunması, balıkçılar için garantili bir gelir, tüketiciler için makul fiyatlarda düzenli bir arz ve işleme sanayi ve sucul canlı kaynakların sürdürülebilir, biyolojik, çevresel ve ekonomik kullanımı sayılabilir²⁶

²⁴ Bandırma Ticaret Odası: *Avrupa Birliği Balıkçılık Müktesebat Rehberi*, s.214.

²⁵ European Commission: "The Common Fisheries Policy - A User's Guide", s. 13.

²⁶ European Union: "Maritime Affairs and Fisheries", http://europa.eu/legislation_summaries/maritime_affairs_and_fisheries/index_en.htm, et.: 29.02.2012.

1.2.1. Balıkçılık Kaynaklarının Korunması ve Sürdürülebilir Kullanımı

1.2.1.1. Genel Olarak

Deniz ve okyanuslarımızda bir zamanlar mevcut olan balık bolluğu, artık görülmemektedir. Bunun nedenlerinden biri, bugüne kadar denizlerden avlanma yoluyla balık stoklarının eritilmesi, stokların üreme ve kendilerini yenileyebilmeleri için geriye çok az yavru balığın kalmış olmasıdır.

Ortak Balıkçılık Politikası'nın karşılaştığı ilk önemli sorunlardan biri, balık stoklarının korunmasıdır. 1960 yılında aşırı avlanma neticesinde, 1970'lere gelindiğinde stoklarda erime görülmüştür. Balık stoklarının korunmasının en önemli faydalarından biri, denizlerin balık potansiyelini korumak ve bağlı endüstrilerde istihdamı sürdürmek, iş ve işgücü kaybını önlemektir. Çünkü, 1975'te 9 üyesi bulunan Toplulukta, ekonomik güçlükler nedeniyle birçok kişinin sektörden ayrılması neticesinde balıkçıların sayısı 154.000 kişi iken; 1980'de 112.700'e düşmüş, 1981'de Yunanistan'ın katılımıyla 160.000'e çıkmıştır.²⁷

Avrupa Birliği, kaynakların korunması ve sürdürülebilirliğinin sağlanması, avlanma kapasitesinin ve filoların sınırlandırılması, kaynaklara ve sulara erişim, uygulama ve denetim alanlarında kapsamlı kurallar getirmiştir. Buna göre üye devletler, canlı su kaynaklarının sürdürülebilirliğini sağlamak üzere, belirli önlemleri almakla yükümlüdürler. Bu çerçevede, soyları tükenme tehlikesi altındaki bazı canlı türlerinin varlıklarını sürdürebilmeleri için bilimsel otoritelerce belirlenen “referans sınır değerleri” ne uygun çok yıllık geri kazanım planları; tehlike altında olmayan türlerin ise, güvenli biyolojik sınırlar içinde tutulabilmesi için “referans koruma değerleri”ne uygun, çok yıllık yönetim planları hazırlanması gereklidir. Bunun yanı sıra, avlanmadan kaynaklanan nedenlerle canlı su kaynaklarına veya deniz ekosistemine ilişkin ciddi bir tehdit oluşması halinde, Komisyon ve üye devletler, Ortak Balıkçılık Politikasının genel hedefleri ile uyumlu olmak kaydıyla acil önlemler alma yetkisine sahiptirler.²⁸

²⁷ Gençay İnceci, S.: “Avrupa Topluluğunda Ortak Balıkçılık Politikası”, s. 295.

²⁸ Doğan, Ç.: “AB Balıkçılık Politikası ve Türkiye'nin Uyum Sürecindeki Durumu”, s. 2.

Ortak Balıkçılık Politikası, 2002 reformunda en büyük önceliği, balık stoklarında görülen bu azalmanın önlenmesine vermiştir. Bu maksatla, balıkçılık yönetimi değiştirilmiştir. Yıllık tedbirler yerini uzun vadeli stratejilere bırakmaktadır. Bilimsel uzmanlar, tehlikede olan bir dizi balık stokunun büyüklüğü ile ilgili uzun vadeli hedefler teklif etmekte, ayrıca; balıkçıların hedef türleri tehlikeye atmadan avlayabilecekleri balık miktarları ile ilgili teklifler üzerinde çalışmaktadırlar.

Uygulamaların başarısı, politikanın ve kullanılan araçların etkinlik derecesinin sık sık yeniden gözden geçirilmesini ve gerekli önlemlerin alınmasını zorunlu kılmaktadır. Türkiye ile Avrupa Birliği'nde balıkçılık sektörünün korunması konusuna verilen önem, kullanılan yöntemler ve uygulanış şekillerindeki bazı farklılıkların, Türkiye'nin AB Ortak Balıkçılık Politikasına uyumu aşamasında, bazı sorunlara neden olacağı açıktır. Bu açıdan, Türkiye'nin, balıkçılığın oldukça yaygın bir şekilde korunduğu AB ile ortaklık anlaşması içinde ve ileride de tam üye olma arzusunda bulunduğu da göz önüne alınırsa, konunun önemi daha da belirgin şekilde ortaya çıkmaktadır.²⁹

1.2.1.2. Koruma ve Sürdürülebilirlik

Koruma politikasının, balıkçılık ve su ürünleri kaynaklarının sürdürülebilir kullanımını geliştirmek ve bu kaynakları üye devletler arasında paylaşmak gibi iki ana amacı vardır. Ortak balıkçılık politikası, su kaynaklarının ve çevrenin korunmasını garanti etmeyi amaçlamakta olup; sürdürülebilir balıkçılığı sağlamak, stokları yenilemek ve yönetmek için çok yıllık planların yanı sıra özel önlemler de (toplam izin verilebilir av, balıkçılık sınırlama, belli av yasağı, minimum açılış boyutları, vb.) hazırlamıştır. Son olarak, balıkçılık için hedef türleri (deniz memelileri, kuşlar ve kaplumbağalar), genç ve savunmasız balık stoklarını ve hassas habitatları korumak üzere yönetmelikler kabul etmiştir.³⁰

²⁹ Bulut Yıldız, S. / Elbek, A.: "Türkiye'de ve AB Ülkelerinde Su Ürünleri Politikaları ve Sektöre Yönelik Koruma Yöntemleri", Ege Üniversitesi Su Ürünleri Dergisi 2005, C.22, S.1-2, (http://jfas.ege.edu.tr/pdf/41_Yildiz_22_1-2_2005.pdf) et.: 03.12.2011, s. 233.

³⁰ European Union: "Mairitme Affairs and Fisheries".

Avrupa Birliği, Dünya'nın üçüncü büyük balıkçılık endüstrisine sahiptir. Her yıl 7 milyon ton civarında su ürünleri üretilmektedir. Avcılık ve işleme endüstrisi 400.000'den fazla insana iş olanağı yaratmaktadır. Bu nedenle, AB balıkçılık endüstrisinin önceliği, rekabetçi avcılık alt sektörü ile sürdürülebilir balık stokları ve sürdürülebilir deniz ekosistemi arasında gerçekçi bir denge oluşturmaktır. Bu nedenle, koruma politikaları önde gelmektedir. Balık stoklarının uzun vadede sürdürülebilir kullanımını sağlamak üzere avcılıkta sınırlamalar getirmek üzere 2005 yılında merkezi Brüksel'de olan Avrupa Balıkçılık Kontrol Ajansı oluşturulmuştur. Bu merkez 2008 yılında Avrupa'nın en büyük balıkçılık limanı olan İspanya'nın Vigo kentine taşınmıştır. Merkez aşırı avcılığın önlenmesi amacıyla getirilen kuralların yürütülmesini ve diğer deniz canlılarının korunması önlemlerini denetlemektedir.³¹

1.2.1.3. Avlanma Kapasitesinin Düzenlenmesi: Filo Politikası

Geçmiş deneyimler tek başına av miktarını sınırlamanın veya özel teçhizat kullanarak küçük balıkların avlanmasını önlemek için getirilen kota ve teknik engeller gibi önlemlerin, aşırı av söz konusu ise balık stoklarını yok olmaktan kurtarmaya yetmediğini açıkça göstermektedir. Av donanımındaki teknolojik gelişmeler, balıkçı filolarının avlanma gücünü artırarak, filoları mevcut balık kaynaklarının çok üzerine çıkarmıştır. Komisyon'un analizlerine göre, bu durum, tesis kurmaya elverişli yerlerin ve fiyatların uygun olduğu yıllarda gerçekleştirilen aşırı yatırımların bir sonucudur. Filo Yönetim Birimi, üye devletlerle birlikte çalışarak, balıkçılık filosuna yeni eklenen gemi sayısını sınırlayan kuralların sıkı takibi ve av filosundan daimi olarak çıkarılacak balıkçı tekneleri için mali teşvikler vermek suretiyle filo kapasitesini azaltmaya çalışmaktadır.³²

Giriş/çıkış planı kapsamında, tonaj olarak ölçülen kapasitenin, 1 Ocak 2003 tarihinde tespit edilen seviyenin üzerine çıkmasına izin verilmemektedir. Bu tavan seviyesine uyulmasını garanti etmek amacıyla, tüm Birlik teknelerinin kayıtlı olduğu Topluluk Filo Kayıt sistemi her üç ayda bir güncellenmektedir. Filo Kayıt Sistemi, bir

³¹ Düzgüneş, E. / Seçer, S. vd: "Balıkçılık Sektöründe Türkiye AB İlişkileri", www.zmo.org.tr/resimler/ekler/de16b86c64390f0_ek.pdf, et.: 27.10.2011, s. 3.

³² European Commission: "Fishing Rules", http://ec.europa.eu/fisheries/cfp/fishing_rules/index_en.htm, et.: 27.02.2012.; Doğan, Ç.: "AB Balıkçılık Politikası ve Türkiye'nin Uyum Sürecindeki Durumu", s. 2.

üye devletin bayrağını taşıyan tüm balıkçı teknelerinin, Birlik mevzuatına uygun olarak kayıtlı olması gereken bir veri tabanıdır.³³

Av çabasının azaltılması üye ülkelerdeki filo kapasitesinin azaltılması ile mümkün olduğundan, Avrupa Birliği çok yıllık yönlendirme programları ile balıkçılık faaliyetlerini desteklenmiştir. Bu programların temelindeki düşünce oldukça basit olup, üye ülkelerden kendi av filolarını gelecek 4 veya 5 yılda geliştirebilmek için program geliştirmeleri talep edilmekte ve Komisyon'da bu programların gerçekleştirilme olanakları değerlendirilmektedir. Birlik ödenekleri, çok yıllık yönlendirme programları hedefleri doğrultusunda, ilgili ülkeye gerçekleştirmek üzere tahsis edilmektedir. Ancak gerçekleştirme stratejisi çok iyi açıklanmalıdır.³⁴

1983 yılındaki I. çok yıllık yönlendirme programı mevcut kapasiteyi koruyarak filoları yeniden yapılandırmayı öngörmüş, fakat filonun büyümesi ile sonuçlanmıştır. 1987-1991 yılları arasındaki II. çok yıllık yönlendirme programında üye ülkelerden filolarını azaltmaları istenmekle birlikte aynı yıllarda İspanya ve Portekiz'in birliğe katılımı, verim artışı ve avlanma rekabeti hedefe ulaşmayı engellemiştir. İlk iki program başarılı olmamıştır; ancak üye ülkeleri filolarını azaltmaya hazırlamıştır. III. çok yıllık yönlendirme programı ile, filonun az da olsa azalması, tekne ölçümlerinde ortak bir yol izlenmesi ve gemi kayıtlarının birlik bünyesinde toplanmasını sağlamıştır. Bu sayede stoklar ve gemi sayıları dengelenerek avcılık izni verilebilmiştir. Av çabasını azaltmak için tekne sayılarının azaltılması veya sezon içinde belirli süreler limanda bağlı kalması sağlanarak, program sonunda birlik filosunda %7'lik bir azalma sağlanmıştır.³⁵

1.2.1.4. Topluluk Kontrol ve Uygulama Sistemi: Yetki Devri

Ortak Balıkçılık Politikası kurallarının uygulanması üye devletlerin sorumluluğundadır. Üye devletler ulusal kontrol hizmetlerini sunmak, denetimleri düzenlemek ve kuralları ihlal ettiği tespit edilenler için uygulanacak uygun yaptırımlara karar vermekle yükümlüdürler.

³³ European Commission: "Fishing Rules".

³⁴ Çelikkale, M. S. / Düzgüneş, E. / Okumuş, İ.: *Türkiye Su Ürünleri Sektörü ve Avrupa Birliği ile Entegrasyonu*, İstanbul Ticaret Odası Yayını, 1999, s. 92.

³⁵ Diler, A. / Bolat, Y.: "Türkiye Balıkçılık Mevzuatının AB Ortak Balıkçılık Politikasına Uyumu", s. 86.

Her üye ülke kota seviyesini sürekli olarak izlemek ve kota seviyesi dolunca avlanmayı durdurmakla yükümlüdür. Yetki devri ilkesinin (*subsidiarity* – her görevin en uygun idarî seviyede ele alınması) balıkçılık alanındaki uygulaması su şekilde çalışmaktadır: Üye ülkeler, izlemenin Birlik düzeyinde de yapılabilmesi için kota kullanımlarını düzenli biçimde Komisyon’a bildirmekle yükümlüdürler. Kota yönetimine ilişkin teknikler ülkeden ülkeye değişiklik göstermektedir. Kotalar milli bir havuzda tutulabildiği gibi, üretici organizasyonlarına, birliklere ve hatta kişisel olarak gemi sahiplerine tahsis edilebilmektedir. Seyrek de olsa, kotaların kiralandığı, satıldığı veya değiş tokuş edildiği de görülmektedir. Bireysel transfer edilebilir kotalar (*Individually Transferable Qutoas – ITQs*) olarak adlandırılan bu sistem AB’de çok kısıtlı şekilde kullanılmaktadır.³⁶

1.2.1.5. Kaynaklara ve Sulara Erişim: Avlanma Kotaları

Balık stoklarından en iyi yararlanma şekli stokların geleceğini tehlikeye sokmadan sadece o stoktan güvenli olarak alınabilecek miktar kadar avlanmaktır. Hangi stoktan ne derecede ne kadar avlanması gerektiği ve bu miktarın belirlenmesi önemli bir husustur. Ayrıca avlanılan bölgede farklı yaş ve boyutlarda birçok balık bulunması nedeniyle, bilinçsizlik avcılıkta avlanılan balıklar karışık olmakta, hedef alınan türlerin yanında istenmeyenler de avlanmaktadır. Bu tür yanlışlıkların yapılmaması için önlemlerin alınması gerekmektedir.³⁷

Balıklar gerek doğal sebeplerle, gerekse avcılık sebebiyle öldüğünden, balık stoklarının kendini yenilemesi gerekmektedir. Stokları yenilemek üzere yeterli olgunluğa ulaşmış balık olması, küçük balıkların büyümeye ve üremeye bırakılmasına bağlıdır. OBP, balıkçılığı biyolojik, ekonomik ve sosyal boyutları ile ele alarak; üye ülkeler arasında paylaşmak üzere her yıl toplam avlanabilir av miktarlarını (*Total*

³⁶ İktisadi Kalkınma Vakfı: *Avrupa Birliği Ortak Balıkçılık Politikası ve Türkiye’nin Uyumu*, İKV Yayınları Müktesebat Uyum Serisi No: 18, Eylül, 2003, s. 14.

³⁷ European Commission: “The Common Fisheries Policy - A User’s Guide”, s. 15.

Allowable Catches - TAC) belirlemektedir. Bu miktardan her ülkeye düşen paya “ulusal kota” adı verilmektedir.³⁸

OBP kapsamında av miktarının sınırlanması, Avrupa Birliği seviyesinde tüm balıkçılık mevzuatının temelini oluşturan “Balıkçılık Kaynaklarının Ortak Balıkçılık Politikası Kapsamında Korunması ve Sürdürülebilir Kullanımına İlişkin 2371/2002/EC sayılı Konsey Tüzüğü’nün “Önlem Tipleri” başlıklı 4. ve “Balıkçılık Fırsatlarının Tahsisi” başlıklı 20. maddesine dayanmaktadır. Bu düzenlemede avlanma limiti, Birlik hukukunda aksi belirtilmedikçe belirli bir sürede, bir stok ya da stok grubunun avcılığına ilişkin sayısal sınırlama olarak tanımlanmıştır. Yine aynı düzenleme gereğince bir üye devletin kota, tahsisat veya belirlenmiş payının dolması durumunda Komisyon mevcut bilgilere dayanarak balıkçılık faaliyetini durdurabilmektedir.³⁹

Toplam avlanabilir av miktarını belirleme, belirli bir bölgede seçilen bir türün belirli bir mevsim veya periyot süresince avlanabilecek miktarları için azami bir seviye tespitini içerir. Filo tarafından yakalanacak tüm balık miktarını doğrudan sınırlamayı amaçlayan bir yönetim aracıdır.⁴⁰

Avlanabilecek azami balık miktarı, Bakanlar Kurulu tarafından belirlenerek ilan edilmektedir. Bu konuda Balıkçılık Bilimsel, Teknik ve Ekonomik Komitesinin görüşleri alınmakta ve aynı stokları paylaşan üye olmayan ülkelerle ve ilgili bölgesel balıkçılık örgütleriyle de görüşmeler yapılmaktadır. Daha sonra Komisyon, farklı görüşleri analiz ederek gelecek yılın avlanabilir toplam balık miktarı hakkında öneriler hazırlamaktadır. Bu öneriler, Bakanlar Kuruluna gönderilmekte ve avlanacak miktar, kotalar ve diğer kararlar o yılın sonuna kadar belirlenmektedir.⁴¹

³⁸ Akyol, O. / Kınancıl, T.: “Uluslararası Deniz Anlaşmaları ve Balıkçılığa Etkileri, Ege Üniversitesi”, Su Ürünleri Dergisi, 2002, s. 535.

³⁹ Duruer, E. Ç. / Şumlu, Ş.: “Avrupa Birliği’nde Kota Yönetimi ve Karadeniz’e Yansımaları”, 1. Ulusal Hamsi Çalıştayı: Sürdürülebilir Balıkçılık, 2010, <http://www.akuademi.net/ca/HAMSI2010/21.pdf>, et.: 10.12.2011, s. 114.

⁴⁰ T.C. Tarım ve Köyişleri Bakanlığı: “Avrupa Birliği Ortak Balıkçılık Politikasının Unsurları”, <http://www.tarim.gov.tr>, et. 27.10.2011, s. 1.

⁴¹ Çelikkale, M. S. / Düzgüneş, E. / Okumuş, İ.: *Türkiye Su Ürünleri Sektörü ve Avrupa Birliği ile Entegrasyonu*, s. 96.

1.2.2. Ortak Piyasa Düzeni

1.2.2.1. Genel Olarak

Topluluğun balıkçılık ürünleri için 1970 yılında kurduğu ortak piyasa düzeni, 1983'ten beri uygulanan Ortak Balıkçılık Politikası'nın ilk bileşenini oluşturmaktadır. Su ürünlerinin, üreticiden tüketiciye aktarılmasında, bu sürecin Ortak Balıkçılık Politikası çerçevesinde yönlendirilip şekillendirilmesine, "*Ortak Piyasa Düzeni*" adı verilmektedir. Amaç su ürünlerinde, birlik iç piyasasında üretici ve tüketicilerin yararı için, arz ve talebi denkleştirecek şekilde bir ortak pazar yaratmaktır. Bunun için de iki alanda önemli önlemler almıştır. Bunlar;⁴²

a) AB'ye üye olan bir devletten diğer üyeye su ürünleri akışını engelleyen gümrük duvarlarının kaldırılması,

b) Su ürünlerinin serbest dolaşımı ve rekabeti güvence altına alan ek tedbirlerin yanı sıra ürün bazında değişen, ortak bir sistemin kural edinilmesidir

1.2.2.2. Ortak Pazarlama Standartları

Ortak pazarlama standartlarını belirleyen AB düzenlemesi, balıkçılık ürünlerinin piyasaya sürülebilmesi için karşılanması gereken kalite, boyut, ağırlık, paketlenme, sunum ve etiketleme standartlarını ortaya koymaktadır. Standartlara uymayan ürünlerin satış amacıyla sergilenmesi, satışa sunulması, satılması veya başka bir biçimde pazarlanması yasaktır. Standartlara uyumun denetlenmesi ve ihlallerin cezalandırılması, üye devletlerin sorumluluğu altındadır. Söz konusu denetimler, pazarlama sürecinin tüm aşamalarında olduğu gibi, ürünlerin taşınması sırasında da yapılabilmektedir.⁴³

Ortak pazarlama standartlarını belirleyen 2406/96/EC sayılı AB Tüzüğü, yalnızca Birlik menşeli ürünleri değil, üçüncü ülkelerden Birliğe ithal edilen ürünleri de

⁴² Doğan, Ç.: "AB Balıkçılık Politikası ve Türkiye'nin Uyum Sürecindeki Durumu", s. 3.

⁴³ EU – Turkey Chambers Forum: "Türk İş Dünyası İçin AB Mevzuatı", http://www.etcf.org.tr/EN/doc/kasim_2009_etcf/Manual_6%20Tarim.pdf, et.: 03.12.2011, s. 76.

kapsamaktadır. Ancak, kıyı balıkçıları tarafından doğrudan perakendecilere veya tüketicilere satılan küçük miktarlardaki ürünler kapsam dışı tutulmaktadır.⁴⁴

1.2.2.3. Üretici Örgütleri

Üretici örgütleri, su ürünlerine yönelik piyasa düzeninde temel bir yere sahiptir; çünkü sektör bu organizasyonlar aracılığıyla piyasanın düzenlenmesine ve istikrarın korunmasına katkıda bulunmaya çalışmaktadır. Üretici örgütleri, ürünlerine yönelik en iyi piyasa koşullarını elde edebilmek amacıyla balıkçılar veya balık çiftliği işletmecileri tarafından kurulan organizasyonlardır. Üyelik gönüllü olmakla birlikte; piyasa düzenleme kanunlarına uygun olarak istikrar tedbirleri alındığında sadece üyeler, maddi tazminat ve destek imkanından faydalanabilmektedirler.⁴⁵

Hali hazırda, Toplulukta gönüllülük esasına dayalı 204 üretici örgütü bulunmaktadır. Bunun %86'sı deniz balıkçılarından, %14'ü ise balık çiftliği bulunan şirket temsilcilerinden oluşmaktadır. Komisyon, üretici örgütleri vasıtasıyla, minimum satış fiyatlarını belirlemekte ve bu fiyatların altında balık satışına izin vermeyerek, bir çeşit fiyat destek sistemi uygulamaktadır.⁴⁶

AB mevzuatı, üretici örgütlerinin tanınması için aranan asgari kriterleri ortaya koymaktadır. Örgütler, her avlanma yılı için bir “uygulama programı” hazırlamakla yükümlüdürler. Söz konusu programların, arzın piyasaya adapte edilmesine yönelik bir strateji, avlanma ve üretim planları, pazarlanmasında güçlük çekilen türlerin tedarikini sağlamaya yönelik önlemler ve kuralları ihlal eden üyelere uygulanacak cezaları içermesi gerekmektedir. Üretici örgütleri, uygulama programlarına bağlı yükümlülüklerinden doğan masraflarını karşılayabilmek için 5 yıllık bir “telafi yardımı”ndan faydalanabilmektedirler. Ayrıca, üretici örgütlerinin kurulması ve yeniden yapılandırılması için alınacak önlemler de, Avrupa Balıkçılık Fonu ile desteklenebilmektedir. Ürünlerin kalitesini geliştirmeye yönelik özel bir plan sunan örgütler ise, farklı bir tanınma statüsünden yararlanabilmekte ve sundukları planın uygulanabilmesi için Avrupa Balıkçılık Fonu’nun özel yardımlarından

⁴⁴ Bandırma Ticaret Odası: *Avrupa Birliği Balıkçılık Müktesebat Rehberi*, s. 141.

⁴⁵ T.C. Tarım ve Köyşleri Bakanlığı: “Avrupa Birliği Ortak Balıkçılık Politikasının Unsurları”, s. 1.

⁴⁶ Özel, C.: “Avrupa Birliği Balıkçılık Politikası ve Türkiye'nin Uyumu”, s. 6.

faydalanabilmektedirler. Üretici örgütlerinin fiyat destek mekanizmaları kapsamında faydalandıkları yardımlar ise, Avrupa Tarımsal Garanti Fonu çerçevesinde sağlanmaktadır.⁴⁷

1.2.2.4. Pazar Müdahale Mekanizmaları

Balıkçılığın, avlanma üzerindeki kontrolü sınırlandıran değişken doğası nedeniyle arz ve talep arasında belirli bir dengesizlik olması kaçınılmazdır. Topluluk, bu dalgalanmaların kötü etkilerini en aza indirmek için bir dizi mekanizma geliştirmiştir. Bakanlar Konseyi, AB sanayi için önemli olan türlerde yönlendirme fiyatları saptamıştır. Bu fiyatlar, Komisyon tarafından geri alım fiyatlarının tespitinde referans olarak kullanılabilmektedir. Balıkçılar için minimum gelirin garanti edilmesi amacıyla, üretici örgütleri, fiyatlar düştüğü zaman, balık ve kabuklu deniz ürünlerini piyasadan çekmek suretiyle bu fiyatları zorlayabilmektedirler. Ürüne bağlı olarak, üyeler, kendi üretici örgütlerinde bir muafiyet almakta, bunun karşılığında da Birliğe telafi için başvurumaktadırlar.⁴⁸

Mali telafi katkısını hak etmek için, piyasadan çekilen ürünlerin resmi kalite kriterine uyması ve üretimdeki geçici artışlar ile ilgili olması gerekmektedir. Telafi yardımının miktarı piyasadan çekilen balığın miktarı ile doğrudan bağlantılıdır. Çekilen miktar arttıkça, birim başı telafi miktarı düşmektedir. Piyasadan çekilen ürünler genellikle imha edilir. Üretici örgütleri, balıkların heba edilmemesini garanti edecek başka adımlar da atabilirler; örneğin, hayvan yemi üretiminde kullanılmak üzere satabilirler.⁴⁹

Bu şekilde piyasadan çekilen ürünlere uygulanan geri alım yardımları dışında, aynı ilkedен hareketle, daha sonra yeniden insan tüketimine sunulmak üzere işlenerek muhafaza edilen veya bir süre için piyasadan çekilerek depolanan ürünler için de farklı destek mekanizmaları geliştirilmiştir. Ciddi fiyat farkları veya üretim miktarının az olması nedeniyle bu mekanizmalardan yararlanamayan ürünler için ise, bölgesel

⁴⁷ EU-Turkey Chambers Forum: “Türk İş Dünyası İçin AB Mevzuatı”, s. 77.

⁴⁸ İktisadi Kalkınma Vakfı: “Avrupa Birliği’nin Ortak Balıkçılık Politikası”, <http://www.ikv.org.tr>, et.: 29.10.2011, s. 7.

⁴⁹ İktisadi Kalkınma Vakfı: “Avrupa Birliği’nin Ortak Balıkçılık Politikası”, s. 7.

düzeyde, tek-fiyat desteğine dayanan bağımsız geri alım ve uzatma önlemleri uygulanmasına izin verilebilmektedir. Orkinos avcılığı alanındaki müdahale mekanizmaları da, sektöre özel bir düzenlemeye tabidir. Orkinos üreticilerine yönelik desteğin ne zaman devreye gireceği; işleme endüstrisini ilgilendiren arz koşulları, üreticilerin gelirleri ve üretim fazlasının engellenmesi gibi öncelikler doğrultusunda belirlenen “Topluluk üretici fiyatları”na göre saptanmaktadır.⁵⁰

1.2.3. Balıkçılık Politikasında Yer Alan AB Yapısal Fonları

Ekonomik faaliyet alanlarının gelişen bir pazara sürekli adapte olmaya ihtiyacı vardır. Değerli ve kırılgan bir doğal kaynağa bağımlı olan balıkçılık sanayisi de, rekabet gücünü korumak için sürekli değişen koşullara kendini adapte etmek zorunda kalmıştır. Bu değişim sürecini desteklemek için Birlik, yapısal fonlar aracılığıyla mali yardım sunmaktadır. Bu başlık altında, öncelikle Avrupa Birliği yapısal fonları ile ilgili olarak genel bir açıklama yapıldıktan sonra, Balıkçılığın Yönlendirilmesi Mali Aracı (FIFG) ve Avrupa Balıkçılık Fonu (EFF) hakkında detaylı bilgilere yer verilecektir.

1.2.3.1. Genel Olarak

Ortak Balıkçılık Politikası’nın 1992 yılında gözden geçirilmesi, tüm alt sektörlerde yeniden yapılanmanın gerekliliğini ortaya koymuştur. Topluluğun daha az gelişmiş bölgelerde kalkınmayı teşvik etmeyi amaçlayan birleştirilmiş ekonomik ve sosyal politikası ile paralel olarak, balıkçılık sanayinin geleceğini garanti altına almak için de yeniden yapılanma gerekli görülmüştür. Balıkçılığın ekonomik ve sosyal anlamda can simidi olduğu kırılgan toplumları korumak için mali destek sağlanması zorunluluk olmuştur. Bu destek, balıkçılık ve yetiştiricilik sektörleri için kullanılabilir tüm bütçe kaynaklarını bir araya getirmeyi amaçlayan ve 1993 yılında oluşturulan “Balıkçılığın Yönlendirilmesi Mali Aracı” (*Financial Instrument for Fisheries Guidance - FIFG*) fonu ile sağlanabilmiştir. Bu hareket, kendi mali araçlarına sahip olan

⁵⁰ EU-Turkey Chambers Forum: “Türk İş Dünyası İçin AB Mevzuatı”, s. 77.

kapsamlı bir yapısal politika içindeki çok yıllık programların çok daha tutarlı bir şekilde uygulanmasına olanak sağlamıştır.⁵¹

Ancak 1990'lı yıllarından başından itibaren uygulanan FIFG fonu, 2007-2013 bütçe dönemi itibariyle önemli değişikliklere uğramıştır. Bu değişimin temel nedenleri, reform sürecinden geçen Ortak Balıkçılık Politikası'nın koşullarına uyum sağlanması, sektörde daha rekabetçi bir ortam yaratılması, sürdürülebilir kalkınma perspektifinin balıkçılık politikasında da uygulanması ve karar alma mekanizmalarını üye devletlere yaklaştırarak fonların daha verimli kullanımının kolaylaştırılmasıdır. Bu doğrultuda geliştirilen ve 1 Ocak 2007'de yürürlüğe giren Avrupa Balıkçılık Fonu (*European Fisheries Fund - EFF*), o tarihe kadar uygulanmakta olan FIFG'nın yerine geçmiştir.⁵²

Bu doğrultuda öncelikle yürürlükten kaldırılan FIFG fonu ve ardından da birçok yönüyle FIFG fonundan farklılıklar gösteren EFF fonu incelenerek; yapısal fonların geçirdiği değişim süreci daha net bir şekilde ortaya koyulmaya çalışılacaktır.

1.2.3.2. Balıkçılığın Yönlendirilmesi Mali Aracı (FIFG)

AB'de gerçekleşen yapısal fonlar reformu ile 1 Ocak 1994 tarihinden itibaren, balıkçılığı destekleyen birlik araçları Balıkçılığın Yönlendirilmesi Mali Aracı adı altında birleştirilmiştir. Bu fonun görevleri şunlardır;⁵³

a) Balıkçılık kaynaklarının kararlı ve rasyonel bir şekilde idare koşullarını yaratmak, kolay bulunabilen ve hazır bir biçimde olan kaynaklar ile balıkçılık kapasitesi arasında sürekli bir denge sağlamak,

b) Endüstrideki ekonomik yönden geçimlik işletmelerin kalkındırılması ve rekabet edebilme gücünü artırmak,

c) Pazar arzını ve ürünlerin katma değerini artırmak.

⁵¹ Atay, A.: *Avrupa Tarımsal Yönlendirme ve Garanti Fonu ve Balıkçılığın Yönlendirilmesi Mali Aracının Hedef, Kapsam ve Yöntemlerinin İrlanda Örneği Çerçevesinde İncelenmesi*, Avrupa Birliği Genel Sekreterliği Tarım ve Balıkçılık Dairesi, Ankara, 2004, s. 31.

⁵² Bandırma Ticaret Odası: *Avrupa Birliği Balıkçılık Müktesebat Rehberi*, s. 215.

⁵³ Birinci, A. / Aydın, F. / Dağdemir, V. / Keskin, A.: "Avrupa Birliği Balıkçılık Sektöründe Uygulanan Yapısal Politikalar", s. 128.

Avlanma kapasitesi fazlasının ortadan kaldırılması ve balıkçılık sektörünün bütünleştirilmiş bir yaklaşımla yeniden yapılandırılması ve yapısal fonların böyle bir sisteme uygulanmasının daha yararlı sonuçlar doğuracağı düşünüerek oluşturulan FIFG'e, 2000-2006 döneminde 3.7 milyar ECU tutarında bütçe tahsis edilmiştir.⁵⁴

FIFG, avlanma, pazarlama, işleme ve su kültürü sektörlerinde yapısal tedbirlerin hayata geçirilmesi, sahil suları içerisinde korunmuş bir bölge yaratılması ve liman faaliyetlerinin geliştirilmesi için gerekli fonları kullanılabilir hale getirmiştir. Sanayi tarafından başlatılan girişimler veya yeni pazarların tanıtılması ve teşviki gibi önlemler de bu mali destekten yararlanabilmiştir.⁵⁵ FIFG çerçevesinde alınan başlıca önlemler, Birlik sularında avlanma faaliyetlerini azaltmak amacı ile yabancı yatırımcılar ile ortak girişimlerde bulunulması ve gemi sayısının azaltılması olmuştur.

FIFG, yapısal uyum için çalışma ve pilot projeleri desteklediği gibi, teknik yardım ve danışma projelerine de katkıda bulunmuştur. Ayrıca, kamu ihtiyaçlarını karşılamada daha fazla sorumluluk almak için endüstrinin organizasyonuna ve yapının fon yolu ile desteklenmesine de yardımcı olmuştur.⁵⁶

1.2.3.3. Avrupa Balıkçılık Fonu (EFF)

26 Temmuz 2006 tarihli ve 1198/2006/AT sayılı Konsey Yönetmeliği ile FIFG'nin yerini alan EFF, birçok yönüyle FIFG'den farklılıklar göstermektedir. Ekonomik, çevresel ve sosyal faktörleri de kapsayan EFF, balıkçılık kaynaklarının sürdürülebilir şekilde kullanılmasına, çevrenin ve deniz kaynaklarının korunmasına, deniz ekosisteminin bozulmasının önlenmesine, balıkçılığın yoğun olduğu bölgelerde sürdürülebilir kalkınmanın sağlanmasına, sektör çalışanlarının yaşam kalitesinin iyileştirilmesine ve sektörde kadın-erkek eşitliğinin teşvik edilmesine yönelik faaliyetlere de mali destek sağlamaktadır. Bir önceki mali mekanizmaya oranla daha

⁵⁴ İktisadi Kalkınma Vakfı: *Avrupa Birliği Ortak Balıkçılık Politikası ve Türkiye'nin Uyumuna*, s. 21.

⁵⁵ Atay, A.: *Avrupa Tarımsal Yönlendirme ve Garanti Fonu ve Balıkçılığın Yönlendirilmesi Mali Aracının Hedef, Kapsam ve Yöntemlerinin İrlanda Örneği Çerçevesinde İncelenmesi*, s. 31.

⁵⁶ Birinci, A. / Aydın, F. / Dağdemir, V. / Keskin, A.: "Avrupa Birliği Balıkçılık Sektöründe Uygulanan Yapısal Politikalar", s. 128.

basit ve şeffaf bir yapıya sahip olan Fon, stratejik planlama ve üye devletlerin sorumluluklarının artırılması gibi konuları ön plana çıkarmaktadır.⁵⁷

2007-2013 dönemi için toplam bütçesi 4.3 milyar Euro olan fonun sağladığı destek miktarları, en az gelişmiş bölgelere ve üye devletlere azami katkı sağlamak amacıyla, ülkelerin kişi başına milli gelirlerinin AB ortalamasına oranını esas alan kriterler doğrultusunda hesaplanmaktadır. Ükelere sağlanan yıllık miktarların saptanmasında, ilgili ülkede sektörün önemi, sektördeki istihdam oranı ve avlanma çabasının ne oranda düzenlenmesi gerektiği de dikkate alınmaktadır.⁵⁸ EFF ile, mali yardımların uygulanması FIFG'ye oranla daha basit hale getirilmiştir. Örneğin, FIFG çerçevesinde sektöre sağlanan destek, her üye devlet bünyesinde farklı programlara bölünmüşken, EFF kapsamında tek bir programa dayalı olarak verilmektedir.

Ortak Balıkçılık Politikası'na yönelik yapısal yardımların temel ilkeleri, “Topluluk Stratejik Rehberleri” aracılığıyla belirlenmekte, bu rehberlerin yayımlanmasından sonra üye devletler, kendi balıkçılık sektörlerine yönelik ve Topluluk stratejik rehberleriyle uyumlu bir “Ulusal Stratejik Plan” hazırlayarak Komisyon'a göndermektedirler. Ulusal Stratejik Plan'da, EFF veya gereksinim duyulan diğer kaynaklardan sağlanacak mali katkı gösterilmekte, alt sektörler bazında hazırlanacak programlara yönelik bir çerçeve çizilmektedir.⁵⁹

Bu programlar, her yıl için ayrılan bütçe dökümünü ve tüm program boyunca farklı öncelikler için ayrılan finansman planını içermektedir. İlgili ülke tarafından kabul edilen ulusal stratejik plan ile de tutarlı olması gereken programların; Komisyon tarafından, Ortak Balıkçılık Politikası amaçları ve diğer Birlik politikaları ve öncelikleri ile de tutarlı olup olmadığı açısından kontrol edilerek, onaylanması gerekmektedir.⁶⁰

⁵⁷ Bandırma Ticaret Odası: *Avrupa Birliği Balıkçılık Müktesebat Rehberi*, s. 216.

⁵⁸ EU-Turkey Chambers Forum: “Türk İş Dünyası İçin AB Mevzuatı”, s. 78.

⁵⁹ Elekon, H.A.: “Avrupa Birliği'nde Balıkçılık ve Ortak Balıkçılık Politikası Karşısında Türkiye'nin Durumu”, s. 241.

⁶⁰ European Commission: “The European fisheries fund (EFF)”, http://ec.europa.eu/fisheries/cfp/eff/index_en.htm, et.: 29.02.2012.

Projeler, ulusal makamlar tarafından hazırlanan stratejik plan ve operasyonel programların temelinde finanse edilmektedir. EFF finansman için öncelikli beş alanı vardır.⁶¹

- a) Filonun uyum süreci (örneğin balıkçı teknelerinin hurdaya çıkarılmasını desteklemek),
- b) Yetiştiricilik, işleme ve pazarlama, iç su balıkçılığı (örneğin daha çevre dostu üretim yöntemlerine geçiş desteği),
- c) Ortak tedbirler (örneğin ürün izlenebilirliğini veya etiketlemeyi geliştirmeyi desteklemek),
- d) Balıkçılık alanlarının sürdürülebilir kullanımı (örneğin yerel ekonominin çeşitlendirilmesini desteklemek),
- e) Teknik yardım fonunun yönetimini finanse etmek.

1.3. BALIKÇILIK SEKTÖRÜNDE MEVZUATIN UYGULANMASI

Balıkçılığa ilişkin hukukî düzenlemeler, balıkçılık sektörünün geleceğini garanti altına almak ve balık stoklarını korumak için gereklidir. Kurallara uymamak ve aşırı avcılık, stoklara zarar vermek ve bunun neticesinde de tüm sektörde hasara neden olmak demektir. Bu nedenle hukukî düzenlemelerin titizlikle izlenmesi, başarılı bir balıkçılık yönetiminde en önemli faktördür. Ortak Balıkçılık Politikası'nın başarıya ulaşabilmesi için de, tüm kural ve önlemlerin doğru biçimde uygulanmasını denetleyecek ve tüm sektör tarafından benimsenecek bir gözetim ve denetim sistemi gereklidir.

1.3.1. Hukuku Uygulamanın Teminat Altına Alınması

Üye ülkeler, Ortak Balıkçılık Politikası kurallarının kendi egemenlikleri altındaki sulara etkin olarak uygulanmasını ve kontrolünü sağlamakla sorumlu oldukları gibi, aynı zamanda; kendi bayraklarını taşıyan teknelerin, bulundukları bölgelerin yürürlükteki hukukî düzenlemelerine uygun davranmasını da kontrol etmek

⁶¹ European Commission: "The European fisheries fund (EFF)".

zorundadırlar.⁶² Bu durum, gözetleme ve denetlemeyi de içeren ve hareket alanı, doğrudan muhafaza önlemlerinden yapısal politikalara, pazarlamadan nakliye ve satışa kadar genişletilmiş bir hizmet ağının oluşturulmasını gerektirmektedir.⁶³

Bu kapsamda Birlik düzeyinde bir denetleme mekanizması oluşturulmuştur. Bu mekanizma, ortak balıkçılık politikasına ilişkin mevzuatın tüm üye ülkelerde eşit, adil ve etkili bir şekilde uygulanmasını garanti etmektedir. AB balıkçılık denetleme servisi, aynı zamanda, uluslararası sularda ve üçüncü ülke sularında avlanan ve AB üyesi ülkelerin bayrağını taşıyan gemiler adına ilgili AB ülkelerinin bu düzenlemeleri tam olarak uygulayıp uygulamadıklarını kontrol etmektedir.⁶⁴

Denetimlerde, gemilerdeki av malzemelerinin resmi standartlara uygun olup olmadığı, gemi sefer güncelerine işlenen bilgilerin doğruluğu, (kaptanlar yakalanan balığın tarihini, kaynağını ve miktarını kayda geçirmek zorundadır) ve yakalanan balıkların olduğundan daha ufak gösterilip gösterilmediği araştırılmaktadır. Gemilerde avlanma kotalarının aşılp aşılmadığını kontrol etmek için av seviyesi kontrol edilmektedir. Av seviyesinin yanı sıra avın kompozisyonu da, hedeflenen türler ve hedeflenmeyen türlerin miktarlarını düzenleyen kurallara uyulup uyulmadığını saptamak bakımından incelenmektedir.⁶⁵

Geleneksel denetleme faaliyetleri sürdürülmekteyken, avlanma faaliyetlerini azaltmak için yeni araçlar gerekli olmuştur. Günümüzde, Topluluğun her bir gemisinin, üye ülkelerin yetkili makamları tarafından verilen ruhsata sahip olması gerekmektedir. Bakanlar Konseyi, avlanma yerini, zamanını ve avlanacak türleri gösteren özel avlanma izinleri ile avlanma faaliyetini kontrol etme gücüne sahiptir. Ancak, şimdiye dek, bu yetki sadece bazı hassas avlanma bölgeleri için kullanılmıştır. Örneğin, bu tür izinler, “batı suları” olarak adlandırılan Kuzey Doğu Atlantik bölgesine girişi düzenlemek için kullanılmıştır. Buna ilaveten, ilgili gemilerden, hedefledikleri bölgelerin içinde ve

⁶² Nerheim, M.: “The New Common Fisheries Policy: Towards Sustainable Management and Profitable Fisheries Sector?”, s. 32.

⁶³ Özel, C.: “Avrupa Birliği Balıkçılık Politikası ve Türkiye'nin Uyumu”, s. 3.

⁶⁴ İktisadi Kalkınma Vakfı: *Avrupa Birliği Ortak Balıkçılık Politikası ve Türkiye'nin Uyumu*, s. 32.

⁶⁵ İktisadi Kalkınma Vakfı: “Avrupa Birliği'nin Ortak Balıkçılık Politikası”, s. 8.

dışındaki hareketlerini ve gemilerin depolarında bulundurdıkları avları rapor etmeleri istenmektedir.⁶⁶

Günümüzde, birçok konuda kapsamlı denetim önlemleri yürürlükte olmasına rağmen, daha da geliştirilmesine ihtiyaç duyulmaktadır. Hoşgörünün en önemli unsuru, hukuka uygunluktur. Bu nedenle Birlik, sürekli olarak balıkçılık endüstrisi ile yeni iletişim yolları aramakta, açıklık ilkesini yerleştirmeye çalışmaktadır. Üye ülkeler içinde, arasında ve Denetleme Kurulu ile daha ileri düzeyde işbirliğinin tesisi konusunda ek önlemler desteklenmekte, daha çok şeffaflık, eşitlik ve sonunda Birlik amaçlarının en üst düzeyde gerçekleştirilmesi amaçlanmaktadır.⁶⁷

1.3.2. Topluluk Balıkçılık Kontrol Ajansı

Ulusal kontrol ve denetim faaliyetleri arasında koordinasyon ve işbirliğini organize ederek; Ortak Balıkçılık Politikası kurallarının etkin bir şekilde uygulanmasını sağlamak amacıyla; merkezi İspanya'nın Vigo şehrinde bulunan, tüzel kişiliğe sahip Topluluk Balıkçılık Kontrol Ajansı (*Community Fisheries Control Agency - CFCA*) oluşturulmuştur. 2002 reformuyla kurulması kararlaştırılan Ajans; Nisan 2005'te, 768/2005 sayılı Konsey Yönetmeliği ile gerekli mevzuat kabul edilerek kurulmuştur.⁶⁸

Avrupa Konseyi'nin Topluluk Balıkçılık Kontrol Ajansı'nın kurulmasına ilişkin olarak, 2003 yılı Aralık ayı toplantısında aşağıdaki karar alınmıştır.⁶⁹

"Komisyon'un, 2004 yılı Mart ayının sonundan önce, Topluluk Balıkçılık Kontrol Ajansı'nın kurulmasına ilişkin öneriyi arz etmesinden memnuniyetle: böyle bir Ajansın kurulmasının aciliyeti üzerinde ve bu Ajansın merkezinin İspanya olması konularında anlaşmaya vardılar."

Topluluk Balıkçılık Kontrol Ajansı'nın birincil rolü, üye devletler arasında organize işbirliğini sağlayarak; Ortak Balıkçılık Politikası kurallarının, üye devletler

⁶⁶ İktisadi Kalkınma Vakfı: "Avrupa Birliği'nin Ortak Balıkçılık Politikası", s. 9.

⁶⁷ Çelikkale, M. S. / Düzgüneş, E. / Okumuş, İ.: *Türkiye Su Ürünleri Sektörü ve Avrupa Birliği ile Entegrasyonu*, s. 130.

⁶⁸ Community Fisheries Control Agency, <http://cfca.europa.eu/pages/home/home.htm>, et. 29.02.2012.

⁶⁹ Nerheim, M.: "The New Common Fisheries Policy: Towards Sustainable Management and Profitable Fisheries Sector?", s. 32.

tarafından yeknesak ve etkili uygulanmasını sağlamaktır. Ayrıca, Birliğe ve üye devletlere, üçüncü ülkeler ve Bölgesel Balıkçılık Kuruluşları ile ilişkilerinde yardım sağlamak ve Bölgesel Danışma Konseyleri vasıtasıyla paydaşlarla diyalog sağlanması da amaçları arasında bulunmaktadır.⁷⁰

Ajansın gerçekleştirdiği faaliyetler arasında şunlar yer almaktadır:⁷¹

- a) Üye devletlerin kendi içlerinde ve üçüncü ülkelerle olan ilişkilerinde gözetim ve denetim kıstaslarını tanımlamak,
- b) Yasadışı, bildirilmemiş ve düzenlenmemiş balıkçılıkla mücadele edilmesine katkıda bulunmak,
- c) Üye devletlerin Ortak Balıkçılık Politikası'ndan kaynaklanan yükümlülüklerini yerine getirmelerine yardımcı olmak,
- d) Denetim, gözetim, balıkçılık faaliyetlerine ilişkin bilgilerin, Komisyon ve diğer organlara iletilmesi konusunda üye devletleri desteklemek,
- e) Araştırma ve kontrol tekniklerinin geliştirilmesinde üye devletlere katkıda bulunmak,
- f) Denetçilerin eğitilmesine ve üye devletler arasında deneyimlerin paylaşılmasına katkı vermek,
- g) Kontrol ve denetim faaliyetlerinin gerçekleştirilmesinde Komisyon'a yardım etmek.

Üye devletler her yıl 15 Ocak tarihinden önce Ajansa, uluslararası ya da kendilerine ilişkin spesifik kontrol ve denetim programlarının uygulanmasında kullanacakları araçları bildirmekle yükümlüdürler. İlgili bilgilerin Ajansa ulaşmasını takip eden üç ay içerisinde Ajans, üye devletlere danışarak uygulanacak kontrol ve denetim programını ortaya koyan taslak bir açılım programı hazırlamaktadır. Plan, önce

⁷⁰ Community Fisheries Control Agency.

⁷¹ Bandırma Ticaret Odası: *Avrupa Birliği Balıkçılık Müktesebat Rehberi*, s. 127.

Komisyon'a ve ilgili üye devlet yetkililerine gönderilmekte, 15 gün içinde bir itiraz gelmezse kabul edilmektedir. İtiraz gelmesi halinde Ajans durumu Komisyon'a iletmekte, Komisyon gerekli düzenlemeleri yaptıktan sonra plan uygulamaya koyulmaktadır. Üye devletler, planların Ajans ile işbirliği içerisinde yürütülebilmesi için, ulusal bir koordinatör tayin ederek yetkilendirmek ve Ajansın açılım planının uygulanmasına yönelik gerekli verilere internet üzerinden erişimi sağlamakla yükümlüdürler.⁷²

1.4. AVRUPA BİRLİĞİ BALIKÇILIK ALANI

Avrupa Birliği balıkçılık alanının sınırlarını tespit etmeden önce; söz konusu sınırların tespitinde temel alınan, balıkçılık bölgesi ve münhasır ekonomik bölge gibi uluslararası deniz alanları tanımlanarak, genel özellikleri tespit edilecektir. Bu açıklamalardan sonra Avrupa Birliği balıkçılık alanı, söz konusu deniz alanları çerçevesinde üye ülkeler bazında incelenecektir. Ancak, Akdeniz kıyılarının darlığı bölgenin balıkçılık alanını etkilediği için; üye ülkeler bazında incelemeler Akdeniz'e kıyısı olan ülkeler açısından ayrı bir başlık altında toplanacaktır. Son olarak ise, uluslararası balıkçılık ilişkileri kapsamında üçüncü ülkeler ile gerçekleştirilen balıkçılık anlaşmaları ve bölgesel balıkçılık örgütlerine katılım konularına yer verilecektir.

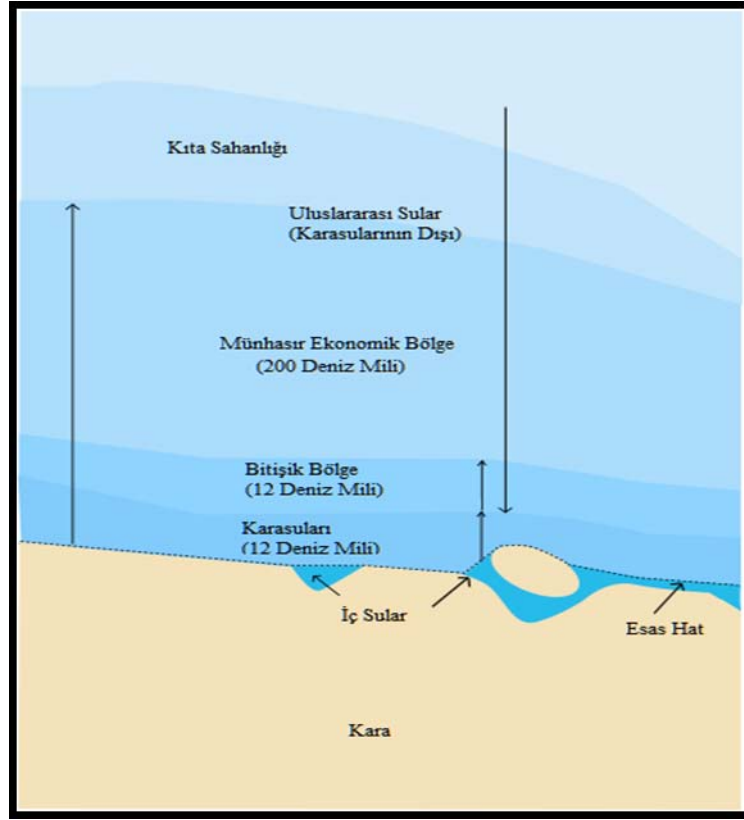
1.4.1. Genel Olarak Balıkçılık Bölgesi ve Münhasır Ekonomik Bölge Kavramları

1.4.1.1. Genel Olarak

Devletler, denizlerde sahip oldukları egemen hakları aşamalı olarak, özellikle de XX. yüzyıldan itibaren büyük ölçüde genişletmişlerdir. Eski tarihlerde ortaya çıkmış karasuları, bitişik bölge ve balıkçılık bölgesi gibi deniz alanlarından başka, devletlere belirli konularda, özellikle de denizlerin ve deniz yatağının doğal kaynakları üzerinde egemen haklar tanıyan münhasır ekonomik bölge gibi nispeten çok daha geniş deniz alanları, uluslararası hukuka bu süreç sonunda dâhil olmuştur.

⁷² Bandırma Ticaret Odası: *Avrupa Birliği Balıkçılık Müktesebat Rehberi*, s. 128.

Resim 2. Uluslararası Deniz Alanları⁷³



1958 yılında 79 bağımsız kıyı devletinden 57'si balıkçılık sınırlarının kendi karasuları ile çakıştığını kabul ederken; 22 devlet karasuları sınırlarının ötesinde bir balıkçılık alanına sahip olduklarını iddia etmişlerdir. 1958 yılından itibaren neredeyse otuz yıl içinde, balıkçılık sınırlarına yönelik iddialar 117'yi bulmuştur. Balıkçılık bölgesi iddialarının 1977 ve 1978 yıllarında zirve yaptığı dönemlerde; münhasır ekonomik bölge kavramı da, yeni bir müessese olarak, uluslararası toplum içinde kabul kazanmaya başlamış ve söz konusu iki yıl içinde 22 ve 23 münhasır ekonomik bölge iddiası yapılmıştır.⁷⁴

Mayıs 1985'te, 88 devlet 200 deniz mili genişliğinde deniz yetki alanına sahip olduklarını iddia etmişlerdir. Bu iddiaların 64'ü münhasır ekonomik bölge, 24'ü ise balıkçılık bölgesine yöneliktir. Bunun haricinde 4 devlet 12 deniz milini aşan ancak 200

⁷³ Wikipedia, The Free Encyclopedia: <http://en.wikipedia.org>, et.: 06.12.2011.

⁷⁴ Smith, R.W.: *Exclusive Economic Zone Claims / An Analysis and Primary Documents*, Martinus Nijhoff Publishers, Boston 1986, s. 11.

mili aşmayan balıkçılık iddialarında bulunmuşken; 15 devlet de, karasularını 200 deniz miline genişletmiştir.⁷⁵

Tarihi gelişim süreci içerisinde bitişik bölge ve balıkçılık bölgesi kavramları, münhasır ekonomik bölge kavramından daha önce ortaya çıkmıştır. Bu nedenle öncelikle bitişik bölge ve balıkçılık bölgesi kavramlarına değinilecek; ardından münhasır ekonomik bölge kavramı açıklanacaktır.

1.4.1.2. Bitişik Bölge ve Balıkçılık Bölgesi Kavramı

Bitişik bölge, kıyı devletinin üzerinde egemenlik haklarının değil de gümrük, sağlık veya göç konularındaki belirli çıkarlarını koruma yetkilerinin bulunduğu karasularına bitişik açık deniz parçasıdır. Deniz hukukunun tarihi gelişimi içerisinde, ilk bitişik bölge uygulaması, 1736'da İngiltere tarafından çıkarılan *Hovering Acts*'dir.⁷⁶

Devlet uygulamalarında çeşitli amaçlar için bitişik bölge kurulması yoluna gidilmiştir; ancak bitişik bölgede esas amaç devletlerin güvenliklerini temin etmektir. Özellikle gümrük konusundaki emniyet ihtiyaçlarından kaynaklanan bitişik bölgenin; daha sonraları balıkçılık amacıyla da ilan edilip edilemeyeceği uzun süre tartışılmıştır. Ancak bu tartışmalar sonuç vermemiştir.

Devletler, örneğin Türkiye, yaptıkları milli düzenlemeler ile balıkçılık amacıyla bitişik bölge ilan etme yoluna gitmişlerdir. Türkiye, 15.05.1964 tarihli ve 476 sayılı (Eski) Karasuları Kanunu⁷⁷ ile, bitişik bölgeyi 6 millik karasuları dışındaki ikinci 6 millik bir alan olarak görmüştür. 476 sayılı Kanun, bitişik bölgeyi sadece balıkçılık ve canlı kaynakların işletilmesi amacıyla belirlemiştir. Ancak 29.05.1982 tarihli ve 2674 sayılı (Yeni) Karasuları Kanunu⁷⁸, 476 sayılı Kanunu tamamen yürürlükten kaldırmıştır. Yeni Kanun, bitişik bölge konusunda herhangi bir düzenleme getirmemiştir. Bu nedenle

⁷⁵ Smith, R.W.: *Exclusive Economic Zone Claims/An Analysis and Primary Documents*, Martinus Nijhoff Publishers, s. 11.

⁷⁶ Bozkurt, E.: "Uluslararası Hukuk Bakımından Münhasır Ekonomik Bölge Kavramının Ortaya Çıkışı", Uluslararası Hukuk ve Politika C. II, No: 5, 2006, <http://www.usakgundem.com>, et.: 08.12.2011, s. 53.

⁷⁷ Bkz. 25.05.1964 tarih ve 11711 sayılı Resmi Gazete.

⁷⁸ Bkz. 29.05.1982 tarih ve 17708 sayılı Resmi Gazete.

günümüzde Türkiye, herhangi bir bitişik bölgeye sahip değildir.⁷⁹ Bu yerinde bir düzenlemedir; çünkü uluslararası hukuka balıkçılıkla alakalı olarak bitişik bölge yerine münhasır ekonomik bölge olarak yeni bir müessese katılmıştır. Bitişik bölgenin hangi amaçlar doğrultusunda ilan edilebileceği, 1958 tarihli Cenevre Deniz Hukuku Sözleşmesi'nin 24. ve 1982 tarihli BMDHS'nin 33. ve 303/2. maddelerinde açıkça sayılmış olup; bu amaçlar dışında bitişik bölge ilanı söz konusu olamayacaktır.⁸⁰

Sahildar devletin, balık kaynakları ile ilgili kullandığı egemen haklar veya yetkiler, balıkçılık bölgesi kavramının ortaya çıkmasına neden olmuştur. Münhasır ekonomik bölgeye nazaran daha dar kapsamlı olan “balıkçılık bölgesi”, balık avlanması konusunda kıyı devletinin ülkesel yetkisi altına konulmuş deniz alanını ifade etmektedir.⁸¹ Bağımsız balıkçılık bölgesi ilan edilmesi, genel olarak 1960'lı yıllardan itibaren bazı kıyı devletleri tarafından benimsenen bir uygulama olmakla birlikte; bu yöndeki asıl gelişmeler 1945 Truman bildirisinden kaynaklanmıştır. Amerika Birleşik Devletleri, “Açık Denizin Belirli Alanlarındaki Kıyı Balıkçılığı Konusunda Amerika Birleşik Devletlerinin Politikası” başlığını taşıyan bildiride özetle, balıkçılığın korunması amacıyla karasularına bitişik, fakat bu suların ilerisinde daha önce açık deniz olarak kabul edilen bir bölgede, milli hukukunun geçerli olacağını ileri sürmüştür.⁸² Amerika Birleşik Devletleri bu bildiride, söz konusu alanın genişliğini düzenlememiş ve bu bölgede egemenliğe yönelik bir adım atmamıştır. Ancak bu bildiriden sonra, birçok Latin Amerika devleti, kıta sahanlığı üzerinde ve karasularına bitişik açık denizlerde farklı iddialarda bulunmuşlardır.

Bu durum karşısında, 1958 Birinci Cenevre Deniz Hukuku Konferansı'nda ekonomisi balıkçılığa bağımlı devletlere, balıkçılık kaynaklarının işletilmesi için, karasuları dışındaki deniz alanlarında öncelikli balıkçılık hakları içeren balıkçılık bölgeleri tanınması önerilmiştir. Şili, Ekvator, Peru, Filipinler, Vietnam ve özellikle

⁷⁹ Ceyhun, G. Ç. / Oral, E. Z. / Işık, N.: “Kıyı Ülkeleri İçin Deniz Yetki Alanlarının Önemi”, <http://www.armalink.com/belgeler/Kiyi%20Ulkeleri%20Icin%20Deniz%20Yetki%20Alanlarinin%20Onemi%20Ceyhun%20Oral%20Isik%202010.pdf>, et.: 06.03.212, s. 4.

⁸⁰ Bozkurt, E.: “Uluslararası Hukuk Bakımından Münhasır Ekonomik Bölge Kavramının Ortaya Çıkışı”, s. 54.

⁸¹ Pazarcı, H.: *Uluslararası Hukuk Dersleri*, K. II, B. 7, Turhan Kitabevi, Ankara, 2003, s. 361; Sur, M.: *Uluslararası Hukukun Esasları*, Beta Basım, İstanbul 2006, s. 332.

⁸² Bozkurt, E.: “Uluslararası Hukuk Bakımından Münhasır Ekonomik Bölge Kavramının Ortaya Çıkışı”, s. 55.

İzlanda bu özel menfaatlerin tanınması için değişik öneriler sunmuşlardır.⁸³ Bu konferansta ileri sürülen öneriler gerekli çoğunluğu toplayamamakla birlikte, aşağıdaki tavsiye kararının alınmasını sağlamıştır.⁸⁴

“1. Muhafaza maksadıyla, sahil dar devletın karasularına bitişik açık denizin bir bölgesinde bir balık nevinin veya balık nevelerinin avını tamamen tahdit etmek gerekiyorsa, böyle bir durumun adilane bir şekilde hallini temin etmek maksadıyla aynı bölgede avlanan diğer devletlerin, bu nevi balıklara olan ihtiyacı dolayısıyla sahil dar devletın hususi taleplerini tanıyan ve aynı zamanda diğer devletlerin menfaatlerini göz önümde tutan bir anlaşma esasının hazırlanması konusunda sahil dar devletle işbirliği yapılmasını, ve

2. Herhangi bir anlaşmazlığın halli için uygun görülen uzlaştırma ve tahkim usullerinin hazırlanmasını,

Tavsiye eder.”

Birinci Cenevre Deniz Hukuku Konferansı’nın düzenlendiği 1958 yılından, 1985 yılının Mayıs ayına kadar; karasuları, balıkçılık bölgesi, kıta sahanlığı ve münhasır ekonomik bölge sınırlarının oluşturulması veya söz konusu sınırların yeniden düzenlenmesi yönündeki taleplerin sayısı 500’ü aşmıştır. Söz konusu taleplerin kronolojik sıralaması ve toplam denizcilik bölgesi iddiaları aşağıdaki Tablo 1’de yer almaktadır.⁸⁵

Tablo 1. Denizcilik Bölgesi İddiaları⁸⁶

KONU	1958-1964	1965-1971	1972-1978	1979-1985	TOPLAM
Karasuları	35	57	78	42	212
Balıkçılık Bölgesi	12	36	61	9	119
Kıta Sahanlığı	18	53	37	8	116
Münhasır Ekonomik Bölge	0	0	55	30	84
Yeni Bağımsız Bölge	23	14	16	8	61

⁸³ Bozkurt, E.: “Uluslararası Hukuk Bakımından Münhasır Ekonomik Bölge Kavramının Ortaya Çıkışı”, s. 55.

⁸⁴ Pazarcı, H.: *Uluslararası Hukuk Dersleri*, s. 362.

⁸⁵ Smith, R.W.: *Exclusive Economic Zone Claims/An Analysis and Primary Documents*, Martinus Nijhoff Publishers, s. 4.

⁸⁶ Smith, R.W.: *Exclusive Economic Zone Claims/An Analysis and Primary Documents*, Martinus Nijhoff Publishers, s. 4.

1.4.1.3. Münhasır Ekonomik Bölge Kavramı

“Münhasır ekonomik bölge”, 1945’ten sonra bazı Güney Amerika Devletleri’nin ortaya attığı miras denizi (*patrimonial sea; mer patrimoniale*) doktrini ile 1960’lı yıllardan itibaren yerleşmeye başlayan balıkçılık bölgesi (*fishery zone; zone de peche*) uygulamasının etkisi sonucu ortaya çıkan, kıta sahanlığı üzerindeki yetkileri de kapsayan bir kavramdır.⁸⁷ 1958 Birinci Cenevre Deniz Hukuku Konferansından ortak bir karar çıkmaması sonucunda, 1960 yılında İkinci Deniz Hukuku Konferansı toplanmıştır. Bu konferansta Amerika Birleşik Devletleri ile Kanada’nın önermiş oldukları altı mil karasularına ek altı millik bir münhasır balıkçılık alanı önerisi de bir oy farkla reddedilmiştir.

Birçok ülke, bütün devletlerce kabul edilen balıkçılıkla ilgili somut bir düzenlemenin yokluğundan yararlanarak, tek taraflı olarak kendi ekonomik çıkarları doğrultusunda balıkçılıkla ilgili deniz alanlarının genişliklerini diledikleri gibi ilan etmeye başlamışlardır. Örneğin, İzlanda, 1971 yılında 50 deniz mili genişliğinde balıkçılık bölgesi ilan etmiştir. Bu şekilde keyfi balıkçılık alanlarının genişliklerinin ilan edilmesi, komşu devletler arasında sürtüşmelere neden olmuş ve bu konudaki bazı uyuşmazlıklar da Uluslararası Lahey Adalet Divanı Mahkemesine götürülmüştür. Uluslararası Adalet Divanı’nın 25.7.1974 tarihli İngiltere ile İzlanda arasındaki Balıkçılık Davası kararı, bu tek taraflı işlemler sonucu iki değişik balıkçılık bölgesi kavramının belirginleştiğini bildirmektedir. Bunlardan birincisi, yalnızca balıkçılık bölgesi adını taşımakta olup, esas çizgiden başlayarak karasuları dışında 12 mile kadar varan deniz alanında kıyı devletinin balıkçılık konusunda münhasır yetkilere sahip olmasını sağlamaktadır. İkincisi ise, balıkçılık tercihli hakları olarak anılan ve balıkçılık bölgesinden sonra yer alan açık deniz alanında kıyı devletine öteki devletlere göre öncelikli haklar tanıyan bir kavramdır. Divan, İzlanda’nın 12 deniz millik balıkçılık bölgesinin bir teamül değeri kazandığını ve ilan edebileceğini; ancak 50 deniz millik tercihli balıkçılık bölgesine hakkı olmadığına hükmetmiştir.⁸⁸

⁸⁷ Kuran, S.: *Uluslararası Deniz Hukuku*, Arıkan Yayınevi, İstanbul 2006, s. 213; Pazarcı, H.: *Uluslararası Hukuk Dersleri*, s. 379.

⁸⁸ Cin, T.: “Devletlerarası Hukukta Balıkçılık”, s. 28.; Pazarcı, H.: *Uluslararası Hukuk Dersleri*, s. 362.

1973 yılında toplanan Üçüncü Deniz Hukuku Konferansında, okyanusları bir bütün olarak değerlendirme görüşü benimsenmiş ve üye ülkeler, bazı konularda uzlaşma sağlanabileceği düşüncesiyle, tek bir paket anlaşma üstünde görüşme yapmaya çağırılmıştır. Ancak, görüşmeler kısa sürede kara ülkeleri, deniz ülkeleri vb. birçok çıkar gruplarının doğmasına yol açmıştır. Siyasal ve ekonomik çıkarları farklı olan 148 devletin, yaklaşık 100 maddeden oluşan tasarımı, birçok değişiklik önergesiyle birlikte görüşüp karara bağlaması gerekmiştir. 1975 yılına kadar beş toplantı yapılmış ve dört bölümlük, resmi olmayan ikili görüşme metni yayınlanmıştır. Bu metin, bağlayıcı bir anlaşma niteliği taşımamaktadır. Bununla birlikte, görüşmeler için temel adım mahiyetinde olup, 1976'da geliştirilerek gözden geçirilmiş ikili görüşme metni (*Revised Single Negotiating Text - RSNT*) haline sokulmuştur.⁸⁹

RSNT'nin ikinci bölümünde 12 millik karasularının dışında 200 mil genişliğinde bir özel ekonomik bölge tanımlanmakta ve kıyı ülkesine bu bölgede, gerek denizden, gerek deniz yatağından yararlanma konusunda geniş yetkiler bahsedilmektedir. Söz konusu bölge, hukuksal bakımdan açık deniz sayılmamasına karşılık, geçiş, uçuş, kablo döşeme gibi geleneksel uluslararası haklar korunmuştur. Kıta sahanlığının dış sınırı tanımlanmamış; ancak 200 millik sınırı aşsa bile, karanın deniz içindeki doğal uzantısı kıta sahanlığı sayılmıştır. Örneğin, büyük bir balıkçılık ülkesi olan Japonya, 200 millik bölge içindeki bütün deniz ürünlerinin kendisine ait olduğunu savunmuş ve diğer devletlere yalnız iç pazarları için balık avlama izni vermiştir. Açık deniz avcılığı yapan devletlerse, buna karşılık tarihsel haklarına saygı duyulmasını istemişlerdir⁹⁰

Üçüncü Deniz Hukuku Konferansının finali, 10 Aralık 1983'de Jamaica'nın Montego Körfezi'nde imzaya açılmıştır. Bu defa Dünya'nın çeşitli bölgelerini temsil eden 150'den fazla ülke, 14 yıllık çalışmanın neticesi olan bu anlaşmayı imzalamışlar ve münhasır ekonomik bölge, yeni bir deniz yetki alanı olarak kabul edilmiştir. İlk olarak 1971'de Afrika - Asya Hukuk Danışma Komitesi'nin Kolombo'da yaptığı toplantıda Kenya temsilcisi tarafından ortaya atılan münhasır ekonomik bölge kavramı,

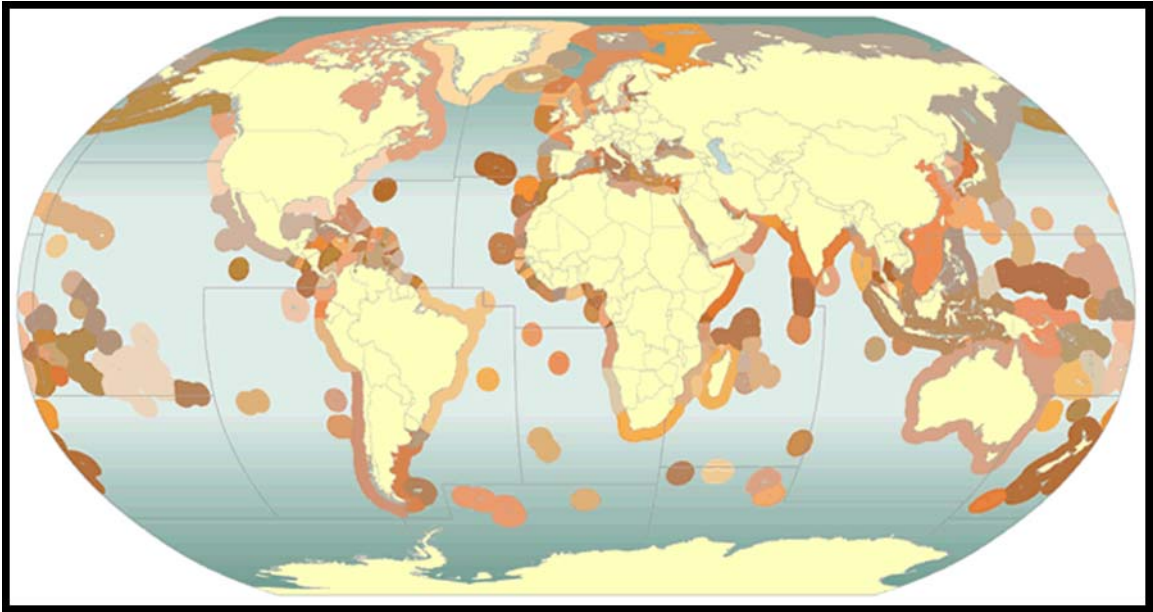
⁸⁹ Akyol, O. / Kınacıgil, T.: "Uluslararası Deniz Anlaşmaları ve Balıkçılığa Etkileri", s. 531.

⁹⁰ Akyol, O. / Kınacıgil, T.: "Uluslararası Deniz Anlaşmaları ve Balıkçılığa Etkileri", s. 531.

Afrika ülkelerinin önderlik etmeleri sonucunda 1982 tarihli Birleşmiş Milletler Deniz Hukuku Sözleşmesi ile düzenlenmiştir.⁹¹

Üçüncü Deniz Hukuku Konferansı, canlı kaynakların korunması ve yönetilmesi ile ilgili mevzuatın geliştirilmesi konusunda önemli katkılarda bulunmuş olup; bu mevzuat genel olarak münhasır ekonomik bölgede gerçekleştirilen balıkçılık faaliyetleri çerçevesinde ele alınmıştır.⁹² Denizlerin çağdaş kullanımında büyük önemi olan ve geniş alanları kapsayan münhasır ekonomik bölgenin temel amacı, devletlerin sosyo-ekonomik gelişimini hızlandırarak, gelişmiş ve gelişmekte olan devletler arasındaki mevcut eşitsizlikleri azaltmaktır. Bu durum zaten, bu bölgenin ‘ekonomik’ olarak isimlendirilmesinin yanı sıra, kıyı devletinin haklarının temelde kaynak yönelimli olmasından da anlaşılmaktadır.

Resim 3. Dünya’nın Münhasır Ekonomik Bölge Haritası⁹³



⁹¹ Kuran, S.: *Uluslararası Deniz Hukuku*, s. 213.; Akyol, O. / Kınancıl, T.: “Uluslararası Deniz Anlaşmaları ve Balıkçılığa Etkileri”, s. 531.

⁹² Orrega Vicuna, F.: *The Changing International Law of High Seas Fisheries*, Cambridge University Press, Cambridge, 1999, s. 24.

⁹³ Sea Around Us Project ‘Fisheries,Ecosystems&Biodiversity’: “Exclusive Economic Zone”, <http://www.seaaroundus.org/eez/>, et.: 08.12.2011.

Münhasır ekonomik bölgenin genişliği, 1982 tarihli BMDHS'nin 57. maddesinde, karasularının ölçülmeye başlandığı esas hattan itibaren 200 deniz miline kadar varan bölge olarak; 55. maddesinde ise karasularının ötesinde ve bu sulara bitişik bölge olarak tanımlanmıştır. 1982 tarihli BMDHS'nin 3. maddesinde ise, karasularının genişliğinin azami 12 deniz mili olabileceği hüküm altına alınmıştır. Bu iki düzenleme birlikte değerlendirildiğinde, münhasır ekonomik bölgenin genişliğinin, azami 188 deniz mili olabileceği anlaşılmaktadır. Ancak düzenlemeden açıkça anlaşılabileceği üzere, 200 deniz mili, münhasır ekonomik bölgenin azami genişliğidir; yani kıyı devleti 200 deniz milinden daha az genişlikte münhasır ekonomik bölge ilan etmekte serbesttir. Pratikte, coğrafi konumu nedeniyle, münhasır ekonomik bölge ilan etmesi mümkün olmayan devletlerin dışındakilerin hepsi, azami izin verilebilir 200 deniz mili genişliğindeki münhasır ekonomik bölgeleri, karasularının ölçülmeye başladığı esas hattan itibaren ilan etmişlerdir.

Bu aşamada akla, münhasır ekonomik bölgenin azami genişliğinin hangi gerekçelerle 200 deniz mili olarak tespit edildiği sorusu gelmektedir. Bu sorunun cevabı tarihsel ve politik gerekçelere dayanmaktadır; yoksa 200 deniz milinin coğrafi, ekolojik veya biyolojik olarak bir önemi bulunmamaktadır.⁹⁴

Evrensel olarak oluşturulacak 200 deniz millik münhasır ekonomik bölge, Dünya denizlerinin toplam yüzölçümünün yaklaşık olarak %36'lık bir bölümünü kapsayacaktır. Toplam deniz alanı içerisinde nispeten küçük bir alanı oluşturmasına rağmen; kullanılabilir balık stoklarının yaklaşık %90'ını ve bilinen denizaltı petrol kaynaklarının yaklaşık %87'sini içerisinde barındırması nedeniyle oldukça önemlidir. Ayrıca, bilimsel deniz araştırmalarının büyük bir bölümü de kıyıdan itibaren 200 deniz millik alan içerisinde gerçekleşmekte ve gemilerin ana geçiş güzergâhlarının büyük bir bölümü de söz konusu 200 deniz millik alan içerisinde bulunmaktadır.⁹⁵

1982 tarihli BMDHS'ne göre münhasır ekonomik bölgede kıyı devleti, genel olarak, karasuları dışında kalan su yüzeyi, toprak altı ve üstü canlı ve cansız doğal

⁹⁴ Churchill, R. R., Lowe, A. V.: *The Law of the Sea*, Manchester University Press, Manchester, 1985, s. 134.

⁹⁵ Churchill, R. R., Lowe, A. V.: *The Law of the Sea*, s. 134.

kaynakların araştırılması, muhafazası, işletilmesi, korunması ve idaresine ilişkin haklara ve yetkilere sahiptir. Görüleceği üzere, münhasır ekonomik bölge, kıyı devletine, balıkçılık da dahil olmak üzere geniş yetkiler sağlamaktadır. Ancak çalışmamızın ana amacı, balıkçılıkla ilgili düzenlemeleri içerdiği için; 1982 tarihli BMDHS’de, kıyı devletine münhasır ekonomik bölge üzerinde tanınan balıkçılıkla ilgili haklara kısaca değinilecektir. Bu kapsamda, BMDHS’nin 61. maddesi canlı kaynakların korunması, 62. maddesi ise bu kaynakların işletilmesi üzerinedir ve kıyısı olan ülkelerin münhasır ekonomik bölge içindeki canlı kaynaklarının avlanabilir miktarlarını belirlemesi gerektiğini, bunun için en uygun bilimsel yöntemlerin dikkate alınması gerektiğini vurgulamaktadır.

1982 tarihli BMDHS’nin 61. maddesinde, kıyı devletinin kendi münhasır ekonomik bölgesinde avlanacak canlı kaynakların kabul edilebilir av hacmini tespit ederek; bu kaynakların aşırı işletme sonucu tükenmesini önlemek amacıyla, sahip olduğu en güvenilir bilimsel verileri göz önünde bulundurarak uygun muhafaza ve yönetim tedbirlerini alması gerektiği düzenlenmiştir. Ulusal yargı yetkisi altında oluşturulan bu yeni balıkçılık düzenlemelerinin temel dayanağı, toplam kabul edilebilir av hacmidir. Oluşturulan bu özel yükümlülük ile kıyı devleti, münhasır ekonomik bölgesinde yer alan canlı kaynakların devamlılığını ve aşırı kullanım neticesinde yok olmamalarını garanti etmiş olmaktadır.⁹⁶

Kıyı devletinin alacağı tedbirlerin kıyılarda balıkçılıkla yaşayan toplulukların ekonomik ihtiyaçlarını ve kalkınmakta olan devletlerin özel ihtiyaçlarını göz önünde bulundurması gerekmektedir. Ayrıca bu tedbirlerin, balıkçılık konusundaki usuller, sürülerin birbirlerine olan bağımlılığı ve uluslararası düzeydeki asgari bütün ilkeler göz önüne alınarak, işletilen sürülerin stoklarının asgari sabit randıman verecek seviyede tutulmasını veya yeniden bu seviyeye getirilmesini hedeflemeleri gerekmektedir.⁹⁷

Kıyı devleti, canlı kaynakların muhafazasına ilişkin koşulları ihlal etmeksizin, münhasır ekonomik bölgedeki canlı kaynakların en faydalı şekilde kullanılmasına

⁹⁶ Orrega Vicuna, F.: *The Changing International Law of High Seas Fisheries*, s. 27.

⁹⁷ Özman, A.: *Birleşmiş Milletler Deniz Hukuku Sözleşmesi*, İstanbul Deniz Ticaret Odası, Yayın No. 5, İstanbul, 1984, s. 28; Kuran, S.: *Uluslararası Deniz Hukuku*, s. 217.

öncülük etmelidir. Burada amaç, canlı kaynakların en uygun şekilde kullanılmasını sağlamaktır.⁹⁸

1982 tarihli BMDHS'nin 62. maddesine göre kıyı devleti, münhasır ekonomik bölgede kendisinin avlanma gücünü tespit etmeli ve eğer bu av gücü, kabul edilebilir toplam av hacminden az ise, kıyı devleti, anlaşmalar veya diğer düzenlemeler yoluyla, kanun ve kurallara uygun olarak, kabul edilebilir av hacmini işletmeleri için diğer devletlere de avlanma izni vermelidir.⁹⁹ Ancak kıyı devleti, kendi münhasır ekonomik bölgesini diğer devletlerin girişine açarken, bazı faktörleri de dikkate almalıdır. Bu çerçevede; bölgenin canlı kaynaklarının kendi ekonomisi ve diğer ulusal çıkarları açısından önemi, denize kıyısı bulunmayan devletlerle coğrafi bakımdan elverişsiz durumda olan devletlerin hakları, balık kaynaklarının bir kısmının avlanması yönünden bölgede veya alt bölgede yer alan kalkınmakta olan devletlerin ihtiyaçları ve bölgede genellikle balık avlayan veya balık kaynaklarının araştırılmasına ve miktarlarının tespitine büyük ölçüde katkıda bulunan devletlerdeki ekonomik düzensizlikleri asgariye indirme zorunluluğu göz önünde bulundurulmalıdır.¹⁰⁰

Sözleşmenin 62. maddesinde yer alan bu düzenleme, sadece uzak mesafe balıkçılığında gelişmiş devletleri değil; aynı zamanda Küba, Kore Cumhuriyeti ve Tayland gibi uzak mesafe balıkçılığında gelişmekte olan devletler ile Ermenistan, Barbados, Kuveyt ve Senegal gibi balıkçılık faaliyetlerini kendi egemenlikleri altındaki suların dışına genişletmeye başlayan ülkeleri de ilgilendirmektedir. Görüldüğü üzere, 1982 tarihli BMDHS münhasır ekonomik bölge ile ilgili düzenlemelerin yanı sıra balık avlanma haklarını da hüküm altına almıştır.

Son olarak Sözleşmenin 62/4. maddesinde, kıyı devleti tarafından oluşturulacak koruma tedbirleri ile diğer usul ve kuralların yer alacağı kanun ve düzenlemelere ilişkin bir düzenleme yapılmıştır. Söz konusu kanun ve düzenlemelerde yer verilmesi gereken konular, çok ayrıntılı olmayan bir şekilde listelenmiştir. Buna göre:¹⁰¹

⁹⁸ Kuran, S.: *Uluslararası Deniz Hukuku*, s. 217.

⁹⁹ Özman, A.: *Birleşmiş Milletler Deniz Hukuku Sözleşmesi*, s. 29.

¹⁰⁰ Özman, A.: *Birleşmiş Milletler Deniz Hukuku Sözleşmesi*, s. 29.

¹⁰¹ Anderson, D.: *Modern Law of the Sea : Selected Essays*, Publications on Ocean Development,

a) 62/4-a maddesi kıyı devletini, lisans belgesi olmayan balıkçı teknelerinin balıkçılık yapmalarını engellemekle yetkilendirmiştir.

b) 62/4-b ve 62/4-d maddeleri, kıyı devletinin münhasır ekonomik bölgede avlayabileceği balık türlerini tayin etmiştir. Buna göre;

i. Münhasır ekonomik bölgede bulunan bütün balık türleri, hangi büyüklükte oldukları yada balık yumurtası içerip içermedikleri önemli olmaksızın, ancak özel türler için tespit edilen belirli yeterliliklere sahip olmak koşuluyla avlanabilecektir. Özellikle tuna balığı ve diğer göçebe türler, yerleşik türler, somon balığı ile yılan balığı.

ii. Fok balığı ve balinalar gibi deniz memelileri.

iii. Kuşlar ve yaşayan mercanlar gibi deniz yaşamının diğer canlıları ile deniz otları, deniz yosunu ve varaklar gibi deniz bitkileri.

c) 62/4-c maddesi, balıkçılık sezonu, av bölgesi ve balıkçılık yöntemleri ile ilgili düzenlemelere yer vermiştir.

d) 62/4-h maddesi ise, avlanan ürünün bütününün veya bir kısmının, bu gemilerden, kıyı devletinin limanlarına boşaltılmasını öngörmektedir. Bu madde, kıyı devletinin, avı kontrol edebilmesini sağlamasının yanında, aynı zamanda, limanlara da ekonomik avantajlar sağlamaktadır.

Yunanlı yazar Gunaris'e göre, klasik balıkçılık bölgeleri ile 1982 tarihli BMDHS'de yer alan münhasır ekonomik bölge karşılaştırıldığında aşağıdaki sonuçlara varılmaktadır:¹⁰²

a) Münhasır ekonomik bölge kavramı, devletlerarası hukuktaki yerini 1982 tarihli BMDHS'den sonra almış ve balıkçılık bölgesi kavramına göre daha yeni bir kavramdır. Oysa balıkçılık bölgesi terimi devletlerarası teamül hukuku olarak eskiden beri uygulana gelmektedir.

Martinus Nijhoff Publishers, Netherlands, 2008, s. 212.
¹⁰² Cin, T.: "Devletlerarası Hukukta Balıkçılık", s. 41.

b) Münhasır ekonomik bölge kavramı, balıkçılık bölgesi kavramından daha geniş bir anlam ifade eder ve balık avlanma konuları da içerir. Münhasır ekonomik bölge kavramı aynı zamanda kıyı devletinin münhasır balık avlanma hakkını da kapsamakta ve düzenlemektedir. Buna karşılık, balıkçılık bölgesi karasularının ötesi haklar bakımından “zel” niteliklidir ve sadece bölgede avlanmayı kapsamaktadır.

c) Karasularının ötesindeki münhasır ekonomik bölge, açık deniz alanını oluşturmaktadır. Sadece belli amaçlar için kullanılır. 1982 tarihli BMDHS’nin 88. maddesi gereği açık denizler, barışçı amaçlar için kullanılacaktır. Gemilerin seyrüseferi, deniz dibine kablo ve boru hatlarının döşenmesi gibi konularda açık denizler kullanılır. Buna karşılık karasularının ötesindeki balıkçılık bölgesi, açık denizlerin bir bölümünü oluşturmaktadır ve bu bölgenin üçüncü devletler bakımından kullanılmasında herhangi bir sınırlamaya gidilmezken, sadece balık avlanma bakımından üçüncü devletler sınırlandırılabilir.

d) Balıkçılık bölgesinde, 1982 tarihli BMDHS’nin 3. maddesi gereği karasuları genişliği en çok 12 deniz mili olabilir ve karasularının dış sınır çizgisine kadar kıyı devleti, münhasır balık avlanma hakkı ve yetkisine sahiptir. Oysa münhasır ekonomik bölge söz konusu olduğunda, belli koşullarda, somut olarak “kıyıdan uzak, kara” ve “zel coğrafi karaktere” sahip olan üçüncü devletlere karasularının ötesinde balık avlanma hakkı tanınmaktadır. Örneğin bugün Türkiye bakımından karasuları; Ege Denizi’nde 6 deniz mili, Karadeniz ve Akdeniz’de 12 deniz milidir. Yunanistan’ın da Ege Denizi’ndeki karasuları genişliği 6 deniz milidir.

e) Bir devlet münhasır ekonomik bölge tespit edip benimseyince, bu yöntemle aynı zamanda balıkçılık bölgesi de kabul etmiş olmaktadır. Ancak buna karşılık bir devlet, balıkçılık bölgesi tespit edip benimseyince, aynı zamanda münhasır ekonomik bölge kabul etmiş olmamaktadır.

1.4.2. Avrupa Birliği Balıkçılık Alanı

1.4.2.1. Genel Olarak

Dünyada en fazla münhasır ekonomik bölge’ye sahip lke Amerika Birleşik Devletleri (11.351.000 km²) olup; bunu sırasıyla Fransa (11.035.000 km²), Avustralya

(8.505.348 km²), Rusya (7.566.673 km²) ve İngiltere (6.805.586 km²) izlemektedir.¹⁰³ Avrupa Birliği ülkelerinin münhasır ekonomik bölge alanlarının toplamı ise yaklaşık olarak 25 milyon km² civarındadır.

Eğer Avrupa'daki her ülkenin münhasır ekonomik bölgesini hesaba katarsak, Avrupa'nın %50'sinin sular altında olduğunu görürüz. Bu alan, Kuzey Kutbu'ndan Kuzey Denizi'ne, Baltık Denizi'ne, Akdeniz ve Karadeniz'e dek uzanan ülkelerin münhasır ekonomik bölgelerinden ve kıta sahanlıklarının toplamından oluşmaktadır.¹⁰⁴

Deniz alanları karasal alanlarından daha geniş olan Avrupa Birliği, Dünya'nın en geniş deniz alanına ve en büyük deniz ticaret filosu sahiptir. Yaklaşık olarak 70.000 km kadar kıyı şeridine sahip olan Avrupa Birliği'nde, Birlik vatandaşlarının neredeyse yarısı denizin 50 km kadar içerisinde yaşamaktadır. 1200 limanı bulunan Birliğin, dış ticaretinin %90'ı, iç ticaretinin ise %40'ı deniz yoluyla gerçekleştirilmektedir.

Avrupa Birliği, oluşumu içerisinde münhasır ekonomik bölge, Birlik üyesi ülkeler tarafından iç hukuk sistemlerine göre ilan edilmekteyken; bu bölgede balıkçılık konusunda uygulanacak hukuki düzenlemeler ise Birlik tarafından tespit edilmektedir. Birlik bu konuda hukuki düzenleme yapma yetkisini, stoklardan sürdürülebilir yararlanmayı sağlamak ve sorumlu bir balıkçılık anlayışını yerleştirebilmek amacıyla 1983 yılında tesis edilen Ortak Balıkçılık Politikası dahilinde kullanmaktadır.

1.4.2.2. Avrupa Birliği Balıkçılık Alanı'nın Sınırları

1970'li yıllarda gerçekleştirilen deniz hukuku konferanslarında, yapılan değişikliklerle balıkçılık bölgelerinin 200 deniz miline çıkarılması, Birliğin de kendi çıkarlarını korumasını gerektirmiştir. Bu gereğe koşut olarak, 3 Kasım 1976 tarihli Konsey Kararı ile (COM/76/0500-01), 1 Ocak 1977 tarihi itibarıyla Birlik içinde 200 millik Balıkçılık Bölgesi oluşturulması kararlaştırılmıştır.¹⁰⁵

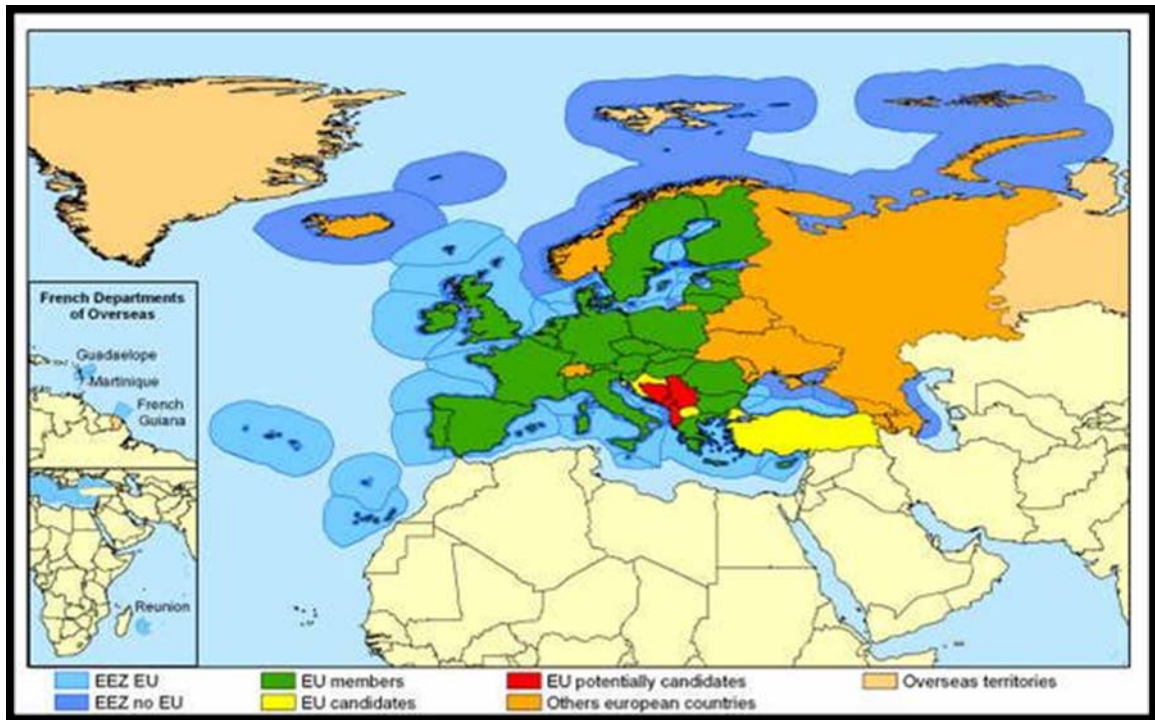
¹⁰³ Wikipedia, The Free Encyclopedia.

¹⁰⁴ The Marine Enstitute: "The Real Map of Ireland Lesson Plans", <http://www.marine.ie>, et.: 01.04.2012, s. 1.

¹⁰⁵ Eur-Lex: "Access To European Union Law", <http://eur-lex.europa.eu>, et.: 01.03.2012.

Bu Konsey kararı ile, Kuzey Denizi ile Kuzey Atlantik kıyılarına sahili bulunan üye devletler, 1 Ocak 1997 tarihinden itibaren, uyumlu eylemleri ile, balıkçılık bölgelerinin sınırlarını 200 deniz miline genişletmeyi kabul etmişlerdir. Yani, söz konusu ülkeler, kendi iç hukuk sistemleri dahilinde, 200 deniz mili genişliğinde balıkçılık bölgesi ilan etmeyi taahhüt etmişlerdir. Ancak, Akdeniz gibi farklı yetki alanları bulunan bölgeler için söz konusu uygulama geçerli değildir. Üye devletler ayrıca aynı tarihten itibaren, üçüncü ülkelerin balıkçı teknelerinin bu bölgelerdeki balıkçılık faaliyetlerinin, Birlik ile üçüncü ülkeler arasında yapılacak anlaşmalar çerçevesinde idare edilmesi hususunda mutabık kalmış, bu konudaki ulusal yetkilerini Birliğe devretmişlerdir.

Resim 4. Avrupa Birliği Münhasır Ekonomik Bölgesi¹⁰⁶



Avrupa Birliği ortak balıkçılık politikası, tüm üye devletlerin gemilerine, kıyından itibaren 200 deniz mili genişliğindeki Birlik münhasır balıkçılık bölgesine, eşit erişim imkanı sağlamaktadır. Ancak, söz konusu bölge içinde, sahile kıyısı bulunan üye

¹⁰⁶ Eurocean: “Exclusive Economiz Zones in Europe”, <http://www.eurocean.org/np4/80.html>, et.: 15.12.2011.

devletler, karasuları mesafesi olan 12 deniz mili genişliğinde münhasır hakka sahiptirler. Yani, sahile kıyısı bulunan üye devletlerin tekneleri, sahilden itibaren 12 deniz mili genişliğindeki bir alanda, münhasır balıkçılık hakkı elde etmekte ve bu alan diğer üye devletlerin teknelerine kapalı tutulmaktadır. Dolayısıyla, Birlik münhasır balıkçılık bölgesinin, genel olarak kıyıdan itibaren 12-200 deniz milleri arasındaki bir bölgeyi kapsadığı söylenebilir.

1.4.2.3. Üye Ülkeler Açısından Değerlendirme

Avrupa Birliği münhasır ekonomik bölgesinin genişliğini tespit edebilmek; ancak sahile kıyısı bulunan üye devletlerin her birinin münhasır ekonomik bölgesini tespit etmekle gerçekleşebilir. Çünkü, Birlik her ne kadar 3 Kasım 1976 tarihli Konsey Kararı ile, Birlik içinde 200 millik Balıkçılık Bölgesi oluşturulmasını kararlaştırmışsa da; söz konusu bölge, Birlik üyesi ülkelerin iç hukuk sistemlerine göre ilan edilmektedir. Bu doğrultuda balıkçılık bölgesinin sağladığı hakları da kapsamına alması itibariyle, çalışmanın bu bölümünde, AB üyesi ülkelerin kendi iç hukuk sistemleri dahilinde ilan ettikleri münhasır ekonomik bölgeleri, üye ülkeler bazında tek tek incelenecektir.

1.4.2.3.1. İngiltere

İngiltere'nin önemli bir deniz devleti olduğu ve Avrupa Birliği ortak balıkçılık politikasının belirlenmesi aşamasında da önemli bir rolünün olduğu şüphe götürmez bir gerçektir. Bu nedenle, AB üyesi ülkelerin münhasır ekonomik bölgelerinin inceleneceği bu bölümde ilk sırayı İngiltere almaktadır.

Avrupa'nın kuzeybatı kıyısında yer alan ve resmi adı Birleşik Krallık (*United Kingdom*) olan İngiltere; aslında İngiltere, Galler Prenslığı, İskoç Krallığı ve Kuzey İrlanda olarak adlandırılan bölgelerin, toplamından oluşan bir devlettir. Birleşik Krallık 6.805.586 km² ile dünyanın en büyük beşinci münhasır ekonomik bölgesine sahip ülkesidir. Buna Taç Bağımlılıklar ve Denizaşırı Topraklar da dahilken; İngiliz Antarktika Bölgesi hariçtir.

İngiltere karasuları, 1 Ekim 1987 tarihli Karasuları Kanunu (*Territorial Sea Act 1987*) ile 12 deniz mili olarak belirlenmiştir; zaten uluslararası hukuk tarafından kabul

edilmiş bulunan söz konusu 12 millik sınır, İngiltere’de, Konsey kararı (SI 1965, Part III, p 6452A.) ile 1964 yılından itibaren fiilen uygulanmaktaydı. 1987 tarihli Karasuları Kanunu’nda 1989 yılında yapılan değişikliklerle (SI 1989/482), Dover Boğazı’nda İngiltere ve Fransa arasındaki ortak sınırlar tanımlanmış ve aralarında 24 deniz milinden daha az mesafe bulunan İngiltere ile Man Adası arasında belirlenen karasuları sınırının aynı zamanda orta hat içinde geçerli olacağı kararlaştırılmıştır.¹⁰⁷

Bu noktada İngiltere ile Fransa arasında Manş Denizi kıta sahanlığı sınırlandırmasına ilişkin yaşanan sorunlara kısaca değinmekte fayda vardır. Manş denizi olarak adlandırılan deniz alanı aslında, genel görünümü itibariyle sanki iki ülke arasındaki bir deniz kanalı mahiyetinde olup; kuzey doğu istikametine doğru ilerlerken daralmaya başlayarak Dover Boğazı’nı oluşturmaktadır. Dolayısıyla iki ülke kıyılarının birbirlerine karşı coğrafi konumları tam bir karşıtlık arz etmektedir. Öte yandan, Manş Denizi’nin bir diğer önemli coğrafi özelliği ise, Denizin en güneybatı kısmında Fransa ve İngiltere’nin kendi ülkelerinin hemen açıklarında kıyı adalarına sahip olmasıdır.

İşte bu coğrafi alan içerisinde İngiltere ve Fransa, birbirlerine ait kıta sahanlıklarını ayıran sınırı belirlemek için 1970 ilâ 1974 yılları arasında müzakerelerde bulunmuşlardır. Bu müzakereler sonucunda aralarındaki deniz alanının bazı kısımlarındaki sınır üzerinde anlaşmaya varmışlardır. Buna göre Manş Denizi’nin doğusundaki alanda, yani Dover Boğazında, kıta sahanlığını ayıran sınırın eşit mesafe ilkesine göre belirlenmesine karar vermişlerdir.¹⁰⁸

Fakat görüşmeler sonunda İngiltere ile Fransa iki önemli alanda anlaşmazlığa düşmüşlerdir. Bunlardan birincisi, St. Malo Körfezi’nde bulunan Kanal Adalarının (Jersey ve Guernsey Adaları) sınırlandırmada nasıl bir etkiye sahip olacağı ve Manş Denizi’nin en batısında yer alan kıyı adalarının sınırlandırmadaki rolüdür. Taraflar, aralarındaki bu uyuşmazlığı çözemeyeceklerini anlamaları üzerine, 10 Temmuz 1975’te bir hakemlik anlaşması imzalamışlardır. Anlaşma ile beş hakemden oluşan bir ad hoc

¹⁰⁷ United Kingdom Coastal Zone Law: “UK Coastal Zone Law Notes”, <http://www.coastlaw.uct.ac.za/iczm/notes/notel.htm>, et.: 29.03.2012.

¹⁰⁸ Laçiner, S.: *Bir Başka Açından İngiltere*, Avrupa Araştırmaları Dizisi, Avrasya Stratejik Araştırmalar Merkezi Yayınları, Ankara, 2001, s. 290.

hakemlik heyeti kurulmuştur. Heyetin meseleyi uluslararası hukuk kurallarına uygun olarak çözüp iki ülkenin kıta sahanlıklarını ayıran sınırı belirlemesini öngörmüştür.¹⁰⁹

Fransa'ya göre anlaşmazlığın birinci bölgesinde, yani Kanal Adalarının bulunduğu bölgede sınırlandırma, iki ülke ana karaları arasında eşit uzaklık mesafesine göre yapılmalı, yani sınır eşit uzaklık çizgisi olmalıdır. Öte yandan bu bölgedeki İngiliz Kanal Adalarına etraflarında 6 deniz millik bir deniz alanı bölgesi verilmelidir. İkinci anlaşmazlık bölgesine ilişkin olarak ise, sınırlandırmanın iki ülke kıyı şeritlerinin oluşturduğu açıyı tam olarak ikiye bölen bir çizginin sınır olması gerektiği iddiasını ortaya atmıştır. Böyle bir iddia, bölgedeki iki ülkenin de sahip oldukları kıyı adalarının hiç dikkate alınmaması manasına geliyordu. İngiltere, Fransa'nın görüşleri ile çatışan çözüm önerileri ve hukuksal görüşler ortaya koymuştur. İngiltere'ye göre kıta sahanlığı sınırı Kanal Adaları bölgesinde bu adalarla Fransa arasında eşit mesafe prensibine göre oluşturulmalıydı. Öte yandan İngiltere, Atlantik çıkışı bölgesindeki kıta sahanlığının kıyı adaları esas alınarak, iki ülke arasında eşit mesafe prensibine göre belirlenmesi gerektiğini iddia etmiştir.¹¹⁰

Heyet, uyuşmazlığın ilk bölümüne ilişkin olarak, Kanal Adalarını İngiltere'den yarı bağımsız unsurlar değil, İngiltere'nin adaları olarak kabul etmiş ve değerlendirmelerini bu temel üzerine oturtmuştur. Heyete göre, adalar önemli büyüklüğe ve nüfusa sahip olup, ekonomik ve politik değer arz etmektedir. Bu gözlemleri çerçevesinde Heyet, her şeyden önce iki ülke ana karaları arasında eşit uzaklıkta bir sınırlandırma çizgisini, ana sınırlandırma çizgisi olarak kabul etmiştir. Bu sınırın maksadı, iki ülke kıyıları arasındaki coğrafi dengenin, sınırlandırma sonucuna da yansıtılmasıdır. Yukarıdaki gözlemler çerçevesinde adaların tümünden ihmal edilmemesi gerektiğinden, Kanal Adaları ile Fransa arasında ikinci bir sınırlandırma yapılmıştır. Bu sınırlandırmaya göre Kanal Adalarına kıyılarından 12 mil genişliğinde kıta sahanlığı verilmiştir. Böylece Fransa'nın daha önceden var olan 12 mil genişliğindeki balıkçılık bölgesi ile çakışma olmamıştır.¹¹¹

¹⁰⁹ Laçiner, S.: *Bir Başka Açıdan İngiltere*, s. 290.

¹¹⁰ Laçiner, S.: *Bir Başka Açıdan İngiltere*, s. 291.

¹¹¹ Laçiner, S.: *Bir Başka Açıdan İngiltere*, s. 298.

Uyuşmazlığın ikinci bölümüne ilişkin olarak ise, Mahkeme ne İngiltere'nin ne de Fransa'nın gerekçelerinin hakkaniyete uygun olmayacağına karar vermiştir. Buna göre, bu bölgenin kendine has özellikleri ile ilgili olarak, iki ülke kıyılarının bu bölgede ne birbirlerine tam olarak karşıt, ne de tam olarak yandaş olduklarını, fakat daha çok kıyıdaş ilişkiye benzer bir ilişki içerisinde olduklarını belirlemiştir. Ayrıca bu bölgenin, Kanal Adaları Bölgesi'nden farklı olarak geniş bir alanı içerdiğinden, eşit uzaklık çizgisi üzerinde başka coğrafi etmenlerin etkisinin daha az önemde olacağını belirtmiştir. Bu doğrultuda Mahkeme Heyet çözümü, Scilly Adalarına yarım etki vermek suretiyle bulmuştur. Dolayısıyla Mahkeme, adaların kıta sahanlığına sahip olması kuralının, onların kıta sahanlığı sınırlandırılmasında mutlaka ana kararlar değerinde kıta sahanlığına sahip olabileceği manasına gelmediğini ortaya koymuştur.

İngiltere 2009 yılına kadar münhasır ekonomik bölge ilanından kaçınmış; ancak balıkçılık, kirlilik kontrolü, yenilenebilir enerji ile doğal gaz ithalatı ve depolama gibi çeşitli amaçlar için 200 millik bölgeler ilan etmiştir. Balıkçılık sınırlarını ise, Avrupa Birliği ortak balıkçılık politikası kurallarının, İngiliz Hukuku'na aktarılmasını sağlamak amacıyla kabul edilmiş olan, 1976 tarihli Balıkçılık Sınırları Kanunu (Fishery Limits Act 1976) çerçevesinde belirlemiştir.

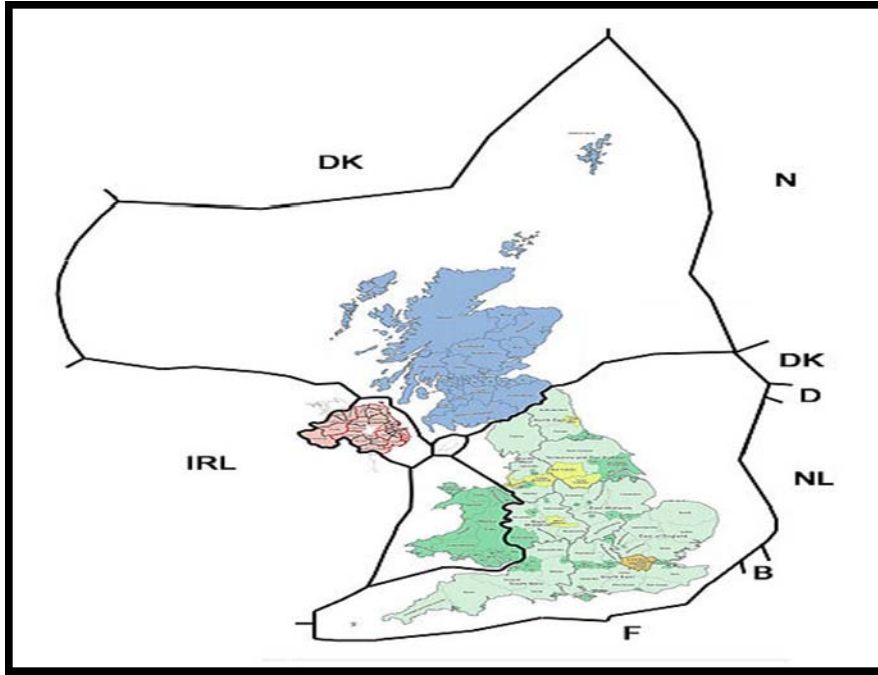
Bu doğrultuda 1976 tarihli Balıkçılık Sınırları Kanunu'na göre, İngiliz balıkçılık sınırları karasularının ölçülmeye başladığı esas hattan itibaren 200 deniz milidir. Ancak söz konusu bölgede, İngiliz balıkçı teknelerinin sadece 6 deniz millik alan içerisinde münhasır balıkçılık hakları bulunmaktadır. Bunun nedeni ise, tüm Birlik teknelerinin, Avrupa Birliği ortak balıkçılık politikası çerçevesinde, 12 ila 200 deniz mili arasında balıkçılık yapma hakkına sahip olması bu kapsamda Belçika, Fransa, Almanya, İrlanda ve Hollanda'nın 6 ilâ 12 deniz mili arasında sınırlı haklara sahip bulunmasıdır. Diğer yabancı balıkçı teknelerinin ise, uluslararası hukuk veya sözleşme tarafından tanınmış olan bir amaç dışında, İngiliz balıkçılık sınırlarına girmeleri söz konusu değildir.¹¹²

Ancak 2009 yılında kabul edilen Deniz ve Kıyı Erişim Kanunu (*Marine and Coastal Access Act 2009*), balıkçılık da dahil olmak üzere, çeşitli amaçlar için ilan

¹¹² United Kingdom Coastal Zone Law: "UK Coastal Zone Law Notes".

edilebilecek olan münhasır ekonomik bölge kavramına yer vermiştir. Bu Kanun, İngiltere'nin deniz ortamı için yeni stratejik hedeflerini ortaya koyan ve her alanda daha ayrıntılı deniz planlarının geliştirilmesi amacıyla planlama sistemini de kapsayan, yeni bir deniz yönetim sistemi oluşturmaktadır. Bu doğrultuda, 11 bölümden oluşan Kanunun 2. Bölümü, Birleşik Krallık'da münhasır ekonomik bölge ile Galler'e bitişik denizde Galler Bölgesi oluşturulması için izin veren bir belge konumunda bulunmaktadır. Söz konusu düzenleme doğrultusunda ilan edilecek münhasır ekonomik bölge ile, 1976 tarihli Balıkçılık Sınırları Kanunu ile saptanmış bulunan balıkçılık sınırlarının tanımı da değiştirilmiş olacaktır.¹¹³

Resim 5. Britanya Adaları Münhasır Ekonomik Bölge Haritası¹¹⁴



2009 tarihli Deniz ve Kıyı Erişim Kanununun 41. ve 42. maddeleri ile Konsey'e münhasır ekonomik bölge ilanı için yetki verilmiştir; ancak söz konusu bölgenin kesin sınırları komşu devletler ile gerçekleştirilecek müzakereler sonrasında belirlenecektir. Mevzuatta yer almasına rağmen İngiltere, şu ana kadar münhasır ekonomik bölge

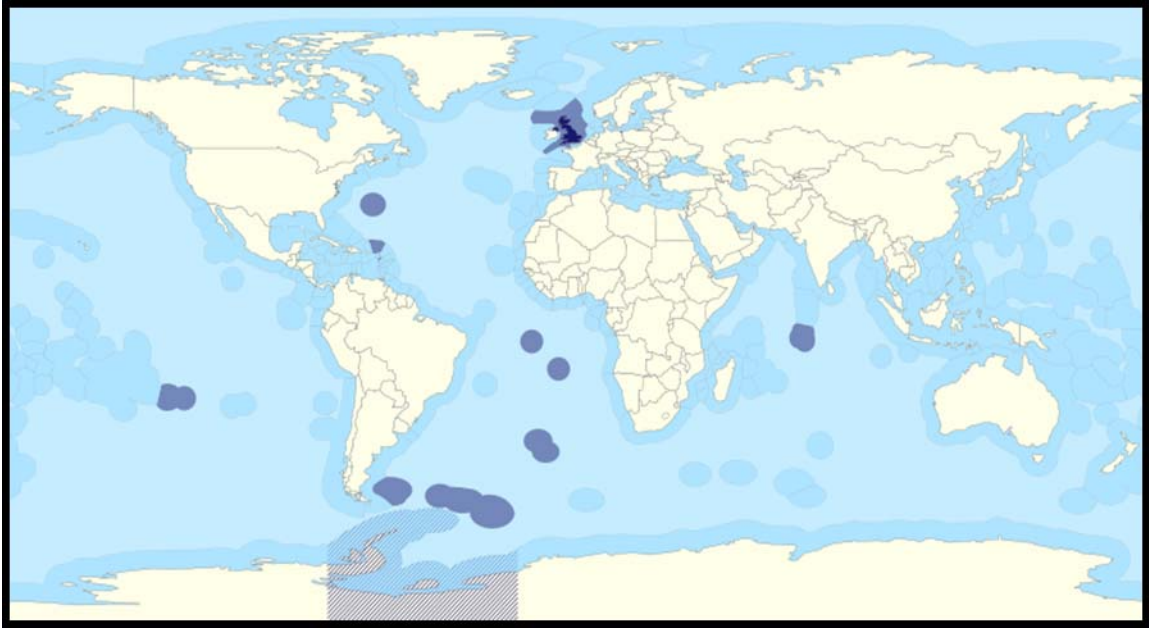
¹¹³ United Kingdom Parliament: "Marine And Coastal Access Bill", <http://www.publications.parliament.uk/pa/ld200809/ldbills/001/en/09001x-.htm>, et.: 29.03.2012.

¹¹⁴ Wikipedia, The Free Encyclopedia.

ilanında bulunmamıştır. Ancak doğaları gereği, bu tür bölgelerin esas hattan itibaren 200 deniz mili genişliğinde olacağı tahmin edilebilir.

2009 tarihli Deniz ve Kıyı Erişim Kanunu ile balıkçılıkla ilgili olarak da pek çok değişiklik gerçekleştirilmiştir. Örneğin, balıkçılık yönetim şeklini değiştirerek; uygulanmakta olan lisanslama, koruma ve balıkçılık kurallarının biçimini değiştirmiş ve İngiltere münhasır ekonomik bölgesi içerisinde balıkçılığa kapalı yeni koruma bölgeleri oluşturulmuştur.¹¹⁵ Ayrıca, Denizcilik Yönetim Örgütü (Marine Management Organisation) adı verilen yeni bir entegre yönetim ajansı kurulmuştur.

Resim 6. Birleşik Krallık, Taç Bağımlılıkları ve Denizaşırı Toprakların Münhasır Ekonomik Bölge Alanları Haritası¹¹⁶



İngiltere, tarihte büyük bir sömürge devleti olmuş ise de, sömürgelerinin önemli bir kısmı, bağımsızlıklarını kazanmıştır. Geriye kalan sömürgeler, 1981 tarihli İngiliz Tabiiyeti Kanunu ile “İngiltere’ye Bağımlı Topraklar” ve 2002 tarihli İngiliz Denizaşırı Toprakları Kanunu ile de, “İngiliz Denizaşırı Toprakları” olarak adlandırılmaktadır. Söz konusu denizaşırı topraklar, Birleşik Krallık’ın bir parçasını oluşturmamasına rağmen,

¹¹⁵ United Kingdom Parliament: “Marine And Coastal Access Bill”.

¹¹⁶ Wikipedia, The Free Encyclopedia.

Birleşik Krallık hâkimiyeti altında bulunan 14 devlettir: Anguilla, Bermuda Adaları, Cayman Adaları, Falkland Adaları, Cebelitarık, Güney Georgia ve Güney Sandwich Adaları, İngiliz Antarktika Bölgesi, İngiliz Hint Okyanusu Bölgesi, İngiliz Virjin Adaları, Montserrat, Pitcairn Adaları, Saint Helena (Ascension ve Tristan da Cunha dahil), Turks ve Caicos Adaları ile Ağrotur ve Dikelya. Denizaşırı toprakları oluşturan devletlerden farklı olarak, sadece Birleşik Krallık, Avrupa Birliği'nin bir parçasıdır.

Tablo 2. İngiliz Denizaşırı Topraklar ve Taç Bağımlılıkları Münhasır Ekonomik Bölge Alanları¹¹⁷

BÖLGE	km ²	sq mi
Anguilla	92.178	35.519
Bermuda Adaları	450.370	173.890
Cayman Adaları	119.137	45.999
Falkland Adaları	550.872	212.693
Güney Georgia ve Güney Sandwich Adaları	1.449.532	559.667
İngiliz Hint Okyanusu Bölgesi	638.568	246.552
İngiliz Virjin Adaları	80.117	30.933
Montserrat	7.582	2.927
Pitcairn Adaları	836.108	322.823
Saint Helena (Ascension ve Tristan da Cunha dahil)	1.119.636	463.183
Turks ve Caicos Adaları	154.068	59.586
Kanal Adaları	11.658	4.501

İngiliz Denizaşırı Toprakları dışında, İngiliz Taç Bağımlılıkları olarak adlandırılan üç ada devleti daha bulunmaktadır. Bunlar Kanal Adalarını oluşturan Jersey ve Guernsey Adaları ile Man Adası'dır. Bağımsız yargı ile yönetilen bu adalar, Birleşik Krallık'ın veya Avrupa Birliği'nin bir parçası değildir.¹¹⁸

1.4.2.3.2. İrlanda

İrlanda ya da resmi adıyla İrlanda Cumhuriyeti, kuzeybatı Avrupa'da bulunan bir ülkedir. Büyük Britanya Adası'nın batısındaki İrlanda Adası'nın yaklaşık altıda beşini kaplamaktadır. Kuzey doğusunda, Birleşik Krallık'a bağlı olan Kuzey İrlanda ile

¹¹⁷ Wikipedia, The Free Encyclopedia.

¹¹⁸ Wikipedia, The Free Encyclopedia.

komşu olan İrlanda'nın batısı Atlas Okyanusu, doğusu İrlanda Denizi, güneydoğusu St. George's Kanalı, güneyi ise Kelt Denizi ile çevrilidir.

İrlanda adasının kendisi 20.863.360 hektarlık araziye kapsamaktadır. Oysa, iddia edilebilir deniz ve denizaltı bölgesinin genişliği 220 milyon hektarla, İrlanda Adasının boyutundan 10 kat daha geniştir.¹¹⁹ İrlanda, 21 Haziran 1996 tarihinde BMDHS'yi onaylamasının ardından, 2006 yılında yayınlanan Deniz, Balıkçılık ve Deniz Yetki Kanununun (*Sea-Fisheries and Maritime Jurisdiction Act 2006*) 3. Bölümünde, ilk defa münhasır ekonomik bölge kavramına yer vermiştir. Bu Kanunda münhasır ekonomik bölgenin dışında ayrıca, İrlanda karasuları, bitişik bölgesi ve münhasır balıkçılık sınırlarının da tanımı yapılmıştır.

Deniz, Balıkçılık ve Deniz Yetki Kanununun 82 ve 83. maddelerinde İrlanda karasuları düzenlenmiş olup; karasularının esas hattan itibaren 12 deniz mili genişliğinde olduğu ifade edilmiştir. 84. madde de ise, bitişik bölge kavramına yer verilmiş olup; bitişik bölgenin de esas hattan itibaren 24 deniz mili genişliğinde olduğu düzenlenmiştir. Dolayısıyla İrlanda karasuları, esas hattan itibaren 12 deniz mili, bitişik bölgenin ise karasuları sınırının ötesinde ve bu sulara bitişik alanda 12 deniz mili genişliğindedir.

Deniz, Balıkçılık ve Deniz Yetki Kanunun 87. maddesinde ise, münhasır ekonomik bölge kavramına yer verilmiştir. Ancak madde de genel olarak BMDHS'nin münhasır ekonomik bölge ile ilgili bölümlerine atıfta bulunularak, bu bölgenin genişliğinin karasularının ölçülmeye başladığı esas hattan itibaren 200 deniz mili genişliğinde olduğu ifade edilmiştir. 88. madde ise, İrlanda devletinin münhasır balıkçılık sınırlarına yer verilmiş olup; bu sınırların münhasır ekonomik bölge sınırları çerçevesinde tespit edileceği belirtilmiştir.

1.4.2.3.3. Belçika

Belçika ya da resmi adıyla Belçika Krallığı, kuzeyde Kuzey Denizi, güneyde Lüksemburg, doğuda Hollanda ve Almanya, batıda ise Fransa ile komşu olan bir

¹¹⁹ The Marine Enstitute: "The Real Map of Ireland Lesson Plans", s. 1.

ülkedir. Belçika'nın yetkisi altındaki deniz alanları, Kuzey Denizi'nin güney bölümünde yer almakta olup; 12 deniz mili genişliğinde karasularından ve karasuları esas hattının ötesinde yer alan münhasır ekonomik bölgeden oluşmaktadır. Toplamda yaklaşık olarak 3.500 km²'yi kapsayan bu alan, Kuzey Deniz yüzeyinin % 0.5'ini oluşturmakta; kıyından denize doğru genişliği azami 87 km uzamaktadır. Belçika'nın denizle bağlantısını oluşturan kıyı şeridi ise oldukça kısa olup, sadece 65.5 km'dir.¹²⁰

Belçika, 6 Ekim 1987 tarihli Kraliyet Kararnamesi ile, karasularının genişliğini 12 deniz mili olarak belirlemiştir. Haziran 1969 tarihli Kıta Sahanlığı Kanunu ile de kıta sahanlığını, kıyısı bulunduğu deniz alanının coğrafi olarak 200 deniz mili genişliğe elverişli olmaması nedeniyle, açıkça 200 deniz mili olarak belirleyememiş, bunun yerine, eşit uzaklık çizgisi kuralı çerçevesinde tespit etmeyi tercih etmiştir.¹²¹

Belçika tek taraflı olarak belirlediği karasuları ve kıta sahanlığının dış sınırlarını tespit edebilmek amacıyla Fransa, İngiltere ve Hollanda ile, denizcilik sınırlarına ilişkin anlaşmalar imzalamıştır. Bu doğrultuda 1990 yılında Fransa ile karasuları ve kıta sahanlığının sınırlandırılmasına ilişkin iki anlaşma, 1991 yılında İngiltere ile kıta sahanlığının sınırlandırılmasına ilişkin anlaşma ve son olarak 1996 yılında Hollanda ile karasuları ve kıta sahanlığının sınırlandırılmasına ilişkin iki anlaşma bulunmaktadır.

22 Nisan 1999 tarihinde, Kuzey Denizi'nde Belçika Münhasır Ekonomik Bölgesi Kurulmasına İlişkin Kanun kabul edilmiştir. Bu Kanunla Belçika karasularının bitişiğinde münhasır ekonomik bölge oluşturulacağı düzenlenmiş; ancak genişliği hakkında bir hükme yer verilmemiştir. Bunun yerine, ilan edilen münhasır ekonomik bölgenin, geçerli olacağı deniz sınırlarının koordinatları enlem ve boylam olarak ifade edilmiştir.

1.4.2.3.4. Hollanda

Hollanda ya da Hollanda Krallığı, kuzey ve batıda Kuzey Denizi, güneyde Belçika, doğuda ise Almanya ile komşu olan bir ülkedir. Ülke topraklarının çoğunluğu

¹²⁰ Kerckhof, F., Houziaux, J.S.: "Biodiversity of the Belgian Marine Areas", Vlaams Instituut Voor De Zee, <http://www.vliz.be/imisdocs/publications/213322.pdf>, et.: 03.04.2012, s. 350.

¹²¹ Treves, T.: *The Law of The Sea-The European Union and Its Member States*, Martinus Nijhoff Publishers, 1997, s. 59.

deniz seviyesinin altında olup; Rotterdam kenti, Avrupa'nın en büyük limanlarından birisidir.

Hollanda'nın Belçika ile olan deniz sınırı, Hollanda Krallığı ve Belçika Krallığı arasında, her ikisi de 1996 yılında imzalanan ve 1998 yılında onaylanarak yürürlüğe giren iki anlaşma ile, yani Hollanda Krallığı ve Belçika Krallığı Arasında Karasularının Sınırlandırılması Anlaşması ve Hollanda Krallığı ve Belçika Krallığı Arasında Kıta Sahanlığının Sınırlandırılması Anlaşması ile belirlenmiştir.¹²²

Birleşik Krallık ile olan deniz sınırı, 1965 tarihli Hollanda Krallığı ve Büyük Britanya Birleşik Krallığı ve Kuzey İrlanda arasında Kuzey Denizi Kıta Sahanlığının Sınırlandırılması Anlaşması ile belirlenmiştir. Söz konusu Anlaşma, 1971 ve 2004 yıllarında iki defa değişikliğe tabi tutulmuştur.¹²³

Federal Almanya Cumhuriyeti ile olan deniz sınırı, 1964 tarihli Hollanda Krallığı ve Federal Almanya Cumhuriyeti arasında Kıta Sahanlığının Sınırlandırılması Anlaşması ve 1971 tarihli Hollanda Krallığı ve Federal Almanya Cumhuriyeti arasında Kuzey Denizi'ndeki Kıta Sahanlığının Sınırlandırılması Anlaşması çerçevesinde sadece kıta sahanlığı için belirlenmiştir. Karasuları sınırı için, iki ülke arasında kararlaştırılmış bir deniz sınırı bulunmamaktadır.¹²⁴

Hollanda karasuları, Ocak 1985 tarihinde Karasuları Sınırlandırma Kanunu (*Territorial Sea 'Demarcation' Act*) ile birlikte 3 deniz milinden 12 deniz miline çıkarılmıştır. 2005 yılında, Bitişik Bölge Oluşturulması Kanunu (*Contiguous Zone 'Establishment' Act*) ile birlikte, 12 ila 24 deniz milleri arasında bitişik bölge oluşturulmuştur. Bitişik bölgenin ile birlikte Hollanda topraklarında ya da karasularında uygulanması mümkün olan, gümrük, vergi, göç ve sağlık alanındaki yönetmeliklerin bu bölgede de uygulanabilirliği sağlanmıştır.¹²⁵

¹²² Royal Netherlands Navy Ministry of Defence: "North Sea", http://www.defensie.nl/english/navy/hydrographic_service/geodesy_and_tides/maritime_limits/north_sea, et.: 05.04.2012.

¹²³ Royal Netherlands Navy Ministry of Defence: "North Sea".

¹²⁴ Royal Netherlands Navy Ministry of Defence: "North Sea".

¹²⁵ Verwer, C. P.: "The Law Applicable on the Continental Shelf and the EEZ", Netherlands Comparative Law Association, <http://www.ejcl.org/143/art143-21.pdf>, et.: 05.04.2012, s. 1.

Hollanda kıta sahanlığının belirlenmesi, 1958 tarihli Cenevre Kıta Sahanlığı Sözleşmesi'nin, 7 Temmuz 1965 tarihinde bir kanun ile onaylanarak kabul edilmesi üzerine; Belçika, İngiltere ve Almanya ile imzalanacak anlaşmalara kalmıştır. Bu anlaşmalar ise, yukarıda da değinildiği üzere, İngiltere ile 1965, Almanya ile 1971 ve Belçika ile 1998 tarihinde gerçekleştirilmiş ve Hollanda kıta sahanlığının dış sınırı kesinleştirilmiştir.

Balıkçılıkla ilgili düzenlemeleri içeren 1963 tarihli Balıkçılık Kanunu (*Fisheries Act*), 1 Haziran 1964 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Bu Kanun denizde ve iç sularda balıkçılığı farklı açılardan düzenlemiş olup; balıkçı teknelerinin gereksinimleri ile balık yakalamak için gerekli balıkçılık ekipmanları gibi hususları düzenlemiştir. Bu Kanun münhasır ekonomik bölgenin açıkça uygulanabilirliğini ifade etmez; ancak 5. maddenin 1. paragrafı, balıkçılık bölgesi içerisinde yer alan sularda balıkçılığı yasaklamıştır.¹²⁶

Hollanda balıkçılık düzenlemelerinin temelini oluşturan, Balıkçılık Bölgesi Sınırı Yetkilendirme Kanunu (*Fishery Zone Boundary Authorizing Act*) ise, 8 Haziran 1977 tarihinde kabul edilmiştir. Söz konusu Kanun, karasularının ölçülmeye başladığı esas hattan itibaren 200 deniz mili genişliğinde münhasır balıkçılık bölgesi oluşturulabileceğini düzenlemiş; ancak münhasır ekonomik bölge kavramına açıkça yer vermemiştir.¹²⁷ Burada söz konusu olan münhasır balıkçılık bölgesinin sınırları, kıta sahanlığı sınırları ile örtüşmektedir.

Nihayet 27 Mayıs 1999 tarihinde kabul edilen ve 28 Nisan 2000 tarihinde yürürlüğe giren Münhasır Ekonomik Bölge Oluşturulması Kanunu (*Exclusive Economic Zone 'Establishment' Act*) ile birlikte, Hollanda münhasır ekonomik bölgesi oluşturulmuştur. Bu kanun ile birlikte münhasır ekonomik bölgenin dış sınırı, kıta sahanlığının dış sınırı olarak tespit edilmiştir.¹²⁸ Böylece komşu devletlerle sınırlandırma anlaşmaları imzalanarak belirlenmiş olan Hollanda kıta sahanlığı sınırı, aynı zamanda münhasır ekonomik bölge sınırı olarak kabul olunmuştur. Günümüzde

¹²⁶ Verwer, C. P.: "The Law Applicable on the Continental Shelf and the EEZ", s. 11.

¹²⁷ Verwer, C. P.: "The Law Applicable on the Continental Shelf and the EEZ", s. 11.

¹²⁸ Verwer, C. P.: "The Law Applicable on the Continental Shelf and the EEZ", s. 2.

Hollanda münhasır ekonomik bölgesi yaklaşık olarak 65.000 km²'lik bir alanı kapsamaktadır.

1.4.2.3.5. Almanya

Almanya ya da resmi adıyla Almanya Federal Cumhuriyeti, Orta Avrupa'da yer alan bir ülkedir. Denizle olan bağlantısı kuzeyinde yer alan Kuzey Denizi ve Baltık Denizi ile sağlanmakta olup; birisi Baltık Denizi'nde diğeri de Kuzey Denizinde yer alan iki adaya sahiptir. Baltık Denizi'ndeki Fehrman Adası 185 km², Kuzey Denizi'ndeki Sylt Adası ise 99 km²'dir.

Almanya, 19 Ekim 1994 tarihli bir Kanunla, 1 Ocak 1995 tarihinden itibaren geçerli olmak üzere, karasularının genişliğini 12 deniz miline çıkartmıştır. Söz konusu 12 millik sınır, normal ya da düz esas hattan itibaren ölçülmektedir.¹²⁹

1958 tarihli Cenevre Kıta Sahanlığı Sözleşmesi'nin imzalanması üzerine Almanya, karasuları sınırına bitişik deniz alanında kıta sahanlığı belirleme hakkını elde ettiğini ileri sürerek; 20 Ocak 1964 tarihli Beyanname ile, Almanya kıta sahanlığını belirlenmiştir. Ancak, söz konusu Beyannamede kıta sahanlığının sınırları tam olarak tespit edilmemiş, komşu devletlerle gerçekleştirilecek anlaşmalarla sınırın tespit edileceği ifade edilmiştir.

Almanya bu kapsamda pek çok anlaşmaya imza atmış olup; imzalanan anlaşmalar şunlardır:

- a) 1964 tarihli Hollanda ile Kuzey Denizi Kıta Sahanlığı Sınırlandırma Anlaşması,
- b) 1965 tarihli Danimarka ile Kuzey Denizi Kıta Sahanlığı Sınırlandırma Anlaşması,
- c) 1968 tarihli Polonya ile Baltık Denizi Kıta Sahanlığı Sınır Anlaşması,

¹²⁹ Treves, T.: *The Law of The Sea-The European Union and Its Member States*, s. 204.

d) 1969 tarihli Almanya, Danimarka ve Hollanda arasında kıta sahanlığı sınırı ile ilgili olarak Uluslararası Adalet Divanı kararı,

e) 1970 tarihli Danimarka ile Flonsborg Fyord alanında Sınır Değiştiren Anlaşma,

f) 1971 tarihli Hollanda ile, 1969 Uluslararası Adalet Divanı kararı doğrultusunda, Kuzey Denizi Kıta Sahanlığı Sınırlandırma Anlaşması,

g) 1971 tarihli Birleşik Krallık ile Kuzey Denizi Kıta Sahanlığı Sınırlandırma Anlaşması,

h) 1975 tarihli Hollanda ile Sınır Anlaşması,

i) 1978 tarihli İsveç ile Kıta Sahanlığı ve Balıkçılık Bölgesi Sınırlandırma Anlaşması,

j) 1988 tarihli Danimarka ile Kıta Sahanlığı ve Balıkçılık Bölgesi Sınırlandırma Anlaşması,

k) 1989 tarihli Polonya ile Karasuları, Kıta Sahanlığı ve Balıkçılık Bölgesi Sınırlandırma Anlaşması,

l) 1990 tarihli Polonya ile Sınırlandırma Anlaşması.

Resim 7. Almanya Münhasır Ekonomik Bölge Haritası¹³⁰

Kuzey Denizi



Baltık Denizi



Kuzey Denizi ve Baltık Denizi'nde, Almanya Federal Cumhuriyeti münhasır ekonomik bölgesini ilan etmek için gerekli mevzuat, 25 Kasım 1994 tarihinde kabul edilmiş; 1 Ocak 1995 tarihinden itibaren de karasuları sınırının ötesinde münhasır ekonomik bölge alanı oluşturulmuştur. Baltık Denizi ile Kuzey Denizi'nin kıyı yapılarının birbirinden oldukça farklı olması nedeniyle, münhasır ekonomik bölge ilanı her biri için ayrı ayrı değerlendirilmiştir. Bu kapsamda, toplam 33.100 km² olan Almanya münhasır ekonomik bölgesinin 28.600 km²'si Kuzey Denizi'nde, 4.500 km²'si ise Baltık Denizi'nde yer almaktadır.¹³¹ Baltık Denizi'ndeki münhasır ekonomik bölge, komşu devletlerle sınırlandırıldığından, Kuzey Denizi'ndeki oranla daha küçüktür.

Çoğu diğer ülkenin aksine, Almanya denizcilik planlaması için önemli idari ve hukuki sınır, kara ve deniz arasındaki bölgede değil; 12 deniz millik bölge ve münhasır ekonomik bölge arasında bulunmaktadır. Alman deniz alanının 12 millik bölgesi, yani karasuları, kıyı devletlerinin yargı yetkisi altında olup; kıyı devletlerinin özellikle alan

¹³⁰ UNESCO: "Marine Spatial in the German Exclusive Economic Zone".

¹³¹ UNESCO: "Marine Spatial in the German Exclusive Economic Zone", <http://ioc3.unesco.org/marinesp/files/spatial%20planning%20german%20EEZ%20unesco.pptn>, et.: 02.04.2012.

planlamasından sorumlu kendi Bakanlıkları bulunmaktadır. Alman münhasır ekonomik bölgesi ise, tamamen federal hükümetin sorumluluğu altında olup; Ulaştırma, İmar ve Kentsel İşler Federal Bakanlığı tarafından temsil edilmektedir.¹³²

1.4.2.3.6. Danimarka

Danimarka ya da Danimarka Krallığı, büyük bir bölümü Jylland yarımadası üzerinde bulunan bir devlettir. Başkenti olan Kopenhag, Danimarka adalarının en büyüğü olan Sjaelland'ın üzerinde kurulmuştur; Sjaelland dar bir boğaz olan Sont Boğazı ile İsveç'ten ayrılmaktadır. Ayrıca, bir köprü ile Jylland yarımadasına bağlı olan Fyn, Lolland, Falster, Langeland ve Baltık Denizi'ndeki Bornholm Adalarının yanında; Grönland ve Faroe Adaları da (Norveç Denizi ile Kuzey Atlas Okyanusu arasında yer alan adalar) Danimarka'ya aittir. Ülkenin güney komşusu Almaya olup, doğusunda da İsveç bulunmaktadır.

Grönland ve Faroe Adaları her ne kadar Danimarka'ya bağlı olsalar da, Avrupa Birliği oluşumu içerisinde yer almamaktadırlar. Dolayısıyla Grönland'ın sahip olduğu 2.184.254 km²'lik ve Faroe Adaları'nın ilan ettiği 260.995 km²'lik münhasır ekonomik bölge alanları, Avrupa Birliği münhasır ekonomik bölgesinin bir parçası değildir.

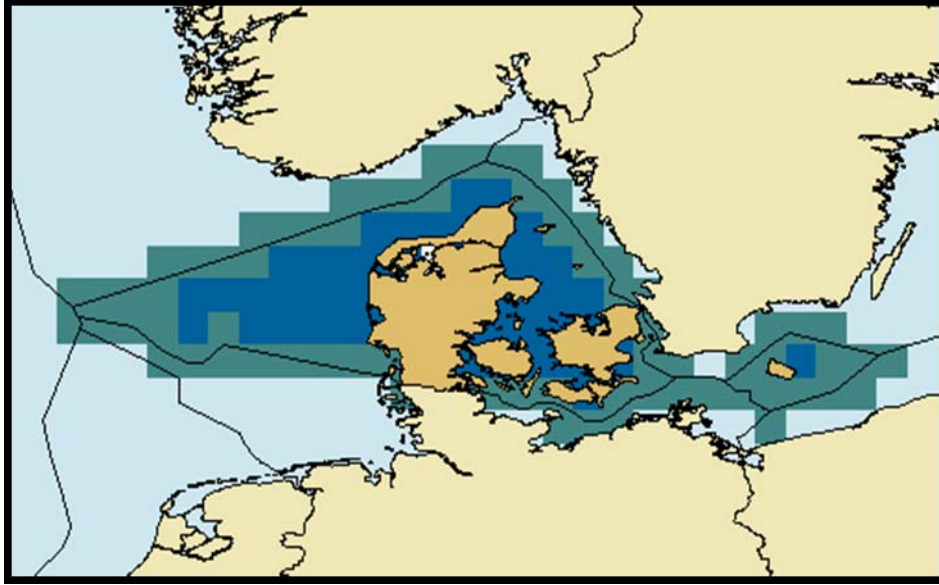
Danimarka; Grönland, Faroe Adaları ve Danimarka'nın deniz sınırlarını tespit edebilmek amacıyla, her birine yönelik olarak farklı düzenlemelere gitmiştir. Bu kapsamda, Grönland karasuları, 27 Mayıs 1963 tarihli Grönland Karasuları Kanunu ile, Faroe Adaları karasuları ise 21 Aralık 1976 tarihli Faroe Adaları Karasuları Kanunu ile 3 deniz mili olarak belirlenmiş; ancak Grönland için 2004 tarihli ve Faroe Adaları için 2002 tarihli Kraliyet Kararnameleri ile karasuları sınırı 12 deniz miline çıkarılmıştır. Ayrıca, 15 Ekim 2004 tarihli Grönland Münhasır Ekonomik Bölgesi Kanunu ile Grönland'da 200 millik münhasır ekonomik bölge ve 21 Aralık 1977 tarihli Faroe Adaları Balıkçılık Bölgesi Kanunu ile de Faroe Adaları'nda 200 millik balıkçılık bölgesi ilan edilmiştir.

¹³² Cieslak, A. / Scibior, K. / Staskiewicz, A.: "Compendium on Maritime Spatial Planning Systems in the Baltic Sea Region Countries", East West Window Project, Vision and Strategies Around the Baltic Sea 2010, et.: 11.04.2012, s. 28.

Danimarka, Grönland ve Faroe Adaları'nın karasuları ve münhasır ekonomik bölgelerini saptayabilmek amacıyla pek çok deniz sınırı anlaşmasına imza atmıştır. Bu kapsamda, Grönland için 1974 tarihli Kanada ile Grönland Kıta Sahanlığının Sınırlandırılması Anlaşması, 1998 tarihli İzlanda ile Grönland Kıta Sahanlığının ve Balıkçılık Bölgesinin Sınırlandırılması Anlaşması ve 1995 tarihli Norveç ile Grönland ve Jan Mayen bölgesi arasında Kıta Sahanlığı ve Balıkçılık Bölgesinin Sınırlandırılması Anlaşması imzalanmıştır. Faroe Adaları için ise, Norveç ile Faroe Adaları Kıta Sahanlığının ve Balıkçılık Bölgesinin Sınırlandırılması Anlaşması ve İngiltere ile Faroe Adaları Deniz Alanı Sınırlandırılması Anlaşması imzalanmıştır.

Danimarka karasularına ilişkin ilk düzenleme 21 Aralık 1966 tarihli Karasuları Kanunu ile gerçekleştirilmiş olup; söz konusu Kanun 7 Nisan 1999 tarihli ve 200 sayılı Karasularının Sınırlandırılması Kanunu ile iptal edilerek, karasuları sınırı 12 deniz mili olarak tespit edilmiştir. Söz konusu Kanun, Grönland ve Faroe Adalarını kapsamına almamaktadır; ancak Danimarka Krallığı tarafından özel koşullar dikkate alınarak gerçekleştirilecek Kraliyet Kararnameleri ile, etkili olmasının önü açık bırakılmıştır. Bu kapsamda da, daha önce de ifade edildiği üzere 2002 ve 2004 tarihli Kraliyet Kararnameleri ile, Grönland ve Faroe Adaları için de karasuları sınırı 12 deniz miline çıkarılmıştır.

Resim 8. Danimarka Münhasır Ekonomik Bölge Haritası¹³³



Danimarka, münhasır ekonomik bölge ilanından önce, 17 Aralık 1976 tarih ve 597 sayılı Danimarka Krallığı Balıkçılık Bölgesi Kanunuyla, 200 millik balıkçılık bölgesi ilan etmiştir. Danimarka münhasır ekonomik bölgesi ise, 22 Mayıs 1996 tarihli ve 411 sayılı Münhasır Ekonomik Bölge Kanunu ile 200 deniz mili olarak belirlenmiştir. Ancak münhasır ekonomik bölgenin sınırları, aksine herhangi bir anlaşma olmadığı takdirde, karşılıklı kıyıları 400 deniz milinden daha az uzaklıkta yer alan devletlerle, her noktada eşit uzaklıkta yer alan orta hat çizgisi çerçevesinde belirlenecektir. Günümüzde Danimarka münhasır ekonomik bölgesi (Grönland ve Faroe Adaları hariç) 105.989 km²'lik bir alanı kapsamaktadır.

Resim 8'de yer alan Danimarka Münhasır Ekonomik Bölge Haritası'ndan da açıkça anlaşılacağı üzere, Jylland yarımadası oldukça sınırlı bir deniz alanına sahip olup, pek çok devletle karşılıklı kıyılara sahiptir. Bu nedenle de deniz sınırlarını belirleyebilmek amacıyla Norveç, İsveç, Almanya, İngiltere ve Hollanda ile pek çok anlaşmaya imza atılmıştır.

¹³³ Project Global: "Country Profile: Denmark", Global Bycatch Assessment of Long-Lived Species, <http://bycatch.nicholas.duke.edu/regions/NEA/Denmark.pdf>, et.: 06.04.2012, s. 2.

Resim 9. Baltık Denizi Münhasır Ekonomik Bölge Haritası



Baltık Denizi'ne kıyısı bulunan Polonya, Litvanya, Letonya, Estonya, Finlandiya ve İsveç'in münhasır ekonomik bölge haritalarına tek tek yer verilmekten ise, Resim 9'da yer alan Baltık Denizi Münhasır Ekonomik Bölge Haritasında bir bütün olarak verilmiştir. Bu haritanın ardından da, söz konusu Baltık Denizi ülkelerinin münhasır ekonomik bölgeleri incelenecektir.

1.4.2.3.7. Polonya

Polonya ya da resmi adıyla Polonya Cumhuriyeti, batıda Almanya, güneybatıda Çek Cumhuriyeti, güneyde Slovakya, kuzeydoğuda Rusya egemenliğindeki Kaliningrad ve Litvanya, doğuda Belarus, güneydoğuda Ukrayna ile komşu olan ve kuzeyinde Baltık Denizi bulunan bir ülkedir.

Deniz alanları ile ilgili düzenlemeler, 21 Mart 1991 tarihli Polonya Deniz Alanları ve Denizcilik İdaresi Kanunu'yla (*Act Concerning the Maritime Areas of the Polish Republic and the Marine Administration*) gerçekleştirilmiş olup; Polonya'nın

deniz alanları birlikte ulusal deniz toprakları olarak adlandırılan iç sular ve karasuları ile münhasır ekonomik bölge olarak tespit edilmiştir.¹³⁴

1991 tarihli Kanunda, karasuları genişliğinin esas hattan itibaren 12 deniz mili genişliğinde olduğu açıkça kaleme alınmışken; münhasır ekonomik bölgenin genişliğini tespitten kaçınılmış, sınırın uluslararası anlaşmalar çerçevesinde belirleneceği düzenlenmiştir. Ancak, belirtilen şekilde bir uluslararası anlaşma bulunmaması halinde, Bakanlar Kurulu'na bir kararname ile münhasır ekonomik bölge sınırını tespit etme yetkisi verilmiştir. Bu kapsamda da, 1985 yılında Rusya Federasyonu ile karasuları, münhasır ekonomik bölge, balıkçılık bölgesi ve kıta sahanlığı sınırlarına, 1989 yılında İsveç ile kıta sahanlığı ve münhasır ekonomik bölge sınırlarına ve yine 1989 yılında Almanya ile kıta sahanlığı sınırına yönelik anlaşmalar imzalanmıştır.

Günümüzde Polonya iç sularının toplam alanı Vistula ve Szczecin Lagünleri, Gdansk Körfezi ve liman suları da dahil olmak üzere 1.991 km²'dir. Karasularının toplam alanı 8.682 km² ve münhasır ekonomik bölgenin toplam genişliği de 22.634 km²'dir. Bornholm'un güneyinde ise, Danimarka ve Polonya arasında, çözümlenmemiş iddiaları ile tartışmalı bir alan bulunmaktadır.¹³⁵

1.4.2.3.8. Litvanya

Litvanya ya da resmi adıyla Litvanya Cumhuriyeti, Kuzey Avrupa'da bulunan üç Baltık devletinden biri olup; kuzeyde Letonya, doğuda Belarus, güneyde Polonya ve Rusya egemenliğindeki Kaliningrad ile sınır komşusu olan ve batısında Baltık Denizi bulunan bir devlettir. Litvanya'nın Baltık Deniziyle bağlantısını oluşturan kıyı şeridi ise oldukça kısa olup, sadece 90 km kadardır.

25 Haziran 1992 tarihli Karasuları Kanunu ile Litvanya karasuları esas hattan itibaren 12 deniz mili olarak belirlenmişken; münhasır ekonomik bölgenin ilanına yönelik olarak bir mevzuat gerçekleştirilmemiştir. Ancak, Litvanya ile Rusya Federasyonu arasında gerçekleştirilen bir anlaşma çerçevesinde Litvanya münhasır

¹³⁴ Cieslak, A.: "Sea Use Planning System-Poland", Vision and Strategies Around the Baltic Sea 2010, http://www.vasab.org/east-west-window/documents/WG3_Sea_use_planning_PL.doc, et.: 11.04.2012, s. 1.

¹³⁵ Cieslak, A.: "Sea Use Planning System-Poland", s. 1.

ekonomik bölgesi oluşturulmuştur. Bu bölgenin genişliği yaklaşık olarak 7.031 km² kadar olup, Baltık Denizi'nin %2'lik bir kısmını kapsamaktadır.

Bu kapsamda, 24 Ekim 1997 tarihinde, Rusya Federasyonu ve Litvanya Cumhuriyeti arasında Baltık Denizi Münhasır Ekonomik Bölgesi ve Kıta Sahanlığı Sınırlandırılması Anlaşması imzalanmıştır. Bu anlaşmada, Litvanya Cumhuriyeti ve Rusya Federasyonu arasındaki münhasır ekonomik bölge ve kıta sahanlığının sınırlandırılmasının, Anlaşmanın 2. maddesinde verilen coğrafi koordinatlar çerçevesinde tespit edileceği hüküm altına alınmış olup; Litvanya münhasır ekonomik bölgesinin esas hattan itibaren kaç deniz mili genişliğinde olacağı açıkça belirtilmemiştir.

1.4.2.3.9. Letonya

Letonya ya da resmi adıyla Letonya Cumhuriyeti, Kuzey Avrupa'da yer alan bir ülke olup; kuzeyde Estonya, güneyde Litvanya, doğuda Belarus ve Rusya egemenliğindeki Kaliningrad ile sınır komşusu olan ve batısında Baltık Denizi bulunan bir devlettir. Letonya, Baltık Denizi'nde 531 km'lik bir kıyı şeridine sahiptir.

Letonya, Aralık 1990 tarihinde, Letonya Cumhuriyeti Sınır Kanunu ile karasuları genişliğini 12 deniz mili olarak açıklamıştır. 2 Şubat 1993 tarihinde de Letonya Cumhuriyeti Kıta Sahanlığı ve Münhasır Ekonomik Bölge Kanunu ile kıta sahanlığı ve münhasır ekonomik bölge sınırları oluşturulmuştur; ancak bu bölgelerin genişliğinin Estonya Cumhuriyeti, Litvanya Cumhuriyeti ve İsveç Krallığı Cumhuriyeti ile gerçekleştirilecek anlaşmalar çerçevesinde belirleneceği hüküm altına alınmıştır.

Bu kapsamda, 12 Temmuz 1996 tarihinde Estonya ile Riga Körfezi, İrbe Boğazı ve Baltık Denizi Denizcilik Sınırlandırma Anlaşması ve 30 Nisan 1997 tarihinde de Estonya Cumhuriyeti ve İsveç Krallığı Cumhuriyeti ile Baltık Denizi Ortak Denizcilik Sınırlandırma Anlaşması imzalanmıştır.

Letonya karasuları Riga Körfezi'nde, Estonya iç suları ile sınırdadır. Baltık Denizi'nde Letonya deniz alanları ise, Estonya karasuları, İsveç ve Litvanya münhasır ekonomik bölgesi ve Litvanya karasuları ile sınırdadır.¹³⁶

Bu kapsamda, günümüzde Letonya münhasır ekonomik bölgesi yaklaşık olarak 28.452 km² kadar olup, Baltık Denizi'nin %10'luk bir kısmını kapsamaktadır.

1.4.2.3.10. Estonya

Estonya ya da resmi adıyla Estonya Cumhuriyeti, Kuzey Avrupa'da bulunan bir Baltık devletidir. Kuzeyinde Finlandiya Körfezi, doğusunda Rusya Federasyonu, güneyinde Letonya Cumhuriyeti ve batısında ise Baltık Denizi yer almaktadır. Ülke toprakları, ana kara kısmının yanında 8.000 kadar ada ve adacıktan meydana gelmektedir. Estonya'nın sahil şeridinin uzunluğu 3.794 km kadardır.

Estonya'nın deniz sınırlarını belirleyen temel mevzuat, 10 Mart 1993 tarihli Deniz Yolu Sınırları Hakkında Kanun olup; denizcilik sınırlarının tespitinde 1958 tarihli Cenevre Karasuları ve Bitişik Bölge Sözleşmesi ile 1982 tarihli Birleşmiş Milletler Deniz Hukuku Sözleşmesi hükümleri temel alınmıştır.

Deniz Yolu Sınırları Hakkında Kanunda, Estonya karasularının esas hattan itibaren 12 deniz mili genişliğinde olduğu açıkça kaleme alınmış ve ardından karasularının sınır koordinatları verilmiştir. Ancak münhasır ekonomik bölgenin genişliğinin kaç deniz mili olacağı açıkça belirtilmemiş; bunun yerine münhasır ekonomik bölgenin, karasularının dışında ve bu sulara bitişik alanda komşu devletler ile koordinasyon içerisinde belirlenen bir deniz alanı olduğu ifade edilmiş ve münhasır ekonomik bölgenin de sınır koordinatları verilmiştir. Bu doğrultuda günümüzde Estonya münhasır ekonomik bölgesinin genişliği 36.992 km²'lik bir alanı kapsamaktadır.

Estonya, denizcilik sınırlarını belirleyebilmek amacıyla, Finlandiya ile 1996 tarihli Finlandiya Körfezi ve Kuzey Baltık Denizi denizcilik bölgeleri Sınırlandırma

¹³⁶ Cieslak, A. / Scibior, K. / Staskiewicz, A.: "Compendium on Maritime Spatial Planning Systems in the Baltic Sea Region Countries", s. 40.

Anlaşması, yine 1996 tarihli Letonya ile Riga Körfezi, İrbe Boğazı ve Baltık Denizi Deniz Sınırlandırma Anlaşması ve 1998 tarihli İsveç ile Baltık Denizi Deniz Yetki Alanları Sınırlandırma Anlaşması imzalamıştır. Söz konusu iki taraflı denizcilik anlaşmalarının dışında, ayrıca üç taraflı anlaşmalara da imza atılmıştır. Buna göre; 1997 yılında Letonya ve İsveç ile Baltık Denizi Müşterek Deniz Sınır Noktası Anlaşması ve 2001 yılında da Finlandiya ve İsveç ile Baltık Denizi Müşterek Deniz Sınır Noktası anlaşması yapılmıştır.

1.4.2.3.11. Finlandiya

Finlandiya ya da resmi adıyla Finlandiya Cumhuriyeti, Kuzey Avrupa’da Baltık Denizi kıyısında bulunan bir Kuzey Avrupa devletidir. İskandinavya yarımadasında bulunan Finlandiya’nın, doğusunda Rusya Federasyonu, kuzeyinde Norveç ve batısında İsveç ile Baltık Denizi yer almaktadır. Finlandiya’nın sahil şeridinin uzunluğu 1.126 km.dir. Ancak, Finlandiya kıyılarının oldukça parçalı bir yapıya sahip olması nedeniyle, adaların kıyıları da hesaba katılınca, kıyı şeridi uzunluğu 40.000 km’yi bulmaktadır.¹³⁷

Finlandiya batı kıyıları boyunca sahil şeridi, bu kıyılara özgü bir durum olarak, sürekli bir değişim içindedir. Buzul plakası tarafından basılı arazi, yılda 2 ilâ 9 mm arası yükselmekte; kıyı şeridi ise kış sıcaklığına bağlı olarak yılda iki aydan altı aya kadar donmaktadır. Finlandiya’nın Baltık Denizi politikasındaki temel sorunu, Finlandiya Körfezi’nin coğrafi konumunun bu şekilde sürekli bozulmasıdır.¹³⁸

Finlandiya karasuları, 18 Ağustos 1956 tarihli Finlandiya Karasularının Sınırlandırılması Kanununu, 30 Temmuz 1995 tarihinde değiştiren Kanunla, esas hattan itibaren 12 deniz mili olarak belirlemiştir. Ancak bu genel düzenlemeye belli bölgeler için istisna getirilebilmiş; bu kapsamda Finlandiya Körfezi’nde, karasuları sınırının dış sınırının, hiçbir noktada orta hatta 3 deniz milinden daha yakın olmayacağı düzenlenmiştir. Kanunda ayrıca, Finlandiya karasuları sınırının koordinatları da

¹³⁷ Cieslak, A. / Scibior, K. / Staskiewicz, A.: “Compendium on Maritime Spatial Planning Systems in the Baltic Sea Region Countries”, s. 20.

¹³⁸ Cieslak, A. / Scibior, K. / Staskiewicz, A.: “Compendium on Maritime Spatial Planning Systems in the Baltic Sea Region Countries”, s. 20.

verilerek, bu koordinatların 30 yıllık bir dönem için (1995-2024) geçerli olduğu belirtilmiştir.

Finlandiya, 26 Kasım 2004 tarihli Münhasır Ekonomik Bölge Kanunu ile, 1 Şubat 2005 tarihinden itibaren geçerli olmak üzere, münhasır ekonomik bölge ilan etmiştir. Söz konusu Kanun, 1982 tarihli Birleşmiş Milletler Deniz Hukuku Sözleşmesi hükümlerine dayanmaktadır.

2004 tarihli Münhasır Ekonomik Bölge Kanunu, aslında Finlandiya'nın 1965 tarihli Kıta Sahanlığı Kanunu ve 1974 tarihli Balıkçılık Bölgesi Hakkında Kanunla, şimdiye kadar getirdiği düzenlemelerle, paralel hükümler içermektedir. Bu nedenle, Münhasır Ekonomik Bölge Kanununun 24. bölümünde, 1965 tarihli Kıta Sahanlığı Kanunu ve 1974 tarihli Balıkçılık Bölgesi Hakkında Kanunun yürürlükten kaldırıldığı belirtilmiştir.¹³⁹

1982 tarihli Birleşmiş Milletler Deniz Hukuku Sözleşmesi, münhasır ekonomik bölgenin, karasularının ölçülmeye esas hattan itibaren, azami 200 deniz mili genişliğinde olabileceğini hüküm altına almıştır. Ancak Finlandiya, coğrafi engellerden ötürü, azami izin verilen münhasır ekonomik bölgeyi ilan edememiş ve Rusya Federasyonu, Estonya ve İsveç ile deniz yetki alanlarının dış sınırları üzerine anlaşmıştır.¹⁴⁰ Günümüzde, Finlandiya münhasır ekonomik bölgesi yaklaşık olarak 87.171 km²'lik bir alanı kapsamaktadır.

Bu kapsamda, Estonya ile 1996 yılında Finlandiya Körfezi ve Kuzey Baltık Denizi Denizcilik Yetki Alanları Sınırlandırma Anlaşması, 1995 yılında İsveç ile Aland Denizi ve Kuzey Baltık Denizinde Finlandiya Kıta Sahanlığı ve Balıkçılık Bölgesi ile İsveç Ekonomik Bölgesinin Sınırlandırılması Anlaşması ve 2001 yılında da Estonya ve İsveç ile Baltık Denizi Müsterek Deniz Sınır Noktası anlaşması yapılmıştır. Rusya Federasyonu ile, 1965, 1967, 1981 ve 1987 yıllarında olmak üzere dört adet Deniz Sınırlandırma Anlaşması imzalanmıştır.

¹³⁹ Ministry for Foreign Affairs of Finland: "Finland Establishes an Exclusive Economic Zone in the Baltic Sea", <http://formin.finland.fi/public/?contentid=63317&contentlan=2&culture=en-US>, et.: 12.04.2012.

¹⁴⁰ Ministry for Foreign Affairs of Finland: "Finland Establishes an Exclusive Economic Zone in the Baltic Sea".

1.4.2.3.12. İsveç

İsveç ya da resmi adıyla İsveç Krallığı, Kuzey Avrupa'daki İskandinavya yarımadasında yer alan bir ülkedir. Ülkenin sınır komşuları batı ve kuzeyden Norveç, doğudan ise Finlandiya'dır. İsveç bunun dışında, güneyinde yer alan Öresund Köprüsü ile Danimarka'ya bağlanmaktadır. İsveç'in deniz alanı, 3.218 km'lik sahil şeridi ile, Baltık Denizi'nde yer alan diğer ülkelerle karşılaştırıldığında, oldukça büyüktür.

İsveç karasuları, 1978 tarihli İsveç Karasuları Kanunu ile 12 deniz mili olarak belirlenmiştir. Ancak çoğu devletin aksine, İsveç karasuları 'Genel Su' ve 'Özel Su' adlı iki bölgeye ayrılmıştır. Özel su bölgesi, hem su, hem de deniz tabanını kapsamakta olup; Gayrimenkul Oluşum Kanunu (*Real Property Formation Act*) tarafından yönetilmekte ve gerçek veya tüzel kişi, belediye veya devlet tarafından sahiplenilebilmektedir. Genel su bölgesi ise kamuya ait olup; Hukuki, Mali ve İdari Hizmetler Dairesi tarafından temsil edilmektedir. Bu iki bölge arasındaki sınır ise oldukça karmaşıktır.¹⁴¹

Özel suların aidiyetinin etkileri, "ortak haklar" kurumu tarafından büyük ölçüde azaltılmıştır. Bu kapsamda, konutlara 200 metre mesafe olması veya resmi bir yasağın bulunması durumları haricinde, özel suların mevcut olduğu bölgede herkes, gezinmek ve yüzmek, geçici olarak teknelerini bağlamak ve kıyıya çıkmak haklarına sahiptir. Bunların haricinde, çubukla veya elle balık tutma gibi sınırlı kamusal haklar da bulunmaktadır.¹⁴²

İsveç münhasır ekonomik bölgesi, 1 Ocak 1993 tarihli, İsveç Münhasır Ekonomik Bölge Kanunu ile oluşturulmuştur. Bu kanunun yürürlüğe girmesi ile, 1977 tarihli İsveç Balıkçılık Bölgesi Kanunu yürürlükten kaldırılarak, balıkçılık bölgesi iptal edilmiş ve bu bölgenin sağladığı hakları da kapsamına alan münhasır ekonomik bölge oluşturulmuştur.

¹⁴¹ Baltic Master: "Sweden Quick Scan / Inventory", http://www.balticmaster.org/media/files/general_files_715.pdf, et.: 16.04.2012, s. 7.; Cieslak, A. / Scibior, K. / Staskiewicz, A.: "Compendium on Maritime Spatial Planning Systems in the Baltic Sea Region Countries", s. 70.

¹⁴² Baltic Master: "Sweden Quick Scan / Inventory", s. 8.

Kanun da münhasır ekonomik bölgenin genişliği açıkça belirtilmemiş; ancak diğer devletler ile üzerinde anlaşılan sınır çizgilerinin ya da bir anlaşmanın yokluğu durumunda, orta hat çizgisinin sınır kabul edileceği belirtilmiştir. Kanun da ayrıca, münhasır ekonomik bölgenin sınır koordinatlarına da yer verilmiştir.

İsveç, denizcilik bölgelerinin sınırlarını tespit edebilmek amacıyla pek çok devletle Sınırlandırma Anlaşması da imzalamıştır. Bu kapsamda; 1969 yılında Norveç, 1973 ve 1994 yıllarında Finlandiya, 1978 yılında Almanya, 1985 yılında Danimarka, 1988 yılında Rusya, 1989 yılında Polonya ve 1998 yılında Estonya ile ikili anlaşmalara imza atmıştır. Bunun haricinde, 1990 yılında Polonya ve Rusya ve 2001 yılında da Letonya ve Estonya ile üç taraflı denizcilik anlaşmalarının tarafı olunmuştur.

Günümüzde İsveç münhasır ekonomik bölgesi yaklaşık 160.885 km²'lik bir alanı kapsamaktadır.

1.4.2.3.13. Portekiz

Portekiz ya da resmi adıyla Portekiz Cumhuriyeti, Avrupa'nın güneybatısında İber Yarımadası üzerinde yer alan, Avrupa Kıtası'nın en batıdaki ülkesidir. Portekiz kuzeyden ve doğudan İspanya, güneyden ve batıdan ise Atlas Okyanusu ile çevrilidir. Atlas Okyanusu'nun kuzey yarımküredeki bölümünde bulunan Azorlar ve Madeira takımadaları, özerk yönetimleriyle birlikte Portekiz'in birer parçasıdır.

28 Mayıs 1977 tarih ve 33/77 sayılı Portekiz Karasuları ve Münhasır Ekonomik Bölgesinin Yetki Durumuna İlişkin Kanunla (*Act No. 33/77 of 28 May 1977 Regarding the Juridical Status of the Portuguese Teritorial Sea and Exclusive Economic Zone*); Portekiz karasularının genişliği 12 deniz mili olarak belirlenmiş olup, münhasır ekonomik bölgenin genişliği ise karasularının ölçülmeye başlandığı esas hattın itibaren 200 deniz mili olarak ilan edilmiştir. Portekiz münhasır ekonomik bölgesi, 3.877.408

km² ile, Avrupa Birliği'nin üçüncü ve Dünya'nın onuncu en büyük münhasır ekonomik bölgesi olup; aynı zamanda Portekiz kara parçasından 18 kat daha büyüktür.¹⁴³

Portekiz, İspanya ile, 1976 tarihli Karasuları ve Bitişik Bölgenin Sınırlandırılması Anlaşması ile yine aynı tarihli Kıta Sahanlığının Sınırlandırılması Anlaşmasını imzalamıştır. Ancak Portekiz ile İspanya arasında, Portekiz'e bağlı olan Madeira Takımadaları ile İspanya'ya bağlı olan Kanarya Takımadalarının münhasır ekonomik bölge sınırlarının tespit edilmesi konusunda uyuşmazlık bulunmaktadır.

Bu kapsamda; İspanya, ülkelerin en güneyindeki münhasır ekonomik bölge sınırının, Madeira ve Kanarya Takımadaları arasında, eşit uzaklıkta çizilmiş orta hat çerçevesinde belirlenmesi gerektiğini savunmaktayken; Portekiz, Savage Adaları (Kanarya Takımadalarının kuzeyinde yer alan küçük bir adalar grubu) üzerinde egemenlik kurmaya çalışarak, münhasır ekonomik bölge sınırını daha da güneye çekmeye çalışmaktadır. İspanya'nın en temel argümanı ise, 1982 tarihli Birleşmiş Milletler Deniz Hukuku Sözleşmesinin 121. maddesi çerçevesinde, Savage Adalarının ayrı bir kıta sahanlığının olamayacağı temeline dayanmaktadır. Mevcut uyuşmazlığın temelinde, Savage Adalarının birer kayalık olarak mı, yoksa ada olarak mı kabul edileceği hususu yatmaktadır. Günümüzde ise, yıl boyunca tek sakinleri Madeira Doğal Parkı'nın iki bekçisi olan Savage Adaları, doğal bir rezerv konumunda bulunmaktadır.¹⁴⁴

¹⁴³ Melo, J. J. / Andrade, F. / Santana, P. / Leitao, P. / Afonso, J. R. / Piedade, J.: "Surveillance Technology and Strategy for Management of Portugal's EEZ", http://run.unl.pt/bitstream/10362/4470/1/Melo_2003.pdf, et.: 16.04.2012, s. 1.

¹⁴⁴ Wikipedia, The Free Encyclopedia.

Resim 10. Portekiz Münhasır Ekonomik Bölge Haritaları

1. Harita¹⁴⁵



2. Harita¹⁴⁶



Portekiz 11 Mayıs 2009 tarihinde, kıta sahanlığı sınırını, standart olan 200 deniz milinin ötesinde genişletmek için bir öneri hazırlamıştır. Resim 10’da yer alan Portekiz Münhasır Ekonomik Bölge Haritalarından 1. Harita’da, günümüzde mevcut olan 200 deniz millik Portekiz münhasır ekonomik bölgesi yer almaktadır. 2. Harita’da ise, Portekiz’in 200 deniz milinin ötesinde öneri getirdiği, muhtemel kıta sahanlığı yer almaktadır. Eğer Portekiz bu önerisinde başarılı olursa, Atlantik kenarındaki en büyük kıta sahanlığı açılımlarından birine imza atmış olacaktır.

Portekiz getirdiği bu öneride, 1982 tarihli Birleşmiş Milletler Deniz Hukuku Sözleşmesinin 76/8. maddesine dayanmakta olup; bu madde “*kıta sahanlığının karasularının genişliğinin ölçülmeye başlandığı esas hatlardan itibaren 200 deniz milinin ötesine uzandığı durumlarda, sahil devlet kıta sahanlığının sınırları hakkındaki bilgileri, hakkaniyete uygun bir coğrafi temsil esasına göre kurulmuş bulunan Kıta Sahanlığı Sınırları Komisyonu’na bildirecektir.*” düzenlemesini içermektedir. Portekiz de bu doğrultuda, Kıta Sahanlığı Sınırları Komisyonu’na gerekli başvuruyu yapmıştır.

¹⁴⁵ Melo, J. J. / Andrade, F. / Santana, P. / Leitao, P. / Afonso, J. R. / Piedade, J.: “Surveillance Technology and Strategy for Management of Portugal’s EEZ”, s. 1.

¹⁴⁶ Nato International School of Azerbaijan: “Portugal to Expand its Exclusive Economic Zone in the Atlantic”, <http://nisathinks.blogspot.com/2009/07/portugal-to-expand-its-exclusive.html>, et.: 16.04.2012.

1.4.2.3.14. Romanya

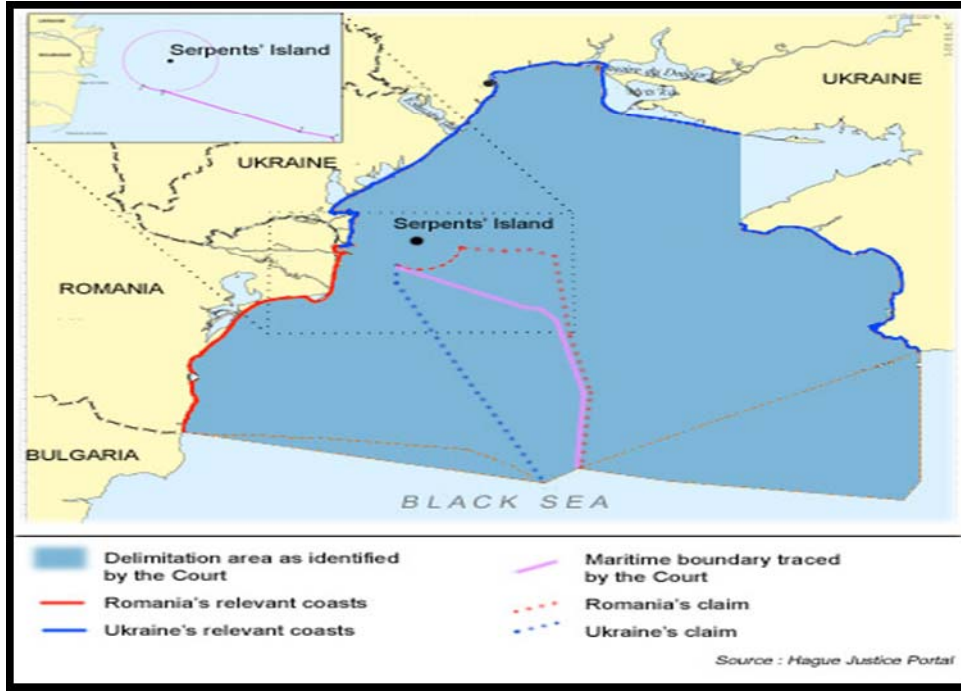
Romanya ya da resmi adıyla Romanya Cumhuriyeti, Balkan Yarımadası'nın kuzeyinde yer alan bir ülke olup; kuzeyde Ukrayna, kuzeydoğuda Moldova, kuzeybatıda Macaristan, güneyde Bulgaristan ve güneybatıda ise Sırbistan ile komşudur. Doğuda ise Romanya'nın Karadeniz'e kıyısı bulunmakta olup; sahil şeridinin uzunluğu 225 km'dir.

Romanya, 7 Ağustos 1990 tarihli Romanya İç Sular, Karasuları ve Bitişik Bölge Hukuki Rejimi Kanunu (*Act concerning the Legal Regime of the Internal Waters, the Territorial Sea and the Contiguous Zone of Romania*) ile, iç sular, karasuları ve bitişik bölge sınırlarını tespit etmiştir. Buna göre; karasularının genişliğini esas hattan itibaren 12 deniz mili, bitişik bölgenin genişliğini de karasularının ölçülmeye başlandığı esas hattan itibaren 24 deniz mili olarak belirlemiştir.

Romanya, Karadeniz münhasır ekonomik bölgesini ise, Danıştay'ın 25 Nisan 1986 tarihli ve 142 sayılı Karadeniz'de Romanya Münhasır Ekonomik Bölgesi Kurulmasına İlişkin Kararı (*Decree No. 142 of 25 April 1986 of the Council of State concerning the establishment of the Exclusive Economic Zone of the Socialist Republic of Romania in the Black Sea*) ile oluşturmuştur. Bu kararda, münhasır ekonomik bölgenin, karasularının ölçülmeye başlandığı esas hattan itibaren 200 deniz mili genişliğinde olduğu; ancak dış sınırın Karadeniz'e kıyısı olan komşu devletlerle yapılacak anlaşmalar çerçevesinde tespit edileceği belirtilmiştir. Ancak Romanya, söz konusu sınırın tespiti konusunda, herhangi bir ikili anlaşmaya imza atmamış olup; Ukrayna ve Bulgaristan ile de sınır konusunda uyuşmazlık yaşamaktadır.

Bu kapsamda Bulgaristan ile olan sınırı, iki ülke arasında, eşit uzaklıkta çizilmiş orta hat çerçevesinde belirlenmektedir. Ukrayna ile olan sınırı konusunda ise, Uluslararası Adalet Divanı'nın 3 Şubat 2009 tarihli, Karadeniz'de Deniz Sınırlamasına İlişkin (Romanya/Ukrayna) Kararı bulunmaktadır. İki devlet arasındaki anlaşmazlık hem kıta sahanlığı, hem de münhasır ekonomik bölge sınırlamasına ilişkin olup; anlaşmazlığın temelinde, karaya 35 km uzaklıkta ve iki ülke arasındaki sınırda bulunan, Ukrayna'ya ait küçük bir ada olan Serpent (Yılan) Adası'nın sınırlandırmadaki potansiyel rolü yer almaktadır.

Resim 11. Romanya ve Ukrayna Tarafından İddia Edilen Deniz Sınır Çizgileri¹⁴⁷



Mahkemenin çözümlemesi gereken ilk sorun, eşit mesafe hattını tanımlayabilmek amacıyla, tarafların esas hatlarını belirlemektir. Bu bağlamda, Mahkeme dikkatini, Tuna Nehri'nin denize döküldüğü dallardan biri olan ve Romanya yanından denize doğru uzanan Sulina Kanalı ile Serpent Adası'na yönlendirmiştir. Sulina Kanalı ile ilgili olarak Mahkeme, BMDHS'nin kalıcı liman eserleriyle ilgili 11. maddesini analiz ettikten sonra, geçici eşit mesafe hattının kurulmasında dikkate alınamayacağına karar vermiştir. Serpent Adası ile ilgili olarak da, ada ve ana kara arasında önemli bir mesafe bulunması nedeniyle, adanın, Ukrayna sahilinin bir parçası olarak kabul edilemeyeceğine, bu sebeple Serpent Adası'nın varlığının da, eşit mesafe hattının oluşturulmasında rolü olamayacağına karar vermiştir. Ayrıca, Serpent Adası'nın, 12 deniz millik kendi karasuları yayı dışında, karasuları sınırlandırılması üzerinde de herhangi bir etkiye sahip olmaması gerektiği kabul görmüştür.¹⁴⁸

¹⁴⁷ International Court of Justice: "Maritime Delimitation in the Black Sea (Romania and Ukraine)" <http://www.icj-cij.org/docket/files/132/14985.pdf>, et.: 20.04.2012, s. 7.

¹⁴⁸ International Court of Justice: "Maritime Delimitation in the Black Sea (Romania and Ukraine)", s. 4.

Sonuç olarak, Mahkeme ne Sulina Kanalı'nı, ne de Serpent Adası'nı esas hattın belirlenmesi aşamasında temel noktası olarak değerlendirmemiştir. Bu doğrultuda, Serpent Adası'nın etrafındaki 12 deniz millik yay, Ukrayna ve Romanya kıyıları arasındaki eşit mesafe hattıyla kesiştiği noktaya kadar ulaşmakta ve bu noktadan sonra da düz bir çizgi şeklinde devam etmektedir.¹⁴⁹

1.4.2.3.15. Bulgaristan

Bulgaristan, Balkan Yarımadası'nda yer alan bir ülke olup; batıda Sırbistan ve Makedonya, kuzeyde Romanya, güneyde Yunanistan ve güneydoğuda Türkiye ile komşudur. Bulgaristan, Doğuda Karadeniz'e kıyısı bulunmakta olup; sahil şeridinin uzunluğu 300 km'dir.

Bulgaristan deniz alanları, 28 Ocak 2000 tarihli Bulgaristan Cumhuriyeti Denizcilik Alanı, İç Su Yolları ve Limanlar Kanunu (*Maritime Space, Inland Waterways and Ports Act of the Republic of Bulgaria*) ile; iç sular, karasuları, bitişik bölge, kıta sahanlığı ve münhasır ekonomik bölge olarak tespit edilmiştir. Karasularının genişliğinin esas hattın itibaren 12 deniz mili, bitişik bölgenin genişliğinin ise karasularının ölçülmeye başladığı esas hattın itibaren 24 deniz mili olacağı belirtilmiştir. Kıta sahanlığının genişliğinin kaç deniz mili olacağı belirtilmezken, münhasır ekonomik bölgenin genişliği 200 deniz mili ile sınırlanmıştır; ancak her iki bölgenin dış sınırının, Karadeniz'e kıyısı olan komşu ülkelerle yapılacak anlaşmalar çerçevesinde tespit edileceği düzenlenmiştir. Günümüzde, Bulgaristan münhasır ekonomik bölgesinin genişliği, 34.307 km²'lik bir alanı kapsamaktadır.

Bu kapsamda Bulgaristan, 04.12.1997 tarihinde Türkiye Cumhuriyeti ile Mutludere/Rezovska Deresi Mansap Bölgesindeki Sınırın Belirlenmesi ve İki Ülke Arasında Karadeniz'de Deniz Yetki Alanlarının Sınırlandırılması Anlaşmasını imzalamış ve Anlaşma 04.11.1998 tarihinde Ankara'da gerçekleştirilen onay belgesi teatisi sonucunda yürürlüğe girmiştir.

¹⁴⁹ International Court of Justice: "Maritime Delimitation in the Black Sea (Romania and Ukraine)", s. 5.

Karadeniz’e kıyısı bulunan, Avrupa Birliği üyesi iki ülke Romanya ve Bulgaristan’ın, münhasır ekonomik bölge haritalarına bu bölümde ayrıca yer verilmemiş olup; Resim 21’de yer alan Karadeniz Münhasır Ekonomik Bölge Haritasında, Karadeniz’e kıyısı bulunan diğer ülkelerle birlikte, Romanya ve Bulgaristan’ın münhasır ekonomik bölgeleri de bulunmaktadır.

1.4.2.4. Avrupa Birliği Balıkçılık Alanının Tespitinde Akdeniz Boyutu

Akdeniz balıkçılığı, Birlik balıkçılığı içinde önemli ve hayati bir sektörü temsil etmektedir. Birliğin Akdeniz filosu tonaj itibariyle, Birlik filosunun %22’sini, motor gücü itibariyle %34’ünü temsil etmekte, sayı itibariyle de Birlik avlanma gemilerinin %46’sını oluşturmaktadır.¹⁵⁰

Akdeniz ve burada yapılan avlanma, ortak balıkçılık politikası altında yer alan koruma önlemleri için, önem taşıyan özelliklere sahiptir. Bu özellikler, büyük ölçüde Akdeniz kıyılarının darlığından kaynaklamakta olup; Avrupa Birliği içerisinde ayrı bir politika ile korunmasını gerektirmiştir. Bu kapsamda çalışmanın bu bölümünde, öncelikle, Akdeniz kıyılarının, ayrı bir politika çerçevesinde korunmasını gerektiren bu özellikli yapısı kısaca incelenecek; ardından da Akdeniz’e kıyısı olan Birlik üyesi ülkelerin, denizcilik bölgeleri konusundaki uygulamalarına yer verilecektir.

1.4.2.4.1. Akdeniz’in Özellikleri

Akdeniz kıyılarının darlığı, bölgenin avlanma yapısını etkilemektedir. Akdeniz’deki gemiler, Birliğin geri kalan denizlerindeki gemilerinden daha küçüktür. Akdeniz’deki tüm gemilerin yaklaşık %80’inin uzunluğu 12 metreden daha kısa olduğu halde, avlanmanın büyük bölümü, büyük ve sanayi ürünü olmayan, el yapımı gemiler ile yapılmaktadır.

Akdeniz’de avlanma bölgeleri genellikle karasuları içinde, kıyıya yakın yerlerdedir. Akdeniz’e kıyısı olan ülkelerin birçoğu da bu doğrultuda karasuları dış

¹⁵⁰ İktisadi Kalkınma Vakfı: *Avrupa Birliği Ortak Balıkçılık Politikası ve Türkiye’nin Uyumuna*, s. 37.

sınırını belirlediği halde; az sayıda devlet karasuları sınırının ötesinde münhasır ekonomik bölge, balıkçılık bölgesi veya ekolojik koruma bölgeleri ilan etmişlerdir.¹⁵¹

Akdeniz’e kıyısı bulunan devletlerin her birinin, karşılıklı anlaşmalarla münhasır ekonomik bölge ilan etmesi, tüm Akdeniz’in, kıyı devletlerine tahsis edilen bir alana dönüşmesine neden olacaktır. Bu nedenle, ulusal yetki altındaki suların genişletilmesi, açık denizler ile kıyaslandığında, Akdeniz’de, Birlikteki herhangi başka bir bölgeye göre daha sınırlıdır.

1.4.2.4.2. Akdeniz’e Kıyısı Olan Üye Ülkeler Açısından Değerlendirme

Akdeniz, 21 ülke ile çevrili yarı kapalı bir deniz olup; bu ülkelerden 6’sı (İspanya, Fransa, İtalya, Malta, Slovenya, Yunanistan ve Güney Kıbrıs Rum Yönetimi) Avrupa Birliği üyesidir. Bu doğrultuda, sadece Birlik üyesi 6 Akdeniz ülkesinin, denizcilik bölgeleri konusundaki uygulamaları incelenecek olup; diğer Akdeniz ülkelerinin uygulamalarına değinilmeyecektir.

Tablo 3. Akdeniz’e Kıyısı Olan Ülkelerin Deniz Yetki Alanı İddiaları¹⁵²

ÜLKE	Karasuları	MEB	Balıkçılık Bölgesi	Ekolojik Koruma Bölgesi
İspanya	12 deniz mili	200 deniz mili “Akdeniz’de uygulanabilirliği yok”	49 deniz mili “Sadece Akdeniz’de uygulanabilir”	
İtalya	12 deniz mili			
Fransa	12 deniz mili	200 deniz mili “Akdeniz’de uygulanabilirliği yok”		70 deniz mili “Sınırı Tartışmalı”
Malta	12 deniz mili		25 deniz mili	
Yunanistan	6 deniz mili			
Güney Kıbrıs Rum Yönetimi	12 deniz mili	Karasularının ölçülmeye başlandığı esas hattan itibaren 200 deniz milini geçmeyecektir		

¹⁵¹ Chevalier, C.: “Governance in the Mediterranean Sea Legal Regime and Prospectives”, IUCN Centre for Mediterranean Cooperation, http://cmsdata.iucn.org/downloads/legalspects_en_1.pdf, et.: 18.04. 2012, s. 5.

¹⁵² Chevalier, C.: “Governance in the Mediterranean Sea Legal Regime and Prospectives”, s. 19.

Akdeniz’de, Birlik üyesi ülkelerin denizcilik bölgelerinin toplam alanı 652.507 km²’lik bir alanı kapsamakta olup; bu alanın %25.2’si ise, kıyı devletinin ulusal yetkisi altında bulunmaktadır.¹⁵³

1.4.2.4.2.1. İspanya

İspanya ya da resmi adıyla İspanya Krallığı, Avrupa’nın güneybatısında, İber Yarımadasının beşte dördünü kaplayan bir Akdeniz ülkesidir. Batıda Portekiz, kuzeyde ise Fransa ile komşu olup; güneyde ve doğuda Akdeniz’e, kuzeyde ise Atlantik Okyanusu’na kıyısı bulunmaktadır. Akdeniz’deki Balear Adaları ile Atlantik Okyanusu’ndaki Kanarya Adaları da İspanya’ya ait olup; Kuzey Afrika’da Ceuta ve Meilla adlı iki özerk şehri bulunmaktadır.

İspanya 4 Ocak 1977 tarih ve 10/1977 sayılı Kanunla, karasuları genişliğini esas hattan itibaren 12 deniz mili olarak belirlemiştir. 20 Şubat 1978 tarih ve 15/1978 sayılı Ekonomik Bölge Kanunu ile, karasularının ölçülmeye başlandığı esas hattan itibaren 200 deniz mili genişliğinde münhasır ekonomik bölge ilan edilmiştir. Ancak, İspanya’nın ilan ettiği 200 deniz mili genişliğindeki münhasır ekonomik bölge alanının, Akdeniz’de uygulanabilirliği mümkün değildir. Bu nedenle, İspanya sadece Atlantik Okyanusu’nda bir münhasır ekonomik bölge alanı oluşturmuş, Akdeniz Havzası’nda ise münhasır ekonomik bölge kurulması konusunda karar vermemiştir.¹⁵⁴

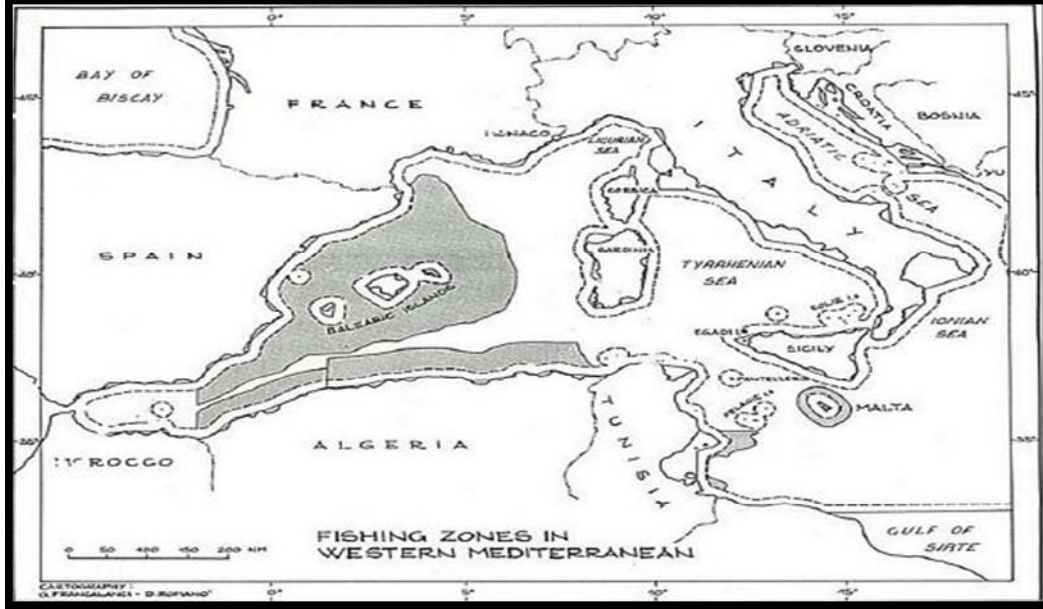
Bu sebeple İspanya, 1 Ağustos 1997 tarih ve 1315/1997 sayılı Kraliyet Kararnamesi ile, esas hattan itibaren 49 deniz mili genişliğinde balıkçılık koruma bölgesi ilan etmiştir. Ancak karasularının 12 deniz mili genişliğinde olduğu ve balıkçılık koruma bölgesinin de, karasularının ötesinde ve bu sulara bitişik alanda geçerli olduğu hesaba katılınca; balıkçılık koruma bölgesinin net genişliğinin aslında, 37 deniz mili olduğu görülmektedir. Balıkçılık koruma bölgesi, karşılıklı kıyılara sahip olduğu Cezayir ve İtalya ile kıyılarının bitişik olduğu Fransa arasında, eşit uzaklıkta

¹⁵³ European Parliament’s Committee on Fisheries: “Jurisdictional Waters in Mediterranean and Black Sea”, <http://www.eurocean.org/np4/file/2063/download.do.pdf>, et.: 18.04.2012, s. 33.

¹⁵⁴ European Commision: “The Potential of Maritime Spatial Planning in the Mediterranean Sea, Case Study Report: The Western Mediterranean”, http://ec.europa.eu/maritimeaffairs/documentation/studies/documents/case_study_western_mediterranean_en.pdf, et.: 17.04.2012, s. 4.

belirlenmiş olan orta hat çerçevesinde ilan edilmiştir. Fas'a bakan İspanyol kıyılarında, yani Alboran Denizi'nde ise, balıkçılık koruma bölgesi ilan edilmemiştir.

Resim 12. İspanya Balıkçılık Koruma Bölgesi Haritası¹⁵⁵



İspanya deniz sınırlarını belirleyebilmek amacıyla, Portekiz ile, 1976 tarihli Karasuları ve Bitişik Bölgenin Sınırlandırılması Anlaşması ile yine aynı tarihli Kıta Sahaneliğinin Sınırlandırılması Anlaşmasını; İtalya ile 1974 tarihli Kıta Sahaneliğinin Sınırlandırılması Anlaşmasını ve Fransa ile 1974 tarihli Balıkçılık Bölgesi ve Bitişik Bölgenin Sınırlandırılması Anlaşması ile yine aynı tarihli Kıta Sahaneliğinin Sınırlandırılması Anlaşmasını imzalamıştır.

1.4.2.4.2.2. Fransa

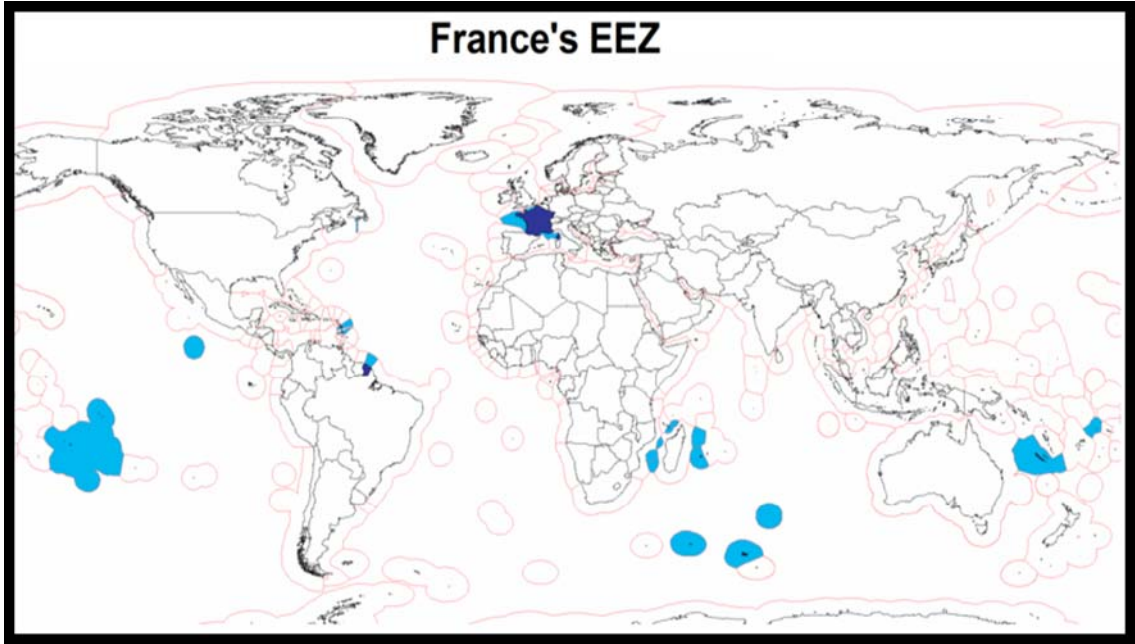
Fransa, anakara toprakları Batı Avrupa'da bulunan ve dünyanın pek çok bölgesinde de denizaşırı toprakları olan bir ülkedir. Kuzeyinde Manş Denizi ile Kuzey Denizi, güneyinde İspanya ve Akdeniz, batısında Atlas Okyanusu, doğusunda İtalya ve İsviçre, kuzeydoğusunda Almanya, Lüksemburg ve Belçika yer almaktadır. Akdeniz'de İtalya'ya ait Sardinya Adası'ndan sadece 12 km uzaktaki Korsika Adası da Fransa'ya aittir. Sahip olduğu denizaşırı topraklarda da, Fransız Guyanası aracılığıyla Brezilya ve

¹⁵⁵ Chevalier, C.: "Governance in the Mediterranean Sea Legal Regime and Prospectives", s. 11.

Surinam’a, Saint Martin Adası aracılığıyla Hollanda Antilleri’ne sınırı bulunmaktadır. Fransa, Manş Denizi’nde deniz yüzeyinin altından geçen Manş Tüneli’yle de Birleşik Krallık’a bağlanmaktadır.

Fransa, tüm okyanuslar üzerinde dağınık, çok sayıda denizaşırı unsurları ve toprakları nedeniyle, 11.035.000 km² ile, dünyanın en büyük ikinci münhasır ekonomik bölgesine sahip ülkesidir. Fransa’nın toplam yüzölçümü Dünya yüzölçümünün sadece %0.45’inden ibaretken; Fransa münhasır ekonomik bölgesinin genişliği, dünyanın bütün münhasır ekonomik bölgelerinin toplam yüzölçümünün yaklaşık %8’ini kapsamaktadır.¹⁵⁶

Resim 13. Fransa ve Denizaşırı Toprakların Münhasır Ekonomik Bölge Alanları
Haritası¹⁵⁷



Fransız denizaşırı topraklarını, Fransa’yla olan ilişkilerine göre genel anlamda iki gruba ayırmak mümkündür. Bu kapsamda;¹⁵⁸

¹⁵⁶ Wikipedia, The Free Encyclopedia.

¹⁵⁷ Wikipedia, The Free Encyclopedia.

¹⁵⁸ Wikipedia, The Free Encyclopedia.

1. Denizaşırı Unsurlar ve Bölgeler: Guadeloupe, Martinique, Fransız Guyanası, Reunion ve Mayot Takımadaları, Fransız Denizaşırı Unsurlarını oluşturmakta olup; bu topraklar aynı zamanda Avrupa Birliği'nin de bir parçasıdır ve para birimi de Avro'dur.

2. Denizaşırı Kolektifler: Bu bölgeler kendi içlerinde bağımsız olmalarına rağmen, dışişlerinde ve savunmada Fransa'ya bağlıdır. Bu bölgelerin her birinin konumu da kendi içinde farklılıklar göstermektedir. Buna göre;

a) San Bartelemi Adası ve San Martin Adaları; Avrupa Birliği'nin bir parçası olup, para birimi de Avro'dur.

b) Saint-Pierre ve Miquelon; Avrupa Birliği'nin bir parçası olmamalarına rağmen para birimi Avro'dur.

c) Wallis ve Futuna Adaları ile Fransız Polinezyası; Avrupa Birliği'nin bir parçası olmadıkları halde, para birimleri de Pasifik Fransız Frankı'dır.

Fransa, söz konusu denizaşırı topraklarının deniz sınırlarını tespit edebilmek amacıyla, her birine yönelik farklı Kanunlar kabul etmiştir. Söz konusu kanunlarda, münhasır ekonomik bölgenin genişliği, karasularının ötesinde ve bu sulara bitişik alanda 188 deniz mili olarak ilan edilmiştir. Guadeloupe, Martinique, Fransız Guyanası, Reunion ve Mayot Takımadaları, San Bartelemi Adası ve San Martin Adalarının sahip olduğu münhasır ekonomik bölge alanları, Avrupa Birliği münhasır ekonomik bölgesinin bir parçasını oluşturmaktadır.

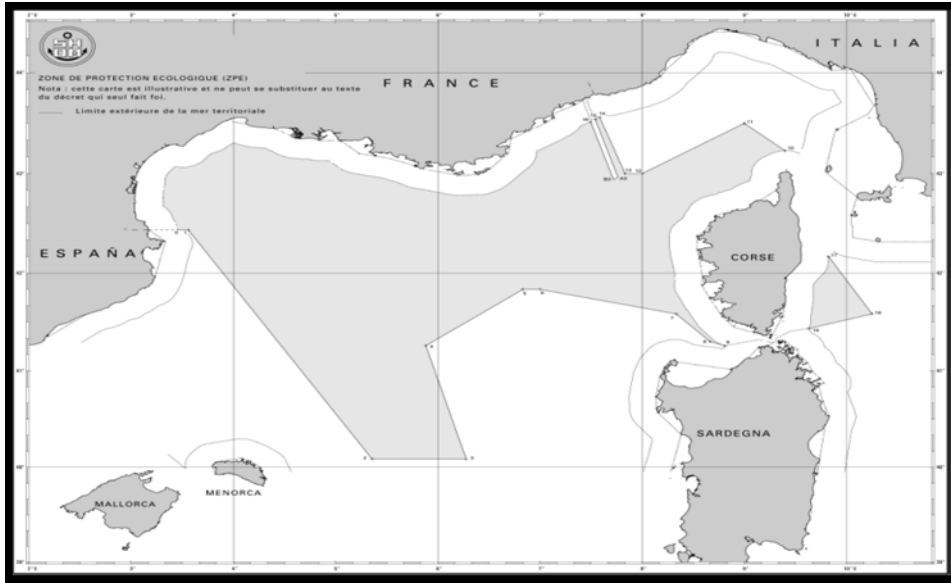
Fransa, 14 Aralık 1971 tarih ve 71/1060 sayılı Kanun'la, karasularının genişliğini esas hattan itibaren 12 deniz mili olarak kabul etmiştir. Münhasır ekonomik bölge konusunda ise, iki farklı kanun bulunmaktadır:

a) 16 Temmuz 1976 tarih ve 76/665 sayılı “Ekonomik Bölge Kanunu” ve

b) 11 Şubat 1977 tarih ve 77/130 sayılı “Fransız Cumhuriyeti'nde Kuzey Denizi Kıyılarında, Manş Denizi'nde ve Fransa-Belçika Sınırından Fransa-İspanya Sınırına Kadar Atlantik'te Ekonomik Bölge Kurulmasına İlişkin Kanun” .

Her iki Kanun’da da, münhasır ekonomik bölgenin genişliği, karasularının ötesinde ve bu sulara bitişik alanda 188 deniz mili olarak ilan edilmiştir. Şu kadar ki, Fransa’nın ilan ettiği 188 deniz mili genişliğindeki münhasır ekonomik bölge alanının, Akdeniz’de uygulanabilirliği yoktur. Bu nedenle Fransa, münhasır ekonomik bölge ilan edilmemiş dahi olsa, 1982 tarihli Birleşmiş Milletler Deniz Hukuku Sözleşmesine uygun olarak, bölgede deniz kirliliği ile ilgili düzenlemeleri yürürlüğe koymak ve uygulamak amacıyla, 8 Ocak 2004 tarihli ve 2004/33 sayılı Kanunla, 70 deniz mili genişliğinde ekolojik koruma bölgesi ilan etmiştir. Bu düzenlemenin arkasındaki temel düşünce ise, uygulanabilirliği olmayan münhasır ekonomik bölgenin sağladığı hak ve kontrollerin bir kısmını, ekolojik koruma bölgesi vasıtasıyla elde etmektir. Fransız ekolojik koruma bölgesinin toplam alanı ise, 66.153 km²’yi kapsamaktadır.¹⁵⁹

Resim 14. Fransa Ekolojik Koruma Bölgesi Haritası¹⁶⁰



Ancak, denizcilik sınırlaması ile ilgili kuralların, Fransa ve İspanya tarafından farklı algılanması nedeniyle, İspanya’nın balıkçılık koruma bölgesi ile Fransa’nın

¹⁵⁹ European Commission: “The Potential of Maritime Spatial Planning in the Mediterranean Sea, Case Study Report: The Western Mediterranean”, s. 4.

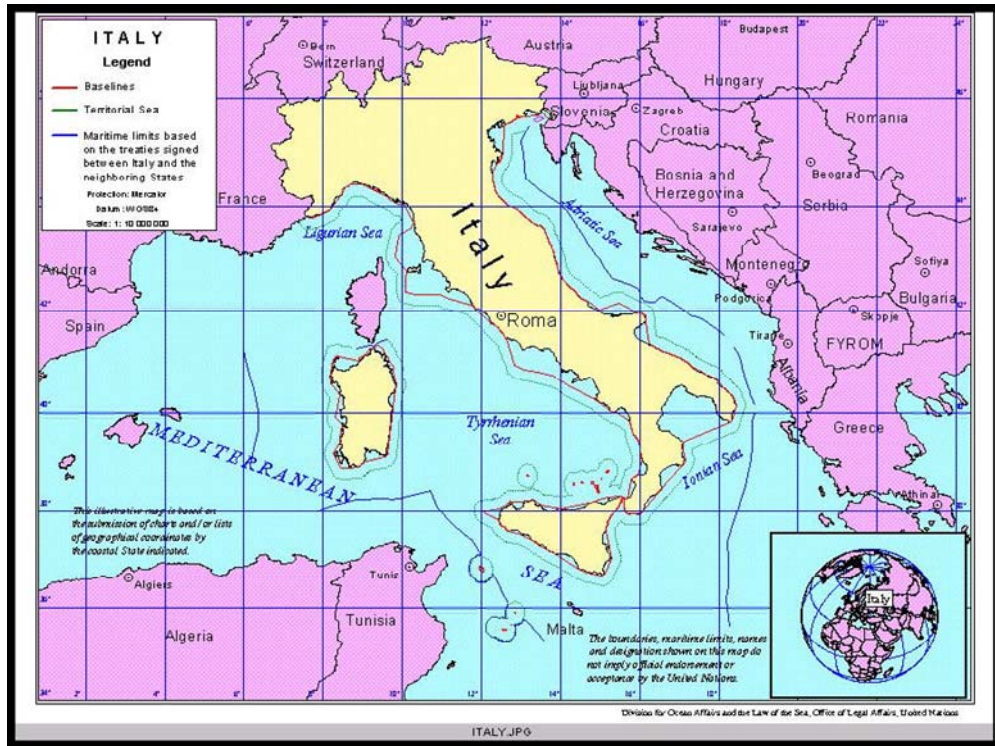
¹⁶⁰ Chevalier, C.: “Governance in the Mediterranean Sea Legal Regime and Prospectives”, s. 12.

ekolojik koruma bölgesinin sınırları ile ilgili tartışmalar günümüzde halen devam etmektedir. Bu uyuşmazlıktan etkilenen alan yaklaşık olarak 47.476 km²'dir.¹⁶¹

1.4.2.4.2.3. İtalya

İtalya ya da resmi adıyla İtalya Cumhuriyeti, Güney Avrupa'da, büyük ölçüde İtalya Yarımadası üzerinde yer alan bir ülke olup; Akdeniz'in iki büyük adası Sicilya ve Sardunya Adaları'na sahiptir. İtalya'nın kuzeyinde, Fransa, İsviçre, Avusturya ve Slovenya'yla kara sınırı bulunan İtalya; güney, doğu ve batıda Akdeniz ile çevrilidir.

Resim 15. İtalya Deniz Alanları Çizelgesi¹⁶²



İtalyan karasuları, 14 Ağustos 1974 tarihli ve 359 sayılı Navigasyon Kanunu ile, esas hattan itibaren 12 deniz mili olarak belirlenmiştir. İtalya sınırlı bir deniz alanına sahip olması nedeniyle, karasuları dışında sadece, 11 Şubat 1967 tarihli ve 613 sayılı

¹⁶¹ European Parliament's Committee on Fisheries: "Jurisdictional Waters in Mediterranean and Black Sea", s. 47.

¹⁶² United Nations National Legislation: "Maritime Space: Maritime Zones and Maritime Delimitation", <http://www.un.org/depts/los/LEGISLATIONANDTREATIES/>, et.: 16.02.2012.

Kanunla kıta sahanlığı kabul etmiştir. Resim 15’de yer alan İtalya deniz alanları çizelgesinde; esas hat kırmızı çizgi ile, karasuları yeşil çizgi ile ve mavi çizgi ile de komşu devletlerle yapılan anlaşmalarla belirlenmiş olan denizcilik sınırları belirtilmiştir. Mavi çizgi ile belirlenmiş olan denizcilik sınırlarından kasıt, kıta sahanlığı dış sınırıdır.

İtalya bu kapsamda, 1968 yılında Hırvatistan, Slovenya ve Yugoslavya, 1971 yılında Tunus, 1974 yılında İspanya, 1977 yılında Yunanistan, 1986 yılında Fransa ve 1992 yılında da Arnavutluk ile kıta sahanlığı sınırını tespit etmeye yönelik ikili anlaşmalar imzalamıştır.

İtalya son olarak 8 Şubat 2006 tarihli ve 61 sayılı Kanunla, İtalya karasularının ötesinde ekolojik koruma bölgesinin oluşturulmasını kabul etmiştir. Söz konusu bölgenin dış sınırının, komşu devletlerle imzalanacak sınırlandırma anlaşmalarıyla belirleneceği, böyle bir sınırlandırma anlaşmasının olmaması durumunda da her iki devlet arasındaki orta hattın sınır olarak kabul edileceği düzenlenmiştir. Ancak İtalya şu ana kadar hiçbir ekolojik koruma bölgesi oluşturmamıştır.¹⁶³

1.4.2.4.2.4. Malta

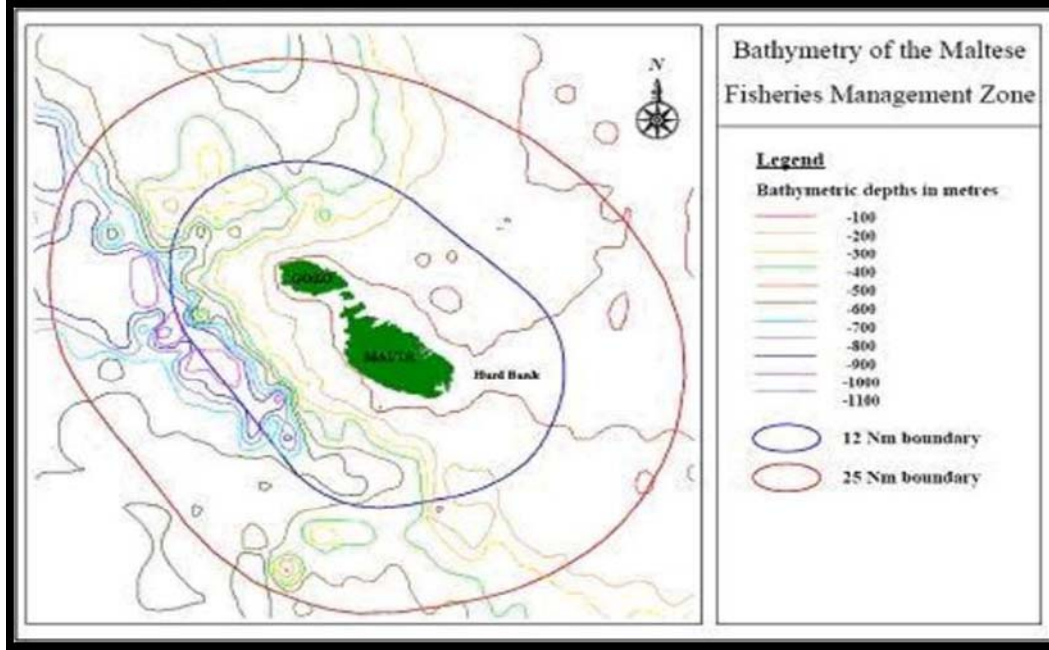
Malta, Güney Avrupa’da, Orta Akdeniz’de yer alan, Sicilya’nın güneyindeki takımda devletidir. Malta takımadaları 3 büyük ve 2 küçük adadan oluşmakta olup; 80 km güneyinde Sicilya, 284 km doğusunda Tunus, 333 km kuzeyinde Libya yer almaktadır. Malta, kapladığı 316 km²’lik arazi parçasıyla, Dünya’nın en küçük ülkelerinden biri konumunda bulunmaktadır.

Malta, 1971 tarihli Karasuları ve Bitişik Bölge Kanunuyla, esas hattan itibaren 12 deniz mili genişliğinde karasuları kabul etmiş olup; Kanunda 1978 yılında yapılan değişiklikle de, karasularının ölçülmeye başlandığı esas hattan itibaren 25 deniz mili genişliğinde balıkçılık bölgesi ilan edilmiştir. Ancak, bölgenin coğrafi özellikleri nedeniyle, Malta balıkçılık bölgesinin kuzey sınırı 25 deniz milinin gerisinde

¹⁶³ European Commission: “The Potential of Maritime Spatial Planning in the Mediterranean Sea, Case Study Report: The Western Mediterranean”, s. 4.

kalmaktadır. Günümüzde Malta balıkçılık bölgesi yaklaşık olarak 6.735 km²'lik bir alanı kapsamaktadır.¹⁶⁴

Resim 16. Malta Balıkçılık Bölgesi Haritası¹⁶⁵



2004 yılında Malta'nın Avrupa Birliği'ne girişi ile birlikte, 26.04.2004 tarihli ve 813/2004 sayılı Konsey Tüzüğü ile bu bölgenin, Malta Adaları çevresinde balıkçılık bölgesi olarak muhafaza edilmesi kararlaştırılmıştır. Malta balıkçılık bölgesinin temel amacı, Malta deniz alanının balıkçılık kaynaklarını ve bağımlı oldukları ekosistemlerini korumaktır. Ancak, Malta Avrupa Birliği ile katılım müzakereleri aşamasında, Birlik balıkçıları tarafından uygulanan yoğun balıkçılık yöntemlerinin, Malta balıkçılık bölgesinde de uygulanması durumundaki olumsuz etkilerini gösteren bir dizi çalışma sunmuş ve Malta balıkçılık bölgesinde özel bir idari rejim talebinde bulunmuştur.¹⁶⁶

Malta'nın 25 deniz mili içinde spesifik bir idare rejimi talebi uyarınca Avrupa Birliği böyle bir idare rejiminin kurulmasına ve bu rejimin 1626/94/EC sayılı Tüzüğe eklenecek belli hükümler uyarınca uygulanmasına karar vermiştir. Bu hükümlere göre,

¹⁶⁴ University of Malta: "The Maltese Fisheries Management Zone", http://www.um.edu.mt/science/biology/staff/profpatrickschembri/empafish/malta_fisheries_mgt_zone, et.: 24.04.2012.

¹⁶⁵ University of Malta: "The Maltese Fisheries Management Zone".

¹⁶⁶ University of Malta: "The Maltese Fisheries Management Zone".

12 ilâ 25. miller arasında kalacak 13 millik balıkçılık bölgesinde, küçük ölçekli balıkçılık (balıkçılık gemilerinin boyu ve makinelerinin gücü itibarı ile) yapılması kararlaştırılmıştır. Bu düzenleme büyük ölçüde Malta'yı tatmin ederken, Maltalı balıkçılar için en önemli dezavantajı daha önce 12 ve 25. miller arasında avlanabilmekte olan 12 metreden uzun Malta teknelerinin de bu haklarını kaybetmiş olmasıdır. Ancak Malta balıkçılık filosunun büyük bir bölümünün küçük boyutlarda olması nedeniyle bunun Malta'daki balıkçılık sektörüne yapacağı olumsuz etki nispeten azdır.¹⁶⁷

1.4.2.4.2.5. Yunanistan

Yunanistan ya da resmi adıyla Helen Cumhuriyeti, Balkan Yarımadasının güneyinde, kuzeyden Arnavutluk, Makedonya ve Bulgaristan, doğudan Türkiye, güneydoğudan Ege Denizi, güneyden Akdeniz ve batıdan Adriyatik Denizi ile çevirili olan bir ülkedir.

Yunanistan, 17 Eylül 1936 tarihli ve 203 sayılı Kanunla karasularının genişliğini esas hattan itibaren 6 deniz mili olarak belirlemiştir. Yunan adalarının, Türk kıyılarına oldukça yakın olması nedeniyle, gerek Yunanistan, gerek Türkiye, karasularının genişliğini 6 deniz mili ile sınırlamışlardır.

Yunanistan 1969 yılında 142/1969 sayılı Kanunla, kıta sahanlığının oluşturulmasını kararlaştırmış ve 1977 yılında İtalya ile Kıta Sahanlığının Sınırlandırılması Anlaşmasını imzalamıştır. Ancak, Yunanistan ile Türkiye arasında, Ege Denizi'nde kıta sahanlığının sınırlandırılması konusunda sorunlar yaşanması nedeniyle, uzlaşmaya varılamamıştır. Bu sorunlar, Türkiye balıkçılık alanı sınırlarının Ege Denizi açısından değerlendirildiği "2.2.2.1. Ege Denizi Açısından Değerlendirme" adlı başlıkta, ayrıntılı olarak incelenmiş olup; bu bölümde ayrıca işlenmeyecektir.

1.4.2.4.2.6. Güney Kıbrıs Rum Yönetimi

Güney Kıbrıs Rum Yönetimi, Kıbrıs Adasının güney bölümünde yer alan bir yönetim olup; kuzeyinde Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti ile komşudur. Ayrıca,

¹⁶⁷ İktisadi Kalkınma Vakfı: "Avrupa Birliği'nin Ortak Balıkçılık Politikası", s. 25.

Yönetimin doğusunda Lübnan ve İsrail, güneyinde Mısır ve batısında Yunanistan ile deniz komşuluğu bulunmaktadır.

Güney Kıbrıs Rum Yönetimi 1964 tarihli ve, 45 sayılı Karasuları Kanunu ile, karasularının genişliğini esas hattan itibaren 12 deniz mili olarak kabul etmiş; 5 Nisan 1974 tarihli ve 8 sayılı Kanunla da kıta sahanlığını belirlemiştir.

Son olarak 2 Nisan 2004 tarihli Münhasır Ekonomik Bölge Kanunu ile, esas hattan itibaren 200 deniz mili genişliğinde münhasır ekonomik bölge ilan edilmiştir. Güney Kıbrıs Rum Yönetimi ilan edilen münhasır ekonomik bölgenin sınırlarını belirleyebilmek amacıyla, 17 Şubat 2003 tarihinde Mısır ile ve 17 Aralık 2010 tarihinde de İsrail ile münhasır ekonomik bölge Sınırlandırma Anlaşmalarını imzalamıştır.

Güney Kıbrıs Rum Yönetimi ile Türkiye arasında, Akdeniz’de münhasır ekonomik bölge ilan edilmesi konusunda sorunlar yaşanmakta olup; bu sorunlar Türkiye balıkçılık alanı sınırlarının Akdeniz açısından değerlendirildiği “2.2.2.2. Akdeniz Açısından Değerlendirme” adlı başlıkta, ayrıntılı olarak incelenmiştir. Bu nedenle bu bölümde söz konusu sorunlara ayrıca yer verilmeyecektir.

1.4.2.4.3. Akdeniz Balıkçılık Koruma Alanları

Avrupa Birliği, 21 Aralık 2006 tarihinde 1967/2006 No’lu Akdeniz’de Balıkçılık Kaynaklarının Sürdürülebilir Kullanımına İlişkin Yönetim Tedbirleri (*Council Regulation (EC) No: 1967/2006 Concerning Management Measures for the Sustainable Exploitation of Fishery Resources in the Mediterranean Sea*) konulu bir Tüzük kabul etmiştir. Anılan Tüzük, Avrupa Birliği’nin ortak balıkçılık politikasının bir parçası olarak, Akdeniz’de münhasır balıkçılık kaynaklarının ve deniz ekosistemlerinin muhafazası ve korunması ile bunların sürdürülebilir kullanımını sağlamak amacıyla “balıkçılık koruma alanları” oluşturulmasını öngörmektedir.

“1.4.1.2. Bitişik Bölge ve Balıkçılık Bölgesi Kavramı” adlı başlıkta ayrıntılı olarak incelendiği üzere; balıkçılık bölgesi, balık avlanması konusunda kıyı devletinin

ülkesel yetkisi altına konulmuş deniz alanını ifade etmektedir.¹⁶⁸ Balıkçılık koruma alanları da, balıkçılık kaynaklarının çıkarılması, işletilmesi ve yönetimine ilişkin hakları münhasıran kıyı devletine sağlaması itibarıyla balıkçılık bölgesine oldukça benzemektedir. Ancak, balıkçılık bölgesinden farklı olarak balıkçılık koruma alanları, balıkçılık kaynaklarının ekosistemci bir yaklaşım çerçevesinde korunması amacını da gütmektedir. Akdeniz’de Balıkçılık Kaynaklarının Sürdürülebilir Kullanımına İlişkin Yönetim Tedbirleri Tüzüğü’nün 2. maddesinde de balıkçılık koruma alanı, balıkçılık kaynakları ile deniz ekosistemlerinin korunması amacıyla bütün veya belirli balıkçılık faaliyetlerinin geçici veya sürekli olarak yasaklandığı veya kısıtlandığı, coğrafi olarak belirlenmiş deniz alanı olarak tanımlanmıştır.¹⁶⁹

Avrupa Birliği, Akdeniz’de Balıkçılık Kaynaklarının Sürdürülebilir Kullanımına İlişkin Yönetim Tedbirleri konulu Tüzük ile birlikte, Akdeniz’de sürdürülebilir balıkçılığın temini için egemenlik alanları ve açık denizlerde uygulanmak üzere “*balıkçılık koruma alanları*” ismi altında yeni bir deniz yetki alanı geliştirmekte ve buralarda amaç doğrultusunda yetki kullanmaya yönelik hukuki bir alt yapı oluşturmaktadır. Tüzük, her ne kadar ilke olarak Birlik gemileri ve vatandaşları bakımından uygulanacak olsa dahi, bu tedbirlerin bağlayıcılığı açısından söz konusu alanların bir deniz yetki alanı olarak işlev göreceği ve üçüncü ülkelerin ekonomik hak ve çıkarlarını da etkileyeceği açıktır.¹⁷⁰

Balıkçılık koruma alanları oluşturulması, açık deniz balıkçılık alanlarının daraltılmasına, bazı balıkları avlama hakkının çığnemesine ve böylece, diğer ülkeler ve halkları üzerinde önemli sosyal ve ekonomik etkilerin ortaya çıkmasına neden olmaktadır. Akdeniz ülkelerinin açık deniz alanlarını koruma alanları haline getirmek suretiyle paylaşma gayretleri yönündeki eğilim, Akdeniz’de Balıkçılık Kaynaklarının Sürdürülebilir Kullanımına İlişkin Yönetim Tedbirleri Tüzüğü ile birlikte, Birlik üyesi

¹⁶⁸ Pazarcı, H.: *Uluslararası Hukuk Dersleri*, s. 361.

¹⁶⁹ Eur-Lex: “Council Regulation (EC) No: 1967/2006 Concerning Management Measures for the Sustainable Exploitation of Fishery Resources in the Mediterranean Sea”, <http://eurlex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2006:409:0011:0085:EN:PDF>, et.: 02.09.2012, s. L/409/21.

¹⁷⁰ Eren, Ö.: “Akdeniz’de Yeni Sınır Uyuşmazlıklarına Doğru: Balıkçılık Koruma Alanları”, *Stratejik Araştırmalar Dergisi*, S. 13, Mayıs, 2009, http://vizyon21yy.com/documan/genel_konular/Milli%20Guvencilik/Kibris_Ege/Akdenizde_Yeni_S%C4%B1n%C4%B1r_Uyusmazliklarina_Dogru_Balikcilik_Koruma_Alanlari.pdf, et.: 02.09.2012, s. 79-92, s.79.

lkeler için hukuki bir çerçeveye kavuşmuştur. şimdilik, daha çok Batı Akdeniz’de rastlanan balıkçılık koruma alanları uygulamaları, anılan Tüzük’n uygulanması ile birlikte Doğu Akdeniz’e de teşmil edilebilecek, böylece, Türkiye’nin Akdeniz’de komşularıyla mevcut deniz uyurşmazlıklarına ilave bir sorun daha eklenmesi söz konusu olabilecektir.¹⁷¹

12 Ocak 2007 tarihi itibariyle yürürlüğe giren Akdeniz’de Balıkçılık Kaynaklarının Sürdürülebilir Kullanımına İlişkin Yönetim Tedbirleri Tüzüğü 32 madde ve 6 ekten oluşmakta olup; başlangıç bölümünde Akdeniz balıklarının biyolojik, sosyal ve ekonomik zelliklerinin Birliği, zel bir yönetim erevesi kurmaya zorladığı ifade edilmiştir. Bu kapsamda Birlik, balıkçılık kaynaklarının ve deniz ekosistemlerinin muhafazası ve korunması ile bunların sürdürülebilir kullanımını sağlama amacıyla tasarlanan önlemlerin alınmasında sorumluluğu üstlenmiş bulunmaktadır.¹⁷²

Bu sorumluluk çerçevesinde de, Tüzük’n başlangıç bölümünde, Akdeniz’de yürütülen balıkçılık faaliyetlerine yönelik bir yönetim sistemi ngrlmştur. Bu yönetim sistemi gerek Birlik sularında gerekse uluslararası sularda Birlik tekneleri tarafından veya ye devletlerin av alanlarında üçüncü ülke tekneleri tarafından veya Akdeniz’in açık deniz sularında Birlik vatandaşları tarafından, Akdeniz stoklarının avıyla ilgili olarak gerçekleştirilen faaliyetleri kapsamaktadır.¹⁷³

Akdeniz’de Balıkçılık Kaynaklarının Sürdürülebilir Kullanımına İlişkin Yönetim Tedbirleri Tüzüğü’nde öngörülen yönetim sistemi dahilinde “*Topluluk Balıkçılık Koruma Alanları*” ile “*Ulusal Balıkçılık Koruma Alanları*” olmak üzere iki çeşit koruma alanı oluşturulması ngrlmştur. Topluluk balıkçılık koruma alanları, Tüzüğün kabul edilmesinden itibaren iki yıl içinde, bu alanlarda yasaklanan veya izin verilen avlanma türlerini dikkate alarak Konsey tarafından tespit edilen ve esasen ye devletlerin karasuları dışında kalan balıkçılık koruma alanlarıdır. Ulusal balıkçılık koruma alanları ise, Tüzüğün yürürlüğe girmesinden itibaren iki yıl içinde ve bu

¹⁷¹ Eren, .: “Akdeniz’de Yeni Sınır Uyuşmazlıklarına Doğru: Balıkçılık Koruma Alanları”, s.80.

¹⁷² Eur-Lex: “Council Regulation (EC) No: 1967/2006 Concerning Management Measures for the Sustainable Exploitation of Fishery Resources in the Mediterranean Sea”, s. L/409/12.

¹⁷³ Eur-Lex: “Council Regulation (EC) No: 1967/2006 Concerning Management Measures for the Sustainable Exploitation of Fishery Resources in the Mediterranean Sea”, s. L/409/13.

Tüzüğün yürürlüğe girdiği tarih itibarıyla halihazırda tespit edilmiş olan balıkçılık koruma alanları dikkate alınarak, canlı sucul kaynakların korunması ve yönetilmesi veya deniz ekosisteminin korunma durumlarının geliştirilmesi amacıyla, üye devletler tarafından kendi karasuları dahilinde avlanma faaliyetlerinin yasaklanabileceği veya sınırlandırılabilen balıkçılık koruma alanlarıdır.¹⁷⁴

Üye devletin karasularında önerilen bir balıkçılık koruma alanının bir başka üye devletin teknelerini etkilemesi muhtemel ise, söz konusu balıkçılık koruma alanı, Komisyon, ilgili üye devlet ve Bölgesel Danışma Konseyinin bulunduğu bir danışma sürecinden sonra tayin edilebilmektedir. Başka bir deyişle, ulusal balıkçılık koruma alanlarının oluşturulması sürecinde, söz konusu alanların başka bir üye devletin teknelerini etkilemesi halinde, bir danışma mekanizması devreye girmekte; ancak, söz konusu danışma mekanizması, sadece üye devletler için öngörülmektedir. Dolayısıyla, üçüncü devlet teknelerinin söz konusu hususlardan etkilenmesi haline yönelik herhangi bir mekanizmadan bahsedilmemektedir.¹⁷⁵

1.4.3. Uluslararası Balıkçılık İlişkileri

1.4.3.1. Genel Olarak

Bir ülke Avrupa Birliği üyesi olduğunda, Birlik o ülkenin uluslararası arenadaki balıkçılık çıkarlarını temsil etmektedir. Komisyon yetkilileri üçüncü ülkelerle iki taraflı balıkçılık anlaşmalarının müzakerelerini yürütmekte, açık deniz balıkçılığı yönetiminden sorumlu uluslararası örgütler veya Gıda ve Tarım Örgütü ya da Dünya Ticaret Örgütü gibi uluslararası organlarda Birliğin çıkarlarını savunmaktadır. Bu konu Ortak Balıkçılık Politikası'nın en aktif alanıdır ve iç kaynaklar tükenmekte olduğundan gittikçe önem kazanmaktadır. Konunun, iki ana özelliği vardır;¹⁷⁶

a) Birçok üye olmayan devletlerin ilan ettiği münhasır ekonomik bölgelerin ya da münhasır avcılık alanlarının kurulmasını müteakiben balıkçılık anlaşmalarının sonuçlandırılması;

¹⁷⁴ Eur-Lex: "Council Regulation (EC) No: 1967/2006 Concerning Management Measures for the Sustainable Exploitation of Fishery Resources in the Mediterranean Sea", s. L/409/31.

¹⁷⁵ Eren, Ö.: "Akdeniz'de Yeni Sınır Uyuşmazlıklarına Doğru: Balıkçılık Koruma Alanları", s.84.

¹⁷⁶ T.C. Tarım ve Köyşeri Bakanlığı: "Avrupa Birliği Ortak Balıkçılık Politikasının Unsurları", s. 1.

b) Açık denizler gibi münhasır ekonomik bölgelerin dışındaki stokların rasyonel olarak kullanılmasını amaçlayan çeşitli uluslararası kuruluşlara AB'nin üye ya da gözlemci olarak katılımı.

Avrupa filosunun, Avrupa suları dışında balıkçılık yapmalarının uzun bir geçmişi vardır. Bugün, AB filosunun avladığı balığın yaklaşık %40'ı (ağırlık olarak) AB dışındaki ülkelerle yapılan balıkçılık anlaşmaları doğrultusunda yakalanmışken; %20'si ise, bölgesel balıkçılık örgütlerinin yönetimi altındaki açık deniz alanlarında edinilmiştir. AB dışındaki ülkelerle yapılan balıkçılık anlaşmalarının ise tek başına, 40.000 işçiye istihdam ve 3.000 tekneye de balıkçılık fırsatı sağladığı tahmin edilmektedir.¹⁷⁷

Büyük bir balıkçılık gücü ve Dünyada balıkçılık ürünleri için büyük bir tek pazar olarak Avrupa Birliği, daha iyi bir yönetimin desteklenmesinde, uluslararası örgütler açısından da önemli bir rol oynamaktadır. Birlik, Birleşmiş Milletler sistemi içerisinde yer alan Gıda ve Tarım Örgütü (*Food and Agriculture Organisation - FAO*) yanı sıra, Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Teşkilatı Örgütü (*Organisation for Economic Cooperation and Development - OECD*) gibi diğer organlarda da, etkin rol sahibidir.¹⁷⁸

1.4.3.2. Üçüncü Ülkelerle İmzalanan Balıkçılık Anlaşmaları

Avrupa Birliği filosunun önemli bir bölümü, uluslararası suların yanı sıra üçüncü ülkelerle yapılan balıkçılık anlaşmaları çerçevesinde bu ülkeler sularında Birlik balıkçılarına sağlanan avlanma haklarına dayanmaktadır. Bu sayede AB ve ilgili üçüncü ülkeler arasında yakın bir çalışma ilişkisi kurulmakta, hem AB, hem söz konusu ülkeler yerel balıkçılık sektörünün gelişim hedeflerinin yakalanması ve üçüncü ülkelerin sularında balıkçılık kaynaklarının rasyonel yönetiminin sağlanmasında işbirliğine gitmektedir.¹⁷⁹ Bu bağlamda, üçüncü ülkeler ile yapılan ikili anlaşmaların müzakere

¹⁷⁷ European Commission: "The Common Fisheries Policy - A User's Guide", s. 24.

¹⁷⁸ European Commission: "International Bilateral and Multilateral Agreements", http://ec.europa.eu/fisheries/cfp/international/index_en.htm, et.: 29.02.2012.

¹⁷⁹ Türk Deniz Araştırmaları Vakfı: "AB'de Balıkçılık Yönetimi", http://www.tudav.org/new/pdfs/AB_Balikcilik_Yonetimi.pdf, et.: 28.11.2011, s. 7.

edilmesi ve gerektiğinde yenilenmesi, Birlik balıkçılık sektörü ve balıkçılık faaliyetinde bulunan kesimleri açısından büyük önem arz etmektedir.¹⁸⁰

1970'lerin ortalarında, birçok ülkenin münhasır ekonomik bölgelerini 12 deniz milinden 200 mile genişletmeleri sonucunda; geleneksel olarak bu ülkelerin sularında avlanan Birlik üyesi ülkelerin filoları, bir anda fiili balıkçılık alanlarından yoksun kalmışlardır. Özellikle açık deniz balıkçılığı yapan filoların, avlanma sahaları büyük ölçüde üçüncü ülkelerin münhasır ekonomik bölge sınırları içinde kalmıştır. Bunun üzerine Birlik, açık deniz balıkçılığı yapabilen gemilerin, üye olmayan ülkelerin sularında serbestçe avlanabilmeleri için, üçüncü ülkelerle balıkçılık anlaşmaları imzalamak zorunda kalmıştır.¹⁸¹

Balıkçılık anlaşmalarının yapısı, taraf ülkelerin çıkarlarına göre değişiklik arz etmektedir. Kendi balık kaynaklarını işletme imkânına sahip güçlü filoları bulunan Kuzey ülkeleri ile karşılıklılık ilkesine dayanan anlaşmalar yapılmıştır. Birlik ve bu ülkeler, birbirlerinin sularında karşılıklı olarak avlanma imkânına sahiptirler.¹⁸² Örneğin; Norveç'le Birlik arasındaki anlaşma 1981 yılına kadar dayanmakta olup; şu anda 750.000 ton civarında balığa paylaşımlı erişim ve 2 milyar Euro civarında kazanç sağlamaktadır.¹⁸³ İzlanda ile 1993 yılında imzalanan anlaşma, 10 yıl süreyle geçerli olup; capelin¹⁸⁴ ve redfish¹⁸⁵'in sınırlı ve dengeli değişimine dayanmaktadır. Buna göre, Birliğin 3.000 tonluk redfish kontenjanına karşılık, İzlanda 45.930 tonluk capelin yakalama hakkına sahiptir. Faroe Adaları ile 1990 yılında imzalanan anlaşma da 10 yıllığına geçerli olup, 2012 yılında 6 yıllık sürelerle iki dönem daha uzatılmıştır. Bu anlaşma da çeşitli türlerin sınırlı ve dengeli değişimine dayanmaktadır.¹⁸⁶

1977 yılında Amerika Birleşik Devletleri ile Avrupa Ekonomik Topluluğu arasında fazla stoklara erişim anlaşması yapılmıştır. Bu anlaşmaya göre, Birlik tekneleri

¹⁸⁰ Özel, C.: "Avrupa Birliği Balıkçılık Politikası ve Türkiye'nin Uyumu", s. 8.

¹⁸¹ Akyol, O. / Kınancıl, T.: "Uluslararası Deniz Anlaşmaları ve Balıkçılığa Etkileri", s. 536.

¹⁸² İktisadi Kalkınma Vakfı: "Avrupa Birliği'nin Ortak Balıkçılık Politikası", s. 14.

¹⁸³ European Commission: "The Common Fisheries Policy - A User's Guide", s. 24.

¹⁸⁴ Atlantik ve Arktik Okyanuslarında bulunan ve gümüş balığı ailesine ait olan küçük bir yem balığıdır. Bkz. <http://en.wikipedia.org/wiki/Capelin>, et.: 18.01.2012.

¹⁸⁵ Birkaç tür balık için kullanılan ortak bir addır. Bkz. <http://en.wikipedia.org/wiki/Redfish>, et.: 18.01.2012.

¹⁸⁶ European Commision: "International – Bilateral and Multilateral Agreements".

Amerika'nın belirli balıkçılık bölgelerindeki fazla stoklarda avlanabilmektedir. Amerika kendi bölgesinde yıllık olarak avlanabilecek balık miktarını tespit ettikten sonra, aşırı avlanmanın önlenmesiyle ilgili tedbirleri de alarak uygun görülen miktar için Birlik teknelerine avlanma izni vermektedir.¹⁸⁷ 30.12.1981 tarihinde de Kanada ile Avrupa Ekonomik Topluluğu arasında Balıkçılık Anlaşması (*Agreement On Fisheries Between Canada and the European Economic Community*) imzalanmış olup; bu anlaşma çerçevesinde taraflar birbirlerinin balıkçılık bölgelerindeki fazla stoklarda avlanabilmektedir. Bu kapsamda, Birlik teknelerinin Kanada sularında belirli miktarda morina ve mürekkep balığı türünde balıkları avlamasına karşılık olarak; Birlik de, Kanada'ya bazı deniz ürünleri için kotaları kaldırmak ve gümrük vergilerini indirmek gibi ticari kolaylıklar sağlamaktadır.

Birlik, kendi balıklarını işleme imkânı olmayan diğer ülkeler ile; avlanma alanlarına erişime karşılık, mali bir bedel ödediği türde anlaşmalar imzalamıştır. Bu bedel sadece ilgili ülkenin devlet bütçesine bağış şeklinde değil, aynı zamanda, avlanma araştırmaları, avlanmanın yönetimi için eğitim, küçük ölçekli avlanmaya yardım gibi ilgili ticari ortağın çıkarlarını ilgilendiren alanlara da bağış şeklinde olabilmektedir. Senegal ve Ekvator Ginesi ile bu tarzda anlaşmalar yapılmıştır.¹⁸⁸

Avrupa Birliği, söz konusu anlaşmalardan dolayı yaklaşık 1 milyar avro katma değer elde etmekte ve 40 bin kişiye istihdam sağlamaktadır.¹⁸⁹

Tablo 4. Üçüncü Ülkeler İle Sonuçlandırılan ve Yürürlükte Olan Anlaşmalar¹⁹⁰

Ülke	Son Kullanma Tarihi	Tip	AB'ne Yıllık Katkısı	Balıkçılık Politikasının Gelişimi İçin Ayrılmış
Angora	Yürürlükte hiçbir protokol yok.			
Cape Verde	31.08.2014	Ton balığı	445.000 €	110.000 €
Komorlar	31.12.2010	Ton balığı	390.000 €	% 60
Fildişi Sahili	30.06.2013	Ton balığı	595.000 €	% 100

¹⁸⁷ İktisadi Kalkınma Vakfı: *Avrupa Birliği Ortak Balıkçılık Politikası ve Türkiye'nin Uyumu*, s. 29.

¹⁸⁸ İktisadi Kalkınma Vakfı: *Avrupa Birliği Ortak Balıkçılık Politikası ve Türkiye'nin Uyumu*, s. 29.

¹⁸⁹ Özel, C.: "Avrupa Birliği Balıkçılık Politikası ve Türkiye'nin Uyumu", s. 8.

¹⁹⁰ European Commision: "International – Bilateral and Multilateral Agreements".

Gabon	Yürürlükte hiçbir protokol yok.			
Gambiya	Yürürlükte hiçbir protokol yok.			
Grönland	31.12.2012	Karışık	15.874.244 €	3.261.449 €
Gine	Sözleşme ve Protokol geçici olarak 2009 yılında uygulandı ancak daha sonra geri çekildi.			
Gine-Bissau	15.06.2012	Karışık	7.500.000 €	2.950.000 €
Ekvator Ginesi	Yürürlükte hiçbir protokol yok.			
Kiribati	15.09.2012	Ton balığı	478.400 €	%30, daha sonra %40, ikinci yıl %60 artmış olarak
Madagaskar	31.12.2012	Ton balığı	1.197.000 €	% 80
Moritanya	31.07.2012		1.yıl 86 milyon €, sonraki yıllarda azalan	Yılda 11 milyon €, sonraki yıllarda artan
Mauritius	03.12.2007 tarihinden itibaren yürürlükte olan Protokol yok.			
Mikronezya	25.02.2016	Ton balığı	559.000 €	% 18
Fas	Yürürlükte hiçbir protokol yok.			
Mozambik	31.12.2011	Ton balığı	900.000 €	% 100
Sao Tome ve Principe	31.05.2010	Ton balığı	663.000 €	% 50
Senegal	01.07.2006 tarihinden itibaren yürürlükte olan Protokol yok.			
Seyşeller	07.10.2014	Ton balığı	5.600.000 € (17.01.2011 tarihi itibarıyla)	% 40 (17.01.2011 tarihinden itibaren)
Solomon Adaları	08.10.2012	Ton balığı	400.000 €	% 30

Ülke	Dönem
Faroe Adaları	2006 - 2012
İzlanda	2009 - 2015
Norveç	2009 - 2015

22 Aralık 1994 tarih ve 3317/94 sayılı Bir Balıkçılık Anlaşması Uyarınca Üçüncü Bir Ülkenin Sularında Balıkçılık Yetkilendirilmesine İlişkin Genel Hükümleri Düzenleyen Konsey Tüzüğü; Avrupa Birliği ve bir üçüncü ülke arasında imzalanmış bir balıkçılık anlaşması çerçevesinde, üçüncü ülke sularında avlanan Birlik balıkçı teknelerine ilişkin genel hükümleri hükme bağlamaktadır. Yalnızca geçerli bir “*üçüncü ülke balıkçılık ruhsatı*”na sahip olan Birlik tekneleri, Avrupa Birliği ve üçüncü ülke

arasında imzalanmış olan anlaşma uyarınca üçüncü ülke sularında avlanma hakkına sahiptir.¹⁹¹

Üye devletler, kendi bayrağını taşıyan gemilerin, üçüncü ülke ile imzalanan balıkçılık anlaşması uyarınca o ülke sularında avlanabilmek amacıyla, “*üçüncü ülke balıkçılık ruhsatı*” taleplerini, Komisyon’a göndermekle yükümlüdürler. Komisyon, Birlik hükümleri ve Birlik gemileri için geçerli balıkçılık anlaşmasında ortaya konan hükümler doğrultusunda, başvuruları incelemek ve üye devletin başvurusunu aldığı tarihten itibaren 10 işgünü içerisinde, başvuruları ilgili üçüncü ülkeye göndermekle yükümlüdür. Ancak Komisyon, başvurunun gerekli şartları taşımadığına karar verirse, başvuruyu ilgili üçüncü ülkeye göndermez ve başvurunun gönderilmeyeceğini nedenleriyle birlikte, üye devlete bildirir. Komisyon, ilgili üçüncü ülkenin, “*üçüncü ülke balıkçılık ruhsatı*” başvurusuyla ilgili kararını bayrak üye devlete iletmekle de yükümlü olup; kararın olumsuz çıkması durumunda başvuru sahibi üye devlet ile ilgili üçüncü ülke arasında istişare ile gerekli kontrolleri yapacaktır.¹⁹²

Tüzükte ayrıca, “*üçüncü ülke balıkçılık ruhsatı*”nın askıya alınmasıyla ilgili düzenlemelere de yer verilmiştir. Buna göre, üçüncü ülke, bir üye devletin bayrağını taşıyan bir balıkçı teknesinin “*üçüncü ülke balıkçılık ruhsatı*”nı askıya alma ya da geri çekme kararı alırsa, Komisyon durumu derhal bayrak üye devlete bildirmekle ve balıkçılık anlaşmasında ortaya konan usule uygun olarak, ilgili kontrolleri yapmak ve bayrak üye devlet ile ilgili üçüncü ülke arasında istişare sağlamaya çalışmakla yükümlüdür. Balıkçılık lisansının ilgili üçüncü ülke tarafından kesin olarak iptal edilmesi durumunda ise, üye devlet derhal ilgili gemiye verilen “*üçüncü ülke balıkçılık ruhsatı*”nı geri çekmek zorundadır.¹⁹³

1.4.3.3. Bölgesel Balıkçılık Örgütlerine Katılım

Balıkçı teknelerinin avlanma kapasitelerini aşması ve bunun neticesinde de dünyadaki balık stoklarının hızla azalması, balıkçılık kaynaklarının yönetilmesine ilişkin uluslararası işbirliği geliştirilmesini zorunlu kılmıştır. Bölgesel balıkçılık

¹⁹¹ Eur-Lex: “Access To European Union Law”.

¹⁹² Eur-Lex: “Access To European Union Law”.

¹⁹³ Eur-Lex: “Access To European Union Law”.

örgütleri de, söz konusu işbirliğinin gerçekleştirilmesi aşamasında, temel araçlardan birini oluşturmaktadır.

Bölgesel balıkçılık örgütleri, uluslararası anlaşmalar çerçevesinde kurulmaktadır. Özellikle derin deniz kaynaklarının kullanımı konusunda, ilgili ülkeler bu çerçevede bir tartışma zemini oluşturmaktadırlar. Amaç, bölgesel işbirliğini sağlayarak, balık stoklarının korunması ve daha iyi işletilmesini sağlamaktır. Bu örgütler, elde edilebilir en iyi bilimsel verileri kullanarak yönetim tedbirleri konusunda öneriler getirmektedir. Daha sonra bu öneriler, ilgili ülkelere yürürlüğe sokulmaktadır.¹⁹⁴

Bölgesel örgütlerin yönetim tedbirleri şunları içermektedir:¹⁹⁵

- a) İlgili balıkçılık bölgelerinden azami avlanma veya toplam müsaade edilebilir av miktarının (TACs) saptanması (TACs bölgesel balıkçılık örgütünün üyeleri arasında paylaştırılabilir.).
- b) Bazı bölgelerde, avlanmanın, tüm yıl boyunca veya bazı özel zamanlarda kapatılması.
- c) Bazı avlanma aletlerinin ve tekniklerin düzenlenmesi veya yasaklanması.
- d) Birbirlerinin gemilerini denetlemek amacıyla, imzacı tarafların kontrol uzmanlarına yetki veren ortak kontrol veya uygulama planı.

1992 yılında Rio de Janeiro'da gerçekleştirilen çevre ve kalkınma konulu Birleşmiş Milletler Konferansı'nda ülkeler rasyonel ve sürdürülebilir balıkçılık uygulaması konusunda birleşmişlerdir. Avrupa Birliği bu konuda aktif bir rol oynamış, Dünya Tarım ve Gıda Örgütü'nün de benimsediği sorumlu avcılık konusunda yapılan anlaşmaları tam olarak uygulamaya koymuştur. Birlik, Birleşmiş Milletler Azalan ve Büyük Göç Eden Stokların Korunması Konferansı'na da katılarak uluslararası sularda

¹⁹⁴ Çelikkale, M. S. / Düzgüneş, E. / Okumuş, İ.: *Türkiye Su Ürünleri Sektörü ve Avrupa Birliği ile Entegrasyonu*, s. 113.

¹⁹⁵ İktisadi Kalkınma Vakfı: *Avrupa Birliği Ortak Balıkçılık Politikası ve Türkiye'nin Uyumu*, s. 30.

veya münhasır ekonomik bölge içindeki balıkların korunması konusunda kararlı olduğunu göstermiştir.¹⁹⁶

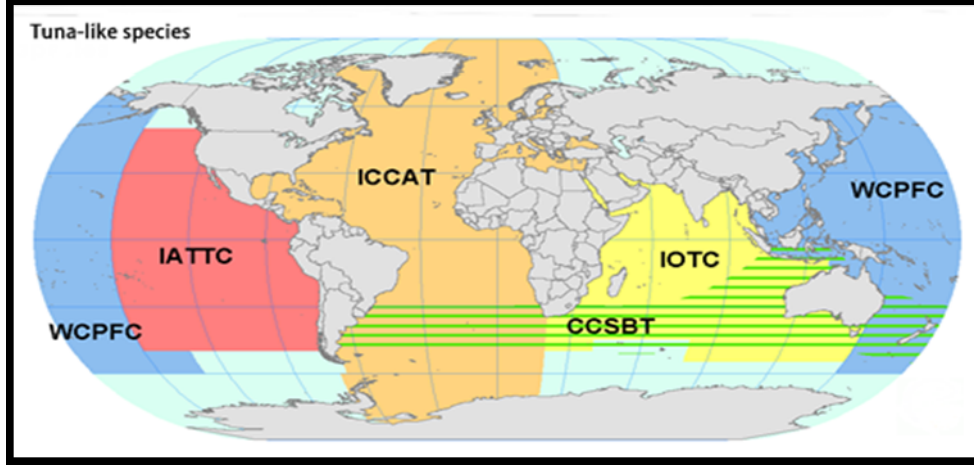
Dünya balıkçılık sektöründe dördüncü sırada yer alan Avrupa Birliği, sürdürülebilir balıkçılığı sağlamada tam olarak rol almak istemektedir. Bu amaçla bölgesel balıkçılık örgütlerinden bazılarına tam üye olarak katılmakta; bazılarında ise sadece gözlemci olarak yer almaktadır.

Avrupa Birliği'nin taraf olduğu yüksek göçmen türlerini yönetmek için kurulan bölgesel balıkçılık örgütleri şunlardır:

- a) Atlantik Ton Balıklarını Koruma Uluslararası Komisyonu (ICCAT)
- b) Hint Okyanusu Tuna Komisyonu (IOTC)
- c) Batı ve Orta Pasifik Balıkçılık Komisyonu (WCPFC)
- d) Inter-Amerikan Tropikal Tuna Komisyonu (IATTC)
- e) Uluslararası Yunus Koruma Programı (AIDCP) (Kardeş Kuruluşu Olan IATTC)
- f) Güney Orkinos Koruma Komisyonu (CCSBT).

¹⁹⁶ Çelikkale, M. S. / Düzgüneş, E. / Okumuş, İ.: *Türkiye Su Ürünleri Sektörü ve Avrupa Birliği ile Entegrasyonu*, s. 114.

Resim 17. Yüksek Göçmen Türlerini (Özellikle Ton Balığını) Yönetmek için Kurulan Bölgesel Balıkçılık Örgütleri¹⁹⁷

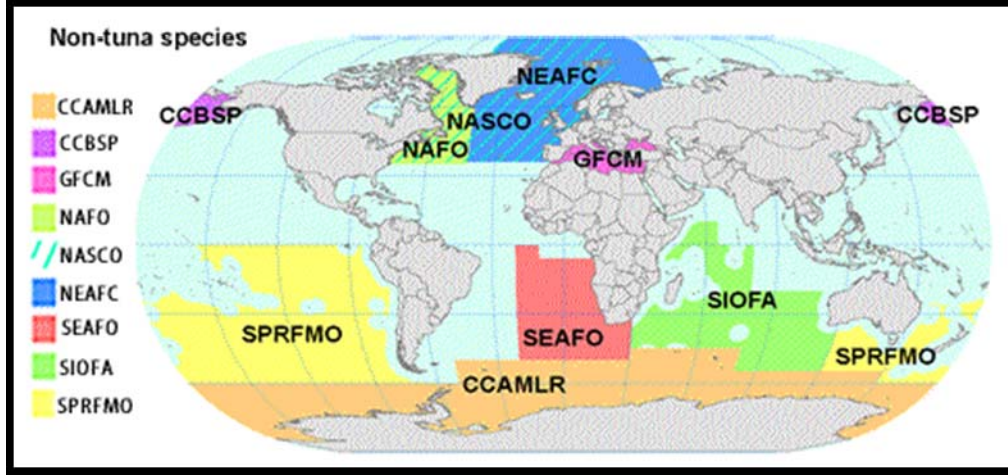


Avrupa Birliği aşağıdaki coğrafi bölgedeki balık stoklarını yönetmek için kurulan bölgesel balıkçılık örgütlerine üyedir:

- a) Kuzey-Doğu Atlantik Balıkçılık Komisyonu (NEAFC)
- b) Kuzeybatı Atlantik Balıkçılık Örgütü (NAFO)
- c) Kuzey Atlantik Somon Koruma Örgütü (NASCO)
- d) Güney-Doğu Atlantik Balıkçılık Örgütü (SEAFO)
- e) Güney Hint Okyanusu Balıkçılık Anlaşması (SIOFA)
- f) Güney Pasifik Bölgesel Su Ürünleri Yönetim Örgütü (SPRFMO)
- g) Antarktik Deniz Yaşamı Kaynakları Koruma Sözleşmesi (CCAMLR)
- h) Akdeniz Genel Balıkçılık Komisyonu (GFCM)
- i) Orta Baring Denizi'nde Pollock Kaynaklarının Korunması ve Yönetimi Sözleşmesi (CCBSP).

¹⁹⁷ European Commission: "International – Bilateral and Multilateral Agreements".

Resim 18. Coğrafi Bölgedeki Balık Stoklarını Yönetmek için Kurulan Bölgesel Balıkçılık Örgütleri¹⁹⁸



Avrupa Birliği, ayrıca sadece tavsiye statüsünde üyeliği bulunduğu iki bölgesel balıkçılık örgütüne daha katılmaktadır:¹⁹⁹

- a) Batı-Orta Atlantik Balıkçılık Komisyonu (WECAFC)
- b) Doğu-Orta Atlantik Balıkçılık Komitesi (CECAF).

COM/99/0613/son sayılı Komisyon'un Konsey ve Avrupa Parlamentosu Topluluğu ile İletişimi - Bölgesel Balıkçılık Örgütlerine katılım kararı da, bölgesel balıkçılık örgütlerine verilen önemi göstermektedir. Kararda, bölgesel balıkçılık örgütlerinin Dünya balık stoklarının yönetimindeki anahtar rolü, Birliğin örgütler içinde önemli ve artan varlığı ile Komisyon ve üye devletler arasındaki görev paylaşımı konusundaki karşılıklı işbirliği konularında ayrıntılı düzenlemelere yer verilmiştir.²⁰⁰

Avrupa Birliği, balıkçılık alanındaki uluslararası ilişkilerde münhasır yetkiyi elinde bulundurmaktadır. Birlik, balıkçılık ile ilgili uluslararası kuruluşları ve üçüncü ülkelere yönelik olarak uluslararası yükümlülükleri üstlenmesi konusunda, üye devletlerce Ortak Balıkçılık Politikası çerçevesinde yetkilendirilmiştir. Birlik bu yetkiyi

¹⁹⁸ European Commission: "International – Bilateral and Multilateral Agreements".

¹⁹⁹ European Commission: "International – Bilateral and Multilateral Agreements".

²⁰⁰ Eur-Lex: "Access To European Union Law".

COM/99/0613/son sayılı Komisyon Kararının, Topluluk Temsil başlıklı 4.1.1. fıkrasında da belirtildiği gibi, Komisyon vasıtasıyla kullanmakta olup; Komisyon bölgesel balıkçılık örgütleri içerisinde Birliğin çıkarlarını temsil etmekle görevlendirilmiştir. Üye devletler, bu görevi başkasına devredemezler. Komisyon, örgüt toplantılarına ek olarak, örgütün yardımcı organlarının veya çalışma gruplarının toplantılarında da yer almaktadır.²⁰¹

Komisyon, Bölgesel Balıkçılık Örgütlerinin toplantılarında, Konsey tarafından hazırlanmış olan “Topluluk Pozisyonları” çerçevesinde görüş bildirmekte ve oy kullanmaktadır. Ancak Komisyonun, bütün bölgesel balıkçılık örgütlerindeki komiteleri karşılamak için yeterli teknik ve bilimsel personeli bulunmamaktadır. Bu nedenle Birlik, bu toplantılarda Komisyonun koordinatörlüğünde, üye ülkelerin teknik ve bilimsel uzmanları tarafından temsil edilebilmektedir.²⁰²

Avrupa Birliği, bölgesel balıkçılık örgütlerine katılımı balıkçılık kaynaklarının korunması ve yönetiminde aktif rol almanın yanı sıra, üçüncü ülkelerle ikili balıkçılık ilişkilerinde tutarlı bir politika izlemeyi ve sinerji yaratmayı da hedeflemektedir. Söz konusu örgütlere katılım, AB açısından birtakım yükümlülükleri de beraberinde getirmektedir. Bunlar;²⁰³

- a) Birliğin çıkarlarının uluslararası alanda temsil edilmesi,
- b) Bölgesel balıkçılık örgütlerinin faaliyetlerine ve bütçelerine finansal katkıda bulunulması,
- c) Bölgesel balıkçılık örgütlerinin faaliyetlerine etkin katılım sağlanması,
- d) Kaynakların korunmasına ve yönetimine ilişkin tavsiyelerde bulunulması ve
- e) Kabul edilen koruma ve yönetim önlemlerinin uygulanmasının sağlanmasıdır.

²⁰¹ Eur-Lex: “Access To European Union Law”.

²⁰² Eur-Lex: “Access To European Union Law”.

²⁰³ Bandırma Ticaret Odası: *Avrupa Birliği Balıkçılık Müktesebat Rehberi*, s. 249.

2. TÜRKİYE BALIKÇILIK ALANLARI REJİMLERİ VE AVRUPA BİRLİĞİ BALIKÇILIK POLİTİKASINA UYUM

Çalışmanın ikinci bölümünde, Türkiye'nin balıkçılık politikası ve balıkçılık alanı genel olarak üç ana alt bölümde incelenecektir. Buna göre ilk bölümde, Türkiye'de balıkçılık alanındaki kurumsal yapılanma, kamu ve özel örgütlenme olarak iki kısımda incelenecek ve ardından Türkiye'nin balıkçılık politikasına değinilecektir. İkinci bölümde ise, Türkiye'nin balıkçılık alanının sınırları Ege, Akdeniz ve Karadeniz açısından ayrı ayrı tespit edilmeye çalışılacak ve Türkiye'nin bölgesel ve uluslararası balıkçılık ilişkilerine yer verilecektir. Üçüncü ve son bölüm ise, Avrupa Birliği üyeliğine aday ülke konumunda bulunan Türkiye'nin, Avrupa Birliği balıkçılık politikasına uyumu konusunda yapılan ve yapılması gereken çalışmalara ayrılacaktır.

2.1. TÜRKİYE'DE BALIKÇILIK POLİTİKASI

Türkiye üç tarafı denizlerle çevrili bir ülke olarak, yüksek bir balıkçılık potansiyeline sahiptir. Buna ilişkin olarak, Türkiye balıkçılığı hakkında genel bir değerlendirme yapılacak ve sahip olduğu potansiyel tartışılacaktır. Ardından da balıkçılık alanındaki kurumsal yapılanma, kamu ve özel örgütlenme olarak iki başlıkta incelenecek, son olarak balıkçılık alanındaki hukuki düzenlemeler açıklanacaktır.

2.1.1. Türkiye'de Balıkçılık

Kuzeyde sıcaklığı ve tuzluluğu düşük (%0.17-0.18) Karadeniz, batı ve güneyde sıcaklık ve tuzluluğu yüksek Ege ve Akdeniz ile bir karışım bölgesi olan Boğazlar ve Marmara Denizine sahip Türkiye, biyolojik çeşitlilik açısından çok değerli doğal yaşam ortamlarını barındıran bir ülkedir. Karadeniz'de 247, Ege Denizi'nde 300 ve Akdeniz'de 500 balık türü bulunmaktadır. Türkiye'de ekonomik öneme sahip tür sayısı 100 civarındadır. Ülke nüfusunun yaklaşık %65'i kıyılara yerleşmiş. Bu yerleşim, yoğun yapılaşmanın olduğu kentlerden, balıkçı köylerine kadar çeşitlilik göstermekte,

tüm yerleşimlerin doğrudan ya da dolaylı olarak deniz ve kıyılar üzerinde etkileri bulunmaktadır.²⁰⁴

Deniz ve iç su kaynaklarımızın toplam yüzey alanı 25 milyon hektardır; bu rakam Türkiye'deki toplam tarım alanlarına yakındır. Bu nedenle balıkçılık kaynaklarının etkin kullanımı büyük önem taşımaktadır. Balıkçılık sektörü 47 bin kişiye doğrudan istihdam sağlamaktadır. Ancak, balıkçılık sektörünün GSYH'ye sağladığı katkı sadece yüzde 0.4'dür.²⁰⁵

Su ürünleri üretimimiz, büyük ölçüde denizlerden yapılan avlanmaya dayanmakta olup; 500 bin ton civarında seyreden toplam üretimimizin %80'i denizlerden elde edilmektedir. Su ürünleri üretiminin 120 milyon ton civarında olduğu Dünya'da, Türkiye, yaklaşık olarak 500 bin ton üretimiyle 30-35. sıralarda yer almaktadır. Avrupa Birliği ülkeleri arasında 7., Akdeniz havzasında ise 3. sırada bulunmaktadır. Türkiye dünya su ürünleri üretimi içerisinde ne yazık ki sadece %0.04'lük paya sahiptir.²⁰⁶

Türkiye'yi çevreleyen denizlerin birer yarı kapalı ve iç deniz görünümünde olmaları, Türkiye balıkçılığının kıyı (artisanal) ve kıyı ötesi (endüstriyel) balıkçılığı aşamasında kalmasına neden olmuş; açık deniz ve okyanus balıkçılığına dair bir gelişme henüz gerçekleşmemiştir. Açık deniz balıkçılığı, ülkelerin kendi deniz sınırları dışında genellikle okyanuslarda yaptıkları ve seyir süreleri aylarca devam edebilen bir deniz aşırı balıkçılık faaliyetidir. 1980'lerin ikinci yarısından sonra balıkçılık, kıyı sularından açık denizlere doğru genişlemeye başlamıştır. Birçok ülke, açık deniz balıkçılığını teşvik eden kanunlar çıkardıktan sonra, açık deniz balıkçılığı gelişme sürecine girmiştir. Açık deniz balıkçılığında gelişmiş olan ülkelerin başında Kanada, Küba, Fransa, Almanya, İspanya, İtalya, Japonya, Güney Kore, Hollanda, Norveç, Panama, Peru, Polonya, Portekiz, Romanya, Bulgaristan, Rusya, İngiltere, Amerika Birleşik Devletleri,

²⁰⁴ Türk Deniz Kuvvetleri: "Türkiye Denizlerini Tanıyor muyuz?", <http://www.dzkk.tsk.tr/turkce/bunlaribiliyormuydunuz/TurkiyeDenizleri.php>, et.: 20.12.2011.; Özel, C.: "Avrupa Birliği Balıkçılık Politikası ve Türkiye'nin Uyum", s. 13.

²⁰⁵ Şahin, Y.: "İKV Değerlendirme Notu, AB ve İş Dünyası: Balıkçılık Sektörü", İktisadi Kalkınma Vakfı, Eylül 2011, http://www.ikv.org.tr/images/upload/data/files/38-balikcilik_sektoru_-_yeliz_sahin_eylul_2011_.pdf, et.: 27.10.2011, s. 1.

²⁰⁶ Türk Deniz Kuvvetleri: "Türkiye Denizlerini Tanıyor muyuz?", et.: 20.12.2011.

Tayland, Tayvan olmak üzere 21 ülke gelmektedir. Son yıllarda Yunanistan'ın da açık deniz balıkçılığı yaptığı, Libya ile ikili ilişkiler anlaşması olduğu; buna ilaveten, Moritanya ve Gine sahillerindeki avı ile birlikte 30.000 ton üretim yaptığı bilinmektedir. Diğer taraftan Karadeniz'e kıyısı olan ülkeler içinde Bulgaristan ve Romanya da açık deniz balıkçılık faaliyeti ile 700-750 bin tonluk bir üretim miktarı sağlamaktadır.²⁰⁷ Ancak Türkiye'de, balıkçılık filusunda bu yönde bir değişiklik göze çarpmadığı gibi konuyla ilgili uluslararası her hangi bir kuruluşla da irtibat sağlanmamıştır.

Türkiye, su ürünleri üretimi için uygun doğal kaynaklara sahip olduğu halde, av miktarı istenilen düzeyde olmadığı gibi, bilinçli bir avcılığı sürdürebilme konusunda da istenilen seviyede değildir. Türkiye'de istikrarlı bir balıkçılık politikası oluşturulamadığından, gelişmelerin gerisinde kalınmış; artan tekne sayısı ve balıkçılık gücüne karşın üretimde trajik düşüşler yaşanmıştır. Av araçlarında bir standardizasyon sağlanamadığı gibi seçicilik çalışmaları da çok az sayıda ve araştırma safhasındadır. Diğer gelişmiş ülkelerde, konu ile ilgili hukukî düzenlemeler ve kontrolün Türkiye'den daha iyi yapıldığı ve hükümetlerin avcılık gibi her zaman olumlu sonuç alınamayacağı bilinen bir sektörde çalışan kitleyi teşvik edici ve onlara bazı ekonomik kolaylıklar sağlayıcı tedbirler aldığı da bilinmektedir.²⁰⁸

Balıkçı filomuzda özellikle, 22.03.1971 tarih ve 1380 sayılı Su Ürünleri Kanununun²⁰⁹ kabulünün ardından, 1980 ve 1990'lı yıllarda sağlanan teşviklerle birlikte önemli artışlar sağlanmıştır. Ancak avcılıkla üretimin, filonun büyümesiyle orantılı bir artış yerine dalgalı bir seyir izlediği ve balıkçılık üretiminde önemli bir yükseliş görülmediği gözlemlenmektedir. Alt yapılarıdaki eksikliklerin bir an önce tamamlanması gerekmektedir. Ayrıca bazı bölgelerde barınak yokluğunun, bölgedeki üretim eksikliğine olan etkisi açıkça görülmektedir. İhtiyaç duyulan bölgelere barınakların yapılması üretim eksikliğinin önüne geçilmesi için önemli bir koşuldur.²¹⁰

²⁰⁷ Hoşsucu, H. / Kınancıgil, T. vd.: "Türkiye Balıkçılık Sektörü ve 2000'li Yıllarda Beklenen Gelişmeler", Ege Üniversitesi Su Ürünleri Dergisi 2001, C. XVIII, S. 3-4, İzmir, http://jfas.ege.edu.tr/pdf/36_h_hossucu18_3-4_2001b.pdf, et.: 03.12.2011, s. 600.

²⁰⁸ Hoşsucu, H. / Kınancıgil, T. vd.: "Türkiye Balıkçılık Sektörü ve 2000'li Yıllarda Beklenen Gelişmeler", s. 595.

²⁰⁹ Bkz. 04.04.1971 tarih ve 13799 sayılı Resmi Gazete.

²¹⁰ Doğan, Ç.: "AB Balıkçılık Politikası ve Türkiye'nin Uyum Sürecindeki Durumu", s. 5.

Balıkçılık kapasitesi, her ne kadar, avcılıkla elde edilen üretim miktarını etkileyen en önemli etmenlerden biri olsa da; biyolojik, çevresel ve ekonomik etmenler de göz ardı edilmemelidir. Bu kapsamda, Türkiye’deki balıkçılık üretimindeki değişkenliği tanımlamak kolay olmamaktadır. Balıkçı teknelerine verilen ruhsat tezkerelerinden hareketle, teknelerin birden çok avcılık yöntemi ve av aracı kullanarak çeşitli türleri avlayabildiği söylenebilir. Diğer Akdeniz ülkelerinde olduğu gibi, Türkiye için de bu denli karmaşık bir balıkçılığın yönetimi zorlu bir iştir.²¹¹

2.1.2. Kurumsal Yapılanma

Bu bölümde, Türkiye balıkçılık sektöründeki kurumsal yapılanma; kamuda ve özel sektörde yer alan örgütlenme açısından iki ayrı başlık altında değerlendirilecektir.

2.1.2.1. Kamu Hukuku Örgütlenmesi

2.1.2.1.1. Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı²¹²

Ortak Balıkçılık Politikası kapsamında öncelikle, Avrupa Birliği kurallarını etkin uygulayabilecek kapasitede ve deneyimde bir idari yapının kurulması gereklidir. Türkiye’de balıkçılık, AB’nin aksine ayrı bir politika olarak değil, tarımın bir parçası olarak ele alınmaktadır. Bu bağlamda, balıkçılıkla ilgili politika oluşturulması ve uygulanmasından sorumlu başlıca kurum Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı’dır.

1971 yılında yürürlüğe giren 1380 sayılı Su Ürünleri Kanunu ile su ürünleri sektörel faaliyetleri, ana görev olarak Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığına verilmiştir. Bakanlık, balıkçılıkla ilgili faaliyetleri, bünyesinde örgütlenmiş bulunan Genel Müdürlükler vasıtasıyla yürütmektedir. 2011 yılında Bakanlık teşkilatlanmasında gerçekleştirilen değişikliklere kadar; su ürünleri avcılığı, alt yapılar, kalite kontrol, işleme sanayi ve pazarlamaya yönelik hizmetler Koruma ve Kontrol Genel Müdürlüğü; su ürünleri yetiştiriciliği ile ilgili hizmetler Tarımsal Üretim ve Geliştirme Genel

²¹¹ Koşar, İ.: “Türkiye’de Balıkçılık İstatistiklerinin İyileştirilmesi ve Avrupa Birliği Uyum Süreci”, Ege Üniversitesi Su Ürünleri Dergisi 2009, C. XXVI, S. 2, <http://jfas.ege.edu.tr/pdf/2009-2/012.pdf>, et.: 03.12.2011, s. 153.

²¹² 03.06.2011 tarih ve 639 sayılı Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı’nın Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname, Bkz. 08.06.2011 tarih ve 27958 sayılı Mükerrer Resmi Gazete.

Müdürlüğü; su ürünleri araştırmaları ise Tarımsal Araştırmalar Genel Müdürlüğünce yürütülmekteydi.

Ancak 03.06.2011 tarihli ve 639 sayılı Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı'nın Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname²¹³ ile Balıkçılık ve Su Ürünleri Genel Müdürlüğü kurularak; balıkçılıkla ilgili faaliyetlerin tek bir Genel Müdürlük tarafından yürütülmesi sağlanmıştır. Söz konusu Kanun Hükmünde Kararnamenin 10. maddesinde Balıkçılık ve Su Ürünleri Genel Müdürlüğünün görevleri şu şekilde sayılmıştır:

- a) Denizlerde ve iç sularda sürdürülebilir balıkçılık ve su ürünleri yetiştiriciliği ile avcılığının esaslarını belirlemek ve bunları teşvik etmek.
- b) Balıkçı barınakları ve balıkçılık altyapı tesisleri kurulması, işletilmesi ve denetlenmesine ilişkin usul ve esasları belirlemek ve denetimini yapmak.
- c) Balıkçılık ve su ürünleri kaynaklarını korumak, koruma, üretim ve yetiştiricilik alanlarını belirlemek ve bu alanları zararlardan koruyacak tedbirleri almak.
- d) İthal ve ihraç edilecek balıkçılık ve su ürünleri ile girdilerine ilişkin esasları belirlemek.
- e) Balıkçılık ve su ürünleri üretim kaynaklarının geliştirilmesi ve verimliliğin artırılması ile ilgili faaliyetlerde bulunmak, kontrol ve denetimleri yapmak ve yaptırmak.
- f) Balıkçılık ve su ürünleri üretiminin ve verimliliğin artırılması için gerekli girdilerin tedarikine ilişkin tedbirleri almak.
- g) Balıkçılık ve su ürünleri yetiştiriciliğine uygun istihsal sahalarına ilişkin esasları belirlemek, istihsal vasıtalarının asgari vasıf ve şartlarını, kiralama ve kullanılma esaslarını belirlemek.
- h) Balıkçılık ve su ürünleri üretim, geliştirme ve araştırma projeleri ile ilgili çalışmalar yapmak.
- i) Balıkçılık ve su ürünleri avcılığı ve yetiştiriciliği ile ilgili bilgi sistemi oluşturmak.
- j) Bakan tarafından verilen benzeri görevleri yapmak.

²¹³ Bkz. 08.06.2011 tarih ve 27958 sayılı Mükerrer Resmi Gazete.

Balıkçılık sektörü ile ilgili görev, yetki ve sorumluluğun Genel Müdürlükler arasında dağılmış olması, kamu hizmetlerinin hem yetersiz, hem de dağınık kalmasına ve balıkçılık sektörünün kendi politikalarını belirleyememesine neden olabilmekteydi. Bu çerçevede, sektördeki faaliyetlerin etkin bir şekilde yürütülmesi amacıyla, Balıkçılık ve Su Ürünleri Genel Müdürlüğü'nün kurularak, balıkçılıkla ilgili düzenlemelerin tek bir elden yürütülmesinin sağlanması yerindedir.

Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı'nda balıkçılık araştırmaları ile ilgili dört adet araştırma enstitüsü bulunmaktadır. Bunlardan ikisi Karadeniz ve Akdeniz bölgelerindeki deniz balıkçılığından sorumluyken; diğer ikisi de İç ve Doğu Anadolu bölgelerindeki iç su balıkçılığından sorumludur. Tarımsal Araştırma Projesi kapsamında, 1996 yılından itibaren, bu enstitülerin altyapıları geliştirilmektedir.²¹⁴

2.1.2.1.2. Sahil Güvenlik Komutanlığı²¹⁵

Türkiye'de koruma ve denetim hizmetleri için özel bir idari yapılanma bulunmamaktadır. Bu görevler il ve ilçe müdürlüklerinde istihdam edilen su ürünleri elemanları ve denizlerde Sahil Güvenlik Komutanlığı birimleri tarafından yürütülmektedir.

Sahil Güvenlik Komutanlığı'nın karargâhı Ankara'da olup, Komutanlık bünyesinde, 6 kişilik kadrosuyla bir su ürünleri dairesi hizmet vermektedir. Ayrıca, Sahil Güvenlik Komutanlığı'nın su ürünleri kontrolünden sorumlu olduğu bölgelerdeki karakollarında da, bir su ürünleri uzmanı görev yapmaktadır. Sahil Güvenlik Komutanlığı bu görevini, 1380 sayılı Su Ürünleri Kanunu altında, genellikle Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı'nın geçici yardım talepleri üzerine yürütmektedir.²¹⁶

²¹⁴ Food and Agriculture Organization of the United Nations: "Fishery Country Profile: Turkey, March 2008", ftp://ftp.fao.org/FI/DOCUMENT/fcp/en/FI_CP_TR.pdf, et.: 19.02.2012, s. 11.

²¹⁵ 09.08.1982 tarih ve 2692 sayılı Sahil Güvenlik Komutanlığı Kanunu, Bkz. 13.07.1982 tarih ve 17753 sayılı Resmi Gazete.

²¹⁶ Diffey, S.: "Su Ürünleri Sektörünün AB Müktesebatına Yasal ve Kurumsal Uyumunu Desteklemek İçin Teknik Yardım", Su Ürünleri Avcılığı ve Yetiştiriciliği Sektör Çalışması Nihai Rapor, Fisheries Acquis Centre, www.tarim.gov.tr/Files/Files/e.../Su_urunleri_sektoru_raporu_TR.doc, et.: 27.10.2011, s. 52.

Sahil Güvenlik Komutanlığı'nın bir su ürünleri politikası veya su ürünleriyle ilgili bir stratejisi bulunmamaktadır; bu politika ve stratejinin geliştirilmesinden Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı sorumludur. Ancak, 09.07.1982 tarihli ve 2692 sayılı Sahil Güvenlik Komutanlığı Kanununun²¹⁷ liman dışındaki görevlerini kapsayan 4. maddesinin C/7. fıkrasında “22.3.1971 tarih ve 1380 sayılı Su Ürünleri Kanununa aykırı eylemleri önlemek, izlemek, suçluları yakalamak, gerekli işlemleri yapmak, yakalanan kişi ve suç vasıtalarını yetkili makamlara teslim etmek”, Sahil Güvenlik Komutanlığı'nın görevleri arasında sayılmıştır.

Yine 2692 sayılı Sahil Güvenlik Komutanlığı Kanununun 24. maddesinde, bu Kanunun tatbikinde diğer kanunların bu Kanuna aykırı hükümlerinin uygulanmayacağı hüküm altına alınmıştır. Bu düzenlemeden de hareketle, liman sınırları dışında kalan denizlerde, 1380 sayılı Su Ürünleri Kanunu'na muhalefet halinde işlem yapacak tek yetkili makamın, Sahil Güvenlik Komutanlığı olacağı anlaşılmaktadır.²¹⁸

Ayrıca Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığınca yayınlanarak yürürlüğe giren 2/1 Numaralı Ticari Amaçlı Su Ürünleri Avcılığını Düzenleyen Tebliğ (Tebliğ No:2008/48) ile yer yasakları, av vasıtaları ve yöntemlerine ilişkin yasaklar ve türlere ilişkin düzenlemeler yapılmıştır. Yine Bakanlık tarafından, avlanma faaliyetleri ve av ile ilgili bilgileri içeren birçok çizelgenin doldurulması ve Bakanlık ilgili birimine teslim edilmesi istenmektedir. Gerek tebliğ ve gerekse düzenlenmesi gereken çizelgeler pek çok teknik ayrıntıyı içermektedir ve av yasaklarının denetlenmesi görevi Sahil Güvenlik Komutanlığı'na verilmiştir.²¹⁹

Sahil Güvenlik Komutanlığı'nın birinci görevi arama ve kurtarma faaliyetlerini gerçekleştirmektir. Sahil Güvenlik Komutanlığı, su ürünleri izleme, kontrol ve denetim faaliyetleri gibi belirli görevler için kaynak tahsis etmemektedir. Ayrıca, özel olarak izleme, kontrol ve denetim amacıyla devriye faaliyeti yürütmemekte; daha ziyade

²¹⁷ Bkz. 13.07.1982 tarih ve 17753 sayılı Resmi Gazete.

²¹⁸ Çakmak, S. / Çolak, H.: *Su Ürünleri Mevzuatı ve Yaptırımlar Açısından Değerlendirilmesi*, Tarım ve Köyşleri Bakanlığı Koruma ve Kontrol Genel Müdürlüğü, Ankara, 2004, s. 5.

²¹⁹ TMMOB Ziraat Mühendisleri Odası Su Ürünleri-Balıkçılık Meslek Dalı Ana Komisyonu e-bülteni: “Türkiye’de ve Dünya’da Balık ve Balıkçılık”, Haziran 2011, http://www.zmo.org.tr/resimler/ekler/cc771e702d16aea_ek.pdf?dergi, et.: 14.02.2012, s. 10.

denizde ve kıyıda 24 saat görev yapmakta, herhangi bir zamanda göreve veya devriye görevine çağrılabilir. ²²⁰

Sahil Güvenlik Komutanlığı gemilerinde su ürünleri eğitimi almış personel ve ağ gözü açıklığı, balık boyu, vb. ölçümler için donanım bulunmaktadır. Küçük boylu balıkların avlandığı tespit edilirse, avdan bir numune alınarak saklanmaktadır. Talep edilmesi halinde Sahil Güvenlik Komutanlığı gemilerinde Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı personeliyle ortak operasyon yapılabilir; ancak bu şekildeki ortak operasyonlarda komuta, Sahil Güvenlik Komutanlığı'nda kalmaktadır. 1380 sayılı Su Ürünleri Kanunu ile ilgili olarak en çok karşılaşılan ihlâl olayı, yasak av sahalarında veya av yasağı dönemlerinde avlanmadır. Söz konusu ihlalleri gerçekleştirenlere idari para cezası uygulanmakta, suçun tekrarı halinde de verilen ceza iki misli olarak artmaktadır. Ayrıca cezaya konu su ürünleri, zapt ve müsadere edilmektedir. ²²¹

Sahil Güvenlik Komutanlığı, bilgilendirme faaliyetleri kapsamında, mevzuatın balıkçılar tarafından daha iyi anlaşılması, böylece daha etkin bir şekilde uygulanması, balıkçıların sorunlarının çözüme kavuşturulması ve yasadışı balıkçılık faaliyetlerinin çevreye verdiği zarara ilişkin bilinçlendirme yaratılması amacı ile balıkçı dernekleri ve kooperatiflerinde bilgilendirme toplantıları düzenlemektedir. Tüm bilgilendirmelere rağmen yasadışı su ürünleri avcılığı yaptığı tespit edilen tekne sayısı 2009 yılında 2.271 iken, 2010 yılında 2.330'a artmıştır. ²²²

Avrupa Birliğinde uygulanan toplam avlanabilir stok miktarının belirlenmesi ve kota uygulaması, stok tahminini ve kotaların dağıtımı ve idaresini gerektirmektedir. Bu uygulamalar için mevzuatımızda hukuksal imkan bulunmasına karşın ek idari, mali ve teknik kaynaklara ihtiyaç vardır. Denetim hizmetlerinin yürütülebilmesi için eksiksiz bir alt yapıya, özel eğitilmiş personele, bu personele ait çalışma esaslarının belirtileceği ayrı bir mevzuata ve balıkçı gemilerinin izlenebilmesini sağlayacak bir sisteme gereksinim

²²⁰ Diffey, S.: “Su Ürünleri Sektörünün AB Müktesebatına Yasal ve Kurumsal Uyumunu Desteklemek İçin Teknik Yardım”, s. 52.

²²¹ Bkz. 22.3.1971 tarih 1380 sayılı Su Ürünleri Kanunu, Kısım VIII; Diffey, S.: “Su Ürünleri Sektörünün AB Müktesebatına Yasal ve Kurumsal Uyumunu Desteklemek İçin Teknik Yardım”, s. 52.

²²² TMMOB Ziraat Mühendisleri Odası Su Ürünleri-Balıkçılık Meslek Dalı Ana Komisyonu e-bülteni: “Türkiye’de ve Dünya’da Balık ve Balıkçılık”, s. 10.

duyulmaktadır. Bu doğrultuda Gemi İzleme Sistemi oluşturularak; balıkçı gemilerinin hızı ve seyrine ilişkin bilgilerin kayıtlarının tutulması sağlanmıştır. Çalışmalar, AB projesi kapsamında gerçekleştirilmiş, Sahil Güvenlik Komutanlığı bünyesinde gerekli sistem oluşturulmuş, donanım ve yazılım temin edilmiş, eğitimler alınmıştır. Su Ürünleri Bilgi Sistemi (SUBİS) ile bağlantısı oluşturulan bu sistem, Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı ile Sahil Güvenlik Komutanlığı tarafından ortaklaşa işletilmektedir. Sistemin işleyişi, 2007 yılında 86 adet orkinos av teknesine mavi kutu takılması ve bu teknelerin izlenmesi yoluyla test edilmiştir. Sistem aracılığı ile 2008 yılında 198 tekne takip edilmiştir. AB mevzuatına uyumlu olarak, 1 Ocak 2010'dan sonra boyu 15 metreden büyük teknelere cihaz takılmasının zorunlu kılınması ve 1.245 teknenin izlenmesi planlanmaktadır. Takip otomatik tanımlama sistemi ile yapılacak ve uydu bazlı sistemle entegre edilecektir.²²³ Bugün Türkiye'de denetim hizmetleri Bakanlığa bağlı 15 adet kontrol teknesi ve Sahil Güvenlik Komutanlığı'nın 60 adet kontrol botu ile gerçekleştirilmektedir.²²⁴

2.1.2.1.3. Jandarma Genel Komutanlığı²²⁵

1380 sayılı Su Ürünleri Kanununa aykırı suçlar hakkında zabıt varakası tutmak, suçta kullanılan istihsal vasıtalarını zapt etmek ve bunları adli mercilere teslim etmek Jandarma Genel Komutanlığı'nın konuyla ilgili başlıca görevleri arasındadır. Jandarma il ve ilçe belediye sınırları dışında kalan yerler ile polis teşkilatı bulunmayan yerlerde bu görevi yerine getirmektedir.

2.1.2.1.4. Orman ve Su İşleri Bakanlığı²²⁶

Orman ve Su İşleri Bakanlığı'nın başlıca görev alanlarını, orman içi su kaynaklarında yaban hayatı koruma, kullanım esasları ve koruma tedbirleri ile ilgili uluslararası sözleşme yükümlülüklerini yerine getirmek oluşturmaktadır.

²²³ EU-Turkey Chambers Forum: "Türk İş Dünyası İçin AB Mevzuatı", s. 82.

²²⁴ Diler, A. / Bolat, Y.: "Türkiye Balıkçılık Mevzuatının AB Ortak Balıkçılık Politikasına Uyumu", s. 90.

²²⁵ 10.03.1983 tarih ve 2803 sayılı Jandarma, Teşkilat, Görev ve Yetkileri Kanunu, Bkz. 12.03.1983 tarih ve 17985 sayılı Resmi Gazete.

²²⁶ 29.06.2011 tarih ve 645 sayılı Orman ve Su İşleri Bakanlığı'nın Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname, Bkz. 04.07.2011 tarih ve 27984 sayılı Mükerrer Resmi Gazete.

2.1.2.1.5. Kültür ve Turizm Bakanlıęı²²⁷

Kültür ve Turizm Bakanlığı, su ürünleri tesislerinin, tarihi ve sit alanı olan yerler ile turizm alanlarını olumsuz etkilememesi amacı ile bu tesislerin kuruluşları öncesinde; devletin hüküm ve tasarrufu altındaki yerlerin ve kaynakların il özel idareleri tarafından kiralanmasında görüş vermektedir.

2.1.2.1.6. Ulaştırma, Denizcilik ve Haberleşme Bakanlıęı²²⁸

Ulaştırma, Denizcilik ve Haberleşme Bakanlığı, 1380 sayılı Su  r nleri Kanunu'nun 3. maddesinde yer alan "10.06.1946 tarih ve 4922 sayılı Denizde Can ve Mal Koruma Hakkındaki Kanun²²⁹ ve bu Kanuna istinaden çıkarılmış tüzük ve yönetmelik hükümlerinin saklı tutulmuş" olması ile, deniz dalyanları ile voli yerlerinin ve mansapların sınırlarının tespitine liman dairesi temsilcilerinin katılması öngörülen 5. madde ile, üretme havuzlarının tesisine izin verilmeden önce seyir emniyeti ve deniz güvenliği bakımından bir engel teşkil edip etmedikleri hususunda Liman İdaresinden izin alınması gerekliliğini bildiren 13. maddesi ile görevlendirilmiştir.²³⁰

2.1.2.1.7. Ziraat Bankası Ař²³¹

Ziraat Bankası, , mevzuatına uygun kullandırılan, avcılık için ihtiyaç duyulan araç ve gercin (deniz motorları, balıkçı tekneleri, ağlar, balık bulucu cihazlar, balık adam takımı, vb. donanımlar) edindirilmesi, tesislerin işletme giderleri (akaryakıt, yağ, kumanya ve avans, ile bakım-onarım vb.) ile ürünün pazarlanması için ihtiyaç duyulan (sandık, buz, kağıt, nakliye vb.) gibi her türlü giderin karşılanması, s s balıkçılığı

²²⁷ 16.04.2003 tarih ve 4848 sayılı Kültür ve Turizm Bakanlığı Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun, Bkz.29.04.2003 tarih ve 25093 sayılı Resmi Gazete.

²²⁸ 26.09.2011 tarih ve 655 sayılı Ulaştırma, Denizcilik ve Haberleşme Bakanlığı'nın Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükümünde Kararname, Bkz. 01.11.2011 tarih ve 28102 sayılı Mükerrer Resmi Gazete.

²²⁹ Bkz. 14.06.1946 tarih ve 6333 sayılı Resmi Gazete.

²³⁰  zel, C.: "Avrupa Birliği Balıkçılık Politikası ve Türkiye'nin Uyumunu", s.8.

²³¹ 15.11.2000 tarih ve 4603 sayılı Türkiye Cumhuriyeti Ziraat Bankası, Türkiye Halk Bankası Anonim şirketi ve Türkiye Emlak Bankası Anonim şirketi Hakkında Kanun, Bkz. 25.11.2000 tarih ve 24241 sayılı Resmi Gazete.

haricindeki her türlü balık yetiştiriciliği için kredi açmaktadır. Açılan kredilerde %25’den az olmamak kaydıyla öz kaynak katkısı aranmaktadır.²³²

2.1.2.1.8. Türkiye İstatistik Kurumu²³³

Balıkçılık sektörüyle ilgili olup plan ve yıllık programlarda kullanılacak bilgileri toplamak, derlemek ve yaymak Türkiye İstatistik Kurumu’nun başlıca görevleri arasındadır.

2.1.2.1.9. Türk Standartları Enstitüsü²³⁴

65.140.30 kodlu Balıkçılık ve Balık Yetiştirme katalog grubu içinde, deniz kabukluları ve diğer su ürünlerinin yetiştirilmesi ve toplanması, su memelileri ile sürüngenlerin avlanmasına ait standartlar ile tatlı su ve deniz balıklarına ait standartlar ve işleme değerlendirme, kalite standartlarını belirlemek Türk Standartları Enstitüsü’nün görevlerindendir.²³⁵

2.1.2.1.10. Üniversiteler²³⁶

Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı’na bağlı araştırma enstitülerine ek olarak Üniversiteler de balıkçılık araştırmaları yürütmektedirler. Su ürünleri fakültesi veya meslek yüksekokulu bulunan ya da ziraat fakültesi içerisinde balıkçılık bölümü bulunan üniversite sayısı 20’yi bulmaktadır. Ayrıca bunlara ek olarak 3 üniversitede deniz bilimleri enstitüsü hizmet vermektedir. Tüm balıkçılık fakülte veya yüksekokulları, yetiştiricilik, balık yakalama ve işleme olmak üzere üç ana bölümden oluşmaktadır.²³⁷

²³² T.C. Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı: *Dokuzuncu Kalkınma Planı 2007-2013 Balıkçılık- Özel İhtisas Komisyonu Raporu*, Ankara, 2007, s.72.

²³³ 10.11.2005 tarih ve 5429 sayılı Türkiye İstatistik Kanunu, Bkz. 18.11.2005 tarih ve 25997 sayılı Resmi Gazete.

²³⁴ 18.11.1960 tarih ve 132 sayılı Türk Standartları Enstitüsü Kuruluş Kanunu, Bkz. 22.11.1960 tarih ve 10661 sayılı Resmi Gazete.

²³⁵ T.C. Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı: *Dokuzuncu Kalkınma Planı 2007-2013 Balıkçılık- Özel İhtisas Komisyonu Raporu*, s. 72.

²³⁶ 28.03.1983 tarih ve 2809 sayılı Yükseköğretim Kurumları Teşkilat Kanunu, Bkz. 30.03.1983 tarih ve 18003 sayılı Resmi Gazete.

²³⁷ Food and Agriculture Organization of the United Nations: “Fishery Country Profile: Turkey, March 2008”, s. 12.

2.1.2.2. Özel Hukuk Örgütlenmesi

2.1.2.2.1. Üretici Örgütlenmesi

Türkiye, balıkçılık sektöründeki üretici örgütlenmesi konusunda, su ürünleri üretici birlikleri ve su ürünleri kooperatifleri olmak üzere iki farklı hukukî dayanağa ve örgütlenme biçimine sahiptir.

24.04.1969 tarih ve 1163 sayılı Kooperatifler Kanunu²³⁸ ile 29.06.2004 tarih ve 5200 sayılı Tarımsal Üretici Birlikleri Kanunlarının²³⁹ amacı, tüzel kişilik oluşturmaktır. Ancak bu konudaki AB mevzuatı tüzel kişilik oluşturulmasını değil, belirli kriterleri karşılayan tüzel kişiliklerin tanınmasını hedeflemektedir. Öte yandan, her iki kanun da, AB mevzuatında önemli yere sahip olan müdahale mekanizması ve örgütler tarafından belirlenen kuralların üye olmayan balıkçılara genişletilmesi gibi konuları ele almaktan kaçınmaktadır. Bu bağlamda, su ürünleri sektöründeki üretici örgütleri için ayrı bir kanun çıkarılması veya mevcut kanunlarda değişiklik yapılması tartışmaya açılmış, ancak bu tartışma sonuçlandırılmamıştır.²⁴⁰

Bir başka önemli husus ise, Avrupa Birliği mevzuatı uyarınca, üretici örgütlerinin tanınması sonrasında bu örgütlerin bazı faaliyetlerinin desteklenmesi amacıyla sağlanan mali yardımlardır. Türkiye’de, ne yazık ki mevcut kanunlarda bu yönde bir düzenleme bulunmamaktadır. Birlik’dekilere benzer mekanizmalar konusunda deneyim kazanılması açısından, bu örgütlerin piyasa koşullarında yetki kullanması, etkinliklerini ortaya koyacak biçimde kurulması ve tanınmasına yönelik destek programlarının oluşturulması gerekmektedir.²⁴¹

Balıkçılık kooperatiflerinin kuruluş amacı; her türlü su ürünlerinin üretimi, yetiştiriciliği, avcılığı, işlenmesi, depolanması ve pazarlanması konularında ortaklarına hizmet vermek ve gerektiğinde bu konularla ilgili tesisleri kurmak ve işletmektir. Bundan başka, piyasaya sevk işlerinde su ürünlerinin istenen ve ihtiyaca uygun şekilde hazırlanmasını, muhafaza edilmesini ve naklini sağlamaktır. 1380 sayılı Su Ürünleri

²³⁸ Bkz. 10.05.1969 tarih ve 13195 sayılı Resmi Gazete.

²³⁹ Bkz. 06.07.2004 tarih ve 25514 sayılı Resmi Gazete.

²⁴⁰ EU-Turkey Chambers Forum: “Türk İş Dünyası İçin AB Mevzuatı”, s. 85.

²⁴¹ EU-Turkey Chambers Forum: “Türk İş Dünyası İçin AB Mevzuatı”, s. 85.

Kanunu'nun 15. maddesine göre su ürünleri üreticileri, mesleklerinin özelliklerine uygun kooperatif ve birlikler kurabilmektedirler. 31.01.2012 tarihi verilerine göre, su ürünleri üreticilerinden toplam 30.021'i, 557 su ürünleri kooperatifi çerçevesinde örgütlenmiştir.²⁴²

Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı bünyesinde özel olarak su ürünleri kooperatiflerine yönelik bir birim bulunmamaktadır. Buna rağmen Tarım Reformu Genel Müdürlüğü Teşkilatlanma Daire Başkanlığı, tarımsal amaçlı kooperatiflerle ilgili 1163 sayılı Kooperatifler Kanunu çerçevesinde, su ürünleri kooperatiflerine yönelik hizmetleri yürütmektedir.

5200 sayılı Tarımsal Üretici Birlikleri Kanunu kapsamında, 4 adet balıkçılık üretici birliği (Muğla Bodrum Su Ürünleri Yetiştiriciliği, Muğla Merkez Alabalık Yetiştiriciliği, İzmir Merkez Su Ürünleri Yetiştiriciliği ve Denizli Çameli Alabalık Yetiştiricileri) kurulmuştur. Üretici örgütlenmesi teşvik edilmesi gereken bir konu olup, AB balıkçılık sistemi içinde balıkçı organizasyonları büyük rol oynamaktadır. Balıkçılık politikalarının tayininde, destekleme uygulamalarında, pazar ve fiyat teşekkülünde bu kuruluşların rolü bulunmaktadır. Benzer örgütlenme biçiminin, Türkiye'nin sosyo-kültürel ve sosyo-ekonomik yapısına uygun olarak tesis edilmesi sağlanmalıdır.²⁴³

Sektörde üreticilerin örgütlenmesi ve yönetim sürecine dahil olması, gerek AB Ortak Pazar Organizasyonu ile ilgili düzenlemelere uyum sağlanması gerekse de ulusal yönetimin daha katılımcı ve bütünsel bir yaklaşımla planlanması açısından önemlidir. Bunların yanı sıra, balıkçıların örgütlenmesi, avcılık miktarının takibinde, balıkçıların sosyal ve ekonomik koşullarının saptanmasında gerekli olan verilerin akışını hızlandıracak, ortak pazarın örgütlenmesine ilişkin 104/2000 sayılı Konsey Tüzüğü'ne uyum sağlayacaktır. Bu kapsamda, Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı,

²⁴² T.C. Tarım Reformu Genel Müdürlüğü: "Tarımsal Örgütlenme Tablosu (31.01.2012 tarihi itibarıyla)", <http://www.tarimreformu.gov.tr/Icerik.aspx?MenuID=108>, et.: 14.02.2012.

²⁴³ T.C. Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı: *Dokuzuncu Kalkınma Planı 2007-2013 Balıkçılık- Özel İhtisas Komisyonu Raporu*, s. 73.

kooperatiflerin koordinasyonunun temini ve karar alma mekanizmasına dahil edilmesine yönelik gerekli hukukî düzenlemeleri gerçekleştirmelidir.²⁴⁴

Dünya ölçeğinde kooperatif örgütlenmesinde Avrupa ilk sırayı almaktadır. Diğer bir deyişle, avcılık faaliyetleri altyapı, girdi kullanımı, avcılık, dışsatım olarak öncelikle kooperatifler tarafından yürütülmektedir. AB ile uyum sürecinde, kooperatif örgütlenmesinin üretici birliklerine dönüştürülebilmesi alternatifi üzerinde durulmalıdır. Balıkçılık sektöründeki üretici örgütlenmesi açısından 5200 sayılı Tarımsal Üretici Birlikleri Kanunu bir temel teşkil etmesine rağmen, ilgili AB mevzuatının gereklerini karşılayamamaktadır.²⁴⁵

2.1.2.2.2. Sivil Toplum Kuruluşları

Üretici örgütlenmelerinin yanı sıra, sektörle ilgisi bulunan çok çeşitli sivil toplum kuruluşları da bulunmaktadır (sanayi organları, araştırma ve çevre grupları, vb.). Bu sivil toplum kuruluşlarından en önemli dört tanesi Türkiye Su Ürünleri Federasyonu, Deniz Temiz ve Turmepa Derneği, Türk Deniz Araştırmaları Vakfı (TÜDAV), Türkiye İç Su ve Deniz Kültür Balıkçılığı Dernekleri'dir.²⁴⁶

2.1.3. Balıkçılığa İlişkin Hukukî Düzenlemeler

Su ürünleri, konusu itibariyle çeşitli alanları içerdiğinden, oldukça kapsamlı mevzuata sahiptir. Balık üretim işletmelerinin kuruluş ve çalışmalarını sürdürmelerinden, su ürünleri avcılığına, av yasaklarına, üreticilerin kooperatif örgütlenmesinden, ÇED uygulaması ve dışalım ve dışsatıma dek uzanan ve daha genişletmeye olanak sağlayan, bir mevzuat zinciri bulunmaktadır.²⁴⁷ Bu bölümde, balıkçılık sektörünün düzenlenmesi ve yönetimine ilişkin temel hukukî çerçeve, hukukî

²⁴⁴ Koşar, İ.: “Türkiye’de Balıkçılık İstatistiklerinin İyileştirilmesi ve Avrupa Birliği Uyum Süreci”, s. 156.

²⁴⁵ T.C. Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı: *Dokuzuncu Kalkınma Planı 2007-2013 Balıkçılık- Özel İhtisas Komisyonu Raporu*, s. 73.

²⁴⁶ Diffey, S.: “Su Ürünleri Sektörünün AB Müktesebatına Yasal ve Kurumsal Uyumunu Desteklemek İçin Teknik Yardım”, s. 33.

²⁴⁷ Elbek, A. G. / Çıra, E. / Emiroğlu, D.: *Su Ürünleri Yürütmeliği*, Ege Üniversitesi Basımevi, İzmir, 2008, s. 7.

düzenlemelerin temel yapısı ve hiyerarşik sırası dikkate alınarak açıklanmaya çalışılacaktır.

1970’li yıllara kadar Osmanlılar döneminden kalan mevzuatla idare olunan ve korunmaya çalışılan sularımız ve su ürünlerimiz, 22.03.1971’de, 1380 sayılı Su Ürünleri Kanunu ile günün koşullarına göre çağdaş bir kalıba sokulmuştur. Su ürünleri konularını, tümüyle kapsamına alan ve bu yönüyle temel mevzuat niteliği taşıyan 1380 sayılı Su Ürünleri Kanununun tasarı hazırlama dönemi 1969 yılına dayanmaktadır. Ancak Kanun, bundan iki yıl sonra, 1971’de kabul olunmuştur.²⁴⁸

1986 tarihli 3288 sayılı Kanun ve 2003 tarihli 4950 sayılı Kanunla değişik 1380 sayılı Su Ürünleri Kanunu, Türkiye’de yapısal düzenlemelerin temelini teşkil etmekte olup; su ürünleri avcılığı ve yetiştiriciliği ile ilgili bütün faaliyetler, bu Kanun kapsamına girmektedir. Su Ürünleri Kanunu, Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı yetkisi altında çıkarılan, su ürünlerini düzenlemeye yönelik yönetmelik ve tebliğler için dayanak oluşturmaktadır. Anılan Kanunun 1. maddesi kapsam maddesi olup, “su ürünlerinin korunması, istihsalı ve kontrolü” ile ilgili hususları içermektedir. Kanunun 2. maddesi ise, su ürünleri teriminin tarifi de dahil olmak üzere, Kanunda geçen terimlerin tariflerini vermektedir.

1380 sayılı Su Ürünleri Kanununun uygulamaya yönelik ayrıntıları, Su Ürünleri Yönetmeliği²⁴⁹, Su Ürünleri Toptan ve Perakende Satış Yerleri Yönetmeliği²⁵⁰, Su Ürünleri Alanında Faaliyet Gösteren Gemilere İlişkin Hijyen Kuralları Yönetmeliği²⁵¹, Balıkçı Barınakları Yönetmeliği²⁵² gibi çeşitli yönetmeliklerle düzenlenmektedir. Ayrıca söz konusu kanun ve yönetmelikler doğrultusunda, yarım düzine kadar genelge, talimat vb. mevzuat uygulanmaktadır.

1380 sayılı Su Ürünleri Kanununa dayanılarak, 1995 yılında yayınlanan Su Ürünleri Yönetmeliği ise, balıkçılığı düzenleyen temel hukukî belgedir. Yönetmelikte genel olarak; su ürünleri ruhsat tezkereleri, istihsal sahaları hakkındaki hükümler,

²⁴⁸ Elbek, A. G. / Çıra, E. / Emiroğlu, D.: *Su Ürünleri Yürütmeliği*, s. 10.

²⁴⁹ Bkz. 10.03.1995 tarih ve 22223 sayılı Resmi Gazete.

²⁵⁰ Bkz. 19.06.2002 tarih ve 24790 sayılı Resmi Gazete.

²⁵¹ Bkz. 16.02.2010 tarih ve 27495 sayılı Resmi Gazete.

²⁵² Bkz. 13.12.1996 tarih ve 22846 sayılı Resmi Gazete.

patlayıcı ve tehlikeli madde kullanma yasağı, av donanımı, yasaklar, sınırlamalar ve yükümlülükler, su ürünleri hijyeni ile denetim ve kontrol hususları hakkında çeşitli hükümler içermektedir.

Su Ürünleri Yönetmeliği kapsamında, geçmişte sirküler adı ile su ürünleri avcılığına ilişkin yapılan düzenlemeler, 2005/9986 sayılı Mevzuat Hazırlama Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelik²⁵³ nedeniyle, Tebliğ adı ile yayımlanmaktadır. Ticari ve amatör avcılık için ayrı ayrı düzenlenen Tebliğler; ilgili kamu kuruluşları, bilimsel kuruluşlar ve balıkçı örgütlerinden oluşan Su Ürünleri Danışma Kurulu vasıtası ile hazırlanmaktadır. Ancak, bu kurulun kuruluş ve çalışmasına ilişkin hukukî dayanak bulunmamakta, Bakanlığın tercihleri doğrultusunda çalışma yapılmaktadır. Bu yapısı ile Avrupa Birliği'nde görülen yapılanmalardan büyük farklılık göstermektedir.²⁵⁴

Su ürünleri kaynaklarımızdan ekonomik olarak yararlanmak, üretimi ve su ürünlerinin ihracatını artırmak için deniz ve iç sularımızdaki su ürünlerinin kalite ve stoklarının korunması, ekonomik türlerin geliştirilmesi, suların kirlenmesinin önlenmesi ve su ürünlerinin kalkınma plan hedeflerine uygun gelişmesini sağlamak amacıyla, 1380 sayılı Su Ürünleri Kanunu ve buna ait Yönetmeliğin ilgili maddeleri gereğince Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı, denizlerde ve iç sularda ticari amaçlı su ürünleri avcılığını düzenlemeye yönelik tebliğlerle çeşitli yasak, sınırlama ve yükümlülükler getirmektedir.²⁵⁵ Son yayınlanan 2008/48 numaralı Ticari Amaçlı Su Ürünleri Avcılığını Düzenleyen 2/1 Numaralı Tebliğ²⁵⁶ ile, (31/8/2012 tarihine kadar geçerlidir) avcılığın kontrol altında ve doğal kaynaklar tahrip edilmeden yapılması hedeflenmektedir. Bu Tebliğ genel olarak; donanım kısıtlamaları ve yasakları, av sahalarına yönelik kontrol tedbirleri, koruma altına alınan bölgelerin oluşturulması ve kapsamı, sezonsal sınırlamalar, balık boyu limitlerinin belirlenmesi ve avlanması yasak türlerin belirlenmesi hususlarını düzenlemektedir.

²⁵³ Bkz. 17.02.2006 tarih ve 26083 sayılı Resmi Gazete.

²⁵⁴ Düzgüneş, E. / Seçer, S. vd: "Balıkçılık Sektöründe Türkiye AB İlişkileri", s. 4.

²⁵⁵ Hoşsucu, H. / Kınancıgil, T. vd.: "Türkiye Balıkçılık Sektörü ve 2000'li Yıllarda Beklenen Gelişmeler", s. 596.

²⁵⁶ Bkz. 21.08.2008 tarih ve 26974 sayılı Resmi Gazete.

Kısaca özetlemek gerekirse, balıkçılık mevzuatımız başta 1380 sayılı Su Ürünleri Kanunu olmak üzere, sektöre ilişkin ve sektörle ilgili çok sayıda kanun ve yönetmeliğe dayanmaktadır.²⁵⁷

- a) Su ürünleri kooperatifleri bağlamında, 1163 sayılı Kooperatifler Kanunu,
- b) Üretici birlikleri bağlamında, 5200 sayılı Tarımsal Üretici Birlikleri Kanunu,
- c) Su kirliliği bağlamında, 09.08.1983 tarih ve 2872 sayılı Çevre Kanunu²⁵⁸ ile 04.04.1990 tarih ve 3621 sayılı Kıyı Kanunu²⁵⁹,

d) Avcılık teknelerinde bulundurulması gerekli gemi adamları ile ilgili Gemi Adamlarının İkamet Yerleri, Sağlık ve İaşelerine Dair Yönetmelik²⁶⁰.

2.2. TÜRKİYE BALIKÇILIK ALANI

Türkiye balıkçılık alanının tespitinde, iç sular ve karasuları ile ilgili düzenlemelerin tüm denizler açısından ortak hükümler içermesi itibariyle; öncelikle konuyla ilgili mevzuat genel hatlarıyla incelenecektir. Ardından Ege, Akdeniz ve Karadeniz'in kendine has özelliklerinin bulunması ve bu denizlerde yaşanan sorunların birbirinden farklı yapılarda olması nedeniyle; bu denizler tek tek ele alınacak ve yaşanan sorunlar ortaya konulmaya çalışılacaktır.

2.2.1. Genel Olarak

Türkiye, Dünya'daki coğrafi konumu dolayısıyla zengin su ürünleri potansiyelini haizdir. Ayrıca balıkçılık alanının büyük kısmını oluşturan farklı ekolojik özellikteki denizlere ve 8.333 km'lik bir kıyı şeridinde, su ürünleri üretim alanı olarak kullanılabilecek 178 bin km² doğal ve 3.442 km² baraj göllerine sahiptir. Türkiye'nin

²⁵⁷ Elbek, A. G. / Çıra, E. / Emiroğlu, D.: *Su Ürünleri Yürütmeliği*, s. 4.

²⁵⁸ Bkz. 11.08.1983 tarih ve 18132 sayılı Resmi Gazete.

²⁵⁹ Bkz. 17.04.1990 tarih ve 20495 sayılı Resmi Gazete.

²⁶⁰ Bkz. 20.12.1989 tarih ve 20378 sayılı Resmi Gazete.

adalar dahil sahip olduğu 8.333 km’lik kıyı şeridinin, %20.34’ü Karadeniz, %11.20’si Marmara, %33.66’sı Ege Denizi ve %20.07’si Akdeniz’de bulunmaktadır.²⁶¹

Tablo 5. Türkiye Deniz Kaynakları Alanları²⁶²

Deniz Kaynakları Alanları	Kıyı uzunluğu (km)	Balıkçılık Alanı (ha)
Karadeniz, Ege Denizi ve Akdeniz	6.892	23.475.000
Marmara Denizi, İstanbul ve Çanakkale Boğazları	1.441	1.132.200
Toplam	8.333	24.607.200

2.2.1.1. Türkiye’nin İç Sular İle İlgili Uygulamaları

İç sular 1982 tarihli BMDHS’nin 8. maddesinde, karasuları esas hattının berisinde kalan sular olarak tanımlanmış olup; 5. maddesinde de normal esas hat, sahildar devletin resmen kabul edilmiş büyük ölçekli deniz haritalarında belirtildiği şekliyle, sahil boyunca uzayan en düşük cezir hattı olarak tanımlanmıştır. Görüleceği üzere iç sular, ana kara ile sahil boyunca uzayan en düşük cezir hattı yani esas hat arasında kalan su alanını oluşturmaktadır.

Devletler hukukunda genel ilke, iç suların kıyı devleti ülkesinin bir parçası olduğudur. O halde limanlar, koylar, körfezler, kapalı denizler gibi iç suları teşkil eden deniz parçası kara ülkesinin bir uzantısıdır. Böylece karaların bittiği yerden, karasularının iç sınırlarına kadar uzanan ve kıyının bütün eğilimlerine göre uzayıp giden deniz parçası iç suları teşkil etmektedir. Türkiye bir kıyı devleti olarak, değişik iç su alanlarına sahiptir. Gerek 15.05.1964 tarih ve 476 sayılı eski Karasuları Kanunu, gerekse de bu Kanunu yürürlükten kaldıran 20.05.1982 tarih ve 2674 sayılı son Karasuları Kanunu, Türkiye’nin iç sulara sahip olduğunu belirtmektedir.²⁶³

2674 sayılı Karasuları Kanununun 3. maddesinde Türk Karasularının esas hattın itibaren ölçülmeye başlanacağı belirtilmiş; 4. maddesinde ise esas hatların kara tarafında kalan suları ile körfez sularının, Türk iç suları olduğu hükme bağlanmıştır. Ayrıca, daimi liman tesislerinin kıyının bir parçası sayılacağı ve bu tesislerden en açıkta

²⁶¹ Türk Deniz Kuvvetleri: “Türkiye Denizlerini Tanıyor muyuz?”, et.: 20.12.2011.

²⁶² Diffey, S.: “Su Ürünleri Sektörünün AB Müktesebatına Yasal ve Kurumsal Uyumunu Desteklemek İçin Teknik Yardım”, s. 47.

²⁶³ Ceyhun, G. Ç. / Oral, E. Z. / Işık, N.: “Kıyı Ülkeleri İçin Deniz Yetki Alanlarının Önemi”, s. 3.

olanlarının kara tarafında kalan suları ile dış limanların da iç sulara dâhil olacağı belirtilmiştir.

Son olarak ise, 2692 sayılı Sahil Güvenlik Komutanlığı Kanununun 1. maddesinde, Marmara Denizi ilâ İstanbul ve Çanakkale Boğazlarının da Türk iç sularına dâhil olduğu belirtilmiştir. Marmara Denizi Karadeniz'i Akdeniz ve Ege Denizi'ne bağlayan bir iç deniz olup; Karadeniz'e İstanbul Boğazı, Akdeniz ve Ege Denizi'ne ise Çanakkale Boğazı ile bağlanmaktadır. Türkiye'nin Asya ve Avrupa kısımlarını da birbirinden ayıran Marmara Denizi'nin yüzölçümü 11,350 km²'dir.²⁶⁴

2.2.1.2. Türkiye'nin Karasuları İle İlgili Uygulamaları

Karasuları, bir devletin kara ülkesini çevreleyen ve açık denize kadar uzanan deniz kuşağını belirtmek için kullanılan bir terimdir. Karasuları, devletin sahilleri veya iç sularının dış sınırı (normal esas hat veya düz esas hat) ile açık deniz arasında belirli genişlikteki bir deniz alanını ifade eder. Dolayısıyla karasuları kavramı da diğer bazı deniz alanları gibi coğrafi bir kavram olmaktan çok hukuki bir kavramdır.²⁶⁵

Kıyı devleti karasularında tam egemenlik hakkına sahiptir. Bu egemenlik hakkının tam olmasının anlamı, karasuları alanında sadece belirli faaliyetler veya haklar bakımından değil, bir bütün olarak yasama, yürütme ve yargılama, yetkisini de kapsamasıdır. Bu yönüyle karasularındaki hükümler ile kara ülkesindeki hükümler neredeyse aynıdır. Karasularındaki egemenlik, kara ülkesindeki egemenlikten sadece bir hususta ayrıcalık arz etmektedir. Deniz kamu hukuku, kıyı devletin karasularındaki egemenliğine, yabancı gemilere zararsız geçiş hakkı tanıyarak bir sınırlandırma getirmiştir.²⁶⁶

2674 sayılı Karasuları Kanunu genel bir düzenlemeyle Türk Karasularının genişliğini 6 mil olarak belirlemiş; ancak Bakanlar Kuruluna belirli denizlerin özelliklerini göz önünde bulundurarak, bu genişliği artırma yetkisi vermiştir. Bakanlar Kurulu, 29/05/1982 tarih ve 8/4742 sayılı Kararnamesiyle, 2674 sayılı Kanunun verdiği

²⁶⁴ Wikipedia, The Free Encyclopedia.

²⁶⁵ Ceyhan, G. Ç. / Oral, E. Z. / Işık, N.: "Kıyı Ülkeleri İçin Deniz Yetki Alanlarının Önemi", s. 3.

²⁶⁶ Cin, T.: "Devletlerarası Hukukta Balıkçılık", s. 32.

yetkiyi kullanarak ve Türkiye’yi çevreleyen denizlerin özellikleri ile hakkaniyet ilkesini göz önünde bulundurarak, Karadeniz ve Akdeniz’de mevcut olan durumun sürdürülmesini kararlaştırmıştır. 2674 sayılı Kanun yürürlüğe girmeden önce, Karadeniz ve Akdeniz’in karasuları genişliği 12 deniz miliydi. Dolayısıyla günümüzde Türk karasularının genişliği; Ege’de 6 mil; Karadeniz ve Akdeniz’de ise 12 deniz milidir.

Kıyı devletlerinin karasularında balıkçılığa bakış açıları, birbirinden farklılık arz edebilmektedir. Buna göre devletleri, üç açıdan sınıflandırmak mümkündür;²⁶⁷

a) Karasularında balık avcılığını, yalnızca ulusal balıkçılarına ve uyruklu gemilerine açan ülkeler: Türkiye, İngiltere, Fransa, Rusya, Almanya ve İspanya.

b) Ulusal balık avcılarına, kimi ayrıcalıklar tanımakla birlikte, yabancılara da, balık avcılığı hakkı tanıyan ülkeler: Belçika, Norveç, İsveç ve İtalya.

c) İkili anlaşmalarla, birliktelik sağlayan ülkelere, kendi karasularında, karşılıklı balık avcılığı hakkı tanıyan ülkeler: Amerika Birleşik Devletleri, Hollanda, Portekiz ve Yunanistan.

19.04.1926 tarih ve 815 sayılı Türkiye Sahillerinde Nakliyatı Bahriye (Kabotaj) ve Limanlarla Karasuları Dâhilinde İcrayı Sanat ve Ticaret Hakkında Kanun’un²⁶⁸ 3. maddesi “*Kara suları dahilinde balık, istiridye, midye, sünger, inci, mercan, sedef ve saire saydı, kum ve çakıl ve saire ihracı ve gerek sathı bahirde ve gerek ka’rı bahirde mevcut kazazede sefain ve merakiple enkazı metrukenin ihraç ve tahlisi dalgıçlık, arayıcılık, kılavuzluk, deniz bakkallığı, bilcümle Türk vesait ve merakibi bahriyesi derununda kaptanlık, çarkçılık, katiplik, tayfalık ve amelelik ve saire icrası ve iskele, rıhtım hammallığı ve bilumum deniz esnaflığı icrası Türkiye tebaasına münhasırdır.*” ile 1380 sayılı Su Ürünleri Kanununun “Yabancıların Su Ürünleri İstihsal Yasağı” başlıklı 21. maddesi “*Türk vatandaşı olmayan kişilerin su ürünleri avcılığı yapmak üzere 2674 sayılı Karasuları Kanununun 1 inci maddesinde yazılı karasularına veya 4 üncü maddesinde yazılı içsulara girmeleri ve bu sulara su ürünleri avcılığında bulunmaları*

²⁶⁷ Elbek, A. G.: *Deniz Hukuku*, Ege Üniversitesi Su Ürünleri Fakültesi Yayınları No. 41, B. 3, Ege Üniversitesi Basımevi, İzmir, 2008, s. 88.

²⁶⁸ Bkz. 29.04.1926 tarih ve 359 sayılı Resmi Gazete.

yasaktır.” uyarınca, yabancıların Türk karasularında balıkçılık yapmaları yasaklanmıştır. Gerek 815 sayılı Kanun’un 3. maddesi, gerekse de 1380 sayılı Kanun’un 21. maddesi; yabancıların sadece Türk karasularında su ürünleri avcılığı yapmalarını yasaklamakta olup; karasuları haricindeki deniz yetki alanlarına yönelik olarak bir düzenleme içermemektedir. Dolayısıyla söz konusu Kanunlar çerçevesinde, karasuları haricindeki deniz yetki alanlarında, yabancıların su ürünleri avcılığında bulunmalarını engellemek mümkün değildir.

Sonuç olarak, Türk vatandaşı olmayan kişilerin su ürünleri avcılığı yapmak üzere, Türk karasularına girmeleri ve bu sularda su ürünleri avcılığında bulunmaları engellenmiştir. Dolayısıyla, Türkiye’nin Ege’de 6 mil, Akdeniz ve Karadeniz’de ise 12 millik bir alanda münhasır balıkçılık hakkı bulunmakta olup; yabancıların bu sularda balıkçılık yapmaları yasaktır.

1982 tarihli BMDHS’nin 19/i maddesinde de, yabancı bir geminin, kıyı devletinin karasularından geçerken herhangi bir balıkçılık faaliyetinde bulunmasının, onun zararsız geçiş hakkını ihlâl ettiği anlamına geleceği düzenlenmiştir. Eğer kıyı devletinin karasularından geçen yabancı gemi bu tür bir faaliyette bulunmakta ise, kıyı devleti derhal yabancı gemiye karşı önleyici tedbir alma hakkına sahiptir. Sonuç olarak kıyı devletinin karasularında balıkçılıkla ilgili faaliyetlerde bulunma hakkına sadece kıyı devletinin gemi ve vatandaşları sahiptir.²⁶⁹

Ancak, 1380 sayılı Su Ürünleri Kanununun 21. maddenin 2. fıkrasında söz konusu yasağa iki istisna getirilmiştir. Buna göre; yabancılar, su ürünleri avcılığının yasak olmadığı bölgelerde, ticarî olmayan amaçlarla veya spor maksadıyla, ufak vasıtalarla su ürünleri avcılığında bulunabilirler. Ayrıca Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı’nın, su ürünleri ile ilgili etüt ve araştırma işlerinde çalışacak yabancılar da söz istisna kapsamında bulunmaktadır.

²⁶⁹ Cin, T.: “Devletlerarası Hukukta Balıkçılık”, s. 32.

2.2.2. Türkiye Balıkçılık Alanının Sınırları

Türkiye balıkçılık alanının tespiti bakımından, karasuları sınırlarımız ile münhasır ekonomik bölge alanları önem arz etmektedir. Günümüzde sadece Karadeniz’de münhasır ekonomik bölge ilan edilmiş olup; Ege Denizi ile Akdeniz’de yaşanan sorunlar nedeniyle, bu denizlerde henüz münhasır ekonomik bölge ilanına gidilmemiştir. Dolayısıyla bu denizlerde münhasır balıkçılık haklarımızın bulunduğu deniz alanlarının tespiti, karasuları sınırlarımız ile örtüşmekte olup; bu alanların tespiti Ege Denizi’nde 6 mil, Akdeniz’de ise 12 mil olarak yapılmıştır. Bu nedenle bu aşamadan sonra, Ege Denizi ile Akdeniz’de münhasır ekonomik bölge ilan etmemizi engelleyen sorunlara, Karadeniz’de ise ilan edilen münhasır ekonomik bölgenin özelliklerine kısaca değinilecektir.

2.2.2.1. Ege Denizi Açısından Değerlendirme

Yüzölçümü 214.000 km² olan Ege denizi, Anadolu yarımadası ile Yunanistan yarımadası arasında bulunan irili ufaklı 3.000 kadar ada ve ada görünümündeki kara parçalarını da içine alan yarı kapalı bir denizdir. Ege denizinin, başka yerlerde çok az görülen, girintili çıkıntılı kıyılara; bu kıyılarda bulunan çok sayıdaki koy, körfez, boğaz ve yarımada sahne sahip olma gibi bir başka özelliği daha bulunmaktadır.²⁷⁰

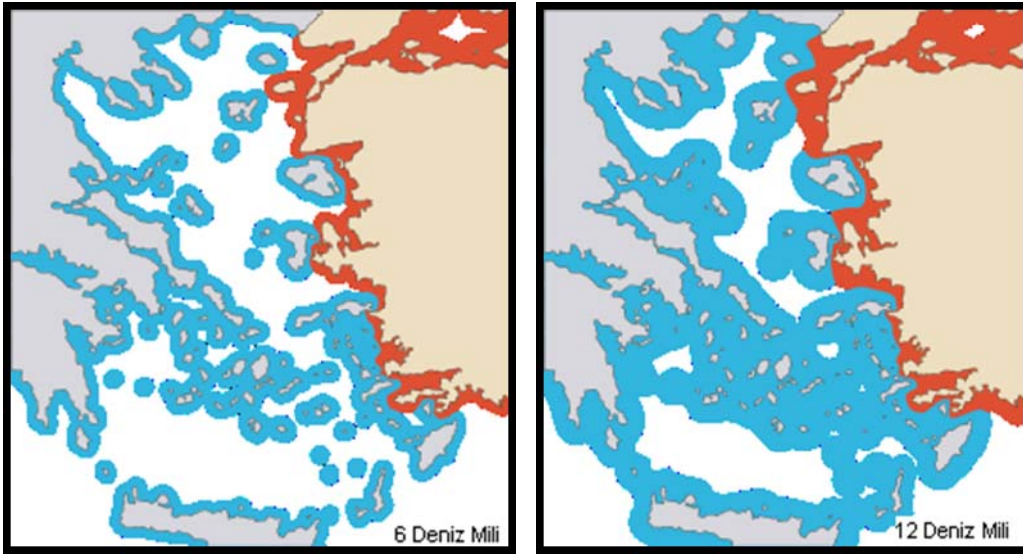
Ege Denizine kıyısı olan iki devlet, Türkiye ve Yunanistan arasında, karasularının genişletilmesinden, kıta sahanlığının saptanmasına dek uzanan çeşitli sorunlar yer almaktadır. Yaşanan bu sorunlar nedeniyle Türkiye, bu denizde karasuları dışında herhangi bir deniz yetki alanı ilan etmekten kaçınmış olup; bu karasularının genişliği de Karadeniz ve Akdeniz’de sahip olduğumuz 12 deniz milinin aksine, 6 deniz milidir. Sonuç olarak, Ege Denizi’nde sahip olduğumuz münhasır balıkçılık hakkımızın karasuları sınırlarımız ile örtüştüğü ve günümüzde bu alanın, 6 deniz mili genişliğinde olduğu söylenebilir.

Ancak tarihi süreç içerisinde Yunanistan, ulusal karasuları sınırını 6 deniz milinden 12 mile genişletme çabaları içerisinde bulunmuştur. Uygulamadaki 6 millik

²⁷⁰ Türk Deniz Kuvvetleri: “Türkiye Denizlerini Tanıyor muyuz?”, et.: 20.12.2011.

genişliğin Türkiye'nin çıkarları yönünden, Ege Denizindeki çok dar bir kesimden yararlanmasını gerektirmesine rağmen; Yunanistan 1975 yılında, karasularını 12 mil genişliğe çıkarmak üzere girişimlere başlamıştır. Kuşkusuz başlangıçta, tek yanlı karar almak yerine, bu tür girişimlere öncelik verilmesi, Türk Hükümetinin tepkisini saptamak amacıyla yönelik olarak yorumlanabilir. Türkiye, gerekli tepkiyi zamanında göstermiş, bu girişime etkin bir biçimde karşı çıkmıştır. Aksi durumda, 12 mil genişliğindeki karasuları ile Ege Denizi, Yunanistan'ın hâkimiyetine bırakılmış olacaktı. Bu ölçüde, tüm Ege zenginlikleri, başta balıkçılık olmak üzere, petrol aramaları, ulaşım gibi ulusal çıkarların yanı sıra, savunma açısından da önemli açmazlar ortaya çıkacaktı²⁷¹.

Resim 19. Ege Denizi Karasularının 6 Deniz Mili Genişliğindeki Mevcut Görünümü ile 12 Deniz Mili Genişliğindeki Olası Görünümü²⁷²



1964 yılından itibaren, hem Yunanistan, hem Türkiye ulusal karasuları sınırlarını 6 deniz mili olarak belirlemişlerdir. Ancak Yunanistan, Ege Denizi'ndeki 3000 dolayındaki ada ve adacıklara sahip olmasından kaynaklanan bir avantajla yaklaşık olarak %43, Türkiye ise %7.47 oranında bir paya sahiptir.

²⁷¹ Elbek, A. G.: *Deniz Hukuku*, s. 93.

²⁷² Wikipedia, The Free Encyclopedia.

Tablo 6. Ege Denizi’nde Farklı Karasuları Genişliği Uygulandığında, Karasuları ve Uluslararası Suların Yüzde Dağılımı²⁷³

Ege Denizi’nde Farklı Karasuları Genişliği Uygulandığında Karasuları ve Uluslararası Suların Dağılımı (%)			
Genişlik	Türk Karasuları (%)	Yunan Karasuları (%)	Uluslararası Sular (%)
6 Deniz Mili	7.47	43.68	48.85
12 Deniz Mili	8.76	71.53	19.71

Ege Denizi’nde, Yunanistan ve Türkiye arasında yaşanan sorunlar, daha çok kıta sahanlığı rejimi ile ilgili olmakta olup; kıta sahanlığı rejimi, münhasır ekonomik bölge rejiminden kıyı devletine sağladığı haklara göre farklılık arz etmektedir. Buna göre, kıta sahanlığı rejiminde kıyı devletinin üzerinde hak sahibi olduğu doğal kaynaklar niteliklerine göre; madenler ve öteki cansız kaynaklar ile deniz yatağı ve toprak altı ile sürekli fiziksel dokunma durumunda bulunan canlılar olmak üzere iki tür kaynaktan oluşmaktadır. Yani, kıyı devletinin üzerinde hak sahibi olduğu canlı kaynaklar ya süngerler, midyeler, mercanlar gibi tam olarak tabana yerleşik bir biçimde bulunan sabit deniz ürünlerinden; ya yengeçler, ıstakozlar, salyangozlar gibi tabana sürekli fiziksel dokunma içinde hareket eden sürüngenlerden; ya da deniz tarakları, deniz kestaneleri gibi deniz yatağının toprak altına yerleşen canlılardan oluşmaktadır. Bu canlı kaynaklara, ayrıca, deniz yosunları ve öteki deniz bitkileri gibi, deniz tabanına yerleşik bulunan bitkileri de eklemek mümkündür.²⁷⁴

Görüleceği üzere, kıta sahanlığı rejiminde, kıyı devletinin canlı kaynaklar üzerinde sahip olduğu haklar, münhasır ekonomik bölge rejiminde sahip olunan haklardan daha dar kapsamlıdır. Ancak, Ege Denizi üzerinde, Yunanistan ve Türkiye arasında süregelen tartışmalar daha çok kıta sahanlığı rejimi üzerinden gerçekleşmiştir. Ayrıca her iki rejimde de kıyı devletinin en fazla 200 deniz mili genişliğinde belirleme hakkına sahip olması ve kıta sahanlığı ile ilgili sorunların çözülmesi durumunda, münhasır ekonomik bölge ile ilgili de sorun kalmayacağından ötürü; Ege Denizi kıta sahanlığı uyumsuzluğuna kısaca değinmekte fayda görülmektedir.

²⁷³ Turkish Greek Relations: “Karasularının Genişletilmesi Sorunu”, <http://www.turkishgreek.org>, et.: 15.02.2012.

²⁷⁴ Pazarcı, H.: *Uluslararası Hukuk Dersleri*, s. 368.

Ege Denizi kıta sahanlığı sorunu, Türkiye ve Yunanistan ilişkilerini etkilemesi bakımından yakın bir geçmişe sahiptir. Ege Denizi’nde 1960’ların başlarından itibaren Yunanistan’ın sismografik araştırmalar ve petrol arama faaliyetleri yürütmesine karşın; 1 Kasım 1973 tarihinde Türkiye’nin, Ege Denizi’nin 27 bölgesinde Türkiye Petrolleri Anonim Ortaklığı’na (TPAO) petrol arama izni vermesi, Türk-Yunan ilişkilerinde yeni bir uyuşmazlığa yol açmıştır. Yunanistan, 7 Şubat 1974 tarihinde Türkiye’ye vermiş olduğu bir nota ile durumu protesto etmiş ve TPAO’nun arama yapacağı bölgelerin Yunanistan’a ait bulunan Semadirek, Limni, Midilli, Aghios, Sakız, Psara ve Antipsara adalarının batısında yer alan deniz yatakları olduğunu, buralarda ise Yunan Hükümetinin hükümlerlik haklarının bulunduğunu bildirmiştir. Yunanistan, bu bölgeler üzerindeki egemenlik haklarını, 1972 yılında kabul etmiş olduğu 1958 tarihli Cenevre Sözleşmesi’nin 1. maddesinin b fıkrası ile 2. maddesine dayandırmıştır. Kıta sahanlığının sınırlandırılması konusunda ise, 1958 tarihli Cenevre Sözleşmesi’nin 6. maddesinin 1. paragrafına göndermede bulunarak; kıyıları karşı karşıya bulunan devletler arasında yapılacak bir kıta sahanlığı sınırlandırmasında ortay hat kuralının paylaşımında eşitliği sağlayacak kural olduğunu iddia etmiştir.²⁷⁵

Yunanistan’ın 7 Şubat 1974 tarihli notasına Türkiye’nin vermiş olduğu 27 Şubat 1974 tarihli notada Türkiye, TPAO’ya araştırma izinleri verilmeden önce, uluslararası hukuk kuralları ve yasal koşulların dikkatle incelendiği, 1958 tarihli Cenevre Sözleşmesi ve Kuzey Denizi Kıta Sahanlığı sorununda Uluslararası Adalet Mahkemesi’nin vermiş olduğu kararı dikkate aldıklarını belirtmiştir. Türkiye bu notasında kıta sahanlığı sorununa hukuksal ve siyasal yaklaşımını dile getirmiş ve savlarını açıklamıştır. Türkiye’nin görüşüne göre, söz konusu hükümlerden hareket edildiğinde, Ege Denizi’nin yatağında yapılacak olan bir jeomorfolojik araştırma, Anadolu’nun doğal uzantısını oluşturan Türk kıyılarından itibaren deniz altı alanlarının küçük derinliklerde uzanmakta olduğunu gösterecektir; bu nedenle Türk kıyılarının yakınında bulunan Yunan adalarının Anadolu’nun doğal uzantısı üzerinde yer almış olmalarından dolayı kendilerine özgü bir kıta sahanlıkları olamaz.²⁷⁶

²⁷⁵ Anadolu Dergisi: “Ege Dosyası”, <http://www.anadolu.eu/ege/egedosyasi.html>, et.: 15.02.2012.

²⁷⁶ Turkish Greek Relations: “Kıta Sahanlığının Saptanması Sorunu”, <http://www.turkishgreek.org>, et.: 15.02.2012.

Ayrıca, Türkiye, bu notasında kıta sahanlığının sınırlandırılması için uygulanacak hukuk kuralının, eşit uzaklık kuralı olduğunu kabul edemeyeceğini bildirmiştir. Aksine, kıyıları karşılıklı iki devlet arasında kıta sahanlığının sınırlandırılmasındaki esas kural, eşit uzaklık değil, devletler arasında bir anlaşmanın sağlanmasıdır. Cenevre Sözleşmesi ve Uluslararası Adalet Mahkemesi'nin vermiş olduğu kararlara göre eşit uzaklık kuralı, anlaşmaya varılamıyorsa ve özel şartlar başka bir sınırlandırmayı haklı göstermiyorsa, üçüncü bir seçenek olarak gösterilmiştir. Bununla birlikte, iki ülke arasında kıta sahanlığının sınırlandırılmasına ilişkin olarak şimdiye değin bir girişimde bulunulmamıştır.²⁷⁷

Türkiye'nin görüşüne göre, Uluslararası Adalet Divanı'nın almış olduğu kararlara ve Cenevre Sözleşmesi hükümlerine göre adalar, sınırlandırmada ikincil bir öneme sahip bulunmaktadır. Hem adaların hem de Ege Denizi'nin bütününe, tipik bir özel durum oluşturması nedeniyle; uluslararası deniz hukuku kurallarına başvuruda bulunmak için uygun bir şekilde görüşmelere başlamak gerekmektedir.

1974 ilâ 1976 yılları arasında sürdürülen nota değişimleri sonrasında, iki ülke arasındaki görüş ayrılıkları daha da belirginleşmiştir. Bunun üzerine Yunanistan, bir yandan Türkiye'yi protesto ederken, bir yandan da Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi ve Uluslararası Adalet Divanı'na başvurularda bulunmuştur.

Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi, 24 Ağustos 1976 tarihinde, Amerika Birleşik Devletleri, İngiltere, Fransa ve İtalya'nın sundukları bir karar tasarısını kabul ederek; Türkiye ve Yunanistan'ı, aralarındaki uyuşmazlığı, Birleşmiş Milletler ilkelerine uygun yöntemleri dikkate alarak, doğrudan görüşmelerle çözümlendirmeleri tavsiyesinde bulunmuştur. Ayrıca iki ülke arasında görüşmeler sürecini kolaylaştırmak amacıyla, mevcut gerginliğin azaltılması yönünde, tarafların ellerinden gelen bütün çabayı göstermeleri istenmiştir. Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi, kabul ettiği karar tasarısıyla, uyuşmazlığa taraf olan Türkiye ve Yunanistan arasında bir tercih yapmaktan kaçınarak; bir taraftan tarafların uyuşmazlığı doğrudan görüşmeler yoluyla çözümlerini

²⁷⁷ Turkish Greek Relations: "Kıta Sahanlığının Saptanması Sorunu".

önerirken, diğer taraftan da, uyuşmazlığın giderilmesinde Uluslararası Adalet Divanı'nın olası katkılarının dikkate alınması çağrısında bulunmuştur.²⁷⁸

Yunanistan'ın Uluslararası Adalet Divanı'na tek taraflı biçimde sunduğu başvurusuna gelince, Divan'dan iki istekte bulunduğu görülmektedir. Yunanistan'ın birinci isteği öze ilişkin bir karar verene dek Divan'ın koruma önlemi (ihtiyati tedbir) kararı vermesine ilişkindir. Yunanistan'ın Divan'dan ikinci isteği ise, doğudaki Yunan adaları ile Türkiye arasındaki kıta sahanlığı sınırlandırılmasının hangi kurallara göre yapılacağına saptanması olmaktadır. Yunanistan'ın bu uyuşmazlığın özüne ilişkin isteğinden de anlaşılacağı gibi, Türkiye'nin batısında bulunan adaların Yunanistan'a bakan tarafları ile daha beride kalan adaların otomatik olarak Yunanistan lehine kıta sahanlığı doğurdukları varsayımından hareket edilmekte ve böylece bu alan uyuşmazlık dışı kabul ettirilmeye çalışılmaktadır.²⁷⁹

Uluslararası Adalet Divanı, Yunanistan'ın geçici önlemler alınmasına ilişkin istemini öncelikli olarak ele almış ve 11 Eylül 1976 tarihli kararında; tartışma konusu olan alanlarda girişilecek araştırma işlemlerinin tarafların haiz olmadıkları hakların doğumuna veya haiz oldukları hakların yitirilmesine yol açmayacağını belirttiikten sonra, Türkiye tarafından yapılan sismik araştırmaların deniz yatağı ve toprak altına ve doğal kaynaklarına zarar verebilecek nitelikte olmadığını, kaynakların kullanılması ve tahsisi gibi bir işlemin yapılmadığını dikkate alarak; olayda, Statünün 41. maddesi anlamında dava konusu olan haklara giderilmesi olanaksız olan bir zararın verilmesi tehlikesinin bulunmadığına karar vermiştir. Uluslararası Adalet Divanı'nın 11 Eylül'de geçici önlemlere ilişkin olarak alınan kararı açıklamasının ardından, Divan, Yunanistan'ın başvurusu sırasında belirtmiş olduğu, Türkiye ve Yunanistan arasındaki kıta sahanlığı sınırının saptanmasına ilişkin istem konusunda ise; sorunun esasını incelemeyen önce, bu davaya bakma konusunda yetkili olup olmadığını saptamak gereğini duymuş ve taraflardan yetki konusundaki görüşlerine açıklık getirmelerini istemiştir. Görüş bildirimlerinden sonra Divan, 19 Aralık 1978 tarihinde, Yunanistan'ın tek taraflı başvurusu ile açılan Ege Denizi kıta sahanlığının sınırlandırılmasına ilişkin

²⁷⁸ Anadolu Dergisi: "Ege Dosyası".

²⁷⁹ Pazarcı, H.: *Uluslararası Hukuk Dersleri*, s. 375.

davada kendini yargılama yetkisine sahip görmediğinden, davayı 12 oya karşı 2 oyla reddetmiştir.²⁸⁰

Günümüzde henüz bir çözüme kavuşamamış olan Ege kıta sahanlığı uyuşmazlığına ilişkin olarak, tarafların hukuksal görüşlerini ana hatlarıyla özetlemek gerekirse; Yunanistan'ın tüm adaların kıta sahanlığı bulunduğu ve adaların bağlı olduğu kıta ülkeleri ile eş anlamlı değerlendirilmeleri gerektiği görüşüne karşı; Türkiye'nin Ege Denizi'nin, kendisine özgü koşulları olduğu ve Anadolu'nun kıta sahanlığı üzerinde yer alan ya da Anadolu kıyılarına yakın adaların, kıta sahanlığına sahip olamayacakları düşüncesinde olduğu görülmektedir.²⁸¹

Her iki devletin belirtilen gerekçelerinin kabaca bir hukuksal değerlendirmesi yapılırsa, Yunanistan'ın gerekçeleri bir hayli zayıf kalmaktadır. Zira, birinci gerekçesini oluşturan, adaların da kendi başlarına kıta sahanlığına sahip oldukları görüşü, herhangi bir adanın özellikleri ne olursa olsun, karşısındaki kıta ülkesine eşdeğerde kıta sahanlığına sahip olacağı anlamına gelmemektedir. Nitekim, uluslararası uygulama ve mahkeme kararları adalara “kısmi etki” tanıyan ve hatta bazen hiçbir etki tanımayan kıta sahanlığı sınırlandırılması örnekleriyle doludur. Yunanistan'ın ikinci gerekçesini oluşturan ülke bütünlüğü ilkesi yanlış konuda kullanılmakta olup, sınırlandırma konusunda uygulanan uluslararası hukukta böyle bir ilkenin varlığından söz etmek olanağı yoktur. Nitekim, bugün de Yunanistan'ın adaları ve kıta ülkesi arasında açık deniz alanları yer almaktadır.²⁸²

Türkiye'nin hukuksal gerekçeleri değerlendirildiği zaman, başlarda Türkiye'nin en temel gerekçesini oluşturan doğal uzantı savının, özellikle Uluslararası Adalet Divanı'nın 1985'teki Libya-Malta Kıta Sahanlığı Davası'ndaki kararı göz önüne tutulduğunda, gücünden biraz kaybettiği gözlemlenmektedir. Bununla birlikte, yerbilimsel verilerin hala hakça ilkelerin bir ögesi olarak belirli bir değere sahip oldukları da yadsınamayacaktır. Ancak, Türk gerekçeleri içinde giderek ağırlık kazanan gerekçe, bu konuda hakça ilkelerin uygulanması olmaktadır. Tamamlayıcı nitelikteki öteki

²⁸⁰ Turkish Greek Relations: “Kıta Sahanlığının Saptanması Sorunu”.

²⁸¹ Elbek, A. G.: *Deniz Hukuku*, s. 94.

²⁸² Pazarcı, H.: *Uluslararası Hukuk Dersleri*, s. 379.

gerekçelerle birlikte Türkiye'nin hakça ilkeler savı, bugün uluslararası hukukta tartışmasız bir biçimde teyit edilmektedir. Dolayısıyla, bugün Ege'de kıta sahanlığı sınırlandırılması uyuşmazlığının hukuksal çözümü yoluna gidilirse, hakça ilkelerin uygulanması gerekecektir.²⁸³

2.2.2.2. Akdeniz Açısından Değerlendirme

Akdeniz doğuda Asya, kuzeyde Avrupa ve güneyde Afrika kıtaları tarafından çevrelenmiş bir denizdir. Batıda Cebelitarık Boğazı ile Atlas Okyanusu'na bağlanır. Güneydoğudan ise, Mısır'daki Süveyş Kanalı ile Kızıldeniz'e bağlanmıştır. Akdeniz yaklaşık 2.5 milyon km²'lik bir alandan oluşmaktadır. Mısır, Fenike, Aka ve Roma gibi büyük antik uygarlıklar Akdeniz havzasında ortaya çıkmıştır.²⁸⁴

Çalışmanın bu bölümünde ayrıntılarıyla ortaya koyulmaya çalışılacağı üzere, Akdeniz'de yaşanan sorunlar nedeniyle Türkiye, bu denizde münhasır ekonomik bölge ilanından kaçınmıştır. Bu nedenle de, sahip olduğumuz münhasır balıkçılık hakkımız, karasuları sınırlarımız ile örtüşmektedir. Dolayısıyla Türkiye günümüzde Akdeniz'de, 12 deniz mili genişliğinde münhasır balıkçılık hakkına sahip bulunmaktadır.

Çok önemli ve özel bir jeopolitik alan olan Doğu Akdeniz'in, Türkiye'nin hem güncel hem de çok önemli bir meselesi olması açısından, bölgedeki çıkar çatışmalarının kısaca özetlenmesinde fayda görülmektedir. Bölgede yaşanan sorunların temelinde Akdeniz'de münhasır ekonomik bölge ilanı yatmakta olup; dolayısıyla Türkiye'nin Akdeniz'de önünün kapatılması yer almaktadır. Denizlerde münhasır ekonomik bölge, kıyıdan itibaren en fazla 200 deniz mili uzaklığa kadar ilan edilebilmekte ve kıta sahanlığı alanının aksine hem su tabakasını hem de deniz tabanındaki canlı ve cansız kaynakları içermektedir. Bu alandaki canlı ve cansız kaynaklar o ülkenin egemenliği altındadır. Örneğin, bu bölgede petrol ve doğal gaz gibi doğal kaynak arama ve işletme hakkı sadece kıyı devletine aittir. Yine, izinsiz hiçbir şekilde canlı kaynakların araması ve işletmesi yapılamaz.²⁸⁵ Kıta sahanlığı ise, kıyı devletinin kara ülkesinin denizin

²⁸³ Pazarcı, H.: *Uluslararası Hukuk Dersleri*, s. 379.

²⁸⁴ Türk Deniz Kuvvetleri: "Türkiye Denizlerini Tanıyor muyuz?", et.: 20.12.2011.

²⁸⁵ Türk Deniz Araştırmaları Vakfı: "Akdeniz Türkiye'ye Kapanıyor mu?", <http://www.tudav.org>, et.:01.09.2012.

altında süren doğal uzantısına verilen ad olup; kıyı devletinin kıta sahanlığı üzerinde egemen haklara sahip olabilmesi için, münhasır ekonomik bölgenin aksine, bu alan üzerindeki söz konusu haklarını ilan etmesine gerek bulunmamaktadır.

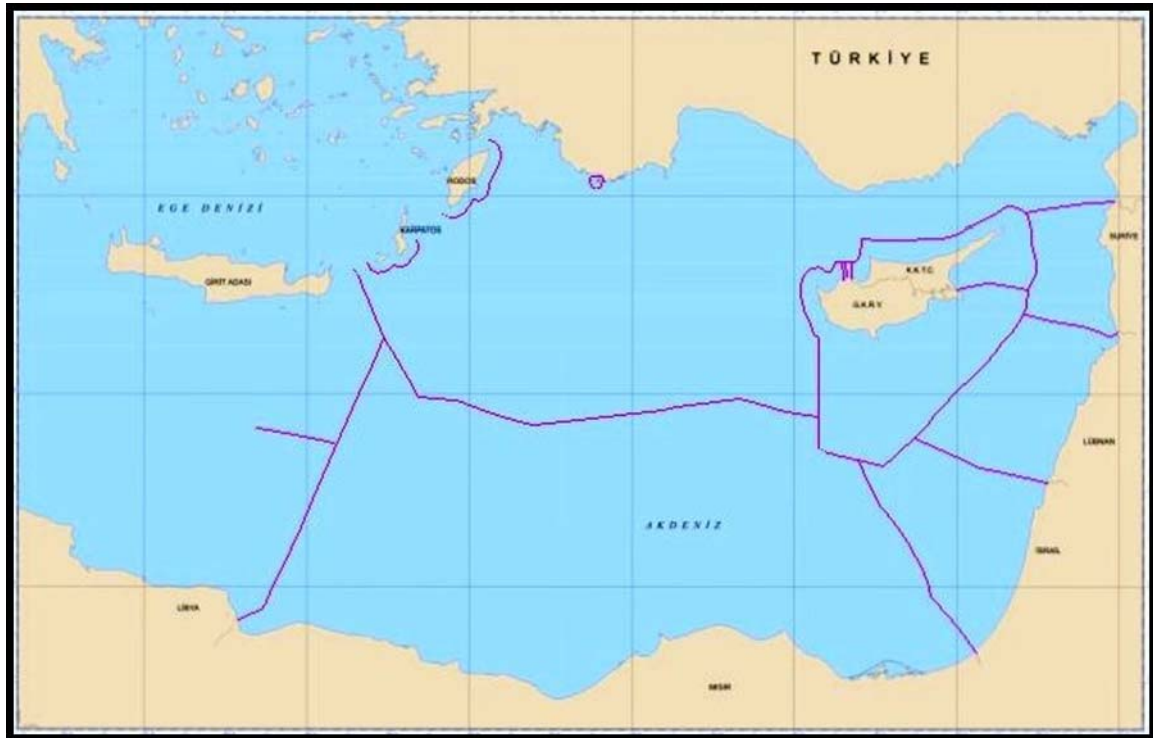
Türkiye Doğu Akdeniz’de münhasır ekonomik bölge ilan etmemiş olmamasına rağmen; doğal olarak kıta sahanlığına sahip bulunmaktadır. Münhasır ekonomik bölgenin kıta sahanlığına ilişkin hakları da içine alması nedeniyle; Akdeniz’e kıyısı bulunan diğer devletlerin münhasır ekonomik bölge sınırlandırması Türkiye’yi yakından ilgilendirmektedir. Başka bir ifadeyle bugün Doğu Akdeniz’de münhasır ekonomik bölge ilan eden Güney Kıbrıs Rum Yönetimi gibi bazı devletler, Türkiye’nin bölgedeki kıta sahanlığı haklarına tecavüz etmektedir.²⁸⁶

Doğu Akdeniz Bölgesi’nde yaşanan deniz yetki alanı uyuşmazlıklarının ana nedeni ise, Akdeniz’in münhasır ekonomik bölgelerin iç içe geçtiği kapalı bir deniz olmasıdır. Doğu Akdeniz’de karşılıklı kıyılar arasındaki mesafe, hiçbir yerde 400 deniz miline ulaşmamaktadır. Yani her durumda devletlerin münhasır ekonomik bölgeleri birbirinin üstüne geçmekte, dolayısıyla sınırlandırmaya ihtiyaç duyulmaktadır ya da Doğu Akdeniz’de münhasır ekonomik bölge dışında bir açık deniz alanı kalmamaktadır. Doğu Akdeniz’in bu yapısı ise bu bölgede sınırlandırma ihtiyacını ortaya koymakta ve çarpışan menfaatlerin sebebini de açıkça göstermektedir.²⁸⁷

²⁸⁶ Başeren, S. H.: “Doğu Akdeniz’deki Son Gelişmeler”, <http://library.atilim.edu.tr/kurumsal/pdfs/dogusakdeniz.pdf>, et.: 01.09.2012.

²⁸⁷ Başeren, S. H.: “Doğu Akdeniz’deki Son Gelişmeler”.

Resim 20. Muhtemel Doğu Akdeniz Münhasır Ekonomik Bölge Haritası²⁸⁸



Türkiye'nin Doğu Akdeniz'de 032° 16' 18" D ve 027° 22' 00" D meridyenleri, bu meridyenler arasında kalan Antalya Gazipaşa'dan Muğla Deveboynu Burnu'na kadar Anadolu kıyıları ve bu kıyılar ile Mısır kıyıları arasındaki ortay hatla aşağı yukarı örtüşen 33° 50' 00" K enlemi arasında kalan bölgedeki kıta sahanlığı ve bunun üzerinde ilan edilebilecek münhasır ekonomik bölgesinin yüz ölçümü yaklaşık olarak 145.000 km²'dir ve tüm münhasır ekonomik bölge alanlarımızın yaklaşık üçte birini oluşturmaktadır. Ege Denizi'nde sahip olabileceğimiz münhasır ekonomik bölgeden büyük olan bu alan, Marmara Denizi ve Kıbrıs Adası'nın her birinin 10 katından fazla ve Karadeniz'in tamamındaki münhasır ekonomik bölgemize denk büyüklüktedir.²⁸⁹

Türkiye’yi Doğu Akdeniz’de Antalya Körfezi açıklarında dar bir deniz alanına mahkum edebilecek gelişmeler giderek tehlikeli bir hal almaktadır. Bir taraftan

²⁸⁸ Türk Deniz Araştırmaları Vakfı: “Muhtemel Doğu Akdeniz Münhasır Ekonomik Bölge Haritası”, <http://www.tudav.org>, et.: 21.01.2012.

²⁸⁹ Başeren, S. H.: “Doğu Akdeniz’de Gerilim”, <http://www.tudav.org>, et.: 21.01.2012.

Yunanistan'ın Meis, Girit ve Kerpe'yi birleştiren hattı temel alarak, Mısır'la Akdeniz'de münhasır ekonomik bölge ilan etme çabaları sürmekteyken; bir taraftan da, Güney Kıbrıs Rum Yönetimi ortay hatları esas alarak, başta Türkiye'ye sormadan İsrail, Lübnan ve Mısır ile münhasır ekonomik bölge sınırlandırmasına yönelik anlaşmalar yapmaktadır.

Güney Kıbrıs Rum Yönetimi ve İsrail arasında 17 Aralık 2010 günü imzalanan münhasır ekonomik bölge anlaşması bölge ülkeleri arasında imzalanan bütün deniz anlaşmaları ele alındığında Türkiye için özel önem arz etmektedir. Öncelikle anlaşma iki ülke arasındaki deniz sınırını belirlemiştir. Bunun haricinde iki ülkenin deniz sınırlarını kapsayan bölgede enerji kaynaklarını araştırmanın önünü açmış, deyim yerindeyse bir ekonomik bölge oluşturulmuştur. Güney Kıbrıs Rum Yönetimi ile İsrail arasında imzalanan bu anlaşma kısa süre içerisinde iki ülkeyi de bölgedeki petrol ve doğal gazı arama konusunda harekete geçirmiştir. İsrail'in münhasır ekonomik bölgesi içerisindeki "Leviathan" adı verilen deniz parseli üzerinde, İsrail'e ait iki adet sondaj makinesi doğalgaz arama çalışmalarına başlamıştır. Ayrıca, doğal gazın yanı sıra petrolün de bu parsel üzerinde var olup olamayacağı da araştırılmaktadır.²⁹⁰

Doğu Akdeniz bölgesinde Güney Kıbrıs Rum Yönetimi ile İsrail arasında imzalanan münhasır ekonomik bölge anlaşması haricinde imza edilen, onay bekleyen veya taslak halinde olan diğer anlaşmalarda da Güney Kıbrıs Rum Yönetimi taraflardan biri olarak dikkat çekmektedir. Güney Kıbrıs Rum Yönetimi'nin taraf olduğu bu anlaşmalardan bir tanesi Mısır ile yapılmış olan anlaşmadır. Mısır, Türkiye ile birlikte Akdeniz'de kıyı şeridi en uzun olan ülkelerden biridir. Güney Kıbrıs Rum Yönetimi ve Mısır arasındaki münhasır ekonomik bölge anlaşması 17 Şubat 2003'te imzalanmış; 2004 yılında ise Birleşmiş Milletler tarafından tescil edilmiştir. Bir diğer anlaşma ise Lübnan ile imza edilmiştir. Güney Kıbrıs Rum Yönetimi ve Lübnan arasında varılan bu ortaklığın resmiyet kazandığı tarih ise 17 Ocak 2007'dir. Anlaşma 4 yıl önce imzalanmış olsa da Lübnan tarafından halen onaylanmamıştır. Münhasır ekonomik bölge anlaşmasının halen onaylanmamış olmasında Türkiye'nin Lübnan'a anlaşmanın

²⁹⁰ Ertürk, A. C.: "Doğu Akdeniz'de Münhasır Ekonomik Bölge Paylaşımı: Güney Kıbrıs-İsrail Örneği", Bilge Adamlar Stratejik Araştırmalar Merkezi, <http://www.bilgesam.org/tr>, et.: 14.01.2012.

imzalanması nedeniyle gösterdiği tepkinin önemli olduğu söylenmektedir. İmzalanan anlaşmalar dışında hali hazırda imzalanmamış, fakat gündemde olan münhasır ekonomik bölge anlaşmaları da bulunmaktadır. Bunlardan en önemlisi gelecekte imzalanabilecek Güney Kıbrıs Rum Yönetimi ile Suriye arasındaki anlaşmadır. Güney Kıbrıs Rum Yönetimi, İsrail ile yaptığı anlaşmanın hemen sonrasında Suriye ile de aynı biçimde bir anlaşmanın imza edilebileceğinin sinyallerini vermiştir.²⁹¹

Güney Kıbrıs Rum Yönetimi, yapılan bu anlaşmalardan sonra 13 adet petrol ruhsat sahası ilan etmiş, daha sonra ise uluslararası petrol şirketlerini ilan edilen bu alanlara davet ederek işletilmesini istemiştir. Her ne kadar Güney Kıbrıs Rum Yönetimi'nin petrol arama ruhsatına büyük petrol şirketleri şimdilik ilgi göstermemiş olsa da, bunun deniz dibinden çıkarılacak petrolün miktarı ve kalitesine bağlı olduğu da ayrı bir gerçektir. Şimdilik bilinen, Kıbrıs adası çevresinde 400 milyar dolar değerinde ve 8 milyar varillik petrol rezervinin tespit edildiğidir. Burada unutulmaması gereken nokta Güney Kıbrıs Rum Yönetimi'nin ruhsat verme işinde başarılı olması halinde bölgedeki 145.000 km²'lik münhasır ekonomik bölge alanının sadece 41.000 km²'lik kısmının Türkiye'ye kalacak olmasıdır ki; bu da Türkiye denizlerinin üçte birinin bir çırpıda yutulması anlamına gelecektir.²⁹²

Fakat sorun gerçekte petrol arama ve çıkartma ile de sınırlı değildir. Başka bir ifadeyle petrol aramak için Güney Kıbrıs Rum Yönetimi'ne başvuran şirketler bundan vazgeçse dahi, sorun çözümlenmiş olmayacaktır. Çünkü Türkiye'nin başta bu alanın deniz çevresinin korunması ve araştırılması gibi görevlerinin yanında, canlı kaynaklarının işletilmesi gibi çok önemli hakları da bulunmaktadır. Söz konusu olan deniz alanının derinliği yer yer 3000 metreye kadar ulaşmaktadır. 1000 metrelik derinliklerde yoğun olarak bulunan binlerce ton Kırmızı Karides stokları en bilinenidir. Ama asıl önemlisi; Orkinos, Tulina ve Tombik gibi göçmen ve büyük sürü oluşturan balıklardır. Yapılan anlaşmaların uygulamaya geçirilmesi sonucunda, orkinos ve diğer göçmen balıkları avlayan balıkçı teknelerinin av alanları daralacak; Türkiye'nin canlı kaynaklardan yararlanması engellenecektir. Unutmamak gerekir ki, isimleri ICCAT

²⁹¹ Ertürk, A. C.: “Doğu Akdeniz’de Münhasır Ekonomik Bölge Paylaşımı: Güney Kıbrıs-İsrail Örneği”.

²⁹² Türk Deniz Araştırmaları Vakfı: “Akdeniz Türkiye’ye Kapanıyor mu?”.

(Atlantik Ton Balıklarını Koruma Uluslararası Komisyonu) raporlarında da yer alan, orkinos avı yapan balıkçı tekneleri Mısır önlerine kadar gitmektedir. Yakın zamanda, Tulina ve Kılıç balıklarını avlayan balıkçı sayısındaki artış, buradaki 1 millik bir alanın bile ne kadar önemli olduğunu göstermektedir. Göçmen ve sürü oluşturan Sardalya, Palamut ve Lüfer gibi balıkların da beslenme alanları bu bölgelerde bulunmaktadır. Yine, Rodos döngüsü nedeniyle oluşan verimli balıkçılık kendini burada da göstermektedir. Halen trol, gırgır, parekata ve yüzen ağlarla buralarda balıkçılık yapılmaktadır. Doğu Akdeniz'in en verimli kalamar ve sübye alanları da, bu bölgedeki derin sularda bulunmaktadır ve avlanma oranları her geçen gün artmaktadır. Güney Kıbrıs Rum Yönetimi veya Yunanistan'ın bu bölgede şimdilik güçlü bir balıkçılık filosunun olmaması yanıltıcı olmamalıdır. Çünkü Avrupa Birliği'nin Doğu Akdeniz hatta Karadeniz'e balıkçı filosu gönderme konusundaki çabası ve isteği bilinmektedir.²⁹³

Türkiye Güney Kıbrıs Rum Yönetimi'nin faaliyetlerine karşı anında tepki vermiştir. Türkiye Nota vererek bu anlaşmaları tanımadığını resmen bildirmiş ve haklarının sahibi olduğunu göstermiştir; ancak Türkiye'nin verdiği bu tepkiler maalesef Güney Kıbrıs Rum Yönetimi'ni durduramamıştır.²⁹⁴

Türkiye'nin şimdiye kadar attığı en önemli adım ise, 9 Ağustos 2007 tarihli Resmi Gazete ile gelmiştir. Petrol İşleri Genel Müdürlüğü, Türkiye Petrolleri Anonim Ortaklığının dört bölgedeki ruhsat ve arama izni taleplerini 9 Ağustos 2007 tarihli Resmi Gazete ile ilan etmiştir. Uluslararası hukuk açısından bakıldığında, Türkiye ilgili bölgelerde münhasır ekonomik bölge haklarına sahip olduğunu üstü örtülü olarak resmen uluslararası kamuoyuna bildirmiştir. Dışişleri Bakanlığı'nın 30 Ocak 2007 tarihli 18 No'lu Bildirisi ve 9 Ağustos 2007 tarihinde Dışişleri Bakanlığı Sözcüsü tarafından Rum Yönetimi'nin açtığı petrol/doğal gaz araması ihalesi hakkında yapılan açıklamada da, Türkiye'nin meşru hak ve çıkarlarını korumakta kararlı olduğu ve

²⁹³ Türk Deniz Araştırmaları Vakfı: "Akdeniz Türkiye'ye Kapanıyor mu?"

²⁹⁴ Erdurmaz, S.: "Doğu Akdeniz'de Güney Kıbrıs Rum Yönetimi'nin Münhasır Ekonomik Bölge İlanı, Petrol Aramaları ve Türkiye", Uluslararası İlişkiler ve Stratejik Araştırmalar Merkezi, <http://www.turksam.org/tr/a2484.html>, et.: 14.01.2012.

bunların aşınmasına yönelik teşebbüslere müsaade edilmeyeceği belirtilerek bu durum teyit edilmiştir.²⁹⁵

Türkiye'nin haklı itirazlarına rağmen, Güney Kıbrıs Rum Yönetimi 12. parselde Noble Energy şirketine arama ve çıkarma ruhsatı vererek, 19 Eylül 2011 tarihinde sondaj çalışmalarına başlanacağını açıklamıştır. Bu gelişmeler üzerine 2011 yılının Eylül ayının ortasında Türkiye, Güney Kıbrıs Rum Yönetimi'nin sondaj çalışmalarına başlaması halinde, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti ile bir kıta sahanlığı sınırlandırma anlaşması imzalayacağını ve Kıbrıs Türklerinin Türkiye'nin yardımıyla Kıbrıs Adası'nın etrafında petrol ve doğal gaz arama faaliyetlerine başlayacağını, uluslararası topluma önceden duyurmuştur. Bu şekilde, ilgili uluslararası aktörlere Güney Kıbrıs Rum Yönetimi'nin bahse konu faaliyetlerini durdurmak için son bir defa müdahale etme şansı tanınarak, daha sonra Türkiye tarafından atılacak adımların uluslararası alanda meşruiyetinin kuvvetlendirilmesi hedeflenmiştir.²⁹⁶

Güney Kıbrıs Rum Yönetimi'nin 19 Eylül 2011 tarihinde sondaja başlaması üzerine ilk adım olarak, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti ile 21 Eylül 2011 tarihinde New York'ta "Türkiye Cumhuriyeti ile Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Arasında Akdeniz'de Kıta Sahanlığı Sınırlandırılması Hakkında Anlaşma" imza altına alınmıştır. Bu anlaşmanın gerekçesi incelendiğinde, iki ülke arasındaki kıta sahanlığının uluslararası hukukun ilgili ilkelerine uygun bir şekilde hakça sınırlandırılması ve Kıbrıs Türklerinin Kıbrıs Adası'nın tüm kıta sahanlığı üzerindeki meşru, eşit ve ayrılmaz haklarını saklı tuttuğunun kayıt altına alınması amaçlandığı anlaşılmaktadır.²⁹⁷ 21 Eylül 2011 tarihinde imzalanan Anlaşma, 6344 sayılı Türkiye Cumhuriyeti ile Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Arasında Akdeniz'de Kıta Sahanlığı Sınırlandırılması Hakkında

²⁹⁵ Erdurmaz, S.: "Doğu Akdeniz'de Güney Kıbrıs Rum Yönetimi'nin Münhasır Ekonomik Bölge İlanı, Petrol Aramaları ve Türkiye".

²⁹⁶ T.C. Türkiye Büyük Millet Meclisi: "Türkiye Cumhuriyeti ile Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Arasında Akdeniz'de Kıta Sahanlığı Sınırlandırılması Hakkında Anlaşmanın Onaylanmasının Uygun Bulunduğuna Dair Kanun Tasarısı ve Dışişleri Komisyonu Raporu", (<http://www.tbmm.gov.tr/sirasayi/donem24/yil01/ss114.pdf>), et.: 02.09.2012, s. 6.

²⁹⁷ T.C. Türkiye Büyük Millet Meclisi: "Türkiye Cumhuriyeti ile Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Arasında Akdeniz'de Kıta Sahanlığı Sınırlandırılması Hakkında Anlaşmanın Onaylanmasının Uygun Bulunduğuna Dair Kanun Tasarısı ve Dışişleri Komisyonu Raporu", s. 6.

Anlaşmanın Onaylanmasının Uygun Bulunduğuna Dair Kanun'un²⁹⁸ kabul edilmesiyle resmen yürürlüğe girmiştir.

Anlaşmanın imza altına alınmasının ardından ilk adım olarak, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Bakanlar Kurulu, 22 Eylül 2011 tarihinde Kıbrıs Adası'nın etrafında yedi ruhsat sahası belirleyerek; bu alanlara ilişkin ruhsatları Türkiye Petrolleri Anonim Ortaklığına vermiştir. Türkiye Petrolleri Anonim Ortaklığı da Piri Reis gemisini kiralayarak 26 Eylül 2011 tarihinden itibaren Kıbrıs Adası'nın güneyinde iki boyutlu sismik araştırma faaliyetlerine başlamıştır. Böylece, 19 Eylül 2011 tarihinde Güney Kıbrıs Rum Yönetimi'nin sondaja başlaması neticesinde sahada Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti ve Güney Kıbrıs Rum Yönetimi arasında oluşan asimetrinin mukabil eylemler ile dengelenmesi hedeflenmiştir.²⁹⁹

İkinci adım olarak ise Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı Derviş Eroğlu, 24 Eylül 2011 tarihinde New York'ta Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri'ne, Güney Kıbrıs Rum Yönetimi ve Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nin denizdeki arama ve sondaj faaliyetlerini karşılıklı ve eşzamanlı olarak durdurmaları, bu sağlanamaz ise Birleşmiş Milletler aracılığıyla kurulacak üçlü bir komiteyle hidrokarbon faaliyetleri için Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti ve Güney Kıbrıs Rum Yönetimi'nin yazılı rızalarının alınması, petrol ve doğal gaz gelirlerinin paylaşım oranlarının tespiti ve bu gelirlerin Kıbrıs sorununun kapsamlı çözümünün finansmanı için kullanılması önerilerini sunmuştur. Bu öneriler günümüzde de geçerliliğini koruyarak, Güney Kıbrıs Rum Yönetimi'nin sondaj faaliyetlerini durdurmaması durumunda dahi, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nin Türkiye'nin de desteğiyle başlattığı doğal gaz ve petrol arama faaliyetlerinin devamına uluslararası düzlemde meşruiyet kazandırmıştır. Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı Derviş Eroğlu'nun önerileri hayata geçirilinceye kadar Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nin, Türkiye'nin de desteğiyle Kıbrıs Adası'nın

²⁹⁸ Bkz. 12.07.2012 tarih ve 28351 sayılı Resmi Gazete.

²⁹⁹ T.C. Türkiye Büyük Millet Meclisi: "Türkiye Cumhuriyeti ile Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Arasında Akdeniz'de Kıta Sahaneliği Sınırlandırılması Hakkında Anlaşmanın Onaylanmasının Uygun Bulunduğuna Dair Kanun Tasarısı ve Dışişleri Komisyonu Raporu", s. 7.

güneyi dâhil petrol ve doğal gaz arama faaliyetlerine devam edeceği açıkça ifade edilmiştir.³⁰⁰

Eğer Yunanistan ve Güney Kıbrıs Rum Yönetimi'nin sürmekte olan çabaları sonuç verir ise, Türkiye bölgedeki hakkı olan 145.000 km²'lik münhasır ekonomik bölge alanının 71.000 km²'sini Yunanistan'a, 33.000 km²'sini ise Güney Kıbrıs Rum Yönetimi'ne kaptıracak, kendisine de sadece 41.000 km²'lik bir alan kalacaktır. Açıkçası Doğu Akdeniz'deki 145.000 km²'lik bu münhasır ekonomik bölge alanına sahip olmamak, Türkiye'nin denizlerinin üçte birinden yoksun olmak anlamına gelmektedir.³⁰¹

Türkiye'nin konuyla ilgili olarak elinde, iki önemli ve hayati argüman bulunmaktadır. Bunlardan birincisi, Akdeniz'de en uzun sahili bulunan Türkiye'ye rağmen, Türkiye dikkate alınmadan Güney Kıbrıs Rum Yönetimi'nin münhasır ekonomik bölge ilan etmesinin kabul edilemez bir durum olduğudur. Burada Güney Kıbrıs Rum Yönetimi'nin Türkiye açısından meşru devlet olarak tanınmaması iki taraflı anlaşmayı engellemektedir. Daha da ötesi Türkiye devlet olmayan bir unsurun münhasır ekonomik bölge ilanını geçerli saymamaktadır. Ancak, uluslararası toplum tarafından meşru Kıbrıs temsilcisi sayıldığı için; Amerika Birleşik Devletleri, Avrupa Birliği ve Birleşmiş Milletler, Güney Kıbrıs Rum Yönetimi'nin münhasır ekonomik bölge ilanı ve bu bölgeyi kullanma hakkı olduğunu belirtmektedirler. Bununla beraber, Türkiye'nin hassasiyetini dikkate alarak, kriz yaratan davranışlardan kaçınılmasını istemektedirler. Diğer husus ise, Güney Kıbrıs Rum Yönetimi'nin tek başına Rumlara menfaat sağlayan bu girişimlerinde, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nin de hakkı olduğu ve bunun verilmesi gerektiği konusunda Türkiye'nin ısrarcı olacağıdır. Nitekim 26 Eylül 2011'de Birleşmiş Milletlerde yapılan Genel Kurul Toplantısı sırasında, yapılacak araştırmalar sonunda elde edilecek gelirlerin Birleşmiş Milletlerin açtığı bir havuzda toplanarak, Kıbrıs'ta toplumlararası uzlaşma sağlanması durumunda hakkaniyet prensibine göre

³⁰⁰ T.C. Türkiye Büyük Millet Meclisi: "Türkiye Cumhuriyeti ile Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Arasında Akdeniz'de Kıta Sahaneliği Sınırlandırılması Hakkında Anlaşmanın Onaylanmasının Uygun Bulunduğuna Dair Kanun Tasarısı ve Dışişleri Komisyonu Raporu", s. 7.

³⁰¹ Başeren, S. H.: "Doğu Akdeniz'de Gerilim".

paylaştırılması teklifi Türk tarafından Birleşmiş Milletler Genel Sekreterine iletilmiştir. Amerika Birleşik Devletleri de bu teklife sıcak baktığını ifade etmiştir.³⁰²

2.2.2.3. Karadeniz Açısından Değerlendirme

Karadeniz, Azak Denizi ile birlikte 436.400 km²'lik bir alanı kaplamaktadır. Main-Tuna Kanalıyla Kuzey Denizi'ne, Dinyeper ve Dinyester Nehirleri ile Baltık içlerine kadar uzanan Karadeniz, Don ve Volga Nehirleri'nin birleştirilmesi ile Hazar Denizi'ne kadar uzanmaktadır.³⁰³

Karadeniz'e kıyısı olan altı ülke Bulgaristan, Romanya, Ukrayna, Rusya Federasyonu, Gürcistan ve Türkiye, Karadeniz'le doğrudan etkileşim halinde olan ülkelerdir. Moldova ise bu ülkelerden Romanya ve Ukrayna arasına sıkışmış, Prut ve Dinyester Nehirleri ile Karadeniz'e bağlanan, Karadeniz'e yaklaşık 20 km uzaklıkta olan bir ülkedir.³⁰⁴ Türkiye'nin kuzeyinde yer alan Karadeniz'deki, Türkiye kıyılarının uzunluğu ise yaklaşık olarak 1.650 km.

Bulgaristan ve Romanya'nın Avrupa Birliği'ne üye olmaları ile birlikte, Birliğin Karadeniz ile olan ilişkileri de önem kazanmıştır. Bu doğrultuda, öncelikle Türkiye'nin Karadeniz politikası ve bu politika bağlamında sahip olunan tek münhasır ekonomik bölge incelenecek; ardından da, Karadeniz kapılarının Avrupa Birliği'ne açılması ile birlikte, Birliğin bölgeye olan etkilerine değinilecektir.

2.2.2.3.1. Türkiye'nin Karadeniz Politikası

2.2.2.3.1.1. Genel Olarak

Türkiye üç tarafı denizlerle çevrili bir ülke olarak münhasır ekonomik bölge ilan etme hakkına sahip olup, bu hakkını sadece Karadeniz'de kullanmıştır. Dolayısıyla, Türkiye'nin Karadeniz politikasını temel olarak şekillendiren de, sahip olunan bu münhasır ekonomik bölge alanı olmaktadır. Münhasır ekonomik bölge, 1982 tarihli

³⁰² Erdurmaz, S.: “Doğu Akdeniz’de Güney Kıbrıs Rum Yönetimi’nin Münhasır Ekonomik Bölge İlanı, Petrol Aramaları ve Türkiye”.

³⁰³ Alkan, A.: *21. yüzyılın İlk Çeyreğinde Karadeniz Güvenliği*, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara, 2006, s. 17.

³⁰⁴ Alkan, A.: *21. yüzyılın İlk Çeyreğinde Karadeniz Güvenliği*, s. 17.

Birleşmiş Milletler Deniz Hukuku Sözleşmesinde düzenlenmiş bir müessese olmasına rağmen; bir kıyı devletinin münhasır ekonomik bölgeye sahip olabilmesi için bu Sözleşmeye taraf olması gerekmekte; bu bölgenin kıyı devleti tarafından ilan edilmesi yeterli olmaktadır.³⁰⁵ Zira, Uluslararası Adalet Divanı'nın, 1982 Tunus/Libya ve 1985 Libya/Malta davalarında da belirttiği üzere, münhasır ekonomik bölge ilanı, devlet uygulamalarında uluslararası örf ve adet hukukunun bir parçası haline gelmiştir. Sonuç olarak Türkiye de 1982 tarihli Birleşmiş Milletler Deniz Hukuku Sözleşmesine taraf olmamasına rağmen, üç tarafı denizlerle çevrili bir kıyı devleti olarak münhasır ekonomik bölge ilan etme hakkına sahiptir.

Türkiye, bu hakkını Karadeniz'de kullanmış ve 05.12.1986 tarih ve 86/11264 sayılı Bakanlar Kurulu Kararnamesi³⁰⁶ ile Karadeniz'de 200 millik münhasır ekonomik bölge ilan etmiştir. Karadeniz'de münhasır ekonomik bölge ilanından sonra; Türkiye'nin 23.12.1986 tarihli ve Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği'nin 06.02.1987 tarihli mektuplarının değişimi yoluyla, 1978 tarihli “Türkiye Cumhuriyeti ve Sovyet Sosyalist Cumhuriyetleri Birliği Arasında Karadeniz'de Kıta Sahanelığı Sınırlandırılması Hakkında Anlaşma” ile belirlenen sınırın, münhasır ekonomik bölgeye de uzatılması kabul edilmiştir.³⁰⁷ Aynı sınır, 1991 yılı sonunda Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği'nin dağılmasından sonra bu bölgede komşumuz olan Rusya Federasyonu, Ukrayna ve Gürcistan bakımından da geçerlidir.³⁰⁸

Öte yandan Gürcistan ile 14.07.1997 tarihinde Tiflis'te imzalanan “Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile Gürcistan Hükümeti arasında Karadeniz'de Deniz Sınırının Teyidine İlişkin Protokol” ile; Türkiye ile Gürcistan arasındaki karasuları yan sınırı, Türkiye ile Sovyet Sosyalist Cumhuriyetleri Birliği arasındaki 1978 tarihli Anlaşma çerçevesinde teyit edilmiştir. Söz konusu Protokol, Bakanlar Kurulu'nun 17.09.1997

³⁰⁵ Kuran, S.: *Uluslararası Deniz Hukuku*, s. 232.

³⁰⁶ Bkz. 17.12.1986 tarih ve 19314 sayılı Resmi Gazete.

³⁰⁷ Bkz. 28.02.1987 tarih ve 19386 sayılı Resmi Gazete.

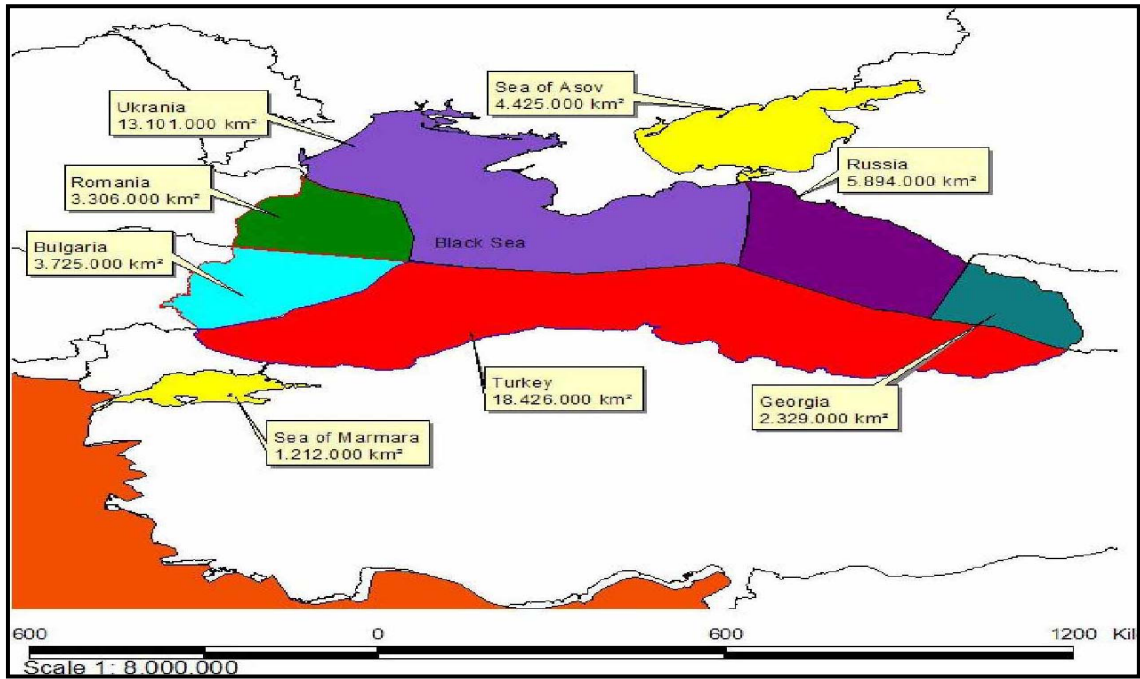
³⁰⁸ Pazarcı, H.: *Uluslararası Hukuk Dersleri*, s. 385.

tarih ve 97/9999 sayılı kararı³⁰⁹ ile onaylanmış ve 22.09.1999 tarihinde Tiflis'te onay belgelerinin teati edilmesiyle yürürlüğe girmiştir.³¹⁰

Bulgaristan ile 04.12.1997 tarihinde Sofya'da imzalanan "Türkiye Cumhuriyeti ile Bulgaristan Cumhuriyeti Arasında Mutludere/Rezovska Deresi Mansap Bölgesindeki Sınırın Belirlenmesi ve İki Ülke Arasında Karadeniz'de Deniz Yetki Alanlarının Sınırlandırılması Anlaşması"³¹¹ 04.12.1997 tarihinde imzalanmış, her iki ülkenin ulusal onay işlemlerini tamamlamalarını takiben, 04.11.1998 tarihinde Ankara'da gerçekleştirilen onay belgesi teatisi sonucunda yürürlüğe girmiştir.³¹²

Bu çerçevede, Türkiye'nin Karadeniz'deki tüm karasuları yan sınırları, münhasır ekonomik bölge ve kıta sahanlığı sınırları, anlaşmalarla tespit edilmiş bulunmaktadır.

Resim 21. Karadeniz Münhasır Ekonomik Bölge Haritası³¹³



³⁰⁹ Bkz. 20.10.1997 tarih ve 23146 sayılı Resmi Gazete.

³¹⁰ T.C. Başbakanlık Denizcilik Müsteşarlığı: 2. Ulusal Denizcilik Şurası Uluslararası İlişkiler ve Deniz Hukuku Çalışma Grubu Görüşler, Öneriler ve Değerlendirmeler, Eylül, 2000, s. 36.

³¹¹ Bkz. 21.07.1998 tarih ve 23409 sayılı Resmi Gazete.

³¹² T.C. Başbakanlık Denizcilik Müsteşarlığı: 2. Ulusal Denizcilik Şurası Uluslararası İlişkiler ve Deniz Hukuku Çalışma Grubu Görüşler, Öneriler ve Değerlendirmeler, s. 37.

³¹³ Özdemir, A.: "AB Ortak Balıkçılık Politikası ve Hamsi Balıkçılığı", <http://www.akademia.net/ca/HAMSI2010/07.pdf>, et.: 20.12.2011, s. 35.

Karadeniz’de ilan edilen, münhasır ekonomik bölge alanının tespitini yaptıktan sonra, söz konusu alanda balıkçılıkla ilgili düzenlemelere kısaca değinmek gerekirse; bu konudaki temel mevzuat Ticari Amaçlı Su Ürünleri Avcılığını Düzenleyen 1/1 Numaralı Tebliğ’dir.³¹⁴ Tebliğ’in 21. maddesinde, Karadeniz’de Türkiye’nin münhasır ekonomik bölge sınırları dışında avcılık yapılamayacağı hüküm altına alınmıştır. Bu düzenlemenin getirilme amacı, Karadeniz’de açık deniz olarak ifade edilen ve tüm devletlerin kullanımına açık olan deniz bölgesinin var olmamasıdır. Resim 21’de yer alan haritadan da açıkça anlaşılacağı üzere, Karadeniz, bu denize kıyısı olan devletler arasında yapılan sınırlandırma anlaşmaları ile paylaşılmış durumdadır.

Ancak, canlı kaynakların Karadeniz’in kuzey tarafında yoğun olarak bulunması nedeniyle, Türkiye Karadeniz’e komşu ülkelerle sorunlar yaşamakta; özellikle Ukrayna ve Gürcistan sularında avlanan Türk balıkçı teknelerinin sert müdahalelerle karşılaşması sorunları artırmaktadır. Türkiye, sınır ihlallerinin önüne geçebilmek amacıyla, Türk balıkçı gemilerine birer verici yerleştirerek, Karadeniz’in hangi bölgesinde avlandıklarını yakın takibe almıştır. Böylece Türk münhasır ekonomik bölge sınırını geçen balıkçı gemisi hemen uyarılarak, geri dönmesi sağlanmaya çalışılmaktadır.

2.2.2.3.1.2. Türk ve Avrupa Birliği’nin Karadeniz Hakkındaki Dış Politikalarının Karşılaştırılması

Avrupa Birliği 2007 yılına kadar olan süreçte, Karadeniz’e yönelik olarak bölgesel bir politika oluşturmamıştır. Bunun sebebi, bu coğrafyanın Birlik sınırlarına uzak olması ve bu coğrafyaya kadar olan alanlarda diğer sorunlarla uğraşmak zorunda kalmış olmasıdır. Birlik, bu süreçte kendisini çevreleyen üç denizden Baltık, Adriyatik ve Akdeniz’le olan ilişkilerini bölgesel bir platforma oturtmuş; ancak daha büyük ve daha zorlu bir alan olan Karadeniz için böyle bir girişimde bulunmamıştır.³¹⁵ Ancak Bulgaristan ve Romanya’nın 2007 yılında Avrupa Birliği’ne katılımı ile Birlik, Karadeniz balıkçılığındaki paydaşlardan biri haline gelmiştir.

³¹⁴ Bkz. 19/10/2007 tarih ve 26675 sayılı Resmi Gazete.

³¹⁵ Alkan, A.: *21. yüzyılın İlk Çeyreğinde Karadeniz Güvenliği*, s. 94.

Bu doğrultuda 11.04.2007 tarihinde “Yeni Bir Bölgesel İşbirliği İnisiyatifi-Karadeniz Sinerjisi” başlıklı Komisyon Tebliği yayınlanmıştır. Karadeniz Sinerji’sinin birincil görevi, Karadeniz bölgesi içinde ve aynı zamanda bir bütün olarak bölge ve Avrupa Birliği arasındaki işbirliğinin geliştirilmesi olacaktır. Bölgesel işbirliğinin, yeni girişimler için ek değer sağlayabileceği ve komşu ülkeler ve bölgeler (Hazar Denizi, Orta Asya, Güney-Doğu Avrupa) ile ilişkilerin güçlendirilmesine yardımcı olmak için bir köprü olarak hizmet verebileceği düşünülmektedir.³¹⁶

Tebliğ’de düzenlenen başlıca işbirliği alanlarından biri de balıkçılıktır. Bu kapsamda, Karadeniz’in önemli bir balıkçılık bölgesi olduğu ve balık stoklarının büyük çoğunluğunun sınır ötesi sularda yoğunlaştığı belirtilmektedir. Birliğin, Karadeniz bölgesinde balıkçılık yönetimi, araştırma, veri toplama ve değerlendirme yoluyla sürdürülebilir kalkınmayı teşvik etmek için çalışacağı; ayrıca, bölgedeki kaynakların sürdürülebilir ve sorumlu bir şekilde kullanılmasını sağlamak için de yeni yolların araştırılması gerektiği vurgulanmaktadır.³¹⁷

Karadeniz’de Türkiye’nin 6.587, Bulgaristan’ın 2.852, Romanya’nın ise 438 balıkçı gemisi seyretmektedir. Türkiye sadece balıkçı filosu açısından değil, avcılık miktarları açısından da lider ülke konumundadır.³¹⁸

Romanya ve Bulgaristan Avrupa Birliği’ne üye olunca, deniz araştırmalarına ağırlık vermişler ve her iki ülke de bölgesel ölçekteki araştırma gemilerini modernize etmişlerdir. Romanya’nın 82 metrelik R/V Mare Nigrum ve Bulgaristan’ın 55 metrelik R/V Akademik gemileri, Karadeniz’de balıkçılık dahil tüm deniz araştırmalarını yapabilecek şekilde Birlik tarafından donatılmıştır. Özellikle R/V Akademik son derece modern balıkçılık akustiği cihazlarına sahiptir. Diğer taraftan söz konusu ülkelerin balıkçılık üzerine araştırma yapan bilim adamları, yayınladıkları makalelerde Karadeniz’deki zengin canlı deniz kaynaklarına dikkat çekmekte ve her vesile ile bu kaynağın Karadeniz’e kıyısı olan ülkeler arasında rasyonel kullanımını dile

³¹⁶ European Union: “Mairitme Affairs and Fisheries”.

³¹⁷ European Union: “Mairitme Affairs and Fisheries”.

³¹⁸ Duruer, E. Ç. / Şumlu, Ş.: “Avrupa Birliği’nde Kota Yönetimi ve Karadeniz’e Yansımaları”, s. 113.

getirmektedir. Bilindiği gibi Türkiye Karadeniz'deki en büyük balıkçı filosuna sahip olup toplam avın yaklaşık %90'ını avlamaktadır.³¹⁹

Avrupa Birliğine yeni katılan Balkan ülkelerinin Karadeniz'e kıyısı olmasının sonucu olarak da, örneğin Yunanistan, Karadeniz'de deniz araştırmaları konusunda diğer ülkelerle işbirliğini arttırmış ve Karadeniz'de deniz araştırmaları gerçekleştirmeye başlamıştır. Bugüne kadar Karadeniz ekolojisi ve Karadeniz'in Ege Denizine etkilerinin incelenmesine yönelik çalışmalarla sınırlı kalan deniz çalışmalarının gelecekte deniz kaynaklarına da yönelmesi kuvvetli bir olasılıktır.³²⁰

Romanya ve Bulgaristan'ın Avrupa Birliğine katılımı ile Birlik, Karadeniz'deki avcılık faaliyetlerine de dahil olmuştur. Avrupa Komisyonu bu kapsamda, 21.11.2007 tarihli karar ile ilk kez, Karadeniz'de balıkçılık fırsatlarına ilişkin 2008 yılında geçerli olacak, kota önerilerini açıklamıştır. Alınan bu karara Bulgaristan ve Romanya balıkçılık uzmanlarından oluşan çalışma grubunun Eylül ayında yaptıkları toplantı sonrasında hazırlanan bilimsel rapor ve bu raporun Komisyon bünyesindeki Balıkçılık Bilimsel Teknik ve Ekonomik Komitesince değerlendirilmesinden sonra oluşan bilimsel tavsiyeler esas teşkil etmiştir.³²¹

2.2.3. Türkiye'nin Bölgesel ve Uluslararası Balıkçılık İlişkileri

Bu başlık altında, balıkçılık ilişkileri kapsamında Türkiye'nin üyesi bulunduğu, bölgesel ve uluslararası kuruluşlar incelenecektir.

2.2.3.1. Birleşmiş Milletler Gıda ve Tarım Örgütü (Food and Agriculture Organisation - FAO)

1945 yılında kurulan Gıda ve Tarım Örgütü (FAO), açlığa son vermek ve beslenme şartlarını iyileştirmek amacıyla uluslararası düzeyde faaliyet gösteren bir Birleşmiş Milletler örgütüdür. Hem gelişmiş hem de gelişmekte olan ülkelere hizmet eden FAO, tüm ulusların eşit şartlarda bir araya gelerek tarımsal anlaşmalara imza

³¹⁹ Özdemir, A.: "AB Ortak Balıkçılık Politikası ve Hamsi Balıkçılığı", s. 36.

³²⁰ Özdemir, A.: "AB Ortak Balıkçılık Politikası ve Hamsi Balıkçılığı", s. 36.

³²¹ Düzgüneş, E. / Erdoğan, N.: "Karadeniz Balıkçılığı ve Kota Uygulamaları", http://www.suurunleri.org.tr/dosyalar/dergiler/32.sayi/ertug_duzgunes.pdf, et.: 05.12.2011, s. 27.

attıkları ve politikaları tartıştıkları tarafsız bir forum görevi görmektedir. Tarım, ormancılık ve balıkçılık uygulamalarını çağdaştırmaları ve geliştirmelerinde, gelişmekte olan ve geçiş aşamasındaki ülkelere yardımcı olan FAO, Dünya genelinde yoksul ve aç insanların %70'ine ev sahipliği yapan kırsal kesim üzerinde yoğunlaşmaktadır.³²²

Dünya'daki gıda ve tarımla ilgili çalışmaları organize edip geliştirerek, gıda güvenliğini sağlamak amacıyla kurulmuş olan FAO, Türkiye'nin taraf olduğu uluslararası kuruluşlar arasında ilk sırayı almaktadır. Türkiye, 6 Nisan 1948 tarihinde FAO'ya üye olarak katılmış olup; FAO bünyesindeki Balıkçılık Komitesi'nin de üyesidir. Balıkçılık Komitesince Türkiye'den istenen özellikle sorumlu balıkçılık, yasadışı avcılığın önlenmesi, göç eden balık türlerinin korunması konularında bilgi teminidir. Komitenin toplantılarına aktif katılım önem taşımaktadır.

Ayrıca Türkiye FAO bünyesindeki birçok uluslararası ve bölgesel komisyon ile anlaşmaya da taraftır. Akdeniz Genel Balıkçılık Komisyonu (*General Fisheries Commission for the Mediterranean - GFCM*) ile Avrupa İçsu Balıkçılığı ve Su Ürünleri Danışma Komitesi (*European Inland Fisheries and Aquaculture Advisory Commission - EIFAAC*), bunlardan balıkçılık ile ilgili olan iki tanesidir.

2.2.3.2. Akdeniz Genel Balıkçılık Komisyonu (*General Fisheries Commission for the Mediterranean - GFCM*)

Akdeniz ülkeleri arasında balıkçılığı geliştirmek, ortak politikalar belirlemek ve uygulamak için faaliyet göstermek amacıyla oluşturulan GFCM, FAO bünyesinde 1976 yılından beri bir danışma organı olarak faaliyetlerini sürdürmekteyken, 1999 yılında komisyona dönüştürülmüştür. Bu amaçla yapılan değişiklik Türkiyece de kabul edilmiştir.³²³

Akdeniz'e kıyısı olan ve bu denizde avlanan ülkeler dahil olmak üzere Komisyon'da 22 üye ülke bulunmaktadır. Komisyonun ilgi alanı Karadeniz'i de

³²² Tarım Sektörü Rehberi: "Uluslararası Kuruluşlar - International Organizations", http://www.tarimrehberi.gov.tr/documents/5_1.pdf, et.: 19.02.2012, s. 452.

³²³ T.C. Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı: *Dokuzuncu Kalkınma Planı 2007-2013 Balıkçılık- Özel İhtisas Komisyonu Raporu*, s. 76.

kapsamakta olup, sahil dar ülkelerinden yalnız Bulgaristan ve Romanya GFCM'e üye olarak katılmışlardır.

GFCM'deki çalışma ve projelerden, İspanya'nın batı Akdeniz'de, İtalya ve Fransa'nın orta Akdeniz'de Afrika ülkeleri de dahil olmak üzere sahil dar ülkeleri içine alacak şekilde projeler yürüttüğü ve GFCM'den katkı aldığı görülmektedir. Doğu Akdeniz balıkçılık çalışmalarında ise önemli bir boşluk bulunmakta, Yunanistan Güney Kıbrıs Rum Yönetimi'ni de devreye sokarak bu alanda lider ülke olmaya çalışmaktadır. Oysa bu bölgede Türkiye, GFCM katkı payı ve mevcut alt yapısı dikkate alınarak etkili lider olabilmelidir. Diğer taraftan Türkiye, GFCM görev alanı içerisinde yer alan Karadeniz'de 6 ülke ile "Karadeniz Balıkçılık Anlaşması"nda etkin bir rol üstlenmiştir. Bu etkinliğin beraberce kullanılması mümkündür.³²⁴ Bu bağlamda GFCM'deki temsil kabiliyetimizi artırmak amacıyla, GFCM kapsamında, Doğu Akdeniz balıkçılığının geliştirilmesi ve ekosistemin iyileştirilmesine yönelik olarak sahil dar ve komşu ülkelerin de katılacağı bir araştırma geliştirme platformu oluşturarak, bunun için kaynak yaratmak ve bulmak, Türkiye'nin kısa dönemli hedefleri arasında yer almalıdır.

2.2.3.3. Avrupa İç Su Balıkçılığı ve Su Ürünleri Danışma Komitesi (European Inland Fisheries and Aquaculture Advisory Commission - EIFAAC)

Türkiye'nin de üyesi olduğu EIFAAC, iç su balıkçılığında elde edilen bilimsel araştırma sonuçlarının ve ülkelerin sahip olduğu tecrübelerin ışığında tavsiye kararları alan bir komisyondur. 34 ülkenin katılımıyla 1957 yılında kurulmuş olup, FAO'nun önemli komisyonlarından birisidir. Ülke koordinatörlüğü Tarım Reformu Genel Müdürlüğü tarafından yürütülmekte olan EIFAC'ın, 25. Dönem toplantısı ve "Ticari İç Su Balıkçılığı, Amatör Balıkçılık ve Kültür Balıkçılığının Sosyal, Ekonomik ve Ekolojik Hedefleri Arasındaki Etkileşimler" konulu uluslararası sempozyum, 2008

³²⁴ T.C. Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı: *Dokuzuncu Kalkınma Planı 2007-2013 Balıkçılık- Özel İhtisas Komisyonu Raporu*, s. 76.

yılında Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı'nın ev sahipliğinde Türkiye'de gerçekleştirilmiştir.³²⁵

2.2.3.4. Doğu ve Orta Avrupa'da Balıkçılığın Geliştirilmesi Uluslararası Organizasyonu (EUROFISH)

EUROFISH, su ürünleri ile ilgili özel sektör yatırımlarının ve ortaklıkların teşvik edilmesi, projelerin geliştirilmesi, ticaret ve pazarlama imkânlarının hızlandırılması ve su ürünleri ile ilgili düzenli bilgi akışının sağlanması amacıyla, Danimarka Hükümeti ve FAO'nun finansal desteği ile 1996 yılında Doğu Avrupa Ülkeleri İçin Su Ürünleri Pazarlaması ve Bilgi Servisi Projesi (EASTFISH) olarak kurulmuş ve alınan bir kararla, 2002 yılından bu yana bütün Avrupa ülkelerini ve ilgili organizasyonları kapsayacak şekilde Doğu ve Orta Avrupa'da Balıkçılığın Geliştirilmesi için Uluslararası Organizasyon (EUROFISH) adı altında faaliyet göstermeye başlamıştır.³²⁶

Türkiye'nin teşkilata üyeliği, 5 Mart 2002 tarihinde FAO'nun Roma'daki merkezinde atılan imzayla başlamış olup; 23.06.2004 tarih ve 5196 sayılı Doğu ve Orta Avrupa'da Balıkçılığın Geliştirilmesi Uluslararası Örgütünün Kurulması Anlaşmasının Onaylanmasının Uygun Bulunduğuna Dair Kanunun³²⁷ kabulü ile resmiyet kazanmıştır. Söz konusu Kanunun 3. maddesinde EUROFISH'in aşağıdaki hedefleri sayılmıştır:

- a) Balık pazarlama konusunda bilgi sağlama, ticaretin desteklenmesine katkıda bulunmak,
- b) Bölgenin balıkçılık gelişimini, şimdiki ve gelecekteki pazar istekleri çerçevesinde desteklemek, balıkçılık kaynaklarınca sunulan potansiyelden tümüyle yararlanmak,
- c) Balıkçılık ve su ürünleri yetiştiriciliğinde özel sektör yatırımları ve ortaklık düzenlemelerini geliştirmek,

³²⁵ T.C. Ulaştırma Bakanlığı Demiryolları, Limanlar ve Hava Meydanları İnşaatı Genel Müdürlüğü: "Balıkçılık Kıyı Yapıları Durum ve İhtiyaç Analizi - Sonuç Raporu C. I", Ankara, 2011, <http://www.kugm.gov.tr>, et.: 08.03.2012, s. B-41.

³²⁶ Tarım Sektörü Rehberi: "Uluslararası Kuruluşlar - International Organizations", s. 452.

³²⁷ Bkz. 30.06.2004 tarih ve 25508 sayılı Resmi Gazete.

- d) Altyapı ve insan kapasitesi geliştirilmesine ilişkin projelere teknik yardım sağlamak,
- e) Projelerin, fizibilite çalışmalarının ve iş planlarının hazırlanmasında yardım ve rehberlik sağlamak,
- f) Bölgedeki bağış girişimlerinin eşgüdümünde rol oynamak,
- g) Bölgede balıkçılığın güncelleştirilmesi ve modernleştirilmesinde katkıda bulunmak,
- h) Bölgede daha dengeli balıkçılık ürünlerinin sağlanmasında katkıda bulunmak,
- i) Bölge içinde ve dışında ihracat fırsatlarını en iyi şekilde kullanmak,
- j) Balıkçılık sektöründe, üyeleri arasında teknik ve ekonomik işbirliğini geliştirmek.

2.2.3.5. Atlantik Ton Balıklarını Koruma Uluslararası Komisyonu

(International Commission for the Conservation of Atlantic Tunas - ICCAT)

Dünya’da orkinos avcılığı ve ticareti, ICCAT kararları doğrultusunda, ülkeler için belirlenen kota miktarları üzerinden yapılmaktadır. Türkiye, 22.05.2003 tarihli ve 4859 sayılı Atlantik Ton Balıklarının Korunmasına İlişkin Uluslararası Sözleşme ile Nihai Senet, Atlantik Ton Balıkçılık İşletmeleri İstatistiklerinin Toplanmasına Dair Karar, Usul Kuralları ve Mali Düzenlemelere Katılmamızın Uygun Bulunduğu Hakkında Kanun³²⁸ ile Sözleşmeye taraf olmuştur.

Türkiye’nin ICCAT üyeliğinin getirmiş olduğu yükümlülükler aşağıdaki gibi sıralanabilir.³²⁹

- a) ICCAT tarafından belirlenmiş olan avcılık kotalarına uyulması,

³²⁸ Bkz. 28.05.2003 tarih ve 25121 sayılı Resmi Gazete.

³²⁹ Elekon, H. A.: “Avrupa Birliği’nde Balıkçılık ve Ortak Balıkçılık Politikası Karşısında Türkiye’nin Durumu”, s. 79.

- b) Her yıl avlanma izni verilen orkinos ve diğer ton balığı türlerini avlayacak teknelerin ICCAT’a bildirilmesi,
- c) Orkinos çiftlikleri hakkında kapasite, yer, mevcut balık miktarı vb. konularında bilgi paylaşımı yapılması,
- d) Uydudan Gemi İzleme Sistemi’nin kurulması,
- e) 10 metreden uzun tekneler için bir avcılık kayıt sistemi kurulması,
- f) İhracatta ICCAT belgelerinin düzenlenmesi,
- g) ICCAT teknik düzenlemelerine uyulması (Boy, ağırlık, zaman sınırlamaları vb.),
- h) Yasadışı ve kayıt dışı avcılığı yapılan balıkların ticaretinin engellenmesi,
- i) ICCAT bütçesine yıllık katkı payının ödenmesi.

2.2.3.6. Orta Asya ve Kafkaslar Bölgesel Balıkçılık ve Su Ürünleri

Yetiştiriciliği Komisyonu (Central Asia and Caucasus Regional Commission For Fisheries and Aquaculture Policy - CACFish)

FAO - Türkiye Ortaklık Çerçeve Anlaşması kapsamında, 2009 yılında onaylanan “Orta Asya Balıkçılık ve Su Ürünleri Yetiştiriciliğinin Geliştirilmesi Bölgesel Programı” çerçevesinde, bölgede daha işlevsel çalışan bir Orta Asya ve Kafkaslar Bölgesel Balıkçılık ve Su Ürünleri Yetiştiriciliği Komisyonu’nun kurulması kararlaştırılmıştır. Bu doğrultuda CACFish’in kurulmasına dair kabul mektubu Türkiye tarafından 21 Temmuz 2010 tarihinde imzalanmış olup; “Orta Asya ve Kafkaslar Bölgesel Balıkçılık ve Su Ürünleri Yetiştiriciliği Komisyonu Anlaşmasının Onaylanmasının Uygun Bulunduğuna Dair Kanun Tasarısı”, Başbakanlık Kanunlar ve Kararlar Genel Müdürlüğü’nün 24.10.2011 tarihli yazısı ile TBMM Başkanlığı’na iletilmiştir. Tasarı, Sıra Sayısı:173 ile halen TBMM’nin gündeminde bulunmaktadır.

Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı, FAO ve Orta Asya Alt Bölge Ofisi işbirliğinde düzenlenen CACFish açılış toplantısı ise, Aralık 2011 tarihinde Türkiye’de

gerçekleştirilmiş bulunmaktadır. Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı ile Orta Asya ve Kafkas ülkeleri arasında yürütülen çalışmalar sonucu kurulan Komisyon; Türkiye, Afganistan, Azerbaycan, Çin, Ermenistan, Gürcistan, İran, Kazakistan, Kırgızistan, Moğolistan, Özbekistan, Rusya Federasyonu, Tacikistan, Türkmenistan ve Ukrayna gibi 15 ülkeyi kapsamaktadır.

CACFish, Orta Asya ve Kafkaslarda balıkçılık ve su ürünleri yetiştiriciliğinin sürdürülebilir kullanımını, canlı sucul kaynaklarının gelişiminin korunmasını ve akılcı yönetimi sağlamak maksadıyla, bölge ülkeleri arasındaki işbirliğini, bilgi tecrübe paylaşımını artırarak bölge ülkeleri arasındaki ticareti geliştirmeyi amaçlamaktadır.

2.2.3.7. Akdeniz Su Ürünleri Bilgi Paylaşım Sistemi (Systems of Information for the Promotion of Agriculture in the Mediterranean - SIPAM)

SIPAM, 1995 yılında kurulmuş olup; Cezayir, Fas, Fransa, Hırvatistan, İspanya, İtalya, Güney Kıbrıs Rum Yönetimi, Malta, Mısır, Portekiz, Tunus, Türkiye ve Yunanistan'ın da üye olarak bulunduğu 13 ülkeyi kapsamaktadır. SIPAM, üye ülkeler arasında su ürünleri yetiştiriciliği ile ilgili yüksek kalitedeki bilgilerin ve verilerin paylaşımı, sürdürülebilir yetiştiricilik politikalarının planlanması, uygulanması ve izlenmesine katkı sağlanması, paydaşlar arasında mevcut tecrübelerin paylaşımının artırılmasına yönelik çalışmalar yürütmektedir.³³⁰ Proje'nin Türkiye'deki koordinatörü TÜBİTAK'tır.

Oluşturulacak bilgi erişim sistemi ile üreticiler, Tarım İl Müdürlükleri'ne üretim miktarlarını vererek, sistemin aşağıdaki erişim olanaklarından faydalanacaklardır.³³¹

a) Yetiştiricilik sırasında karşılaşılan sorunların (balık hastalıkları vb.) çözümünde, hem uzmanların, hem de araştırma kurumlarının adreslerine ulusal ve uluslararası düzeyde erişim,

³³⁰ T.C. Ulaştırma Bakanlığı Demiryolları, Limanlar ve Hava Meydanları İnşaatı Genel Müdürlüğü: "Balıkçılık Kıyı Yapıları Durum ve İhtiyaç Analizi - Sonuç Raporu C. I", s. B-42.

³³¹ Ersan, O.: "Systems of Information for the Promotion of Agriculture in the Mediterranean (SIPAM)", Doğu Anadolu Bölgesi III. Su Ürünleri Sempozyumu, Erzurum, 1998, <http://www.akademi.net/da/DOGU3/d326.pdf>, et.: 02.03.2012, s. 267.

b) Türkiye ve Akdeniz ülkelerindeki “pazar”a ilişkin verilere erişim.

c) Üretim çiftliklerinin ihtiyacı olan donanım, malzeme, yem vb. hizmet sektörüne ait ulusal ve uluslararası adreslere erişim.

d) Konu ile ilgili yürürlükte olan mevzuata erişim.

Su ürünleri yetiştiriciliği kapsamındaki ulusal ve uluslararası düzeydeki tüm bilgiler sürekli güncelleştirilerek hizmete sunulacağından, SIPAM bu konu ile ilgili karar alan, politika belirleyen kesim için de temel başvuru kaynağıdır. Kamuda çalışan uzmanlar sistemin güncelleştirilmesine de katkıda bulunarak, ihtiyaç duydukları her tür bilgiye en kısa sürede ulaşabileceklerdir.³³²

2.2.3.8. Milletlerarası Akdeniz Yüksek Zirai Etütler Merkezi (Center for Advanced Mediterranean Agronomic Studies - CIHEAM)

1962 yılında kurulmuş olan CIHEAM, Arnavutluk, Cezayir, Mısır, Fransa, Yunanistan, İtalya, Lübnan, Malta, Fas, Portekiz, İspanya, Tunus ve Türkiye’nin de içinde bulunduğu 13 üye ülkeyi kapsamaktadır. Uluslararası ölçekli olmasına rağmen bölgesel faaliyet gösteren araştırma enstitülerine en güzel örneklerden biri olan CIHEAM, Akdeniz bölgesinin ihtiyacı olan tarımsal araştırmaları ve özellikle her bir ülkede elde edilen bulguların ortak kullanımını sağlamak amacıyla Akdeniz’e kıyısı olan ülkeler tarafından kurulmuştur. Merkezi Zaragoza, İspanya’da bulunmakta ve üye ülkelerin yer aldığı bir yönetim kurulunca idare edilmektedir. CIHEAM bünyesinde üye ülkelerin kurmuş olduğu, belirli ölçülere göre seçilmiş aşağıdaki enstitüler bulunmaktadır.³³³

a) Bari Agronomi Enstitüsü (İtalya)

b) Chania Agronomi Enstitüsü (Yunanistan)

³³² Ersan, O.: “Systems of Information for the Promotion of Agriculture in the Mediterranean (SIPAM)”, s. 268.

³³³ T.C. Tarım ve Köyişleri Bakanlığı Tarımsal Araştırmalar Genel Müdürlüğü: “Bahri Dağdaş Uluslararası Yüksek Alanlar Tarımsal Araştırma Merkezi’nin Kurulması”, Haziran, 2003, www.tagem.gov.tr/HABERLER/bahri_dagdas_RAPOR.doc, e.t.: 08.03.2012, s. 6.

c) Montpellier Agronomi Enstitüsü (Fransa)

d) Zaragoza Agronomi Enstitüsü (İspanya)

Merkezin amacı, Akdeniz ülkeleri arasında iktisadi olduğu kadar teknik bakımdan da tamamlayıcı eğitim vermek ve Akdeniz ülkelerinde zirai alanda uzman elemanlar arasında uluslararası işbirliğini geliştirmektir. Her üye ülkeden bir temsilci içeren yönetim kurulu toplantılarına Avrupa Konseyi ve FAO da gözlemci olarak katılmaktadır. Kendi bünyesi içinde Mayıs ve Kasım-Aralık aylarında olmak üzere, senede iki defa “Yönetim Kurulu Toplantısı” ile iki yılda bir “CIHEAM Tarım Bakanları Toplantısı” düzenlemekte olan kuruluşa Türkiye; CIHEAM bünyesindeki enstitülerde düzenlenen kısa ve uzun süreli eğitim programlarına kursiyerler göndererek, teknik personelin eğitimlerini sağlamakta ayrıca uzman temin edebilmektedir. Türkiye’de de bir CIHEAM Araştırma Enstitüsü kurulması öngörülmektedir.³³⁴

2.2.3.9. Karadeniz Ekonomik İşbirliği Örgütü (Black Sea Economic Cooperation Organization - KEİ/BSEC)

Karadeniz Ekonomik İşbirliği Örgütü, üyesi ülkelerin potansiyellerinden, coğrafi yakınlıklarından, ekonomilerinin birbirlerini tamamlayıcı özelliklerinden yararlanarak aralarındaki ikili ve çok taraflı ekonomik, teknolojik ve sosyal ilişkilerini çeşitlendirmeleri ve daha da geliştirmeleri, böylelikle Karadeniz havzasının bir barış, istikrar ve refah bölgesi olmasını amaçlamaktadır. Bu amaca ulaşmak için seçilen araç ise ekonomik işbirliğidir.³³⁵

25 Haziran 1992 tarihinde İstanbul’da düzenlenen Zirve Toplantısı’nda, on bir ülkenin (Arnavutluk, Ermenistan, Azerbaycan, Bulgaristan, Gürcistan, Yunanistan, Moldova, Romanya, Rusya, Türkiye ve Ukrayna) devlet veya hükümet başkanları tarafından imzalanarak, resmen işlerlik kazanmıştır. 1 Mayıs 1999’da Kurucu Anlaşması’nın imzalanması ile de, uluslararası bir kimlik kazanmış ve tam teşekküllü

³³⁴ Tarım Sektörü Rehberi: “Uluslararası Kuruluşlar - International Organizations”, s. 450.

³³⁵ T.C. Dışişleri Bakanlığı: “Karadeniz Ekonomik İşbirliği Örgütü”, http://www.mfa.gov.tr/karadeniz-ekonomik-isbirligi-orgutu-kei_tr.mfa, et.: 08.03.2012.

bölgesel bir ekonomik örgüt haline gelmiştir. Nisan 2004 yılında Sırbistan'ın üyeliği ile birlikte, üye devlet sayısı on ikiye yükselmiştir.³³⁶

Karadeniz Ekonomik İşbirliği Örgütü, Karadeniz'e kıyıdaş Devletler, Balkanlar ve Kafkasya bölgelerini de kapsayan, yaklaşık 20 milyon km²'lik bir alana sahip bir coğrafyayı kapsamakta olup; iki kıta üzerinde yer almaktadır. Ayrıca, yılda 300 milyar doların üzerindeki dış ticaret kapasitesi ile yaklaşık 350 milyon nüfuslu bir coğrafyayı temsil etmektedir.³³⁷

Türkiye, bölgede işbirliği olanaklarının değerlendirildiği bölgenin en kapsayıcı ve tam teşekküllü ekonomik kuruluşu olan Karadeniz Ekonomik İşbirliği Örgütü'nün kuruluşunda aktif rol almış olup, o zamandan beri faaliyetlerine aktif katılım sağlamakta ve Sekretarya'sına ev sahipliği yapmaktadır. Ayrıca, uluslararası toplumun Karadeniz'e artan ilgisinden istifadeyle, KEİ çerçevesinde somut işbirliği projelerinin hayata geçirilmesi için çalışmakta ve Örgüt'ün etkinliğinin daha da artırılması için yoğun çaba sarf etmektedir.³³⁸

Bölgede ekonomik işbirliğini tesis etme amacı güden Karadeniz Ekonomik İşbirliği Örgütü'nün temel özelliklerinden birisi, işbirliğine ve dış dünyaya açık yapısıdır. Avusturya, Hırvatistan, Çek Cumhuriyeti, Mısır, Fransa, Almanya, Belarus, İsrail, İtalya, Polonya, Slovakya, Tunus, Amerika Birleşik Devletleri, Avrupa Birliği Komisyonu, Karadeniz Komisyonu, Uluslararası Karadeniz Kulübü ve Enerji Şartı Sekretaryası, KEİ toplantılarına gözlemci olarak katılmaktadırlar. Macaristan, İngiltere, İran, Karadağ, Ürdün, Japonya ve Slovenya ise Sektörel Diyalog Ortağı Statüsünde toplantılara iştirak etmektedirler.³³⁹

³³⁶ Organization of the Black Sea Economic Cooperation: <http://www.bsec-organization.org/>, et.: 08.03.2012.

³³⁷ Organization of the Black Sea Economic Cooperation.

³³⁸ T.C. Dışişleri Bakanlığı: "Karadeniz Ekonomik İşbirliği Örgütü".

³³⁹ T.C. Dışişleri Bakanlığı: "Karadeniz Ekonomik İşbirliği Örgütü".

2.3. AVRUPA BİRLİĞİ BALIKÇILIK POLİTİKASINA UYUM

2.3.1. Genel Olarak

Avrupa Birliği balıkçılık mevzuatı esas olarak, üyelikle birlikte doğrudan uygulamaya giren düzenlemelerden oluştuğundan, mevzuatın büyük bir bölümünün uyumlaştırılması gerekmemektedir. Ancak Türkiye'nin, katılım öncesinde, AB mevzuatında yer alan ilkeler ve uygulama mekanizmaları konusunda deneyim kazanabilmesi için, gerekli idari ve hukuki düzenlemeleri yapması, uygulamaya yönelik sistemleri kurması gereklidir. Halen Türkiye'de, AB ile uyumlu bir balıkçılık politikası ile bu politikaya bağlı amaç ve hedefler bulunmamaktadır. AB, 2005-2009 dönemi stratejik hedefini “...çevresel açıdan sürdürülebilir, başarılı bir denizcilik ekonomisi geliştirmeyi amaçlayan, ilgili bütün alanları kapsayan bir denizcilik politikasına özellikle ihtiyaç vardır. Bu şekildeki bir denizcilik politikası deniz bilimi araştırmaları, teknoloji ve yenilikçilikte ulaşılabilecek mükemmeliyetle desteklenmelidir...” ifadesi ile ortaya koymuştur.³⁴⁰

Avrupa Birliği'ne katılım başvurusunda bulunan Türkiye'nin, Avrupa Birliği ile bütünleşme amacı doğrultusunda, balıkçılık sektörünü bütün yönleriyle ele alarak, uyuma yönelik çalışmalara hız vermesi gerekmektedir. Bu süreç içerisinde, balıkçılık alanında pek çok değişim ve dönüşüm de gündeme gelecektir. Bugüne adar ihmal edilmiş olan kayıtsız avcılık ve balık satışlarının önlenmesi, avcılık ve pazarlama faaliyetlerinin izlenmesi, gıda güvenliği ve kalite unsurlarının ön planda tutulması ile bu çalışmalar için mevcut idari yapının değiştirilmesi öncelikli alanlardan olacaktır. Bu doğrultuda, Birliğe üye ülkelerde su ürünleri konusunda yapılan tüm üretim çalışmalarını, dışalım, dışsatım, pazarlama, planlama konularını, bulundukları düzeyi ve konu ile ilgili Türkiye'nin yapması gerekenlerin araştırılıp ortaya konması da yerinde bir yaklaşım olacaktır.

³⁴⁰ EU-Turkey Chambers Forum: “Türk İş Dünyası İçin AB Mevzuatı”, s. 80.

2.3.2. Türkiye- Avrupa Birliği Balıkçılık İlişkileri

Ekonomik içeriği kadar politik ve sosyal yönleriyle de kapsam kazanan ve kuşkusuz dünyanın en önemli topluluklarından birini oluşturan Avrupa Birliği'ne aday ülke konumunda bulunan Türkiye ile AB arasındaki ortaklığın ve balıkçılık alanındaki ilişkilerin temeli, 12.09.1963 tarihinde imzalanan ve 01.12.1964'de yürürlüğe giren Ankara Anlaşması³⁴¹ ile 23.11.1970 tarihinde imzalanan ve 01.01.1973 tarihinde yürürlüğe giren Katma Protokole ve çeşitli tarihlerde kabul edilen Ortaklık Konseyi Kararlarına dayanmaktadır.³⁴² Ankara Anlaşması geniş ve kapsamlı bir anlaşmadır; geçici, mali, katma protokoller ve uzun anlatımlı ekler içermektedir. Bunlardan tarım ürünlerine uygulanacak rejime ilişkin 6 sayılı ekin 10. maddesi su ürünlerine ayrılmış olup; söylemde “*Ortak Balıkçılık Politikası'nın uygulamaya konulması ile birlikte AB eşit dışsatım olanaklarını, Türkiye'nin korunması için gerekebilecek tüm önlemleri alır ve Ortaklık Konseyi söz konusu olanakları iyileştirebilecek nitelikteki önlemleri inceler*” şeklindedir.³⁴³

Türkiye ile Avrupa Birliği arasında 1959 yılında başlayan karşılıklı ilişkiler, değişik zamanlarda inişli çıkışlı grafik izlese de, 1999 Aralık ayında toplanan Helsinki Zirvesi'nde yeni bir sürece girmiş, Türkiye, AB'nin genişleme sürecinde, tam üyeliğe aday ülkeler arasında kabul edilmiştir. Bu süreçte, Türkiye'nin ivedilikle diğer aday ülkeler gibi, ekonomik, sosyal, siyasal, hukuksal, yönetsel alanlarda gerekli düzenlemeleri yerine getirmesi zorunluluğu ortaya çıkmıştır.³⁴⁴ Türkiye'nin AB Müktesebatına Uyum Programı çerçevesinde hukukî düzenlemelerin yapılması öngörülen öncelikli alanlardan ve görüşmelerde en sorunlu sektörlerden birinin de, “Balıkçılık” sektörü olduğu açıktır.

Helsinki Zirvesinden sonra, Türkiye ile Avrupa Birliği arasında yürütülmekte olan adaylık süreci, 11 Nisan 2000 tarihinde yapılan Ortaklık Konseyi toplantısında

³⁴¹ Bkz. 17.11.1964 tarih ve 11858 sayılı Resmi Gazete.

³⁴² T.C. Tarım ve Köyişleri Bakanlığı Dış İlişkiler ve AB Koordinasyon Dairesi Başkanlığı: *Türk Tarım Sektörünün Avrupa Birliği Sürecinde İncelenmesi*, Ankara, 2008, s. 68.

³⁴³ Bulut Yıldız, S. / Elbek, A.: “Türkiye’de ve AB Ülkelerinde Su Ürünleri Politikaları ve Sektöre Yönelik Koruma Yöntemleri”, s. 234.

³⁴⁴ Yavuz, O.: “AB’ne Adaylık Sürecinde AB ve Türkiye’de Balıkçılık Politikaları, Beklenen Gelişmeler, Sorunlar ve Çözüm Önerileri”, Doğu Anadolu Bölgesi IV. Su Ürünleri Sempozyumu, 28-30 Haziran 2000, Erzurum, <http://www.akuademi.net/da/DOGU4/d441.pdf>, et.: 17.02.2012, s. 559.

alınan bir kararla “AB müktesebatının ayrıntılı incelenmesi” adı altında başlatılmıştır. Katılım Ortaklığı’nın öncelikleri ve mevzuatın yaklaştırılması konularındaki gelişmeleri izlemek ve Ortaklık Komitesi’ne yardımcı olmak amacıyla, 3/2000 sayılı Ortaklık Konseyi Kararı ile 8 adet alt komite kurulmuş olup; bu komiteler, gerek AB’den, gerek Türkiye’den uzmanları bir araya getirmektedir. Ortaklık Komitesi’ne bağlı çalışan ve her toplantıları hakkında Ortaklık Komitesi’ne rapor sunmakla yükümlü olan söz konusu 8 adet alt komiteden biri de, “1 No’lu Tarım ve Balıkçılık Alt Komitesi”dir.³⁴⁵

Türkiye ile Avrupa Birliği ilişkilerinde diğer önemli bir dönüm noktası, 16-17 Aralık 2004 tarihlerinde Brüksel’de yapılan Avrupa Konseyi Zirvesi olmuştur. 2004 yılı İlerleme Raporu ile AB Komisyonu, Türkiye ile müzakerelere başlanabileceği yönünde olumlu görüş bildirmiş ve anılan Zirvede, Türkiye ile tam üyelik müzakerelerinin 3 Ekim 2005 tarihinde başlatılması kararlaştırılmıştır. Bu karar doğrultusunda yine aynı tarihte “Türkiye için Müzakere Çerçeve Belgesi” yayımlanarak sürecin ana ilkeleri ve esasları tayin edilmiştir. Ayrıca AB müktesebatı müzakere başlıkları açıklanmış; toplam 35 müzakere başlığından “13. Fasil: Balıkçılık” olarak belirlenmiştir.³⁴⁶

Türkiye ile Avrupa Birliği ilişkilerinde en önemli dönüm noktalarından bir diğeri ise, taramaların sona ermesi ile hangi başlıklarda müzakerelere başlanılacağını AB tarafından tespit edilmesidir. AB Genel İşler ve Dış İlişkiler Konseyi, 11 Aralık 2006 tarihinde, 8 başlıkta müzakerelerin askıya alınmasını öneren 29 Kasım 2006 tarihli Komisyon tavsiyesini, “Türkiye’nin Kıbrıs’a yönelik kısıtlamalarını ilgilendiren politika alanlarını kapsayan 8 başlığın açılmayacağı ve geçici olarak kapatılmayacağını” kararlaştırmıştır. Gerekçe olarak; Türkiye’nin Katma Protokol yükümlülüklerini yerine getirmemesi gösterilmiştir. Konseyin bu kararı sonucu Tarım ve Kırsal Kalkınma ile Balıkçılık fasılları başlıklarında müzakerelerin başlatılabilmesi, çeşitli ön kriterlerin

³⁴⁵ T.C. Tarım ve Köyişleri Bakanlığı Dış İlişkiler ve AB Koordinasyon Dairesi Başkanlığı: *Türkiye-Avrupa Birliği İlişkilerinde Dönüm Noktaları (1964-2009)*, Ankara, 2009, s. 185.

³⁴⁶ T.C. Tarım ve Köyişleri Bakanlığı Dış İlişkiler ve AB Koordinasyon Dairesi Başkanlığı: *Türkiye-Avrupa Birliği İlişkilerinde Dönüm Noktaları (1964-2009)*, s. 24.

sağlanması koşuluna bağlanmış olup, bu fasıllarda müzakereler dondurulmuştur. Diğer taraftan Konsey, müzakere sürecinin devam edeceğini vurgulamıştır.³⁴⁷

Adaylık sürecinde olduğumuz Avrupa Birliği ülkeleri ve diğer aday ülkelerin denizlerden gerçekleştirilen üretim miktarları incelendiğinde, Danimarka ve İspanya'nın önemli bir paya sahip olduğu görülmektedir. Türkiye bu ülkeler içinde, 2003 yılı verilerine göre Hollanda'dan sonra 6. sıradadır.³⁴⁸

2.3.3. Türkiye'nin AB Balıkçılık Politikasına Uyumu

2.3.3.1. Uyum Eksikliği

Türkiye'de balıkçılık mevzuatı ve bu mevzuatın Avrupa Birliği Ortak Balıkçılık Politikası ile diğer Birlik mevzuatına uyumu çalışmaları Türkiye - AB ilişkileri kapsamında en fazla tartışılan ve üzerinde durulan konulardan birini oluşturmaktadır. Avrupa Birliği'ne katılım sürecinin bir parçası olarak, AB müktesebatının Türk hukukuna aktarılması gerekmektedir. Türkiye'nin AB balıkçılık mevzuatına uyum konusundaki yükümlülükleri ile ilgili en önemli gelişmeler; ilki 2000'de, gözden geçirilmiş hali de 2003'de açıklanan Katılım Ortaklığı Belgesi ile ortaya koyulmuştur. Bilindiği üzere Katılım Ortaklığı Belgesi, AB tam üyeliğinin gerçekleşebilmesi için Türkiye tarafından yerine getirilmesi gereken koşulların Birlik tarafından belirlendiği belge olup; kısa, orta ve uzun vadeli hedefler saptanmıştır. 2003'te açıklanan gözden geçirilmiş Katılım Ortaklığı Belgesi'ne göre balıkçılık alanında Türkiye'nin, AB'nin balıkçılık politikasına uyum konusundaki yükümlülükleri aşağıdaki şekilde sıralanmaktadır³⁴⁹

a) Kısa Vade:

³⁴⁷ T.C. Tarım ve Köyişleri Bakanlığı Dış İlişkiler ve AB Koordinasyon Dairesi Başkanlığı: *Türk Tarım Sektörünün Avrupa Birliği Sürecinde İncelenmesi*, s. 2.

³⁴⁸ T.C. Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı: *Dokuzuncu Kalkınma Planı 2007-2013 Balıkçılık- Özel İhtisas Komisyonu Raporu*, s. 15.

³⁴⁹ Ankara Üniversitesi Avrupa Toplulukları Araştırma ve Uygulama Merkezi: *Avrupa Birliği Müktesebatına Türk Bakanlıklarının Uyum Çalışmaları Çerçevesinde Tarım ve Köyişleri Bakanlığı Müktesebat Uyum Çalışmaları Paneli*, Ankara, 2002, s. 29.

1) Kaynak yönetimi politikası, kaynakların denetim ve kontrol önlemleri yoluyla kullanımı.

2) Balıkçılık pazarlarını ve yapısal gelişmeleri izlemek üzere idari yapıların kurulması.

3) Balıkçılık filosu kayıtlarının yerine getirilmesi.

b) Orta Vade:

1) Ortak balıkçılık politikasının uygulanması ve yürütülmesi için kapasite gelişiminin tamamlanması.

2) Türkiye'deki balıkçılık ürünlerinin kalite standartlarının geliştirilmesine devam edilmesi.

Türkiye'nin Avrupa Birliği mevzuatına uyumu kapsamında, 10 Ocak 2007 tarihinde Dışişleri Bakanı başkanlığında düzenlenen toplantıda, AB'ye tam üyelik perspektifi ile 2007-2013 döneminde AB müktesebatına uyumun tamamlanmasını hedefleyen bütüncül bir program oluşturulması kararı alınmıştır. Bu kapsamda tarama sürecini takiben düzenleme yapılması planlanan tüm fasılları içerek şekilde, *Türkiye'nin AB Müktesebatına Uyum Programı (2007-2013)* hazırlanmıştır. Program kanunî düzenlemeler, ikincil düzenlemeler ve ilgili faslın gerektirebileceği temel strateji veya politika belgelerinden oluşmaktadır. Buna ilaveten, bahsedilen düzenlemelerin yapılmasından sorumlu kurum ve faaliyet takvimi de belirlenmiştir. Bu programa göre, balıkçılık faslı uyumu için hazırlanması öngörülen düzenleme sayısı 5 olup; hazırlanacak düzenlemelerin AB müktesebatına tam uyumu hedeflenmektedir.³⁵⁰

Türkiye su ürünleri mevzuatının, AB Ortak Balıkçılık Politikasına uyumu çerçevesinde, tarama, eşleştirme ve daha önce tamamlanmış iki danışmanlık projesinin sonuçları irdelendiğinde, balıkçılık konusunda hukukî, yapısal ve teknik açıdan eksiklikleri nedeniyle Türkiye'den düzeltilmesi istenen hususların önemli ölçüde yerine getirilemediği görülmektedir. Çok köklü bir yapıya sahip olan Gıda, Tarım ve

³⁵⁰ T.C. Tarım ve Köyşleri Bakanlığı Dış İlişkiler ve AB Koordinasyon Dairesi Başkanlığı: *Türkiye-Avrupa Birliği İlişkilerinde Dönüm Noktaları (1964-2009)*, s. 29.

Hayvancılık Bakanlığı bünyesinde, AB Ortak Balıkçılık Politikası'na paralel olarak balıkçılık konularında yapılması gereken düzenlemelerin, genel olarak yürütülen tarımsal faaliyetler bütünü içerisinde geri plana atılmış olması, balıkçılık sektörünün diğer tarımsal sektörler arasında daha düşük önceliğe sahip olması ve Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı'nın hâlihazırdaki fonksiyonel yönetim anlayışının ekosistem ve değerlendirilen türler bakımından yapısal ve teknik farklılıklar gösteren balıkçılığın yapısına uymaması gibi nedenlerle, balıkçılık sektöründe istenen uyum çalışmaları gerçekleştirilememiştir.³⁵¹

2.3.3.2. Ortak Balıkçılık Politikası'nın Temel Unsurları İtibariyle Yapılması Gerekenler

Avrupa Birliği Devlet ve Hükümet Başkanlarının 17 Aralık 2004 tarihli Zirvesinde, 3 Ekim 2005 tarihinde yapılan Katılım Konferansı'nda, Türkiye'nin AB ile katılım müzakerelerine başlanmasına karar verilmiştir. Farklı alanlarda AB Müktesebatı ile ulusal mevzuatın karşılaştırılmasına dayanan tarama süreci resmi olarak 20 Ekim 2005 tarihinde başlamıştır. İçinde bulunduğumuz katılım süreci, 35 ana konuda Türk ulusal mevzuatının AB müktesebatına uyumuna yönelik tanıtıcı ve ayrıntılı tarama toplantılarının yapılması ve konuların müzakere edilmesi şeklinde devam etmektedir. İncelenen 35 ana konudan biri de balıkçılıktır.

Tablo 7. Mevzuat Taraması³⁵²

Balıkçılıkla İlgili Mevzuat Sayısı	623
Türkiye'ni İlgilendiren Mevzuat Sayısı	102
İncelenen Mevzuat Sayısı	86
Uyumlu Mevzuat Sayısı	7
Kısmen Uyumlu Mevzuat Sayısı	21
Uyumsuz Mevzuat Sayısı	58

³⁵¹ Doğan, Ç.: “AB Balıkçılık Politikası ve Türkiye'nin Uyum Sürecindeki Durumu”, s. 8.

³⁵² Ekiz, A. S.: “AB Tarama Sürecinde 13. Müzakere Başlığı: Balıkçılık”, SÜMAE YUNUS Araştırma Bülteni, 6:2, Haziran, 2006, <http://www.yunus.sumae.gov.tr/2006/2006.htm>, et.: 17.12.2011, s. 8.

Balıkçılık konusundaki tanıtıcı tarama, 24 Şubat 2006, ayrıntılı tarama ise 31 Mart 2006 tarihinde gerçekleştirilmiş olup; balıkçılık ile ilgili tarama süreci tamamlanmıştır. Katılım Anlaşması ile belirlenecek hükümler çerçevesinde, Birliğin balıkçılık ile ilgili mevzuatı Türkiye için de bağlayıcı bir nitelik taşıyacaktır. Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı tarafından gerçekleştirilen çalışmalarda balıkçılık sektörünü ilgilendiren toplam 623 Birlik mevzuatından, 102 adedi Türkiye ile ilgili bulunmuş ve bunlardan 86 adedi incelenerek %67'sinin uyumsuz, %24'unun de kısmen uyumlu olduğu saptanmış, hazırlanan raporda Türkiye balıkçılık mevzuatının, AB Mevzuatı ile büyük ölçüde uyumsuz vurgulanmıştır.³⁵³

Türkiye'nin Avrupa Birliğine katılım sürecinde; Katılım Ortaklığı Belgesi'nde belirlenen kısa ve orta vadeli hedeflere nasıl ulaşılabileceğini ve zamanlama bakımından neler yapılacağını planlamak amacıyla, Avrupa Birliği Müktesebatının Üstlenilmesine İlişkin Türkiye Ulusal Programı hazırlanmıştır. 2008 yılı Aralık ayında yayınlanan “Avrupa Birliği Müktesebatının Üstlenilmesine İlişkin Türkiye Ulusal Programı” ile “Avrupa Birliği Müktesebatının Üstlenilmesine İlişkin Türkiye Ulusal Programının Uygulanması, Koordinasyonu ve İzlenmesine Dair Karar”³⁵⁴ da, balıkçılık konusunda mevzuat uyum takvimi belirlenmiş ve eksikliklerin 2009 yılında tamamlanması öngörülmüştür. Ancak kararlaştırılan 2009 yılı hedefleri gerçekleştirilememiştir.

Katılım Ortaklığı Belgesi ile Avrupa Birliği Müktesebatının Üstlenilmesine İlişkin Türkiye Ulusal Programının gereklerini yerine getirebilmek amacıyla, Avrupa Birliği Bakanlığı bünyesinde 9 komite oluşturulmuş olup; bu 9 komiteden bir tanesi de Tarım ve Balıkçılık Alt Komitesidir. Tarım ve Balıkçılık Alt Komitesi'nin koordinasyonu ve sorumluluğu ise Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı'na verilmiştir. Bu komite içerisinde oluşturulmuş olan 7 çalışma grubu ile (arazi kayıt sistemi ve çiftçi kayıt sistemi, hayvan sağlığı, bitki sağlığı, hayvan kimlik sistemi, bitki pasaport sistemi, gıda

³⁵³ Doğan, Ç.: “AB Balıkçılık Politikası ve Türkiye'nin Uyum Sürecindeki Durumu”, s. 8.

³⁵⁴ Bkz.31.12.2008 tarih ve 27097 sayılı 5. Mükerrer Resmi Gazete.

kontrol ve balıkçılık çalışma grupları) Avrupa Birliği mevzuatına uyum çalışmaları yürütülmektedir.³⁵⁵

Balıkçılık çalışma grubu, ilgili kamu ve bilimsel kuruluşlar ile özel sektör ve sivil toplum kuruluşları temsilcilerinin iştirakleriyle faaliyetlerini devam ettirmekte olup; genel olarak konuyla ilgili Birlik mevzuatını tespit ve tercüme çalışmaları yürütmektedir. Ayrıca, mevzuatımızda yapılması gereken değişikliklerde tespit edilerek; konuyla ilgili gerekli kanun veya yönetmelik değişiklik metinleri de hazırlanmaktadır.

2008 yılı Ulusal Programında Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı tarafından yapılacağı bildirilen değişiklikler, öncelikler bazında aşağıda özetlenmiştir:

Öncelik 1: Özellikle, balıkçılıkla ilgili tüm konulardan sorumlu merkezi bir birim oluşturulması yoluyla idari yapıların güçlendirilmesi. Ayrıca, balıkçılık denetim ve kontrol hizmetlerinin güçlendirilmesine özel önem verilmesi.

Öncelik 2: Avrupa Birliği gerekliliklerine uygun olarak revize edilmiş, Su Ürünleri Kanununun kabul edilmesi.

Öncelik 3: Deniz kaynakları hakkında doğru bilgi elde etmek amacıyla güvenilir bir stok değerlendirme sisteminin kurulması.

Öncelik 4: Mevcut filo kayıt sisteminin Avrupa Birliği koşullarına uyarlanması.

Bu öncelikler kapsamında iki kanun (Tarım Bakanlığı'nın Yeniden Yapılandırılmasına İlişkin Kanun ve Su Ürünleri Kanununda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun) ile iki yönetmeliğin (Su Ürünleri Yönetmeliğinde Değişiklik Yapılmasına İlişkin Yönetmelik ve Su Ürünleri Pazarlama Standartları ve Tüketici Bilgisi Yönetmeliği) çıkartılması hedeflenmiştir.

³⁵⁵ Ankara Üniversitesi Avrupa Toplulukları Araştırma ve Uygulama Merkezi: *Avrupa Birliği Müktesebatına Türk Bakanlıklarının Uyum Çalışmaları Çerçevesinde Tarım ve Köyişleri Bakanlığı Müktesebat Uyum Çalışmaları Paneli*, s. 4.

2.3.3.3.Ortak Balıkçılık Politikası'na Uyum Çerçevesinde Yapılanlar

Bu aşamadan sonra, 2008 yılı Ulusal Programında tespit edilen öncelikler tek tek incelenerek, yapılacağı öngörülen değişikliklerden ne kadarının gerçekleştirilebildiği araştırılacaktır.

Öncelik 1: Balıkçılık sektörünün yönetimi için yetkilendirilmiş ve sorumlu tek bir kurumun oluşturulması ilk hareket noktası olarak belirlenmiş ve bu doğrultuda balıkçılıkla ilgili tüm konulardan sorumlu merkezi bir birim oluşturulması kararlaştırılmıştır. Bu yeni kurumun balıkçılık konusunda eğitim almış personel ile donatılması, ortak balıkçılık politikası hedeflerine ulaşmada ikinci önemli hareket noktası olarak ele alınmalıdır. Özellikle oşinografi, limnoloji, balık biyolojisi, mikrobiyoloji, ihtiyoloji, ekoloji, sistematik, yetiştiricilik, balık besleme ve yem teknolojisi, balık hastalıkları, av araçları ve avlanma yöntemleri, seçici avcılık, popülasyon dinamiği ve stok tahmin yöntemleri, balıkçılık yönetimi, işleme ve değerlendirme, kalite kontrol, su kirliliği ve kontrolü, ortak balıkçılık politikası ile deniz hukuku alanlarında eğitim almış teknik elemanların atanmaları veya atanmış olanların yeni oluşturulacak kuruma nakilleri kuruluş aşamasından itibaren yeni kurumun başarısını belirleyen en önemli etken olacaktır.³⁵⁶

Türkiye'nin balıkçılıkla ilgili Birlik mevzuatına uyumu kapsamında, ortak balıkçılık politikasını düzenli bir şekilde uygulayabilecek idari bir yapılanma olmaması büyük bir eksiklik olarak vurgulanmaktaydı. Türkiye'de balıkçılık tarımın bir parçası olarak kabul edilmekte olup, Tarım ve Köyişleri Bakanlığı'nın sorumluluk alanına girmektedir. Tarım ve Köyişleri Bakanlığı'nda da balıkçılık konusu, Koruma ve Kontrol Genel Müdürlüğü, Tarımsal Üretim ve Geliştirme Genel Müdürlüğü ve Tarımsal Araştırmalar Genel Müdürlüğü arasında paylaştırılmış durumdaydı. Tek bir yetkili merciin bulunmaması yönetim ve denetimine ilişkin koordinasyonda dağınıklık ve karmaşaya neden olmaktaydı. Tarım ve Köyişleri Bakanlığı'nın yeniden yapılandırılması amacıyla 639 sayılı Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı'nın Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname 8 Haziran 2011 tarihinde Resmi

³⁵⁶ Düzgüneş, E. / Seçer, S. vd: "Balıkçılık Sektöründe Türkiye AB İlişkileri", s. 8.

Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. Bu kapsamda, Tarım ve Köyişleri Bakanlığı; Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı olarak yeniden düzenlenmiş ve Balıkçılık ve Su Ürünleri Genel Müdürlüğü faaliyete geçmiştir.

Öncelik 2: 1380 Sayılı Su Ürünleri Kanunu, Türkiye’de yasal düzenlemelerin dayanağını teşkil etmekte olup; buna bağlı olarak her yıl çıkarılan tebliğlerle de, avcılığın kontrol altında ve doğal kaynaklar tahrip edilmeden yapılması hedeflenmektedir. Ancak mevcut sistem, kota uygulamaları, yıllık avlanabilir miktar tespiti vb. uygulamalar bakımından, Avrupa Birliği’nde uygulanan sistemlerle uyumlu değildir. Bu konuda uyumlaştırma çalışmalarının yapılabilmesi; 1380 sayılı Kanun ile buna bağlı Yönetmelik ve Tebliğlerde yapılacak olan düzenlemeler ve bu uyumlaştırmaların temelini oluşturacak araştırmaların tamamlanması ile gerçekleştirilebilecektir.

Balıkçılığın hukukî çerçevesini oluşturan 1380 sayılı Su Ürünleri Kanunu’nun Birlik mevzuatıyla uyumlu hale getirilmesi gerekmektedir. Ancak, bu Kanunda değişiklik öngören kanun tasarısı halen TBMM’nin gündeminde olup, üzerinde bir anlaşmaya varılamamıştır. Avrupa Komisyonu tarafından her yıl hazırlanan İlerleme Raporlarında bu konu sıklıkla dile getirilmektedir.

Avrupa Birliği’ne uyum süreci kapsamında, 1971 tarihli 1380 sayılı Su Ürünleri Kanununda, genel anlamda ilk değişiklik tasarısı, 21. Dönem yasama yılında 24.12.1999 tarihinde TBMM’ye sunulmuş, komisyonlarda görüşülmüş, ancak Genel Kurula sunulamadan hükümsüz kalmıştır. 22. Dönem yasama yılında 13.01.2003 tarihinde yeniden aynı tasarı hiçbir değişiklik yapılmadan meclise sunulmuş ve 22.07.2003 tarih ve 4950 sayılı Su Ürünleri Kanununda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun³⁵⁷ ile kabul edilerek yürürlüğe girmiştir. Söz konusu Kanun ile, Kanunda suç sayılan tüm fiillerin cezası, idari para cezasına dönüştürülmüştür.³⁵⁸ Ancak 4950 sayılı Kanun, AB balıkçılık mevzuatına uyum gereklerini karşılayacak düzeyde olmayıp; esaslı değişiklikleri içeren Kanun taslağı ise henüz kanunlaşmış değildir.

³⁵⁷ Bkz. 29.07.2003 tarih ve 4950 sayılı Resmi Gazete.

³⁵⁸ Çakmak, S. / Çolak, H.: *Su Ürünleri Mevzuatı ve Yaptırımlar Açısından Değerlendirilmesi*, s. 3.

Kanun taslağı yürürlüğe girerse, kanuna uygun olarak ikincil düzenlemelerde de gerekli değişikliklerin yapılması gerekecek, balıkçılık sektörünün AB balıkçılık sektörü ve ortak balıkçılık politikasına uyumunun sağlanmasına çalışılacaktır. Söz konusu ikincil düzenlemeler için de hazırlık çalışmaları tamamlanmış olup, teknik çalışmalar ise devam etmektedir.

Öncelik 3 ve 4: Deniz kaynakları hakkında doğru bilgi elde etmek amacıyla güvenilir bir stok değerlendirme sisteminin kurulması ve mevcut filo kayıt sisteminin Avrupa Birliği koşullarına uyarlanması belirlenen diğer önceliklerdir.

Stok tahmini ve avlanabilir balık miktarlarının belirlenmesi konusunda herhangi bir ilerleme kaydedilmemiştir. Henüz deneme safhasında olan av kayıtlarının tutulmasında balıkçı gemilerinde bu işlemin kaptanlar tarafından ek bir külfet olarak görülmesi ve ilgili kişilerin teknik olarak yetersiz olmaları nedeniyle bazı zorluklar yaşanmaktadır. Bu sakıncayı giderebilmek amacıyla belirli bir büyüklükteki balıkçı teknelerinin yukarıda söz konusu eğitimleri almış teknik eleman istihdam etmeleri zorunluluğu getirilmesi hem istihdam yaratacak ve hem de uygulanacak yeni politikalar yoluyla AB standartlarını yakalamakta sürece büyük bir katkı sağlayacaktır. Sadece, kayıtların güvenli tutulması konusunda değil, avlanan ürünlerin muhafazası ve sağlıklı bir şekilde karaya çıkarılmasında da bu önerinin sağlayacağı yararlar gözden uzak tutulmamalıdır.³⁵⁹

Kaynak ve filo yönetimi konularında ise az da olsa bazı ilerlemeler kaydedilmiştir. Bakanlık bünyesinde Su Ürünleri Bilgi Sistemi (SÜBİS) geliştirilmiş olup, balıkçı filosu kayıtları web tabanlı bir sisteme aktarılmıştır. SÜBİS’le su ürünlerinin karaya çıkarılmasından, son tüketiciye ulaşana kadar kayıtlarının tutulması hedeflenmektedir. Fakat SÜBİS şu anda tam olarak işlevsel hale gelmemiştir.

Her tekneye bir filo kayıt numarası verilmiş ve bütün tekneler SÜBİS’e kaydedilmiş olup, teknelere ilişkin prosedürler bu sistem aracılığı ile yürütülmektedir. Seyir defterlerinin SÜBİS’e kaydına başlanmıştır. Balıkçılara tahsis edilen beyaz kum midyesi kotaları, SÜBİS üzerinden pilot düzeyde izlenmektedir. 15-24 metre arası

³⁵⁹ Düzgüneş, E. / Seçer, S. vd: “Balıkçılık Sektöründe Türkiye AB İlişkileri”, s. 8.

teknelerin ve 15 metreden küçük teknelerin tonilato ölçümlerine ilişkin mevzuat uyumu tamamlanmıştır. Ancak, 15-24 metre arasındaki teknelere ilişkin uygulamaya yönelik olarak 4 yıllık bir geçiş süreci öngörülmüştür.³⁶⁰

Av ve karaya çıkış verilerinin toplanması konusunda da tatminkar bir ilerleme kaydedilememiştir. Av verileri Türkiye İstatistik Kurumu ve Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı tarafından yapılan anketler yoluyla elde edilmektedir. Yıllık av verilerinin tutarlı bir şekilde toplanması ve kontrol edilmesi için belirli karaya çıkış noktalarından boşaltılması gerekmektedir. AB standartlarına uygun şekilde teçhiz edilmiş 36 adet liman ofisi bulunmaktadır. Halen herhangi bir liman veya küçük rıhtımlar da karaya çıkış noktası olarak kullanılabildiğinden av verileri konusunda kesin bilgiye ulaşmakta zorlanılmaktadır.³⁶¹

AB mevzuatına uyum kapsamında, su ürünleri pazarlama standartlarının ve gıda güvenliği kurallarının da benimsenmesi gerekmektedir. AB’de su ürünlerinin piyasaya sunulmasında tüketicinin bilgilendirilmesine önem verilmektedir. Türk mevzuatı tüketicinin bilgilendirilmesini amaçlayan genel hükümleri içermesine rağmen, bu bilgiler AB mevzuatındaki bilgilerin tamamını kapsamamakta ve etkin bir denetim sağlamamaktadır. Mevzuatın değişmesine yönelik Su Ürünlerinde Pazarlama Standartları ve Tüketici Bilgisi Hakkında Yönetmelik Taslağı kabul edilmeyi beklemektedir. Yönetmelik yürürlüğe girdiği takdirde ürünlerin boyutu, ağırlığı ve tazelik kategorisi dışında, üretim şekli ve yerinin etikette belirtilmesi zorunlu hale gelecektir. Ürünlerin pazarlanacağı toptancı hallerinin de AB standartlarına uygun olarak yapılandırılması gerekmektedir.³⁶²

2.3.3.4. 2011 İlerleme Raporu’ndaki Durum

Avrupa Komisyonu, Türkiye’nin AB’ye katılım sürecindeki ilerlemeyi yıl bazında değerlendirdiği Türkiye, 2011 İlerleme Raporu’nu 12 Ekim 2011 tarihinde açıklamıştır. Türkiye’nin Avrupa Birliği üyeliğine hazırlık sürecinde kaydettiği ilerlemeyi inceleyen Komisyon Raporu, Ekim 2010’dan Eylül 2011’e kadar olan

³⁶⁰ Düzgüneş, E. / Seçer, S. vd: “Balıkçılık Sektöründe Türkiye AB İlişkileri”, s. 7.

³⁶¹ Şahin, Y.: “İKV Değerlendirme Notu, AB ve İş Dünyası: Balıkçılık Sektörü”, s. 12.

³⁶² Şahin, Y.: “İKV Değerlendirme Notu, AB ve İş Dünyası: Balıkçılık Sektörü”, s. 12.

dönemi kapsamakta olup; ilerleme, alınan kararlar, kabul edilen mevzuat ve uygulanan tedbirler temelinde değerlendirilmektedir. Birlik ve Türkiye arasındaki ilişkilere kısaca değinilerek; üyelik için karşılanması gereken siyasî ve ekonomik kriterler açısından Türkiye'deki durum incelemekte ve Türkiye'nin üyelik yükümlülüklerini, diğer bir ifadeyle, Anlaşmalar, ikincil mevzuat ve Birlik politikalarından oluşan AB müktesebatını üstlenme kapasitesini gözden geçirmektedir.

Raporda, Tarım ve Köyişleri Bakanlığı'nın yeniden yapılandırılması dışında, balıkçılık alanında AB müktesebatına uyum sağlanması bakımından önemli bir ilerleme kaydedilmediği belirtilmektedir. 639 sayılı Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı'nın Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname'nin Haziran 2011'de yürürlüğe girmesi ve Balıkçılık ve Su Ürünleri Genel Müdürlüğü'nün kurulması, idari yapılanma bakımından önemli bir adımdır. Ancak, ortak balıkçılık politikasının uygulanabilmesi için gerekli yasal çerçeveyi tamamlayacak olan revize Su Ürünleri Kanunu henüz kabul edilmemiştir.

Kaynak ve filo yönetimi konusunda bazı ilerlemeler kaydedilmiştir. Yasa dışı, kayıt dışı veya düzenlenmemiş balıkçılıkla ilgili Konsey Tüzüğü çerçevesinde, Su Ürünleri Bilgi Sistemi (SUBİS), yılan balığı kotasının izlenmesi ve balıkçılık lisansı verilmesini de kapsayacak şekilde iyileştirilmiştir. SUBİS vasıtasıyla tutulan balıkçılık tekneleri kayıtları ile Denizcilik Müsteşarlığı bilgi sistemi arasında bağlantı kurulmuştur. Biyolojik parametreler bilgi sistem modülü geliştirilmiş, ancak veri girişi henüz başlatılmamıştır. SUBİS'in, tam olarak işlemlerini sağlamak amacıyla daha fazla iyileştirme yapılması gerekmektedir.³⁶³

Dört yeni balıkçılık liman ofisi inşaatının ve donanımının tamamlanmasıyla, halihazırdaki toplam balıkçılık liman ofisi sayısı 40'a çıkmıştır. Kaynak yönetimi konusunda, stok değerlendirilmesinde teknik kabiliyetlerin ve balıkçılık yönetiminde ekonomik araçların iyileştirilmesiyle Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı'nın kapasitesi artırılmıştır. Türkiye'nin dört denizini, eko-sistem temelli balıkçılık

³⁶³ Avrupa Komisyonu: "Türkiye 2011 Yılı İlerleme Raporu", Komisyon Tarafından Avrupa Parlamentosu'na ve Konsey'e Sunulan Bildirim, http://www.abgs.gov.tr/files/AB_Iliskileri/AdaylikSureci/IlerlemeRaporlari/2011_ilerleme_raporu_tr.pdf, et.: 18.02.2012, s. 69.

yönetimini, entegre veri toplanmasını, filo kapasitesi yönetimini ve balıkçılık araştırmasına yönelik bir stratejik planı kapsayan Eylem Planları hazırlanmıştır. Bu planlara dayanan Ulusal Eylem Planlarının hazırlanması ve etkin bir şekilde uygulanması, sağlam, entegre ve sürdürülebilir balıkçılık yönetimi bakımından büyük önem taşımaktadır.³⁶⁴

Denetim ve kontrol konularında sınırlı ilerleme kaydedilmiş; yapısal eylemler, piyasa politikası ve devlet destekleri konularında ise ilerleme kaydedilmemiştir. Atlantik Ton Balıklarının Korunmasına İlişkin Uluslararası Sözleşme mavi yüzgeçli ton balığı ile ilgili kontrol politikası çerçevesinde, bölgesel gözlemci planı uygulamaya konmuştur. Sahil Güvelik Komutanlığı ve Deniz Kuvvetleri Komutanlığı denetimlerini, Atlantik Ton Balıklarının Korunmasına İlişkin Uluslararası Sözleşme kapsamında yer alan uluslararası ortak denetim programı çerçevesinde yapmaktadır. Ancak, bunun sürdürülebilirliğinin sağlanması amacıyla balıkçılık sektöründe izleme ve uyumun geliştirilmesi yönünde ilave çabalara ihtiyaç bulunmaktadır.³⁶⁵

Uluslararası anlaşmalar konusunda ise sınırlı ilerleme kaydedilmiştir. Türkiye, Yasa Dışı, Kayıt Dışı ve Düzenlenmemiş Balıkçılığın Önlenmesi İle İlgili Liman Devleti Önlemleri Hakkındaki Birleşmiş Milletler Gıda ve Tarım Örgütü Anlaşmasını imzalamıştır. Atlantik Ton Balıklarının Korunmasına İlişkin Uluslararası Sözleşme tavsiyelerinin uygulanması konusunda bazı ilerlemeler kaydedilmiş olmasına rağmen, bazı kurallara uyum sağlanması için, özellikle veri toplama ve raporlama usulleri konularında daha fazla çaba sarf edilmesi gerekmektedir. Birleşmiş Milletler Deniz Hukuku Sözleşmesi hükümleri, ortak balıkçılık politikası da dahil birçok Birlik politikasında uygulanmakta olduğundan, Türkiye'nin Birleşmiş Milletler Deniz Hukuku Sözleşmesi'ni onaylaması, balıkçılık ve denizcilik politikası alanlarında AB ile işbirliğini geliştirecektir.³⁶⁶

“Balıkçılık”, 11 Aralık 2006 tarihinde Konsey (Genel İşler ve Dış İlişkiler Konseyi) tarafından kabul edilen ve 14-15 Aralık 2006 tarihlerinde AB Zirvesinde

³⁶⁴ Avrupa Komisyonu: “Türkiye 2011 Yılı İlerleme Raporu”, s. 69.

³⁶⁵ Avrupa Komisyonu: “Türkiye 2011 Yılı İlerleme Raporu”, s. 69.

³⁶⁶ Avrupa Komisyonu: “Türkiye 2011 Yılı İlerleme Raporu”, s. 70.

onaylanan Türkiye'ye ilişkin kararlar kapsamındaki 8 fasıldan biridir. Güney Kıbrıs Rum Yönetimi'nde kayıtlı olan ya da son uğradığı liman Güney Kıbrıs Rum Yönetimi'nde olan gemiler ve uçaklar tarafından taşınan malların serbest dolaşımına yönelik kısıtlamalar yürürlükte kaldığı sürece, Türkiye bu fasla ilişkin AB müktesebatını tam olarak uygulama konumunda olmayacaktır.³⁶⁷

Sonuç olarak, balıkçılık faslında bazı ilerlemeler kaydedilmiştir; ancak yeterli düzeyde değildir. İdari yapıların oluşturulması ile kaynak ve filo yönetiminde bazı ilerlemeler sağlanmasına rağmen; denetim ve kontrol, uluslararası anlaşmaların uygulanması, mevzuat uyumu, pazar politikası, yapısal eylem ve devlet destekleri konularında hala ilave çabalara ihtiyaç bulunmaktadır. Ancak, Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne tam üye olup olmamasına bakılmaksızın, balıkçılık kaynaklarının rasyonel bir şekilde işletilmesinin kaçınılmaz bir zorunluluk olması dikkate alınarak; mevzuat ve yapısal değişikliklerin AB'ye üye olmak için değil, balıkçılıkta sürdürülebilirliğin sağlanması için uygulanması gereken evrensel kurallar olarak ele alınması gerekmektedir. Ulusal mirasın gelecek nesillere aktarılması ancak bu şekilde gerçekleştirilebilir.

2.3.4. Sektörde Türkiye-AB Arasındaki Sorunlar ve Ortaya Konan Çözüm Yolları

Türkiye'de henüz kalite kontrol sisteminin kurulmamış olması, arz edilen ürünlerin menşei belgelerinin, sağlık sertifikalarının ve etiket bilgilerinin eksikliği karşılaşılan ve giderilmezse ileride de büyüyecek muhtemel sorunların en önemlileridir.

2.3.4.1. Kalite Kontrol Sisteminin Yerleştirilmesi

Su ürünleri taşıdığı yüksek proteinlerden dolayı mikroorganizmalar için uygun bir besi yeri oluşturmaktadır. Bu sonuç su ürünlerinin diğer ürünlere nazaran bozulma riskini arttırmaktadır. Bozulan ürünlerin tüketilmesi, çeşitli hastalıklara sebep olmakta, ölümlerin yanı sıra ciddi maddi kayıplara yol açmaktadır. Şu an için birçok ülke, su ürünleri ticaretini etkileyen Kritik Kontrol Noktalarında Tehlike Analizleri (HACCP)

³⁶⁷ Avrupa Komisyonu: "Türkiye 2011 Yılı İlerleme Raporu", s. 70.

gibi kalite kontrol ve gıda güvenliğine ilişkin sistemleri doğrudan uygulamaya koymuştur. Bunun en belirgin uygulaması ise, Avrupa Birliği'nin, 1985 yılında çıkardığı 85/374/EEC direktifi ile üreticileri ürettikleri ürünlerin sağlığından sorumlu tutulması; 1991 yılında ise, 91/492/EEC ve 91/493/EEC direktifleriyle, Birlikte üretilen ve ithal edilecek su ürünlerinde HACCP sisteminin uygulanmasını zorunlu hale getirmesidir.³⁶⁸

Avrupa Birliği ilk olarak 1994 yılında su ürünlerine koyduğu kurallara uymadığı ve insan sağlığını riske attığı gerekçesiyle, Türkiye'ye ithalat yasağı koymuş; ancak aynı yıl su ürünlerine konan yasak, Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı'nın verdiği çeşitli garantiler sonucu kaldırılmıştır. Fakat Birlik denetçilerinin 1998 yılında Türkiye'de yaptığı denetimler sonucu, su ürünleri işleme tesislerinin hijyenik koşullar altında çalışmadığı gerekçesiyle, 24.06.1998 tarihinden itibaren su ürünlerinin ithali tekrar yasaklanmıştır.³⁶⁹ AB denetçileri tarafından saptanan önemli eksiklikler şunlardır:³⁷⁰

- a) Bakanlığın denetim yapısı yetersizdir.
- b) Resmi kontrolörler yeterli bilgiye sahip değildir.
- c) İşletmelerin veya tesislerin kontrol sıklığı yetersizdir.
- d) AB'ne ihraç edilen su ürünlerinin belgelendirilmeleri eksik ve yetersizdir.
- e) Çift kabuklu yumuşakçalarda üretim alanları kontrolü yetersizdir.
- f) AB'ne ihracat yapmak üzere onaylanan tesis sayısı oldukça fazla ve bunların çoğunluğu AB direktiflerinde belirtilen koşulları sağlayamamaktadır.
- g) Altyapıları yeterli olan tesisler de AB direktiflerine uygun hijyenik koşullarda çalışmamaktadır.

³⁶⁸ Mert, İ.: “Küreselleşme ve Su Ürünlerinde Kalite Kontrol”, SÜMAE YUNUS Araştırma Bülteni, 2:1, Mart, 2002, <http://www.yunus.sumae.gov.tr/2002/01/03.pdf>, et.: 16.03.2012, s. 8.

³⁶⁹ Mert, İ.: “Küreselleşme ve Su Ürünlerinde Kalite Kontrol”, s.8.

³⁷⁰ Yavuz, O.: “AB'ne Adaylık Sürecinde AB ve Türkiye'de Balıkçılık Politikaları, Beklenen Gelişmeler, Sorunlar ve Çözüm Önerileri”, s. 567.

Bunun üzerine AB yasaklama kararının kaldırılabilmesi amacıyla, Bakanlık, bir eylem planı oluşturarak, denetim sistemini yeniden oluşturmuş, her bir işlem için talimatlar hazırlayarak uygulamaya koymuştur. Hem Bakanlık, hem sektör temsilcileri yabancı uzmanların katılımıyla eğitime tabi tutulmuşlardır. İşletmelerden HACCP sistemine geçmeleri istenmiş ve bazı firmaların HACCP planları Bakanlıkça onaylanarak yürürlüğe konulmuştur

Alınan tedbirler ve çalışmalar sonucu, Avrupa Birliği'ne ithal yasağı 15.12.1998 tarihinde balıkta, Temmuz 1999 tarihinde de çift kabuklu yumuşakçalarda kaldırılmıştır. Böylece Türkiye'den Avrupa Birliği'ne su ürünleri ihracı serbest hale gelmiştir. Avrupa Birliği'nin Ekim 2000 tarihinde Türkiye'de yaptığı denetimlerin olumlu sonuçlanmasıyla, Türkiye B listesinden A listesine yükselmiştir. Bunun anlamı, Türkiye menşe ve çıkışlı su ürünlerinin herhangi bir engelle karşılaşmaksızın AB pazarına arz edilecek olmasıdır.³⁷¹

2.3.4.2. Ürünlerin Menşei Belgelerinin Düzenlenmesi

İl veya ilçelerde Tarım Müdürlükleri tarafından hazırlanan ve dört suret olarak tanzim edilen menşei belgesinin düzenlenmesindeki ana amaç, ürünün üretim alanından tüketicinin sofrasına kadar adım adım izlenmesi ve herhangi bir sorunla karşılaşıldığında sorun nereden kaynaklanıyorsa doğrudan kaynağına ulaşabilmektir.³⁷²

Düzenlenen bu belgede stok ve avlanan veya hasat edilen miktar arasında da bir ilişki kurulmaktadır. Ancak, stok tespiti uzun vadeli ve oldukça detaylı bir çalışma gerektirmektedir. Oysa burada söz konusu olan çalışma, çok yüzeysel kalmakta ve AB'nin ortak balıkçılık politikasında da üzerinde önemle durduğu stokların durumu, korunması veya yönetimi ile ilgili çalışmalar için yetersiz kalmaktadır.

2.3.4.3. Sağlık Sertifikasının Düzenlenmesi

Sağlık sertifikasının düzenlenmesi, su ürünleri kalite kontrolünde önemli bir aşamadır. Bunlar, su ürünlerini işleyen ve ihraç eden tesisin bulunduğu İl

³⁷¹ Mert, İ.: “Küreselleşme ve Su Ürünlerinde Kalite Kontrol”, s. 8.

³⁷² Çelikkale, M. S. / Düzgüneş, E. / Okumuş, İ.: *Türkiye Su Ürünleri Sektörü ve Avrupa Birliği ile Entegrasyonu*, s. 162.

Müdürlüklerindeki Veteriner Hekim tarafından düzenlenmektedir. Sertifikayı düzenleyen Veteriner Hekim; özellikle tesisin onay numarasının bulunup bulunmadığına, son denetleme tarihindeki sağlık ve kalite şartlarına dikkat eder ve bunların bulunmaması halinde Sağlık Sertifikası düzenlemez. AB direktiflerinde, Resmi veya Yetkili Veteriner Hekim olarak adlandırılan bu Veterinerler, Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı'nın 24.03.1998 tarihli ve 92-923/1-17/111 sayılı onayı ile belirlenmiş olup; İl Müdürlüklerine, AB Komisyonuna ve ilgili diğer kuruluşlara bildirilmişlerdir.³⁷³

5 Ekim 1998 tarihinde Koruma ve Kontrol Genel Müdürlüğü tarafından ilgili kurum ve kuruluşlara 023707 sayılı Genelge ile, Avrupa Birliği'ne su ürünleri ihracatında uygulanacak işlemler, AB'nin ortaya koyduğu direktif ve kurallar bildirilmiş ve bu kuralları içeren “Su Ürünleri Kalite Kontrol El Kitabı” İl ve İlçe Tarım Müdürlüklerine gönderilerek, bu konuda görev alan bütün elemanlara meslek içi eğitim çalışmaları ile bilgilendirilmesi gerektiği belirtilmiştir. Bu faaliyet, su ürünleri sahasında Türkiye AB uyum çalışmalarının en önemlisidir.³⁷⁴

2.3.5. Uyum Kapsamında Yürütülen Projeler

2.3.5.1. Genel Olarak

Avrupa Birliği'ne aday ülkelerin katılım öncesi uyum çalışmalarında üzerinde öncelikle durmaları gereken konulardan biri de, AB'ye paralellik arz eden kurumsal bir yapılanmanın tesisidir. Kurumsal yapılanmanın güçlendirilmesine ilişkin olarak Avrupa Birliği Komisyonu tarafından sağlanan teknik yardımlar; genelde iki hafta ile sınırlı kalan kısa vadeli TAİEX mekanizması ile, TAİEX programlarının kurumsal yapılanma çalışmaları bakımından sürece yeterli olamadığı durumlarda ise, daha uzun süreleri kapsayabilen EŞLEŞTİRME mekanizmalarından oluşmaktadır.³⁷⁵

³⁷³ Çelikkale, M. S. / Düzgüneş, E. / Okumuş, İ.: *Türkiye Su Ürünleri Sektörü ve Avrupa Birliği ile Entegrasyonu*, s. 177.

³⁷⁴ Çelikkale, M. S. / Düzgüneş, E. / Okumuş, İ.: *Türkiye Su Ürünleri Sektörü ve Avrupa Birliği ile Entegrasyonu*, s. 177.

³⁷⁵ T.C. Avrupa Birliği Bakanlığı: “Eşleştirme”, <http://www.abgs.gov.tr/index.php?p=204>, et.: 19.03.2012.

Eşleştirme mekanizması, aday ülkelerin uyum sağladıkları AB mevzuatının hayata geçirilmesi sürecinde gerekli kurumsal yapılanmanın gerçekleştirilebilmesi için, üye ülkelerin kamu kurum ve kuruluşlarında çalışan uzmanların bizzat aday ülkeye gelerek, ilgili kurumda müktesebatın uygulanmasına yönelik kurumsal yapılanmaya ilişkin bir proje üzerinde çalışması üzerine kuruludur. Eşleştirme sistemi çerçevesinde sağlanan teknik yardımlar iki yıla ulaşan bir dönemi kapsayabilmekle beraber, bu süre aday ülkenin spesifik ihtiyaçlarına göre belirlenmektedir.³⁷⁶

Her yıl programlama sürecinde, Türkiye-AB Katılım Öncesi Mali İşbirliği çerçevesinde Türkiye'ye ayrılan mali yardımın ortalama %30'u projelerdeki eşleştirme bileşenlerine ayrılmaktadır. Proje bazında ise, eşleştirme için bir üst sınır bulunmamaktadır. Bu kapsamda, Türkiye'de Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı bünyesinde gerçekleştirilen balıkçılık alanındaki eşleştirme projeleri Su Ürünleri Eşleştirme Projesi (TR-03-AG-01) ile Türk Balıkçılık Sisteminde Stok Değerlemenin Başlatılması Projesi'dir (TR-07-IB-AG-01).

2.3.5.2. Su Ürünleri Eşleştirme Projesi (TR-03-AG-01)

Su Ürünleri Eşleştirme Projesi, Avrupa Birliği Katılım Öncesi Mali Yardım Programı kapsamında finanse edilmektedir. Proje, Türkiye ile Hollanda, Almanya ve İsveç'in işbirliğinde, Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı tarafından yürütülmüştür. 2005 yılında başlayan ve 32 ayda tamamlanması hedeflenen Bu Avrupa Birliği Projesi, 9 Temmuz 2007 tarihinde sonuçlandırılmış olup; su ürünleri politikası açısından Türkiye'nin hukukî ve kurumsal anlamda Avrupa Birliği müktesebatına uyum sağlamasını desteklemek için başlatılmıştır.

Projenin ana hedefi, sürdürülebilir bir balıkçılık yönetim düzeyi elde ederek Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne katılım ve ulusal ekonomisinin gelişimine katkı sağlamak olarak belirlenmiştir. Bu kapsamda;³⁷⁷

³⁷⁶ T.C. Avrupa Birliği Bakanlığı: "Eşleştirme".

³⁷⁷ T.C. Ulaştırma Bakanlığı Demiryolları, Limanlar ve Hava Meydanları İnşaatı Genel Müdürlüğü: "Balıkçılık Kıyı Yapıları Durum ve İhtiyaç Analizi - Sonuç Raporu C. I", s. B-36.

a) Su ürünleri sektörünün koruma ve kullanma dengesi gözetilerek sürdürülebilirliğinin sağlanması için kaynak yönetiminin geliştirilmesi ve kontrol hizmetlerinin etkinleştirilmesi,

b) Su ürünleri sektörünün AB su ürünleri sektörü ile uyumunun geliştirilmesi, ortak piyasa düzeni ile ortak balıkçılık politikasına uyum sağlanması,

c) Su Ürünleri Bilgi Sistemi'nin kurularak, balıkçı gemisi kayıt sisteminin geliştirilmesi ve su ürünler ile ilgili verilerin izlenmesi ve değerlendirilmesi

konularında çalışmalar yürütülmektedir.

Bu proje kapsamında kamu kurumu ve balıkçılara yönelik 36 faaliyet çerçevesinde 603 kişiye 2657 adam/gün eğitim verilmiş, Su Ürünleri Kanunu değişikliği Yasa Tasarısı Türkiye Büyük Millet Meclisi'ne gönderilmek üzere Başbakanlığa iletilmiş, projede belirlenen karaya çıkış noktalarında kurulmak üzere 29 adet Liman Büroları için izin alınmış, 50 adet Su Ürünleri Mühendisi'nin ataması gerçekleştirilmiş, gemi izleme, pazar standartları, tüketici bilgisi, ruhsatlar, satış notları, seyir defteri konularında yönetmelik çalışmaları tamamlanmıştır.³⁷⁸

2.3.5.3. Türk Balıkçılık Sisteminde Stok Değerlemenin Başlatılması Projesi (TR-07-IB-AG-01)

Türk Balıkçılık Sisteminde Stok Değerlemenin Başlatılması Projesi, Avrupa Birliği Katılım Öncesi Mali Yardım Programı kapsamında finanse edilmekte olup; Türkiye ile Hollanda ve Almanya Konsorsiyumu işbirliğinde, Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı tarafından yürütülmüştür. 2009 yılı Mart ayında başlatılmış olan projenin, 12 ayda tamamlanması hedeflenmiş ve 2010 yılı Mart ayında tamamlanmıştır.

AB Katılım Öncesi Destek Fonlarından sağlanan mali kaynak ile yürütülen “Türkiye Balıkçılık Sisteminde Stok Değerlendirmenin Başlatılması” adlı projenin genel hedefi; Türkiye’de ortak balıkçılık politikasının başlatılması için Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı’nın hazır hale getirilmesi ve Türkiye’de ekosistem tabanlı

³⁷⁸ Ekiz, A. S.: “AB Tarama Sürecinde 13. Müzakere Başlığı: Balıkçılık”, SÜMAE YUNUS Araştırma Bülteni, 6:2, Haziran, 2006, <http://www.yunus.sumae.gov.tr/2006/2006.htm>, et.: 17.12.2011, s. 9.

kaynak yönetimi için ihtiyaç duyulan kapasitenin kurulması ve geliştirilmesidir. Balıkçılık kaynaklarının bütünleşik yönetimi için bir yol haritasının hazırlanacak olması ve Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı'ndan su ürünleri ve özellikle de stok araştırmaları konusunda birçok araştırmacının yurt içi ve yurt dışında, 2009 yılı Mart ayı'ndan 2010 yılı Mart ayı sonuna kadar eğitim alması sağlanarak proje tamamlanmıştır. Proje sonunda Avrupa Birliği Balıkçılık sistemi ile Türk Balıkçılık Sisteminin uyumlaştırılmasına katkı sağlanmıştır.

SONUÇ

Üç tarafı denizlerle çevrili Türkiye’de gerek nüfusun beslenmesi, gerekse gelir kazandırıcı bir faaliyet olması nedeniyle balıkçılık ihmal edilmemesi gereken bir sektördür. Bu itibarla, Avrupa Birliği’ne uyum çalışmaları çerçevesinde alınacak önlemler sektöre gereken önemin verilmesi açısından bir fırsat olarak değerlendirilmelidir.

Avrupa Birliği’ne uyum süreci içerisinde, balıkçılık alanında pek çok değişim ve dönüşüm gündemdedir. Bugüne kadar ihmal edilmiş kayıtsız avcılık ve balık satışlarının önlenmesi, avcılık ve pazarlama faaliyetlerinin izlenmesi, gıda güvenliği ve kalite unsurlarının ön planda tutulması gibi çalışmalar bu değişimin önemli bir parçasını teşkil etmektedir. Tam üyelik süreci çeşitli nedenlerle uzasa veya sürüncemede bırakılsa dahi, çalışmaların ve sektörel planların sürdürülmesi Türkiye’nin çıkarlarına uygun bir yaklaşımdır.

Balıkçılık sektöründeki kamu kurum ve kuruluşlarının kurumsal yapısı ve bununla bağlantılı olarak çok parçalı kanunî örgütlenme, oldukça karmaşıktır. Balıkçılık sektörü ile ilgili görev, yetki ve sorumluluğun Bakanlıklar ve Genel Müdürlükler arasında dağılmış olması, kamu hizmetlerinin hem yetersiz hem de dağınık kalmasına ve balıkçılık sektörünün kendi politikalarını belirleyememesine sebep olmaktadır. Ancak 03.06.2011 tarih ve 639 sayılı Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı’nın Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname ile Balıkçılık ve Su Ürünleri Genel Müdürlüğü’nün kurularak, balıkçılıkla ilgili faaliyetlerin tek bir Genel Müdürlük tarafından yürütülmesi sağlanmaya çalışılmaktadır. Bu gelişme balıkçılık sektörü açısından oldukça yerindedir.

Balıkçılık mevzuatı uyumu konusunda kayda değer bir mesafe kat edilmemiş olup; balıkçılığın hukukî çerçevesini oluşturan 1380 sayılı Su Ürünleri Kanunu’nun Birlik mevzuatıyla uyumlu hale getirilmesi gerekmektedir. Ancak, bu Kanunda değişiklik öngören yasa tasarısı, ne yazık ki uzun bir zamandır TBMM gündemindedir. Avrupa Komisyonu tarafından her yıl hazırlanan ilerleme raporlarında, kanunlaşmadaki bu yavaşlık sıklıkla dile getirilmektedir.

Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı ile Sahil Güvenlik Komutanlığının idari kapasitesinin özellikle kontroller ve denetimler açısından güçlendirilmesi gerekmekte olup; bu konuda bazı ilerlemeler kaydedilmiştir. Bu çerçevede Bakanlık bünyesinde Su Ürünleri Bilgi Sistemi (SÜBİS) geliştirilmiş ve balıkçı filosu kayıtları web tabanlı bir sisteme aktarılmıştır. SUBİS’le su ürünlerinin karaya çıkarılmasından, son tüketiciye ulaşana kadar kayıtlarının tutulması hedeflenmektedir. Fakat SUBİS’in tam olarak işlevsel hale geldiği söylenemez.

Türkiye’nin açık deniz balıkçılığına geçişini sağlam temeller üzerine oturtabilmesi ve yürütebilmesi için konuya ve sorunlarına modern bir anlayışla yaklaşması gerekmektedir. Nitekim önümüzdeki 5 yıl için düşünülen planlamada buna gereken önem verilerek uluslararası düzeyde gerekli temaslar sağlanmalı ve uygulamaya geçilmelidir. Türkiye’nin açık deniz balıkçılığına geçmesi ile ilgili olarak ayrıntılı bir rapor hazırlanması ve çıkan sonuçlar doğrultusunda açık deniz balıkçılığında söz sahibi ülkeler ve uluslararası organizasyonlarla işbirliğine gidilmesi gerekmektedir.

Avrupa Birliği’ne tam üyelik statüsü kazanılmadan, ortak balıkçılık politikasının tüm yükümlülüklerini üstlenmek doğru bir yaklaşım olamaz. Özellikle bazı stratejik alanlarda “istisna”ların belirlenmesi; balıkçılık alanında ulusal menfaatlerimizin korunması ve kaynakların üyelik sonrasında diğer ülkeler tarafından ortaklık hakları gerekçesi ile paylaşılmasının önüne geçebilmek açısından, büyük önem taşımaktadır. Kanuni değişiklik aşamasında, karasularımızın yabancı bayraklı teknelerin avcılığına açılması gibi hassas konulara dikkat edilmesi gerekmekte olup; karşılıklılık esasına dayanarak üye ülkelerin birbirlerinin 6 deniz millik karasuları içerisinde avlanabilmelerine izin verecek uygulamalardan kaçınılması, bazı Birlik ülkelerinin balıkçılık sahalarını belirli balıkçılık organizasyonlarına tahsis etmiş olmaları, bu sahalarından gelecekte yararlanamayacak olan Türk balıkçıları için çok önemlidir.³⁷⁹

11 Aralık 2006 tarihinde gerçekleştirilen Dışişleri Bakanları Konsey Toplantısı’nda, Avrupa Birliği Komisyonu’nun önerisi doğrultusunda, balıkçılığın da

³⁷⁹ Düzgüneş, E. / Seçer, S. vd: “Balıkçılık Sektöründe Türkiye AB İlişkileri”, s. 10.

içinde olduğu 8 başlık askıya alınmıştır. Askıya alma kararında, Türkiye'nin Gümrük Birliği Ek Protokolü'nü Güney Kıbrıs Rum Yönetimi'ne uygulamadığı yani; Güney Kıbrıs Rum Yönetimi bayrağı taşıyan veya uğradığı son liman Güney Kıbrıs Rum Yönetimi olan gemi ve uçakların taşıdığı malların serbest dolaşımı üzerindeki sınırlamalar gerekçe gösterilmiştir.

Sonuç olarak, Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne tam üye olup olmamasına bakılmaksızın, balıkçılık kaynaklarının rasyonel bir şekilde işletilmesi kaçınılmaz bir zorunluluktur. Bu nedenle gerekli mevzuat ve yapısal değişikliklerin, Avrupa Birliği'ne üye olma amacıyla değil, balıkçılıkta sürdürülebilirliğin sağlanması amacıyla yönelik, uygulanması gereken evrensel kurallar olarak ele alınması gerekmektedir. Ulusal mirasın gelecek nesillere aktarılması ancak bu şekilde gerçekleştirilebilir.

KAYNAKÇA

I. TEMEL KAYNAKLAR

A) ULUSLAR ARASI SÖZLEŞMELER

Birleşmiş Milletler Deniz Hukuku Sözleşmesi, 1982: (Özman, A.: *Birleşmiş Milletler Deniz Hukuku Sözleşmesi*, İstanbul Deniz Ticaret Odası, Yayın No:5, İstanbul, 1984.).

B) KANUNLAR

1. İNGİLİZCE

Bulgaristan Cumhuriyeti Denizcilik Alanı, İç Su Yolları ve Limanlar Kanunu (*Maritime Space, Inland Waterways and Ports Act of the Republic of Bulgaria*): 28 Ocak 2000 tarihli kanun (United Nations National legislation: “Maritime Space: Maritime Zones and Maritime Delimitation”, (<http://www.un.org/depts/los/LEGISLATIONANDTREATIES/>), et.: 16.02.2012.).

Danimarka Krallığı Balıkçılık Bölgesi Kanunu (*Fisheries Zone Act*): 17 Aralık 1976 tarihli ve 597 sayılı kanun (Project Global: “Country Profile: Denmark”, Global Bycatch Assessment of Long-Lived Species, <http://bycatch.nicholas.duke.edu/regions/NEA/Denmark.pdf>, et.: 06.04.2012.).

Danimarka Münhasır Ekonomik Bölge Kanunu (*Exclusive Economic Zone Act*): 22 Mayıs 1996 tarihli ve 411 sayılı kanun (Project Global: “Country Profile: Denmark”, Global Bycatch Assessment of Long-Lived Species, <http://bycatch.nicholas.duke.edu/regions/NEA/Denmark.pdf>, et.: 06.04.2012.).

Estonya Deniz Yolu Sınırları Hakkında Kanun (*Law on the boundaries of the maritime tract*): 10 Mart 1993 tarihli kanun (United Nations National legislation: “Maritime Space: Maritime Zones and Maritime Delimitation”, (<http://www.un.org/depts/los/LEGISLATIONANDTREATIES/>), et.: 16.02.2012.).

Finlandiya Karasularının Sınırlandırılması Kanununu (*Act on the Delimitation of the Territorial Waters of Finland*): 18 Ağustos 1956 tarihli kanun (United Nations National legislation: “Maritime Space: Maritime Zones and Maritime Delimitation”, (<http://www.un.org/depts/los/LEGISLATIONANDTREATIES/>), et.: 16.02.2012.).

Finlandiya Münhasır Ekonomik Bölge Kanunu (*Government Decree on the Exclusive Economic Zone of Finland*): 26 Kasım 2004 tarihli kanun (United Nations National legislation: “Maritime Space: Maritime Zones and Maritime Delimitation”, (<http://www.un.org/depts/los/LEGISLATIONANDTREATIES/>), et.: 16.02.2012.).

Fransa Karasuları Kanunu (*Regarding The Delimitation of French Territorial Waters*): 14 Aralık 1971 tarih ve 71/1060 sayılı kanun (United Nations National legislation: “Maritime Space: Maritime Zones and Maritime Delimitation”, (<http://www.un.org/depts/los/LEGISLATIONANDTREATIES/>), et.: 16.02.2012.).

Güney Kıbrıs Rum Yönetimi Karasuları Kanunu (*Territorial Sea Act*): 1964 tarihli ve 45 sayılı kanun (United Nations National legislation: “Maritime Space: Maritime Zones and Maritime Delimitation”, (<http://www.un.org/depts/los/LEGISLATIONANDTREATIES/>), et.: 16.02.2012.).

Güney Kıbrıs Rum Yönetimi Münhasır Ekonomik Bölge Kanunu (*Exclusive Economic Zone Act*): 2 Nisan 2004 tarihli kanun (United Nations National legislation: “Maritime Space: Maritime Zones and Maritime Delimitation”, (<http://www.un.org/depts/los/LEGISLATIONANDTREATIES/>), et.: 16.02.2012.).

Hollanda Bitişik Bölge Oluşturulması Kanunu (*Contiguous Zone ‘Establishment’ Act*): (Verwer, C. P.: “The Law Applicable on the Continental Shelf and the EEZ”, Netherlands Comparative Law Association, <http://www.ejcl.org/143/art143-21.pdf>, et.: 05.04.2012.).

Hollanda Karasuları Sınırlandırma Kanunu (*Territorial Sea ‘Demarcation’ Act*): 1985 tarihli kanun (Verwer, C. P.: “The Law Applicable on the Continental Shelf and the EEZ”, Netherlands Comparative Law Association, <http://www.ejcl.org/143/art143-21.pdf>, et.: 05.04.2012.).

Hollanda Münhasır Ekonomik Bölge Oluşturulması Kanunu (*Exclusive Economic Zone ‘Establishment’ Act*): 28 Nisan 2000 tarihli kanun (Verwer, C. P.: “The Law Applicable on the Continental Shelf and the EEZ”, Netherlands Comparative Law Association, <http://www.ejcl.org/143/art143-21.pdf>, et.: 05.04.2012.).

İngiltere Balıkçılık Sınırları Kanunu (Fishery Limits Act 1976): 1976 tarihli kanun (United Kingdom Coastal Zone Law: “UK Coastal Zone Law Notes”).

İngiltere Deniz ve Kıyı Erişim Kanunu (*Marine and Coastal Access Act 2009*): 2009 tarihli kanun (United Kingdom Parliament: “Marine And Coastal Access Bill”, <http://www.publications.parliament.uk/pa/ld200809/ldbills/001/en/09001x-.htm>, et.: 29.03.2012.).

İngiltere Karasuları Kanunu (*Territorial Sea Act 1987*): 1 Ekim 1987 tarihli kanun (United Kingdom Coastal Zone Law: “UK Coastal Zone Law Notes”, <http://www.coastlaw.uct.ac.za/iczl/notes/note1.htm>, et.: 29.03.2012.).

İrlanda Deniz, Balıkçılık ve Deniz Yetki Kanunu (*Sea-Fisheries and Maritime Jurisdiction Act 2006*): 2006 tarihli kanun (The Marine Enstitute: “The Real Map of Ireland Lesson Plans”).

İspanya Ekonomik Bölge Kanunu (*Economic Zone Act*): 20 Şubat 1978 tarih ve 15/1978 sayılı kanun (European Commission: “The Potential of Maritime Spatial Planning in the Mediterranean Sea, Case Study Report: The Western Mediterranean”, http://ec.europa.eu/maritimeaffairs/documentation/studies/documents/case_study_western_mediterranean_en.pdf, et.: 17.04.2012.).

İsveç Karasuları Kanunu (*Territorial Sea Act*): 1978 tarihli kanun (Baltic Master: “Sweden Quick Scan / Inventory”, http://www.balticmaster.org/media/files/general_files_715.pdf, et.: 16.04.2012, s. 7.; Cieslak, A. / Scibior, K. / Staskiewicz, A.: “Compendium on Maritime Spatial Planning Systems in the Baltic Sea Region Countries”).

İsveç Münhasır Ekonomik Bölge Kanunu (*Exclusive Economic zone Act*): 1 Ocak 1993 tarihli kanun (Baltic Master: “Sweden Quick Scan / Inventory”, http://www.balticmaster.org/media/files/general_files_715.pdf, et.: 16.04.2012, s. 7.; Cieslak, A. / Scibior, K. / Staskiewicz, A.: “Compendium on Maritime Spatial Planning Systems in the Baltic Sea Region Countries”).

İtalya Navigasyon Kanunu (*Navigation Code*): 14 Ağustos 1974 tarihli ve 359 sayılı kanun (United Nations National legislation: “Maritime Space: Maritime Zones and Maritime Delimitation”, <http://www.un.org/depts/los/LEGISLATIONANDTREATIES/>), et.: 16.02.2012.).

İtalya Kıta Sahanlığı Kanunu (*Surveying and Production of Oil and Gas in the Territorial Sea and Continental Shelf*): 11 Şubat 1967 tarihli ve 613 sayılı Kanun (United Nations National legislation: “Maritime Space: Maritime Zones and Maritime Delimitation”, (<http://www.un.org/depts/los/LEGISLATIONANDTREATIES/>), et.: 16.02.2012.).

Litvanya Karasuları Kanunu (*Legislation on the territorial sea*): 25 Haziran 1992 tarihli kanun (United Nations National legislation: “Maritime Space: Maritime Zones and Maritime Delimitation”, (<http://www.un.org/depts/los/LEGISLATIONANDTREATIES/>), et.: 16.02.2012.).

Letonya Cumhuriyeti Kıta Sahanlığı ve Münhasır Ekonomik Bölge Kanunu (*Law on Continental Shelf and Exclusive Economic Zone of the Republic of Latvia*): 2 Şubat 1993 tarihli kanun (United Nations National legislation: “Maritime Space: Maritime Zones and Maritime Delimitation”, (<http://www.un.org/depts/los/LEGISLATIONANDTREATIES/>), et.: 16.02.2012.).

Letonya Cumhuriyeti Sınır Kanunu (*Law of the Republic of Latvia "On the Border of the Republic of Latvia"*): (United Nations National legislation: “Maritime Space: Maritime Zones and Maritime Delimitation”, (<http://www.un.org/depts/los/LEGISLATIONANDTREATIES/>), et.: 16.02.2012.).

Malta Karasuları ve Bitişik Bölge Kanunu (*Territorial Waters and Contiguous Zone Act*): 1971 tarihli kanun (United Nations National legislation: “Maritime Space: Maritime Zones and Maritime Delimitation”, (<http://www.un.org/depts/los/LEGISLATIONANDTREATIES/>), et.: 16.02.2012.).

Polonya Deniz Alanları ve Denizcilik İdaresi Kanunu (*Act Concerning the Maritime Areas of the Polish Republic and the Marine Administration*): 21 Mart 1991 tarihli kanun (Cieslak, A.: “Sea Use Planning System-Poland”, Vision and Strategies Around the Baltic Sea 2010, http://www.vasab.org/east-west-window/documents/WG3_Sea_use_planning_PL.doc, et.: 11.04.2012.).

Portekiz Karasuları ve Münhasır Ekonomik Bölgesinin Yetki Durumuna İlişkin Kanun (*Regarding the Juridical Status of the Portuguese Teritorial Sea and Exclusive Economic Zone*): 28 Mayıs 1977 tarih ve 33/77 sayılı kanun (Melo, J. J. / Andrade, F. / Santana, P. / Leitao, P. / Afonso, J. R. / Piedade, J.: “Surveillance Technology

and Strategy for Management of Portugal's EEZ", http://run.unl.pt/bitstream/10362/4470/1/Melo_2003.pdf, et.: 16.04.2012.).

Romanya İç Sular, Karasuları ve Bitişik Bölge Hukuki Rejimi Kanunu (*Act concerning the Legal Regime of the Internal Waters, the Territorial Sea and the Contiguous Zone of Romania*): 7 Ağustos 1990 tarihli kanun (United Nations National legislation: "Maritime Space: Maritime Zones and Maritime Delimitation", (<http://www.un.org/depts/los/LEGISLATIONANDTREATIES/>), et.: 16.02.2012.).

Yunanistan 17 Eylül 1936 tarihli ve 203 sayılı Kanun (*Law No. 230 of 17 September 1936*): (United Nations National legislation: "Maritime Space: Maritime Zones and Maritime Delimitation", (<http://www.un.org/depts/los/LEGISLATIONANDTREATIES/>), et.: 16.02.2012.).

2. TÜRKÇE

Atlantik Ton Balıklarının Korunmasına İlişkin Uluslararası Sözleşme ile Nihai Senet, Atlantik Ton Balıkçılık İşletmeleri İstatistiklerinin Toplanmasına Dair Karar, Usul Kuralları ve Mali Düzenlemelere Katılmamızın Uygun Bulunduğu Hakkında Kanun: 22.05.2003 tarihli ve 4859 sayılı kanun (Bkz. 28.05.2003 tarih ve 25121 sayılı Resmi Gazete).

Çevre Kanunu: 09.08.1983 tarihli ve 2872 sayılı kanun (Bkz. 11.08.1983 tarih ve 18132 sayılı Resmi Gazete).

Denizde Can ve Mal Koruma Hakkındaki Kanun: 10.06.1946 tarih ve 4922 sayılı kanun (Bkz. 14.06.1946 tarih ve 6333 sayılı Resmi Gazete).

Doğu ve Orta Avrupa'da Balıkçılığın Geliştirilmesi Uluslararası Örgütünün Kurulması Anlaşmasının Onaylanmasının Uygun Bulunduğuna Dair Kanun: 23.06.2004 tarihli ve 5196 sayılı kanun (Bkz. 30.06.2004 tarih ve 25508 sayılı Resmi Gazete).

(Eski) Karasuları Kanunu: 15.05.1964 tarihli ve 476 sayılı kanun (Bkz. 25.05.1964 tarih ve 11711 sayılı Resmi Gazete).

Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı'nın Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname: 03.06.2011 tarihli ve 639 sayılı kanun (Bkz. 08.06.2011 tarih ve 27958 sayılı Mükerrer Resmi Gazete).

Jandarma, Teşkilat, Görev ve Yetkileri Kanunu: 10.03.1983 tarihli ve 2803 sayılı kanun (Bkz. 12.03.1983 tarih ve 17985 sayılı Resmi Gazete).

Kıyı Kanunu: 04.04.1990 tarihli ve 3621 sayılı kanun (Bkz. 17.04.1990 tarih ve 20495 sayılı Resmi Gazete).

Kooperatifler Kanunu: 24.04.1969 tarihli ve 1163 sayılı kanun (Bkz. 10.05.1969 tarih ve 13195 sayılı Resmi Gazete).

Kültür ve Turizm Bakanlığı Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun: 16.04.2003 tarihli ve 4848 sayılı kanun (Bkz.29.04.2003 tarih ve 25093 sayılı Resmi Gazete).

Orman ve Su İşleri Bakanlığı'nın Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname: 29.06.2011 tarih ve 645 sayılı kanun (Bkz. 04.07.2011 tarih ve 27984 sayılı Mükerrer Resmi Gazete).

Sahil Güvenlik Komutanlığı Kanunu: 09.07.1982 tarihli ve 2692 sayılı kanun (Bkz. 13.07.1982 tarih ve 17753 sayılı Resmi Gazete).

Su Ürünleri Kanunu: 22.03.1971 tarihli ve 1380 sayılı kanun (Bkz. 04.04.1971 tarih ve 13799 sayılı Resmi Gazete).

Su Ürünleri Kanununda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun: 22.07.2003 tarihli ve 4950 sayılı kanun (Bkz. 29.07.2003 tarih ve 4950 sayılı Resmi Gazete).

Tarımsal Üretici Birlikleri Kanunu: 29.06.2004 tarihli ve 5200 sayılı kanun (Bkz. 06.07.2004 tarih ve 25514 sayılı Resmi Gazete).

Türkiye Cumhuriyeti ile Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Arasında Akdeniz'de Kıta Sahaneliği Sınırlandırılması Hakkında Anlaşmanın Onaylanmasının Uygun Bulunduğuna Dair Kanun: 6344 sayılı kanun (Bkz. 12.07.2012 tarih ve 28351 sayılı Resmi Gazete).

Türkiye Cumhuriyeti Ziraat Bankası, Türkiye Halk Bankası Anonim Şirketi ve Türkiye Emlak Bankası Anonim Şirketi Hakkında Kanun: 15.11.2000 tarihli ve 4603 sayılı kanun (Bkz. 25.11.2000 tarih ve 24241 sayılı Resmi Gazete).

Türkiye İstatistik Kanunu: 10.11.2005 tarihli ve 5429 sayılı kanun (Bkz. 18.11.2005 tarih ve 25997 sayılı Resmi Gazete).

Türkiye Sahillerinde Nakliyatı Bahriye (Kabotaj) ve Limanlarla Karasuları Dâhilinde İcrayı Sanat ve Ticaret Hakkında Kanun: 19.04.1926 tarihli ve 815 sayılı kanun (Bkz. 29.04.1926 tarih ve 359 sayılı Resmi Gazete).

Türk Standartları Enstitüsü Kuruluş Kanunu: 18.11.1960 tarihli ve 132 sayılı kanun (Bkz. 22.11.1960 tarih ve 10661 sayılı Resmi Gazete).

Ulaştırma, Denizcilik ve Haberleşme Bakanlığı'nın Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname: 26.09.2011 tarihli ve 655 sayılı kanun (Bkz. 01.11.2011 tarih ve 28102 sayılı Mükerrer Resmi Gazete).

(Yeni) Karasuları Kanunu: 29.05.1982 tarihli ve 2674 sayılı kanun (Bkz. 29.05.1982 tarih ve 17708 sayılı Resmi Gazete).

Yükseköğretim Kurumları Teşkilat Kanunu: 28.03.1983 tarihli ve 2809 sayılı kanun (Bkz. 30.03.1983 tarih ve 18003 sayılı Resmi Gazete).

C) YÖNETMELİKLER VE DİĞERLERİ

Gemi Adamlarının İkamet Yerleri, Sağlık ve İaşelerine Dair Yönetmelik: (Bkz. 20.12.1989 tarih ve 20378 sayılı Resmi Gazete).

Mevzuat Hazırlama Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelik: 2005/9986 sayılı yönetmelik (Bkz. 17.02.2006 tarih ve 26083 sayılı Resmi Gazete).

Ticari Amaçlı Su Ürünleri Avcılığını Düzenleyen 2/1 Numaralı Tebliğ: 2008/48 numaralı tebliğ (Bkz. 21.08.2008 tarih ve 26974 sayılı Resmi Gazete).

Ticari Amaçlı Su Ürünleri Avcılığını Düzenleyen 1/1 Numaralı Tebliğ: (Bkz. 19/10/2007 tarih ve 26675 sayılı Resmi Gazete).

II. YARDIMCI KAYNAKLAR

A) KİTAPLAR

1. İNGİLİZCE

Anderson, D.: *Modern Law of the Sea : Selected Essays*, Publications on Ocean Development, Martinus Nijhoff Publishers, Netherlands, 2008.

Churchill, R. R., Lowe, A. V.: *The Law of the Sea*, Manchester University Press, Manchester, 1985.

Orrega Vicuna, F.: *The Changing International Law of High Seas Fisheries*, Cambridge University Press, Cambridge, 1999.

Smith, R.W.: *Exclusive Economic Zone Claims/An Analysis and Primary Documents*, Martinus Nijhoff Publishers, Boston, 1986.

Treves, T.: *The Law of The Sea-The European Union and Its Member States*, Martinus Nijhoff Publishers, 1997.

2. TÜRKÇE

Alkan, A.: *21. yüzyılın İlk Çeyreğinde Karadeniz Güvenliği*, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara, 2006.

Ankara Üniversitesi Avrupa Toplulukları Araştırma ve Uygulama Merkezi: *Avrupa Birliği Müktesebatına Türk Bakanlıklarının Uyum Çalışmaları Çerçevesinde Tarım ve Köyişleri Bakanlığı Müktesebat Uyum Çalışmaları Paneli*, Ankara, 2002.

Atay, A.: *Avrupa Tarımsal Yönlendirme ve Garanti Fonu ve Balıkçılığın Yönlendirilmesi Mali Aracının Hedef, Kapsam ve Yöntemlerinin İrlanda Örneği Çerçevesinde İncelenmesi*, Avrupa Birliği Genel Sekreterliği Tarım ve Balıkçılık Dairesi, Ankara, 2004.

Bandırma Ticaret Odası: *Avrupa Birliği Balıkçılık Müktesebat Rehberi*, İstanbul, 2007.

Çakmak, H.: *Avrupa Birliği Türkiye İlişkileri*, Platin Yayınları, Ankara, 2005.

Çakmak, S., Çolak, H.: *Su Ürünleri Mevzuatı ve Yaptırımlar Açısından Değerlendirilmesi*, Tarım ve Köyişleri Bakanlığı Koruma ve Kontrol Genel Müdürlüğü, Ankara, 2004.

Çelikkale, M.S., Düzgüneş, E., Okumuş, İ.: *Türkiye Su Ürünleri Sektörü ve Avrupa Birliği ile Entegrasyonu*, İstanbul Ticaret Odası Yayını, 1999.

Elbek, A.G.: *Deniz Hukuku*, Ege Üniversitesi Su Ürünleri Fakültesi Yayınları No:41, B.3, Ege Üniversitesi Basımevi, İzmir, 2008.

Elbek, A.G., Çıra, E., Emiroğlu, D.: *Su Ürünleri Yürütmeliği*, Ege Üniversitesi Basımevi, İzmir, 2008.

İktisadi Kalkınma Vakfı: *Avrupa Birliği Ortak Balıkçılık Politikası ve Türkiye'nin Uyum*, İKV Yayınları Müktesebat Uyum Serisi No: 18, Eylül, 2003.

- Kuran, S.: *Uluslararası Deniz Hukuku*, Arıkan Yayınevi, İstanbul, 2006.
- Laçiner, S.: *Bir Başka Açıdan İngiltere*, Avrupa Araştırmaları Dizisi, Avrasya Stratejik Araştırmalar Merkezi Yayınları, Ankara, 2001.
- Özman, A.: *Birleşmiş Milletler Deniz Hukuku Sözleşmesi*, İstanbul Deniz Ticaret Odası, Yayın No:5, İstanbul, 1984.
- Pazarcı, H.: *Uluslararası Hukuk Dersleri*, K. II, B. 7, Turhan Kitabevi, Ankara, 2003.
- Sur, M.: *Uluslararası Hukukun Esasları*, Beta Basım, İstanbul, 2006.
- T.C. Başbakanlık Denizcilik Müsteşarlığı: 2. *Ulusal Denizcilik Şurası Uluslararası İlişkiler ve Deniz Hukuku Çalışma Grubu Görüşler, Öneriler ve Değerlendirmeler*, Eylül, 2000.
- T.C. Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı: *Dokuzuncu Kalkınma Planı 2007-2013 Balıkçılık- Özel İhtisas Komisyonu Raporu*, Ankara, 2007.
- T.C. Tarım ve Köyişleri Bakanlığı Dış İlişkiler ve AB Koordinasyon Dairesi Başkanlığı: *Türkiye-Avrupa Birliği İlişkilerinde Dönüm Noktaları (1964-2009)*, Ankara, 2009.
- T.C. Tarım ve Köyişleri Bakanlığı Dış İlişkiler ve AB Koordinasyon Dairesi Başkanlığı: *Türk Tarım Sektörünün Avrupa Birliği Sürecinde İncelenmesi*, Ankara, 2008.

B) TEZLER (BASILMAMIŞ)

1. TÜRKÇE

- Elekon, H.A.: “Avrupa Birliği’nde Balıkçılık ve Ortak Balıkçılık Politikası Karşısında Türkiye’nin Durumu”, Ankara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara, 2007.

C) MAKALELER

1. İNGİLİZCE

- Baltic Master: “Sweden Quick Scan / Inventory”, (http://www.balticmaster.org/media/files/general_files_715.pdf), et.: 16.04.2012.

Chevalier, C.: “Governance in the Mediterranean Sea Legal Regime and Prospectives”, IUCN Centre for Mediterranean Cooperation, (http://cmsdata.iucn.org/downloads/legalspects_en_1.pdf), et.:18.04.2012.

Cieslak, A.: “Sea Use Planning System-Poland”, Vision and Strategies Around the Baltic Sea 2010, (http://www.vasab.org/east-west-window/documents/WG3_Sea_use_planning_PL.doc), et.: 11.04.2012.

Cieslak, A., Scibior, K., Staskiewicz, A.: “Compendium on Maritime Spatial Planning Systems in the Baltic Sea Region Countries”, East West Window Project, Vision and Strategies Around the Baltic Sea 2010, et.: 11.04.2012.

Community Fisheries Control Agency: (<http://cfca.europa.eu/pages/home/home.htm>), et. 29.02.2012.

Eurocean: “Exclusive Economic Zones in Europe”, (<http://www.eurocean.org/np4/80.html>), et.: 15.12.2011.

European Commission: “The Common Fisheries Policy - A User’s Guide”, (http://ec.europa.eu/fisheries/documentation/publications/pcp2008_en.pdf), et.: 03.12.2011.

European Commission: “The European fisheries fund (EFF)” (http://ec.europa.eu/fisheries/cfp/eff/index_en.htm), et.:29.02.2012.

European Commission: “Fishing Rules”, (http://ec.europa.eu/fisheries/cfp/fishing_rules/index_en.htm) et.:27.02.2012.

European Commission: “Regional Advisory Councils”, (http://ec.europa.eu/fisheries/partners/regional_advisory_councils/index_en.htm), et.: 28.02.2012.

European Commission: “Directorate - General for Maritime Affairs and Fisheries”, (http://ec.europa.eu/dgs/maritimeaffairs_fisheries/index_en.htm), et.:28.02.2012.

European Commission: “International - Bilateral and Multilateral Agreements”, (http://ec.europa.eu/fisheries/cfp/international/index_en.htm), et.:29.02.2012.

European Commission: “The Potential of Maritime Spatial Planning in the Mediterranean Sea, Case Study Report: The Western Mediterranean”, (http://ec.europa.eu/maritimeaffairs/documentation/studies/documents/case_study_western_mediterranean_en.pdf), et.: 17.04.2012.

European Commission, Maritime Forum: “Advisory Committee on Fisheries and Aquaculture”, (<https://webgate.ec.europa.eu/maritimeforum/category/143>), et.: 28.02.2012.

European Parliament’s Committee on Fisheries: “Jurisdictional Waters in Mediterranean and Black Sea”, (<http://www.eurocean.org/np4/file/2063/download.do.pdf>), et.: 18.04.2012.

European Union: “Maritime Affairs and Fisheries”, (http://europa.eu/legislation_summaries/maritime_affairs_and_fisheries/index_en.htm), et.: 29.02.2012.

Eur-Lex: “Access To European Union Law”, (<http://eur-lex.europa.eu>), et.: 01.03.2012.

Eur-Lex: “Council Regulation (EC) No: 1967/2006 Concerning Management Measures for the Sustainable Exploitation of Fishery Resources in the Mediterranean Sea”, (<http://eurlex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2006:409:0011:0085:EN:PDF>), et.: 02.09.2012.

Food and Agriculture Organization of the United Nations: “Fishery Country Profile: Turkey, Mar 2008”, (ftp://ftp.fao.org/FI/DOCUMENT/fcp/en/FI_CP_TR.pdf), et.: 19.02.2012.

Food and Agriculture Organization of the United Nations: “Note on Maritime Jurisdiction in the Mediterranean Sea”, (<http://www.fao.org/docrep/008/y5880e/y5880e09.htm#fn52>), et.: 18.04.2012.

International Court of Justice: “Maritime Delimitation in the Black Sea (Romania and Ukraine)” (<http://www.icj-cij.org/docket/files/132/14985.pdf>), et.: 20.04.2012.

Kerckhof, F., Houziaux, J.S.: “Biodiversity of the Belgian Marine Areas”, Vlaams Instituut Voor De Zee, (<http://www.vliz.be/imisdocs/publications/213322.pdf>), et.: 03.04.2012.

Melo, J.J., Andrade, F., Santana, P., Leitao, P., Afonso, J.R., Piedade, J.: “Surveillance Technology and Strategy for Management of Portugal’s EEZ”, (http://run.unl.pt/bitstream/10362/4470/1/Melo_2003.pdf), et.: 16.04.2012.

Ministry for Foreign Affairs of Finland: “Finland Establishes an Exclusive Economic Zone in the Baltic Sea”, (<http://formin.finland.fi/public/?contentid=63317&contentlan=2&culture=en-US>), et.: 12.04.2012.

Nato International School of Azerbaijan: “Portugal to Expand its Exclusive Economic Zone in the Atlantic”, (<http://nisathinks.blogspot.com/2009/07/portugal-to-expand-its-exclusive.html>), et.: 16.04.2012.

Nerheim, M.: “The New Common Fisheries Policy: Towards Sustainable Management and Profitable Fisheries Sector?”, Maastricht, 2004, (http://aei.pitt.edu/2594/1/Art_4.pdf), et.: 20.12.2011.

Organization of the Black Sea Economic Cooperation: (<http://www.bsec-organization.org/>), et.:08.03.2012.

Project Global: “Country Profile: Denmark”, Global Bycatch Assessment of Long-Lived Species, (<http://bycatch.nicholas.duke.edu/regions/NEA/Denmark.pdf>), et.: 06.04.2012.

Royal Netherlands Navy Ministry of Defence: “North Sea”, (http://www.defensie.nl/english/navy/hydrographic_service/geodesy_and_tides/maritime_limits/north_sea), et.: 05.04.2012.

Scientific, Technical and Economic Committee For Fisheries: “ About Scientific, Technical and Economic Committee For Fisheries”, (<https://stecf.jrc.ec.europa.eu/about-stecf>), et.: 28.02.2012.

Sea Around Us Project ‘Fisheries,Ecosystems&Biodiversity’: “Exclusive Economic Zone”, (<http://www.seaaroundus.org/eez/>), et.: 08.12.2011.

The Marine Enstitute: “The Real Map of Ireland Lesson Plans”, (<http://www.marine.ie>), et.: 01.04.2012.

Wikipedia, The Free Encyclopedia: (<http://en.wikipedia.org>), et.: 06.12.2011.

United Kingdom Coastal Zone Law: “UK Coastal Zone Law Notes”, (<http://www.coastlaw.uct.ac.za/iczm/notes/note1.htm>), et.: 29.03.2012.

United Kingdom Parliament: “Marine And Coastal Access Bill”, (<http://www.publications.parliament.uk/pa/ld200809/ldbills/001/en/09001x-.htm>), et.: 29.03.2012.

United Nations National legislation: “Maritime Space: Maritime Zones and Maritime Delimitation”, (<http://www.un.org/depts/los/LEGISLATIONANDTREATIES/>), et.: 16.02.2012.

University of Malta: “The Maltese Fisheries Management Zone”, (http://www.um.edu.mt/science/biology/staff/profpatrickschembri/empafish/malta_fisheries_mgt_zone), et.:24.04.2012.

UNESCO: “Marine Spatial in the German Exclusive Economic Zone”, (<http://ioc3.unesco.org/marinesp/files/spatial%20planning%20german%20EEZ%20unesco.pptn>), et.: 02.04.2012.

Verwer, C.P.: “The Law Applicable on the Continental Shelf and the EEZ”, Netherlands Comporative Law Association, (<http://www.ejcl.org/143/art143-21.pdf>), et.: 05.04.2012.

2. TÜRKÇE

Akyol, O., Kınancıgil, T.: “Uluslararası Deniz Anlaşmaları ve Balıkçılığa Etkileri”, Ege Üniversitesi, Su ürünleri Dergisi, C.19, S.3-4, 2002, s. 529-537.

Anadolu Dergisi: “Ege Dosyası”, (<http://www.anadolu.eu/ege/egedosyasi.html>), et.: 15.02.2012.

Avrupa Komisyonu: “Türkiye 2011 Yılı İlerleme Raporu”, Komisyon Tarafından Avrupa Parlamentosu’na ve Konsey’e Sunulan Bildirim, (http://www.abgs.gov.tr/files/AB_Iliskileri/AdaylikSureci/IlerlemeRaporlari/2011_ilerleme_raporu_tr.pdf), et.: 18.02.2012.

Başeren, S. H.: “Doğu Akdeniz’de Gerilim”, (<http://www.tudav.org>), et.: 21.01.2012.

Başeren, S. H.: “Doğu Akdeniz’deki Son Gelişmeler”, (<http://library.atilim.edu.tr/kurumsal/pdfs/dogukakdeniz.pdf>), et.: 01.09.2012.

Birinci, A., Aydın, F., Dağdemir, V., Keskin, A.: “Avrupa Birliği Balıkçılık Sektöründe Uygulanan Yapısal Politikalar”, Doğu Anadolu Bölgesi III. Su Ürünleri

- Sempozyumu, Erzurum, 1998, (<http://www.akuademi.net/da/DOGU3/d311.pdf>), et.: 14.12.2011, s. 121-134.
- Bozkurt, E.: “Uluslararası Hukuk Bakımından Münhasır Ekonomik Bölge Kavramının Ortaya Çıkışı”, Uluslararası Hukuk ve Politika, C.2, No: 5, 2006, (<http://www.usakgundem.com>), et.: 08.12.2011, s. 50-74.
- Bulut Yıldız, S., Elbek, A.: “Türkiye’de ve AB Ülkelerinde Su Ürünleri Politikaları ve Sektöre Yönelik Koruma Yöntemleri”, Ege Üniversitesi Su Ürünleri Dergisi, C.22, S.1-2, 2005, (http://jfas.ege.edu.tr/pdf/41_Yildiz_22_1-2_2005.pdf), et.: 03.12.2011, s. 233-239.
- Ceyhun, G.Ç., Oral, E.Z., Işık, N.: “Kıyı Ülkeleri İçin Deniz Yetki Alanlarının Önemi”, (<http://www.armalink.com/belgeler/Kiyi%20Ulkeleri%20Icin%20Deniz%20Yetki%20Alanlarinin%20Onemi%20Ceyhun%20Oral%20Isik%202010.pdf>), et.: 06.03.2012.
- Cin, T.: “Devletlerarası Hukukta Balıkçılık”, (<http://web.deu.edu.tr/hukuk/dergiler/dergi8-1/pdf/cin2.pdf>), et.: 12.12.2011.
- Diffey, S.: “Su Ürünleri Sektörünün AB Müktesebatına Yasal ve Kurumsal Uyumunu Desteklemek İçin Teknik Yardım”, Su Ürünleri Avcılığı ve Yetiştiriciliği Sektör Çalışması Nihai Rapor, Fisheries Acquis Centre, (www.tarim.gov.tr/Files/Files/e.../Su_urunleri_sektoru_raporu_TR.doc), et.: 27.10.2011.
- Diler, A., Bolat, Y.: “Türkiye Balıkçılık Mevzuatının AB Ortak Balıkçılık Politikasına Uymu”, I. Balıklandırma ve Rezervuar Yönetimi Sempozyumu, Antalya, 2006, (<http://www.akuademi.net/BALIK/BALIK2006/B/b09.pdf>), et.: 27.10.2011, s. 83-94.
- Doğan, Ç.: “AB Balıkçılık Politikası ve Türkiye’nin Uyum Sürecindeki Durumu”, İzmir Ticaret Odası, Şubat 2011, (<http://www.izto.org.tr/NR/rdonlyres/271E2928-83D9-49BD-AB01-4D1CF9767A75/16698/ABbalikcilik.pdf>), et.: 27.10.2011.
- Duruer, E.Ç., Şumlu, Ş.: “Avrupa Birliği’nde Kota Yönetimi ve Karadeniz’e Yansımaları”, 1. Ulusal Hamsi Çalıştayı: Sürdürülebilir Balıkçılık, 2010, (<http://www.akuademi.net/ca/HAMSI2010/21.pdf>), et.: 10.12.2011, s. 113-117.
- Düzgüneş, E., Seçer, S. vd: “Balıkçılık Sektöründe Türkiye AB İlişkileri”, (www.zmo.org.tr/resimler/ekler/de16b86c64390f0_ek.pdf), et.: 27.10.2011.

- Düzgüneş, E., Erdoğan, N.: “Karadeniz Balıkçılığı ve Kota Uygulamaları”, Su Ürünleri Mühendisleri Derneği Dergisi, Ocak-Mart 2008, S.32, (http://www.suurunleri.org.tr/dosyalar/dergiler/32.sayi/ertug_duzgunes.pdf), et.: 05.12.2011, s. 27-29.
- Ekiz, A.S.: “AB Tarama Sürecinde 13. Müzakere Başlığı: Balıkçılık”, SÜMAE YUNUS Araştırma Bülteni, 6:2, Haziran, 2006, (<http://www.yunus.sumae.gov.tr/2006/2006.htm>), et.:17.12.2011.
- Erdurmaz, S.: “Doğu Akdeniz’de Güney Kıbrıs Rum Yönetimi’nin Münhasır Ekonomik Bölge İlanı, Petrol Aramaları ve Türkiye”, Uluslararası İlişkiler ve Stratejik Araştırmalar Merkezi, (<http://www.turksam.org.tr/a2484.html>), et.:14.01.2012.
- Eren, Ö.: “Akdeniz’de Yeni Sınır Uyuşmazlıklarına Doğru: Balıkçılık Koruma Alanları”, Stratejik Araştırmalar Dergisi, S. 13, Mayıs, 2009, (http://vizyon21yy.com/documan/genel_konular/Milli%20Guvenlik/Kibris_Ege/Akdenizde_Yeni_S%C4%B1n%C4%B1r_Uyusmazliklarına_Dogru_Balikcılık_Koruma_Alanları.pdf), et.: 02.09.2012, s. 79-92.
- Ersan. O.: “Systems of Information for the Promotion of Aqriculture in the Mediterranean (SIPAM)”, Doğu Anadolu Bölgesi III. Su Ürünleri Sempozyumu, Erzurum, 1998, (<http://www.akuademi.net/da/DOGU3/d326.pdf>), et.: 02.03.2012, s. 267-268.
- Ertürk, A.C.: “Doğu Akdeniz’de Münhasır Ekonomik Bölge Paylaşımı: Güney Kıbrıs-İsrail Örneği”, Bilge Adamlar Stratejik Araştırmalar Merkezi, (<http://www.bilgesam.org/tr>), et.:14.01.2012.
- EU-Turkey Chambers Forum: “Türk İş Dünyası İçin AB Mevzuatı”, (http://www.etcf.org.tr/EN/doc/kasim_2009_etcf/Manual_6%20Tarim.pdf), et.: 03.12.2011.
- Gençay İnceci, S.: “Avrupa Topluluğunda Ortak Balıkçılık Politikası”, Coşkun Kırca’ya Armağan, Galatasaray Üniversitesi Yayınları, S.2, 1995, s.295-300.
- Hoşsucu, H., Kınancıgil, T. vd.: “Türkiye Balıkçılık Sektörü ve 2000’li Yıllarda Beklenen Gelişmeler”, Ege Üniversitesi Su Ürünleri Dergisi 2001, C. XVIII, S.3-4, İzmir, (http://jfas.ege.edu.tr/pdf/36_h_hossucu18_3-4_2001b.pdf), et.: 03.12.2011, s. 593-601.

- İktisadi Kalkınma Vakfı: “Avrupa Birliği’nin Ortak Balıkçılık Politikası”, (<http://www.ikv.org.tr>), et.: 29.10.2011.
- Koşar, İ.: “Türkiye’de Balıkçılık İstatistiklerinin İyileştirilmesi ve Avrupa Birliği Uyum Süreci”, Ege Üniversitesi Su Ürünleri Dergisi 2009, C. XXVI, S.2, (<http://jfas.ege.edu.tr/pdf/2009-2/012.pdf>), et.: 03.12.2011., s. 153-158.
- Mert, İ.: “Küreselleşme ve Su Ürünlerinde Kalite Kontrol”, SÜMAE YUNUS Araştırma Bülteni, 2:1, Mart, 2002, (<http://www.yunus.sumae.gov.tr/2002/01/03.pdf>), et.: 16.03.2012.
- Özdemir, A.: “AB Ortak Balıkçılık Politikası ve Hamsi Balıkçılığı”, 1. Ulusal Hamsi Çalıştayı: Sürdürülebilir Balıkçılık, 2010, (<http://www.akuademi.net/ca/HAMSI2010/07.pdf>), et.: 20.12.2011, s. 33-37.
- Özel, C.: “Avrupa Birliği Balıkçılık Politikası ve Türkiye'nin Uyumu”, Hukuk ve Demokrasi Kurumu, (<http://www.hukukvedemokrasi.org/index.php/yazarlarimiz/54-cengiz-ozel/87-avrupa-birlii-balkclik-politikas-ve-tuerkiyenin-uyumu.html>), et.: 27.10.2011.
- Şahin, Y.: “İKV Değerlendirme Notu, AB ve İş Dünyası: Balıkçılık Sektörü”, İktisadi Kalkınma Vakfı, Eylül 2011, (http://www.ikv.org.tr/images/upload/data/files/38-balikcilik_sektoru_-_yeliz_sahin__eylul_2011_.pdf), et.: 27.10.2011.
- Tarım Sektörü Rehberi: “Uluslararası Kuruluşlar - International Organizations”, (http://www.tarimrehberi.gov.tr/documents/5_1.pdf), et.:19.02.2012, s. 449-457.
- T.C. Avrupa Birliği Bakanlığı: “Eşleştirme”, (<http://www.abgs.gov.tr/index.php?p=204>), et.: 19.03.2012.
- T.C. Dışişleri Bakanlığı: “Karadeniz Ekonomik İşbirliği Örgütü”, (http://www.mfa.gov.tr/karadeniz-ekonomik-isbirligi-orgutu-_kei_.tr.mfa), et.: 08.03.2012.
- T.C. Tarım Reformu Genel Müdürlüğü: “Tarımsal Örgütlenme Tablosu (31.01.2012 tarihi itibarıyla)”, (<http://www.tarimreformu.gov.tr/Icerik.aspx?MenuID=108>), et.:14.02.2012.
- T.C. Tarım ve Köyişleri Bakanlığı Tarımsal Araştırmalar Genel Müdürlüğü: “Bahri Dağdaş Uluslararası Yüksek Alanlar Tarımsal Araştırma Merkezi’nin Kurulması”,

- Haziran, 2003, (www.tagem.gov.tr/HABERLER/bahri_dagdas_RAPOR.doc), et.: 08.03.2012.
- T.C. Tarım ve Köyişleri Bakanlığı: “Avrupa Birliği Ortak Balıkçılık Politikası Genel Bilgi”, (<http://www.tarim.gov.tr>), et. 27.10.2011.
- T.C. Tarım ve Köyişleri Bakanlığı: “Avrupa Birliği Ortak Balıkçılık Politikasının Unsurları”, (<http://www.tarim.gov.tr>), et. 27.10.2011.
- T.C. Türkiye Büyük Millet Meclisi: “Türkiye Cumhuriyeti ile Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Arasında Akdeniz’de Kıta Sahaneliği Sınırlandırılması Hakkında Anlaşmanın Onaylanmasının Uygun Bulunduğuna Dair Kanun Tasarısı ve Dışişleri Komisyonu Raporu”, (<http://www.tbmm.gov.tr/sirasayi/donem24/yil01/ss114.pdf>), et.: 02.09.2012.
- T.C. Ulaştırma Bakanlığı Demiryolları, Limanlar ve Hava Meydanları İnşaatı Genel Müdürlüğü: “Balıkçılık Kıyı Yapıları Durum ve İhtiyaç Analizi - Sonuç Raporu”, C.I, Ankara, 2011, (<http://www.kugm.gov.tr>), et.:08.03.2012.
- TMMOB Ziraat Mühendisleri Odası Su Ürünleri-Balıkçılık Meslek Dalı Ana Komisyonu e-bülteni: “Türkiye’de ve Dünya’da Balık ve Balıkçılık”, S.1, Haziran 2011, (http://www.zmo.org.tr/resimler/ekler/cc771e702d16aea_ek.pdf?dergi), et.:14.02.2012.
- Turkish Greek Relations: “Karasularının Genişletilmesi Sorunu”, (<http://www.turkishgreek.org>), et.:15.02.2012.
- Turkish Greek Relations: “Kıta Sahaneliğinin Saptanması Sorunu”, (<http://www.turkishgreek.org>), et.:15.02.2012.
- Türk Deniz Araştırmaları Vakfı: “AB’de Balıkçılık Yönetimi”, (http://www.tudav.org/new/pdfs/AB_Balikcilik_Yonetimi.pdf), et.: 28.11.2011.
- Türk Deniz Araştırmaları Vakfı: “Muhtemel Doğu Akdeniz Münhasır Ekonomik Bölge Haritası”, (<http://www.tudav.org>), et.:21.01.2012.
- Türk Deniz Araştırmaları Vakfı: “Akdeniz Türkiye’ye Kapanıyor mu?”, (<http://www.tudav.org>), et.:01.09.2012.
- Türk Deniz Kuvvetleri: “Türkiye Denizlerini Tanıyor muyuz?”, (<http://www.tudav.org>), et.:01.09.2012.

dzkk.tsk.tr/turkce/bunlaribiliyormuydunuz/TurkiyeDenizleri.php), et.: 20.12.2011.

Yavuz, O.: “AB’ne Adaylık Sürecinde AB ve Türkiye’de Balıkçılık Politikaları, Beklenen Gelişmeler, Sorunlar ve Çözüm Önerileri”, Doğu Anadolu Bölgesi IV. Su Ürünleri Sempozyumu, 28-30 Haziran 2000, Erzurum, (<http://www.akuademi.net/da/DOGU4/d441.pdf>), et.: 17.02.2012, s. 559-570.

ÖZET

“*Avrupa Birliği ve Türk Balıkçılık Alanları Rejimleri*” başlıklı bu çalışmada, bütün devletlerin egemenliklerini yakından ilgilendiren deniz yetki alanlarının sınırlandırılması sorunu; Avrupa Birliği ve Türkiye deniz yetki alanlarının, denizlerdeki zenginliklerin en önemlilerinden biri olan balıkçılık hakkını münhasıran elde etmek amacıyla ilân edilmeleri doğrultusunda değerlendirilmektedir.

Avrupa Birliği’nin münhasır balıkçılık hakkının söz konusu olduğu deniz yetki alanlarının sınırlarını tespit edebilmek amacıyla, Avrupa Birliği’ni oluşturan ülkelerin her birinin deniz yetki alanları tek tek incelenmiş; ayrıca Birlik balıkçılığının temelini teşkil etmesi itibariyle de Ortak Balıkçılık Politikasına ve balıkçılık alanındaki kurumsal yapılanmaya yer verilmiştir.

Türkiye açısından ise, Türkiye’nin sahip olduğu her bir denizinin birbirinden farklı yapılara sahip olması nedeniyle; münhasır balıkçılık hakkının söz konusu olduğu deniz yetki alanları, Ege Denizi, Akdeniz ve Karadeniz açısından ayrı ayrı değerlendirilmiş; ayrıca Türkiye’nin balıkçılık alanındaki kurumsal yapılanması ile balıkçılık mevzuatının da incelendiği bu çalışmada son olarak, Türkiye’nin Avrupa Birliği üyeliği kapsamında balıkçılık alanında kat ettiği yol irdelenmiştir.

ABSTRACT

This study of “*European Union and Turkish Fishery Areas Regimes*” deals with the issue of limiting the marine jurisdiction which is closely related with the sovereignty of all countries with a view of the declaration of marine jurisdiction in the European Union and Turkey to obtain exclusive rights for fishing as one of the most important resources at seas.

In order to be able to determine the marine jurisdiction involving the exclusive fishing right of the European Union, marine jurisdiction of the each European Union country has been studied individually with particular emphasis on the Common Fishery Policy as the basis of the fishery in the Union and organizational structure in the area of fishery.

When it comes to Turkey, the marine jurisdiction where exclusive fishery rights are concerned has been evaluated individually with respect to Aegean Sea, Mediterranean Sea and Black Sea as these have all different nature. In addition, the organizational structure and fishery legislation of Turkey has been studied and finally the progress of Turkey in the area of fishery within the scope of accession to the European Union.